

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยย่อยที่ 3

การศึกษาศถานการณ์การท่องเที่ยวทางทะเลและสภาพเศรษฐกิจสังคมใน
จังหวัดชุมพร

A study on the situation of marine tourisms and socioeconomic condition
in Chumphon Province

โดย นายสิทธิพร เพ็งสกุล และคณะ
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

กรกฎาคม 2562

เลขที่สัญญา RDG61T0097

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยย่อยที่ 3

การศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวทางทะเลและสภาพเศรษฐกิจสังคมใน
จังหวัดชุมพร

A study on the situation of marine tourisms and socioeconomic condition
in Chumphon Province

คณะผู้วิจัย สังกัด

1. นายสิทธิพร เพ็งสกุล	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2. นางสาววดี ะมะณี	มหาวิทยาลัยศรีปทุม
3. นางสาวพิชญากาญจน์ สุภัควชิรกุล	มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สนับสนุนโดย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกสว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้เป็นโครงการวิจัยย่อยภายใต้แผนงานวิจัยการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับกิจกรรมดำน้ำลึกและน้ำตื้นในจังหวัดชุมพร ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 คณะนักวิจัยขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ที่ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณวิจัย และขอขอบคุณสำนักประสานงานโครงการวิจัยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ ในการประสานงานและให้ความช่วยเหลือทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการวิจัย

คณะนักวิจัยขอขอบคุณหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในจังหวัดชุมพรที่ได้ให้ข้อมูลและแบ่งปันเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการท่องเที่ยว และชาวประมง ในจังหวัดชุมพร ที่สละเวลาเพื่อให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยผ่านการประชุมกลุ่มย่อย การตอบแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึก นอกจากนี้คณะผู้วิจัยขอขอบคุณอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรที่ได้อำนวยความสะดวกและเอื้อเฟื้อสถานที่ในการจัดประชุมในพื้นที่มา ณ ที่นี้

คณะผู้วิจัย
กรกฎาคม 2562

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ความสำคัญ และที่มาของปัญหา

อุตสาหกรรมหลักของประเทศไทยที่สามารถดึงดูดเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศไทยได้เป็นจำนวนมาก คือ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยในปี 2560 ตลาดนักท่องเที่ยวต่างชาติเที่ยวไทยคาดว่าจะเติบโตร้อยละ 8.8 หรือมีจำนวนประมาณ 35 ล้านคน คาดว่า ทั้งปี 2560 จำนวนนักท่องเที่ยวจีนเดินทางท่องเที่ยวไทยน่าจะอยู่ที่ 9.81 ล้านคน สำหรับทิศทางตลาดนักท่องเที่ยวต่างชาติในปี 2561 คาดว่าจะมีจำนวนประมาณ 37.8 ล้านคน ขยายตัวประมาณร้อยละ 7.0 จากปี 2560 และขณะที่ในปี 2560 คาดว่าจำนวนนักท่องเที่ยวไทยเดินทางท่องเที่ยวในประเทศประมาณ 156.2 ล้านคน-ครั้ง ขณะที่คาดว่าจะรายได้จะอยู่ที่ประมาณ 9.3 แสนล้านบาท ขณะที่ในปี 2561 คาดว่าจำนวนนักท่องเที่ยวไทยเดินทางท่องเที่ยวในประเทศ ประมาณ 165 ล้านคน ขณะที่คาดว่าจะรายได้จะอยู่ที่ประมาณ 9.9 แสนล้านบาท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560)

โดยจังหวัดชุมพรมีรายได้จากการท่องเที่ยว จำนวน 6,240 ล้านบาท (เพิ่มขึ้น 6.1 % เทียบกับรายได้ปี พ.ศ. 2558) มีนักท่องเที่ยวรวม 1,357,428 คน (เพิ่มขึ้น 4.3 % เทียบกับรายได้ปี พ.ศ. 2558) เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 1,248,569 คน และนักท่องเที่ยวต่างชาติ 108,859 คน มีจำนวนห้องพักทั้งหมด 4,824 ห้อง นักท่องเที่ยวพักค้างแรมเฉลี่ย 2.49 วัน และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยประมาณ 2,072.92 บาท/คน/วัน (กรมการท่องเที่ยว, 2560) เมื่อพิจารณาถึงแนวโน้มด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดชุมพรพบว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งในแง่จำนวนนักท่องเที่ยว รายได้จากการท่องเที่ยว และจำนวนห้องพัก นอกจากนี้จังหวัดชุมพรได้รับคัดเลือกให้เป็นหนึ่งในจังหวัดเป้าหมายพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตฝั่งทะเลตะวันตกและหนึ่งใน 12 จังหวัดในโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว “เมืองต้องห้ามพลาต” โดยกำหนดไว้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564) (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560)

การศึกษาวิจัยเรื่องสถานการณ์การท่องเที่ยว สภาพเศรษฐกิจสังคม วิถีชีวิต และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางทะเลจึงมีความจำเป็นเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในบริบททางสังคม รวมถึงสถานการณ์การใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางทะเล ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการวางแผนบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ยั่งยืน และสอดคล้องกับการพัฒนาวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นต่อไป โครงการนี้ยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2563) ในด้านยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามแนวทางการพัฒนา การรักษาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สร้างสมดุลของการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2560-2564) ในประเด็นวิจัยด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และพลังงาน และประเด็นวิจัยด้านการท่องเที่ยว ในด้านการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และการบริหารจัดการการท่องเที่ยว รวมถึงความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564) (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) ดังนั้น โครงการวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ แนวโน้ม และระบบจัดการการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร
2. เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร
3. เพื่อศึกษาสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชนชายฝั่งทะเล ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากร แนวปะการังและการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร
4. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลจังหวัดชุมพร
5. เพื่อศึกษาลักษณะและระดับการใช้ประโยชน์ ปัญหา และภาวะคุกคามต่อแนวปะการังในจังหวัดชุมพร
6. เพื่อประเมินระดับจิตสำนึก ความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรแนวปะการัง และประเมินระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากแนวปะการัง
7. เพื่อศึกษาระบบการอภิบาล (governance) ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร
8. เพื่อพัฒนาโปรแกรมประยุกต์ (mobile application) เผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวบริเวณแนวปะการังและกองหินใต้น้ำเพื่อส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดชุมพร

กรอบขั้นตอนการวิจัย

โครงการวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์การท่องเที่ยวทางทะเลและสภาพเศรษฐกิจสังคมในจังหวัดชุมพร ซึ่งเริ่มจากการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ข้อมูลสถิติ รายงานการศึกษาค้นคว้า เป็นต้น เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนการเก็บข้อมูลในภาคสนาม รวมถึงการออกแบบและพัฒนาเครื่องมือวิจัย โดยในการวิจัยนี้ได้ใช้เครื่องมือรวบรวมข้อมูล 3 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และประเด็นในการประชุมในพื้นที่ ซึ่งเครื่องมือวิจัยทั้งหมดได้ผ่านการทดสอบคุณภาพก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลในพื้นที่ การเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยแบบสอบถาม โดยเน้นที่กลุ่มนักท่องเที่ยว การสัมภาษณ์เชิงลึกดำเนินการกับกลุ่มชาวประมงและผู้ประกอบการท่องเที่ยวทางทะเล และยังมีการจัดประชุมในพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวทางทะเลในพื้นที่ ข้อมูลทั้งหมดได้ถูกนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยข้อมูลเชิงปริมาณถูกนำไปวิเคราะห์ทางสถิติและนำเสนอด้วยสถิติพรรณนา และสถิติอนุมานที่เหมาะสม ในขณะที่การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) ได้นำมาใช้ในการจัดการข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยยังมีประโยชน์ต่อการพัฒนาโปรแกรมประยุกต์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดชุมพร ต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

ภายใต้โครงการวิจัยนี้ได้แบ่งหัวข้อการศึกษาออกเป็น 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) การศึกษาสถานการณ์และระบบการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดชุมพร 2) การศึกษาเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นและบทบาทด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเล รวมถึงระดับจิตสำนึก ความรู้ และระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ 3) การศึกษาระบบการอภิบาลทรัพยากร (governance) แนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร โดยในแต่ละประเด็นมีขอบเขตการวิจัย 4) การพัฒนาโปรแกรมประยุกต์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวบริเวณแนวปะการังและกองหินใต้น้ำและส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดชุมพร ดังนี้

1. การศึกษาสถานการณ์และระบบการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดชุมพร คณะทำงานได้ดำเนินการศึกษาสถานการณ์และระบบการท่องเที่ยวทางทะเลในภาพรวมของจังหวัดชุมพร โดยกลุ่มประชากรในการศึกษาประเด็นนี้ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชุมพร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (สำนักงานชุมพร) สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร ผู้ประกอบการท่องเที่ยว และตัวแทนองค์กรชุมชนท้องถิ่นที่ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว เป็นต้น มีขอบเขตด้านเนื้อหา 6 ประเด็น ได้แก่ 1) ศึกษาสถานการณ์ และแนวโน้มการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดชุมพรในอนาคต 2) จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และภัยคุกคามในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลจังหวัดชุมพร 3) อุปสงค์และอุปทานด้านการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร 4) ผู้มีส่วนได้เสียและรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร 5) การพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร และ 6) การวิเคราะห์ศักยภาพและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเล จังหวัดชุมพร รวมถึงการศึกษาระดับศักยภาพของท้องถิ่น (ไคด์ท้องถิ่น) เพื่อส่งเสริมการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว

2. การศึกษาเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นและบทบาทด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเล จะครอบคลุมชุมชนชายฝั่งทะเลที่มีความเชื่อมโยงกับการใช้ประโยชน์ในแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในตำบลติดชายฝั่งทะเลจำนวน 20 ตำบล ใน 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอทุ่งตะโก อำเภอเมืองชุมพร อำเภอปะทิว อำเภอละแม อำเภอสวี และอำเภอหลังสวน กลุ่มประชากรในการศึกษาประเด็นนี้ได้แก่ ชาวประมงที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่ใช้ประโยชน์ในแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ ครอบคลุมเนื้อหาดังนี้ 1) ศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชนชายฝั่งทะเล ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรแนวปะการังและการท่องเที่ยวทางทะเล 2) ศึกษาลักษณะและระดับการใช้ประโยชน์ ปัญหา และภาวะคุกคามต่อแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ 3) ประเมินระดับจิตสำนึก ความรู้ และระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ รวมถึงศึกษารูปแบบการสร้างจิตสำนึกและความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรแนวปะการังให้กับชุมชนท้องถิ่น 4) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกและความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลในจังหวัดชุมพร

3. การศึกษาระบบการอภิบาลทรัพยากร (governance) แนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร มีกลุ่มประชากร ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านการจัดการแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร เช่น อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร สำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 ประมงจังหวัดชุมพร ผู้ประกอบการท่องเที่ยว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาคมวิทยาศาสตร์ทางทะเลแห่งประเทศไทย องค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น การเก็บข้อมูลจะใช้วิธีการในเชิงคุณภาพ ครอบคลุมเนื้อหาต่อไปนี้ 1) ศึกษา/วิเคราะห์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (stakeholder analysis) ในการบริหารจัดการแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ 2) ศึกษาปัญหาอุปสรรค/ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ และ 3) การศึกษาระบบการอภิบาล (governance) และระดับการอภิบาลทรัพยากร (governability) แนวปะการังและกองหินใต้น้ำ

4. การพัฒนาโปรแกรมประยุกต์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวบริเวณปะการังและกองหินใต้น้ำ ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดชุมพร โดยดำเนินการศึกษาความต้องการรูปแบบและองค์ประกอบของโปรแกรมประยุกต์ ดำเนินการออกแบบและจัดทำโปรแกรมประยุกต์ที่สามารถรองรับได้ทั้งระบบปฏิบัติการ Android และระบบปฏิบัติการ iOS โดยเนื้อหาในโปรแกรมประยุกต์ดังกล่าวแสดงข้อมูลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

วิธีการดำเนินงานวิจัย

โครงการวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์การท่องเที่ยวทางทะเลและสภาพเศรษฐกิจสังคมในจังหวัดชุมพร ซึ่งเริ่มจากการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ข้อมูลสถิติ รายงานการศึกษาวิจัย เป็นต้น เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนการเก็บข้อมูลในภาคสนาม รวมถึงการออกแบบและพัฒนาเครื่องมือวิจัย โดยในการวิจัยนี้จะใช้เครื่องมือรวบรวมข้อมูล 3 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และประเด็นในการประชุมในพื้นที่ ซึ่งเครื่องมือวิจัยทั้งหมดได้ผ่านการทดสอบคุณภาพก่อนจะนำไปใช้เก็บข้อมูลในพื้นที่ การเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยการรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม โดยเน้นที่กลุ่มนักท่องเที่ยว การสัมภาษณ์เชิงลึกจะใช้กับกลุ่มชาวประมงและผู้ประกอบการท่องเที่ยวทางทะเล และยังมีการจัดประชุมในพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวทางทะเลในพื้นที่ ข้อมูลทั้งหมดจะถูกนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยข้อมูลในเชิงปริมาณจะถูกนำไปวิเคราะห์ทางสถิติและนำเสนอด้วยสถิติพรรณนาและสถิติอนุมานที่เหมาะสม ในขณะที่เดียวกับการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) ได้นำมาใช้ในการจัดการข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยยังมีประโยชน์ต่อการพัฒนาโปรแกรมประยุกต์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดชุมพรต่อไป

กลุ่มประชากรในการศึกษาประเด็นนี้ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชุมพร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (สำนักงานชุมพร) สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร ผู้ประกอบการท่องเที่ยว และตัวแทนองค์กรชุมชนท้องถิ่นที่ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว เป็นต้น

การดำเนินงานภายใต้โครงการวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้เลือกวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Purposive sampling ซึ่งเป็นวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่สามารถให้ข้อมูลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้แทนหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการอภิปรายกลุ่มย่อย (focus group discussion)

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยว โดยใช้แบบสอบถามจำนวน 400 ตัวอย่าง ผู้ประกอบการนำเที่ยว/คาน้ำ ผู้ประกอบการที่พักโฮมสเตย์ และผู้ประกอบการร้านอาหาร จำนวน กว่า 152 ตัวอย่าง ตามจุดท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ 1. ชุมชนบ้านทุ่งมหา ตำบลปากคลอง อำเภอปะทิว 2. ท่าเรือคาตามารัน ตำบลท่ายาง อำเภอเมือง 3. ท่าเรือมัตโพน (ปากน้ำเก่า) ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง 4. ท่าเรืออุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร ตำบลหาดทรายรี อำเภอเมือง 5. ท่าเรือลมพระยา ตำบลหาดทรายรี อำเภอเมือง และ 6. ชุมพร คาบาน่า รีสอร์ท และศูนย์กีฬาคาน้ำ หาดทุ่งวัวแล่น ตำบลสะพลี อำเภอปะทิว กลุ่มตัวอย่างชาวประมงจำนวน 335 ตัวอย่างครอบคลุมตำบลชายฝั่งทะเลของจังหวัดชุมพรจำนวน 20 ตำบล

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวทางทะเลและสภาพเศรษฐกิจสังคมในจังหวัดชุมพร มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาสถานการณ์ แนวโน้ม และระบบจัดการการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร ศึกษาสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชนชายฝั่งทะเล ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรแนวปะการังและการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร เพื่อศึกษาระบบการอภิบาล (governance) ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร และเพื่อพัฒนาโปรแกรมประยุกต์ (mobile application) เผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวบริเวณปะการังและกองหินใต้น้ำเพื่อส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดชุมพร สามารถสรุปการศึกษาได้ ดังนี้

1. จังหวัดชุมพรมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทั้งทางบกและทางทะเลมากมาย ปัจจุบันมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพรเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากขึ้น ทำให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นต่อเนื่องทุกปี จากสถิติการท่องเที่ยวของจังหวัดชุมพร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 – 2560 แสดงให้เห็นว่าจำนวนผู้เยี่ยมเยือนเพิ่มขึ้นทุกปี ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ อัตราการเพิ่มของจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างปี พ.ศ. 2556 – 2560 เฉลี่ยเท่ากับ 7.98 คนต่อปี ฤดูกาลท่องเที่ยวบริเวณจังหวัดชุมพรในฤดูกาลท่องเที่ยวเริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม-ตุลาคม และมีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยมากที่สุดช่วงเดือนเมษายน ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีจำนวนมากในช่วงเดือนกันยายนและตุลาคม

2. จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรยังมีสัดส่วนน้อยมาก (ประมาณร้อยละ 2) เมื่อเทียบกับจำนวนผู้เยี่ยมเยือนทั้งหมดของจังหวัดชุมพรในแต่ละปี เมื่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรมีแนวโน้มแปรผันขึ้นลงเล็กน้อย ในขณะที่ช่วงปีงบประมาณ 2560 พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรน้อยกว่าปกติจำนวนนักท่องเที่ยวจากรายงานสถิติของอุทยานแห่งชาติอาจต่ำกว่าความเป็นจริง เนื่องจากเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรครอบคลุมตลอดแนวชายฝั่ง ซึ่งนักท่องเที่ยวบางส่วนสามารถเข้ามาท่องเที่ยวได้ตลอดโดยไม่ได้จ่ายค่าธรรมเนียมค่าเข้าอุทยานแห่งชาติ ซึ่งอาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวในเขตอุทยานชาติน้อยกว่าความเป็นจริง

3. สัดส่วนระหว่างนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 96 เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย และอีกประมาณร้อยละ 4 เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ อย่างไรก็ตามยังพบว่าสัดส่วนของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

4. จากการพยากรณ์ พบว่าจำนวนผู้เยี่ยมเยือนในจังหวัดชุมพรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ การพยากรณ์จำนวนผู้เยี่ยมเยือนชาวไทย พบว่าในปีพ.ศ. 2561 จะมีผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยจำนวน 1,333,777 คน ปี พ.ศ. 2562 จำนวน 1,372,765 คน และปี 2563 จำนวน 1,408,359 คน และในปีพ.ศ. 2561 คาดว่าจะมีผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติจำนวน 126,788 คน ปี พ.ศ. 2562 จำนวน 135,527คน และปี 2563 จำนวน 144,267คน

5. จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรจะมีแนวโน้มสูงขึ้นในปีงบประมาณ 2562 จะมีนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 56,911คน ปีงบประมาณ 2563 จำนวน 78,443 คน และปีงบประมาณ 2564 จำนวน 105,029 คน ในขณะที่ปีงบประมาณ 2562 คาดว่าจะมีนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 2,990 คน ปีงบประมาณ 2563 จำนวน 4,026 คน และปีงบประมาณ 2564 จำนวน 5,237 คน

6. จังหวัดชุมพรมีชายฝั่งทะเลที่มีทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ กิจกรรมเด่นที่พบในบริเวณอุทยานแห่งชาติได้แก่ การดำน้ำดูปะการังทั้งที่เป็นการดำน้ำตื้นและน้ำลึก โดยพบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยจะเข้ามาท่องเที่ยวมากในช่วงเดือนมกราคม – กรกฎาคม และจำนวนมากที่สุดในช่วงเดือนเมษายน ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากในช่วงเดือนเมษายน – กันยายน และพบจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาที่สุดในช่วงเดือนกันยายน

7. ด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดชุมพรในปัจจุบัน มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

7.1 ระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร ประกอบด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดชุมพร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดชุมพร อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร หอการค้าจังหวัด สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร

กลุ่มของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว เครือข่ายชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สาขาชุมพร มีบทบาทสำคัญในการประชาสัมพันธ์และจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัด ในขณะที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีบทบาทในการประสานงานและสนับสนุนเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษาทั้งจากส่วนกลางและในพื้นที่ มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร รวมถึงการศึกษาวิจัยขั้นพื้นฐานเพื่อสนับสนุนข้อมูลทางวิชาการเพื่อการจัดการให้กับหน่วยงานในพื้นที่และชุมชนท้องถิ่น

7.2 จุดแข็งและโอกาสของจังหวัดชุมพรด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล ประกอบด้วย การมีทรัพยากรทางทะเลที่สมบูรณ์สวยงาม มีแนวปะการังและกลุ่มเกาะอยู่ใกล้ฝั่ง ที่เข้าถึงสะดวก มีชื่อเสียงเรื่องอาหารทะเล ชุมชนท้องถิ่นมีเอกลักษณ์ซึ่งเป็นจุดแข็งที่จะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเล นอกจากนี้จังหวัดชุมพรยังมีพื้นที่เกาะและกองหินใต้น้ำหลายแห่งที่ยังไม่ได้สำรวจและพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว จึงถือเป็นโอกาสในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ขึ้น

7.3 จุดอ่อนและข้อจำกัดด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลในจังหวัดชุมพร ได้แก่ การขาดองค์ความรู้และฐานข้อมูลทรัพยากรในพื้นที่ ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกและการมีมาตรฐานการท่องเที่ยวผู้ประกอบการในพื้นที่ยังขาดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการตลาดท่องเที่ยว การส่งเสริมผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวรายย่อยโดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่นยังไม่เพียงพอ และยังขาดการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว

8. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้ประกอบการนำเที่ยว ที่พัก และร้านอาหาร ในจังหวัดชุมพรจำนวน 152 ราย พบว่า

8.1 ส่วนใหญ่มีรายได้จากอาชีพหลักแปรผันอยู่ในช่วง 50,001-500,000 บาทต่อเดือน ส่วนรายได้จากอาชีพรองส่วนใหญ่อยู่ในช่วงน้อยกว่า 10,000 - 20,000 บาทต่อเดือน

8.2 ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและดำน้ำดูปะการัง ส่วนใหญ่ มีจำนวนเรือนำเที่ยว 1-5 ลำ ผู้ประกอบการธุรกิจประเภทร้านอาหารส่วนใหญ่ มีจำนวนโต๊ะบริการ 5-10 โต๊ะ ในขณะที่ผู้ประกอบการธุรกิจที่พัก (โรงแรม รีสอร์ท โฮมสเตย์) ส่วนใหญ่มีจำนวนห้องพักให้บริการ 11-20 ห้อง ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ มีจำนวนลูกจ้าง 1-5 คน ลูกจ้างทั้งหมดเป็นคนไทยมีทั้งเป็นคนในท้องถิ่นและคนที่มาจากต่างอำเภอและต่างจังหวัด กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจเรือนำเที่ยวและดำน้ำดูปะการังทั้งหมดได้ขึ้นทะเบียนเรือนำเที่ยวกับอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร นอกจากนี้ผู้ประกอบการบางรายยังเป็นสมาชิกของสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร

9. จากการรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 360 ราย และสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 40 ราย ที่เข้ามาท่องเที่ยวในบริเวณหมู่เกาะต่าง ๆ ในจังหวัดชุมพร พบข้อมูลและประเด็นที่น่าสนใจ พบว่า

9.1 นักท่องเที่ยวเพศชายและหญิงมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพพนักงาน/เจ้าหน้าที่ของบริษัท และมีรายได้อยู่ในช่วง 300,000-499,999 บาทต่อปี

9.2 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพรเป็นครั้งแรก ใช้เวลาในการท่องเที่ยวประมาณ 1-3 วัน และส่วนใหญ่ร่วมเดินทางมากับเพื่อน กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยมสามลำดับแรก ได้แก่ กิจกรรมดำน้ำตื้น กิจกรรมชายหาด และเดินป่า/เส้นทางศึกษาธรรมชาติ เหตุผลที่นักท่องเที่ยวเลือกมาเที่ยวทะเลจังหวัดชุมพร ได้แก่ ทิวทัศน์/ความสวยงามของทะเล รองลงมา ได้แก่ หาดทราย แนวปะการังและสิ่งมีชีวิตใต้ทะเล และอาหาร ในขณะที่สิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวผิดหวังในการมาเที่ยว ได้แก่ สภาพอากาศ และค่าอาหารและเครื่องดื่มแพงเกินไป นอกจากนี้ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจมาเที่ยวมากที่สุดได้แก่สิ่งมีชีวิตในทะเล

9.3 นักท่องเที่ยวที่มำดำน้ำส่วนใหญ่นิยมดำน้ำตื้น (snorkeling) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการดำน้ำมากกว่า 8 ไตฟ์ และจบหลักสูตรดำน้ำ PADI Open Water ในขณะที่ดำน้ำ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสนใจต่อการพบสัตว์ทะเลหายาก เช่น เต่า โลมา วาฬ เป็นลำดับที่ 1 รองลงมาได้แก่ ความหลากหลายของปะการัง ความหลากหลายของปลา และ ความใสของน้ำทะเล

9.4 ค่าใช้จ่ายในการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวแปรผันอยู่ในช่วง 200 – 25,000 บาทต่อคน และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 4,897 บาทต่อคนต่อครั้ง โดยทั่วไปนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจในการท่องเที่ยวในระดับมาก รองลงมามีความพึงพอใจในระดับปานกลาง

10. จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างชาวประมง จำนวน 335 ตัวอย่าง ในตำบลติดชายฝั่งทะเลจำนวน 20 ตำบล โดยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ พบว่า

10.1 ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่น มีบทบาททางสังคมเป็นราษฎรทั่วไป

10.2 ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 99.5 ประกอบอาชีพหลัก คือ ประมง มีสัดส่วนเพียงเล็กน้อยที่ประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ มีรายได้จากอาชีพหลัก อยู่ในช่วง 10,001-30,000 บาท/เดือน ในด้านอาชีพเสริมนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเสริมเรื่อ่น้ำเที่ยวตกปลา รับจ้างทั่วไป มีรายได้จากอาชีพเสริม อยู่ในช่วง 5,001-10,000 บาท/เดือน

10.3 จากการสัมภาษณ์ชาวประมงทั้งที่ทำประมงเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม พบว่า ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพประมงอยู่ในช่วง ช่วง 5 – 40 ปี ส่วนใหญ่ทำประมงตลอดแนวชายฝั่งทะเลชุมพร โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณ เกาะไข่ เกาะเสม็ด เกาะง่าม หลังเกาะง่าม หนองบัว อ่าวทุ่งมะขาม อ่าวชุมพร อ่าวทุ่งคาสวี

10.4 โดยการประมงช่วงมรสุมเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน – ตุลาคมมีจำนวนวันทำประมงเฉลี่ยต่อเดือน 10-20 วันต่อเดือน เครื่องมือประมงที่พบมากที่สุดได้แก่ ไทหมึก อวนปู อวนปลา ลอบปูม้า อวนล้อม ปั่นไฟอวน ลอบหมึก ในขณะที่การประมงช่วงปกติเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน – พฤษภาคมจำนวนวันทำประมงเฉลี่ยต่อเดือนในช่วงนี้เท่ากับ 10-20 วันต่อเดือน เครื่องมือประมงที่พบมากที่สุดได้แก่ อวนลอยปลา เรือไต่หมึก ลอบหมึก อวนจมปู อวนสามชั้น เบ็ด ลอบปูม้า อวนล้อม เป็นต้น พบว่าจำนวนวันที่ทำประมงในบริเวณที่มีแนวปะการัง/กองหินได้น้อยอยู่ในช่วง 20 – 60 วัน/ปี ผลผลิตสัตว์น้ำส่วนใหญ่จะมีลักษณะจำเพาะในแต่ละเครื่องมือประมง สัตว์น้ำส่วนใหญ่ที่จับมาได้จะขายเป็นปลาสดให้กับพ่อค้าคนกลาง และเก็บไว้บริโภคในครัวเรือน

10.5 ปลาในแนวปะการังที่เคยจับได้ ได้แก่ ปลากระริง (ครอบครัว Epinephelinae) ปลากระพง (ครอบครัว Lutjanidae) ปลาโนรี (ครอบครัว Chaetodontidae) ปลาสินสมุทร (ครอบครัว Pomacanthidae) ปลานกแก้ว (ครอบครัว Scaridae) ปลาปักเป้า (ครอบครัว Balistidae) ปลาผีเสื้อ (ครอบครัว Chaetodontidae) ปลาสลิดหิน (ครอบครัว Pomacentridae) ปลาสิงโต (ครอบครัว Scorpaenidae)

10.6 ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีประเภเรือประมงเป็นเรือเครื่องยนต์กลกลางลำ โดยมีความยาวเรือ 6-14 เมตร และมีขนาดเครื่องยนต์ 85-123 แรงม้า รองลงมา เป็นเรือหางยาว ความยาวเรือ 5-7 เมตร และมีขนาดเครื่องยนต์ 7 - 20 แรงม้า

10.7 ต้นทุนในการทำประมงประกอบด้วย ค่าเรือประมงมีต้นทุนประมาณ 30,000 – 150,000 บาท/ลำ ขึ้นอยู่กับขนาดเรือประมง เครื่องมือประมงมีต้นทุนอยู่ในช่วง 20,000 - 50,000 บาท/ปี ต้นทุนการดำเนินงาน และค่าจ้างลูกเรือประมงประมาณ 10,000 - 15,000 บาท/ปี และค่าซ่อมแซมเครื่องมือและอุปกรณ์ 4,000 – 50,000 บาท/ปี ขึ้นอยู่กับความเสียหายของเครื่องยนต์

10.8 ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดให้ข้อมูลว่าปัจจุบันปริมาณสัตว์น้ำในจังหวัดชุมพรลดลงมากเมื่อเทียบกับอดีต (3 ปี) ที่ผ่านมา โดยสาเหตุของการลดลงของปริมาณสัตว์น้ำ ได้แก่ 1) จำนวนเครื่องมือประมงและ

ชาวประมงเพิ่มขึ้น 2) สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม 3) ปรากฏการณ์ธรรมชาติ ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่คิดว่าการที่สัตว์น้ำลดจำนวนลงมีผลกระทบต่อตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีรายได้ลดลง

11. จากการประเมินระดับความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรปะการัง พบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวมีระดับความรู้ในระดับสูง ในขณะที่กลุ่มชาวประมงมีความรู้ในระดับปานกลาง ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และชาวประมงมีจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการังในระดับค่อนข้างสูง

12. การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้และจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรแนวปะการังในจังหวัดชุมพรด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) พบว่า ในกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ปัจจัยด้านระดับการศึกษามีอิทธิพลต่อระดับความรู้ และในขณะที่ระดับรายได้มีผลต่อระดับจิตสำนึก และยังพบว่าระดับความรู้มีความสัมพันธ์กับระดับจิตสำนึกในเชิงบวก ในกลุ่มนักท่องเที่ยว ปัจจัยด้านระดับการศึกษามีอิทธิพลต่อระดับความรู้ และระดับการศึกษาและอายุมีผลต่อระดับจิตสำนึก และยังพบว่าระดับความรู้มีความสัมพันธ์กับระดับจิตสำนึกในเชิงบวก ในขณะที่กลุ่มชาวประมงพบว่าปัจจัยด้านระดับการศึกษาและสถานภาพทางสังคมมีอิทธิพลต่อระดับความรู้ และไม่มีปัจจัยใดที่สามารถอธิบายความแปรปรวนของระดับจิตสำนึกได้ นอกจากนี้ยังพบว่าระดับความรู้ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับจิตสำนึก

13. ประเด็นเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรปะการังนั้น พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ทั้งในกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวและชาวประมงไม่เคยเข้าร่วมทำกิจกรรมโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรปะการัง มีเพียงประมาณร้อยละ 30 ที่เคยเข้าร่วมทำกิจกรรม และความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวในรอบ 2 ปีที่ผ่านมาอยู่ในช่วง 1 – 2 ครั้ง ผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดไม่เคยมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการหรือกิจกรรมโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรปะการัง

14. การใช้ประโยชน์ การจัดการ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ พบว่า

14.1 กลุ่มชาวประมงและผู้ประกอบการท่องเที่ยวให้ความเห็นว่าวิถีชีวิตของพวกเขาพึ่งพิงทรัพยากรแนวปะการัง และหากไม่มีแนวปะการังให้ใช้ประโยชน์แล้ว จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตในระดับมาก

14.2 กลุ่มชาวประมงและผู้ประกอบการท่องเที่ยวส่วนใหญ่คิดเห็นว่าการใช้ประโยชน์ของแนวปะการังในปัจจุบันด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพรอยู่ในระดับปานกลาง การใช้ประโยชน์ด้านการประมงอยู่ในระดับมาก ในขณะที่การใช้ประโยชน์ของแนวปะการังด้านการศึกษาวิจัยในจังหวัดชุมพรอยู่ในระดับน้อย

14.3 ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่คิดว่าทรัพยากรปะการังในจังหวัดชุมพรมีความอุดมสมบูรณ์ในระดับสมบูรณ์-สมบูรณ์มาก และปัจจัยที่ทำให้ปะการังมีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้นเนื่องจากมีโครงการอนุรักษ์แนวปะการัง รวมถึงอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรมีการควบคุมกิจกรรมการท่องเที่ยว

14.4 ผู้ประกอบการท่องเที่ยวคิดเห็นว่าปัจจัยหลักที่ทำให้ปะการังเสื่อมโทรม ได้แก่ การทำประมงทำลายล้างในบริเวณแนวปะการัง และการเกิดปะการังฟอกขาว ในขณะที่ชาวประมงคิดเห็นว่าปัจจัยหลักที่ทำให้ปะการังเสื่อมโทรม ได้แก่ การเกิดปะการังฟอกขาว ภาวะโลกร้อน และการลักลอบเก็บปะการังไปขาย ส่วนนักท่องเที่ยวเชื่อว่าภัยคุกคามที่ทำให้แนวปะการังเกิดความเสื่อมโทรม ได้แก่ มีการลักลอบเก็บปะการังไปขาย นักท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มขึ้น มีการทำประมงทำลายล้างในแนวปะการัง

14.5 กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มให้ความเห็นว่าทุกภาคส่วนควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แนวปะการัง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวและชาวประมง

14.6 ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ในทุกกลุ่มตัวอย่างเชื่อว่าจังหวัดชุมพรมีศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวทางทะเลในระดับปานกลาง และควรประยุกต์ใช้กับหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาใช้ในการพัฒนาท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร โดยเสนอแนะว่าควรมีการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเน้นการโฆษณา

และประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้จังหวัดชุมพรเป็นที่รู้จักในกลุ่มนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้จึงควรพัฒนามาตรฐานการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว รวมถึงควรจัดให้มีการอบรมผู้ประกอบการ ไกด์นำเที่ยวในการดูแลนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ

15. การศึกษาระบบการอภิบาลทรัพยากร (governance) แนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร ได้ดำเนินการโดยการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการอภิปรายกลุ่มย่อย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านการจัดการแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพรมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

15.1 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (stakeholders) ในการบริหารจัดการแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร ประกอบด้วย กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สองกลุ่ม ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลัก (key stakeholders) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น (supporting stakeholders) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก เป็นกลุ่มบุคคลที่ใช้ประโยชน์และเกี่ยวข้องกับทรัพยากรแนวปะการังและกองหินใต้น้ำโดยตรง สามารถแบ่งออกได้เป็นสองกลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรปะการังโดยตรง ได้แก่ ชาวประมงและชุมชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการท่องเที่ยว สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัย 2) ผู้ควบคุมการใช้ประโยชน์แนวปะการัง (resource regulators) เป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการควบคุมกิจกรรม และการใช้ประโยชน์ในบริเวณแนวปะการัง เช่น กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมประมง กรมควบคุมมลพิษ กรมเจ้าท่า องค์การปกครองในระดับจังหวัดและท้องถิ่น เป็นต้น

15.2 กลุ่มผู้ที่มีส่วนได้เสียหรือกลุ่มที่สามารถสนับสนุนกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียหลักที่ได้กล่าวมาข้างต้น ในแง่ของการสนับสนุนงบประมาณ การดำเนินงานการตลาดระยะยาว การวิจัย เป็นต้น หรือกลุ่มที่ได้รับผลกระทบทุติยภูมิ ได้แก่ ชุมชนท้องถิ่น ผู้ประกอบการธุรกิจต่อเนื่องด้านการท่องเที่ยวและการประมง กองทัพเรือ ศูนย์ปฏิบัติการอุทยานแห่งชาติทางทะเลที่ 1 จังหวัดชุมพร สถาบันการศึกษา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชุมพร กรมการท่องเที่ยว กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและสำนักงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจังหวัดชุมพร

15.3 ปัญหา อุปสรรค และรูปแบบการอภิบาลแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร ยังมีข้อจำกัดเนื่องจากขาดแคลนบุคลากรในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว การติดตามตรวจสอบ และการเฝ้าระวังการทำลายทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ รวมถึงงบประมาณไม่เพียงพอ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวไม่มีการให้ความรู้และแนะนำข้อควรปฏิบัติในการดำน้ำให้กับนักท่องเที่ยวก่อนลงน้ำ รวมถึงองค์ความรู้และฐานข้อมูลเชิงวิชาการยังมีอยู่อย่างจำกัด

15.4 รูปแบบการอภิบาลในปัจจุบันเป็นแบบผสมผสานระหว่างการอภิบาลแบบลำดับชั้น (hierarchical/top-down) และการอภิบาลร่วม (co-governance/co-management) โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะปฏิบัติงานตามกฎระเบียบและนโยบายจากหน่วยงานส่วนกลาง ในขณะเดียวกันมีความพยายามที่จะส่งเสริมให้เกิดการอภิบาลร่วม โดยเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีบทบาทในกระบวนการวางแผนและการตัดสินใจ แต่ยังมีอยู่อย่างจำกัด

15.5 กฎเกณฑ์และกฎระเบียบที่บังคับใช้ในพื้นที่ (regulations) ที่นำมาบังคับใช้ในพื้นที่ ได้แก่ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พระราชกำหนดการประมง รวมถึงกฎระเบียบอื่น ๆ ที่ประกาศตามพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อบังคับที่ประกาศโดยท้องที่แต่ละแห่ง นอกจากนี้การสื่อสารและพูดคุยระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายและผู้ใช้ทรัพยากรอย่างไม่เป็นทางการยังเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการบริหารจัดการในพื้นที่ได้

15.6 Dive In Chumphon เป็นโปรแกรมประยุกต์ที่ได้รับการออกแบบเพื่อเผยแพร่ข้อมูลท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลที่สำคัญในจังหวัดชุมพร โปรแกรมประยุกต์นี้ถูกออกแบบให้สามารถแสดงผลได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษรองรับได้ทั้งระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ (Android) และ iOS ภายในโปรแกรมประยุกต์นี้ประกอบด้วยเนื้อหา 6 ส่วนหลัก ครอบคลุมข้อมูลที่จำเป็นเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลในจังหวัดชุมพรในอนาคต

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. เนื่องจากจังหวัดชุมพรมีฐานทรัพยากรแนวปะการังและกองหินใต้น้ำที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล นอกจากนี้จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพรและเข้ามาในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคต การส่งเสริมและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาจุดดำน้ำแห่งใหม่ที่มีศักยภาพเพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้นในอนาคต รวมถึงการส่งเสริมการลงทุนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล

2. การประชาสัมพันธ์และการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการท่องเที่ยวทางทะเล ยังเป็นจุดอ่อนและเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้เกิดการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง โดยอาจศึกษาวิจัยเพื่อกำหนดรูปแบบการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ

3. ในด้านการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการท่องเที่ยวทางทะเล ควรส่งเสริมองค์ความรู้ในด้านการตลาดการบริหารจัดการท่องเที่ยวให้กับผู้ประกอบการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการเรือนำเที่ยวขนาดเล็กในชุมชน นอกจากนี้การกำหนดและออกแบบโปรแกรมท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมยังเป็นสิ่งจำเป็นต่อไป

4. สถานภาพการใช้ประโยชน์ในแนวปะการังด้านการท่องเที่ยวยังมีอยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตามโดยควรมีการศึกษาเพื่อกำหนดรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เพื่อลดผลกระทบต่อทรัพยากรและสนับสนุนการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

5. กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้สะท้อนให้เห็นว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นสิ่งที่ดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่ควรจะต้องมีการกำหนดมาตรการและกิจกรรมที่เหมาะสม นอกจากนี้ควรประยุกต์ใช้การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวมิให้เกิดขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละสถานที่ด้วย และควรพิจารณาถึงผลกระทบในเชิงสังคมต่อชุมชนท้องถิ่นด้วย ดังนั้นการศึกษวิจัยในประเด็นดังกล่าวจึงมีความสำคัญต่อการกำหนดมาตรการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่อไป

6. จากการประเมินระดับความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรปะการัง ถึงแม้ว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวและกลุ่มผู้ประกอบการจะมีความรู้ในระดับสูง และกลุ่มชาวประมงมีความรู้ในระดับปานกลาง แต่ยังมีความเข้าใจผิดในบางประเด็น ดังนั้นการส่งเสริมและจัดกิจกรรมให้ความรู้จึงมีความสำคัญต่อการเพิ่มระดับความรู้ และระดับจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมต่อไป นอกจากนี้จึงควรศึกษารูปแบบการให้ความรู้ที่มีประสิทธิภาพของกลุ่มบุคคลแต่ละกลุ่มอีกด้วย

7. การจัดการพื้นที่ในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรยังเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรในพื้นที่น้อย ดังนั้นจึงควรมีการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการที่เสริมสร้างให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลในพื้นที่

บทคัดย่อ

หัวหน้าโครงการ

นายสิทธิพร เพ็งสกุล

Email

marine_ru@hotmail.com

ระยะเวลาดำเนินการ

15 มกราคม 2561–14 มกราคม 2562

โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาสถานการณ์ แนวโน้ม และระบบจัดการการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร ศึกษาสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชนชายฝั่งทะเลที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรแนวปะการังและการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร วิเคราะห์ศักยภาพและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเล จังหวัดชุมพร ศึกษาลักษณะและระดับการใช้ประโยชน์ ปัญหา และภาวะคุกคามต่อแนวปะการังในจังหวัดชุมพร ประเมินระดับจิตสำนึก ความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรแนวปะการัง และประเมินระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากแนวปะการัง ศึกษากระบวนการอภิปาล (governance) ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร และพัฒนาโปรแกรมประยุกต์ (mobile application) เผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวบริเวณแนวปะการังและกองหินใต้น้ำเพื่อส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดชุมพร โดยรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มชาวประมง กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวทางทะเล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่

ผลการศึกษาพบว่าจังหวัดชุมพรเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลเนื่องจากมีทรัพยากรปะการังและกองหินใต้น้ำที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งดำน้ำ จำนวนผู้เยี่ยมชมในจังหวัดชุมพรและจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ถึงแม้ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรยังมีสัดส่วนน้อยมาก (ประมาณร้อยละ 2) เมื่อเทียบกับจำนวนผู้เยี่ยมชมทั้งหมดของจังหวัดชุมพรในแต่ละปี นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 96 เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย อย่างไรก็ตามยังพบว่าสัดส่วนของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

ระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร ประกอบด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม จุดแข็งและโอกาสของจังหวัดชุมพรด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล ประกอบด้วย การมีทรัพยากรทางทะเลที่สมบูรณ์สวยงาม มีแนวปะการังและกลุ่มเกาะอยู่ใกล้ฝั่ง ที่เข้าถึงสะดวก มีชื่อเสียงเรื่องอาหารทะเล ชุมชนท้องถิ่นมีเอกลักษณ์ซึ่งเป็นจุดแข็งที่จะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเล ในขณะเดียวกันยังมีจุดอ่อนและข้อจำกัดด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลในจังหวัดชุมพร เช่น การขาดองค์ความรู้และฐานข้อมูลทรัพยากรในพื้นที่ ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกและการมีมาตรฐานการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการในพื้นที่ยังขาดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการตลาดท่องเที่ยว การส่งเสริมผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวรายย่อยโดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่นยังไม่เพียงพอ และยังขาดการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว

ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้ประกอบการนำเที่ยว ที่พัก และร้านอาหาร และชาวประมงมีวิถีชีวิตที่พึ่งพิงทรัพยากรปะการังและกองหินใต้น้ำ ในแง่ของการเป็นแหล่งรายได้ และแหล่งประมง กิจกรรมดำน้ำตื้น กิจกรรมชayahาด และดำน้ำลึก เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวทางทะเลยอดนิยมของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร โดยทั่วไปนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการท่องเที่ยวในระดับมาก

จากการประเมินระดับความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรปะการัง พบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวมีระดับความรู้ในระดับสูง ในขณะที่กลุ่มชาวประมงมีความรู้ในระดับปานกลาง ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และชาวประมงมีจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการังในระดับค่อนข้างสูง กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวและชาวประมงส่วนใหญ่ยังมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรปะการังในระดับต่ำ กลุ่มชาวประมงและผู้ประกอบการท่องเที่ยวส่วนใหญ่คิดเห็นว่าระดับการใช้ประโยชน์ของแนวปะการังของจังหวัดชุมพรในปัจจุบันด้านการประมง การท่องเที่ยว และการศึกษาวิจัยในจังหวัดชุมพรอยู่ในระดับสูง ปานกลาง และต่ำตามลำดับ

รูปแบบการอภิบาลแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร ยังมีข้อจำกัดเนื่องจากขาดแคลนบุคลากรในการติดตามตรวจสอบและการเฝ้าระวังการทำลายทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ รวมถึงงบประมาณไม่เพียงพอ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวไม่มีการให้ความรู้และแนะนำข้อควรปฏิบัติในการดำน้ำให้กับนักท่องเที่ยวก่อนลงน้ำ รวมถึงองค์ความรู้และฐานข้อมูลเชิงวิชาการยังมีอยู่อย่างจำกัด รูปแบบการอภิบาลในปัจจุบันเป็นแบบผสมผสานระหว่างการอภิบาลแบบลำดับขั้น และการอภิบาลร่วม นอกจากนี้ได้มีการนำเอากฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องมาบังคับใช้ในพื้นที่

ภายใต้โครงการนี้ ได้มีการจัดทำโปรแกรมประยุกต์ชื่อ DiveInChumphon เพื่อเผยแพร่ข้อมูลท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลที่สำคัญในจังหวัดชุมพร โปรแกรมประยุกต์นี้ถูกออกแบบให้สามารถแสดงผลได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษรองรับได้ทั้งระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ (Android) และ iOS ภายในโปรแกรมประยุกต์นี้ประกอบด้วยเนื้อหา 6 ส่วนหลัก ครอบคลุมข้อมูลที่จำเป็นเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลในจังหวัดชุมพรในอนาคต

คำสำคัญหลัก: สถานการณ์การท่องเที่ยว การจัดการการท่องเที่ยว ท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล จังหวัดชุมพร

Abstract

Head of Project	Mr. Sittiporn Pengsakun
Email	marine_ru@hotmail.com
Duration	15 January 2018–14 January 2019

This research project aims to study the situation, trend and marine tourism management system in Chumphon Province; to analyze the strengths, weaknesses, opportunities and challenges of the development and promotion of marine tourism in Chumphon Province; to study the economic, social and lifestyle status of coastal communities related to coral reef resources and marine tourism in Chumphon Province; to analyze the potential and enhancement of community participation in the development of marine tourism in Chumphon Province; to study the characteristics and levels of utilization, problems and threats to coral reefs in Chumphon Province; to evaluate of consciousness and knowledge of coral reef resource conservation; to assess the level of participation of local communities in the conservation and utilization of coral reefs; to study governance systems related to coral reef resources and underwater pinnacles in Chumphon Province; to develop a mobile application to disseminate tourist information on coral reefs and underwater pinnacles and to promote and develop ecotourism destinations in Chumphon Province by collecting information from tourists, fishermen, marine tourism operators and agencies involved in tourism in the area.

The results showed that Chumphon Province has a potential for marine ecotourism development since the rich coral reefs and underwater pinnacles are available to be possibly developed as new dive sites. The number of visitors in Chumphon Province and the ones who visited Mu Ko Chumphon National Park have been increased although the low proportion of the tourist number in Mu Ko Chumphon National Park is observed, about 2% of the total visitors in Chumphon Province. The majority of the tourist are Thai (about 96%) while an increase of foreign tourists has been observed.

The management system of the tourism in Chumphon Province involves relevant organizations from governmental, public and private sectors. The strength and opportunities to support marine ecotourism include the rich of beautiful marine natural resources, most coral reefs and islands are located near the coasts with high accessibility, reputation on seafood, uniqueness of local communities. Meanwhile, weakness and threats are still found including lack of knowledge and database on the natural resources, lack of tourism infrastructure and standard, tourism operators still have less knowledge on tourism business management and tourism marketing, lack of a promotion for small-scale tourism operators, and lack of tourism public relation.

The livelihoods of the tourism operators, including dive operators, hotel and restaurant operators, and fishermen are depending on coral reefs and underwater pinnacles as their

sources of income and fisheries resource. Snorkeling, beach activities and SCUBA diving are the most popular activities in Chumphon. Generally, high satisfaction were rated by the tourists in Chumphon Province.

According to the evaluation of the knowledge on coral reefs, tourists and tourism operators have a high level of the knowledge while the medium level of knowledge is found with the fishermen. High level of consciousness on coral reef conservation is observed in all groups. However, the tourism operators and fishermen has a low level of participation on coral reef conservation. They feel that the current utilization of coral reefs in Chumphon Province on fisheries, tourism, and research are in high, medium, and low level, respectively.

Limitations on the governance of coral reefs and underwater pinnacles are still found, arisen from the lack of human resources on management and monitoring as well as the lack of operational budget. Divers are not routinely trained on how to dive properly before diving. Knowledge and academic information is still limited. The mix mode of hierarchical and co-governance is currently observed. In addition, Rules and regulations are available and applied in the areas.

Under this project, the application called ‘DiveInChumphon’ was created in order to disseminate the information of marine ecotourism in Chumphon Province. The application is available in Thai and English languages and supported in Android and iOS operating systems. The application consists of six main modules covering necessary information for supporting marine ecotourism in Chumphon Province in the future.

Keywords: tourism status, tourism management, marine ecotourism, Chumphon Province

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ก
บทคัดย่อ	ฉ
Abstract	ฐ
สารบัญ	ฅ
สารบัญตาราง	ด
สารบัญภาพ	ท
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ	2
1.3 กรอบขั้นตอนการวิจัย	2
1.4. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	4
1.5. ขอบเขตการวิจัย	4
1.6. ประโยชน์ที่ได้รับ	5
บทที่ 2 การทบทวนเอกสาร และวรรณกรรม	6
2.1 แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.2 กรอบแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย	60
บทที่ 3 การดำเนินการวิจัย	62
3.1 การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ	62
3.2 การวางแผนการเก็บข้อมูลในภาคสนาม	62
3.3 การออกแบบเครื่องมือวิจัย และการทดสอบเครื่องมือวิจัย	63
3.4 การเก็บข้อมูลในภาคสนาม	64
3.5 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล	65
บทที่ 4 ผลการวิจัย	66
4.1 สถานการณ์และระบบการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดชุมพร	66
4.2 ลักษณะเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นและบทบาทด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเล	103
4.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้และจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรแนวปะการังในจังหวัดชุมพร	115
4.4 ระบบการอภิบาลทรัพยากร (governance) แนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร	122
4.5 โปรแกรมประยุกต์ (mobile application) เพื่อเผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวบริเวณปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร	
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	134
5.1 สรุปผลการวิจัย	134
5.2 อภิปรายผล	139
5.3 ข้อเสนอแนะ	140
บรรณานุกรม	141

ภาคผนวก	147
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์สำหรับชาวประมง และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว	147
ภาคผนวก ข แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว	158
ภาคผนวก ค ประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกและการอภิปรายกลุ่มย่อย	164
ภาคผนวก ง ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (reliability) เพื่อใช้วัดระดับ จิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง	166
ภาคผนวก จ ดัชนีค่าความง่ายของข้อคำถามแต่ละข้อ	170
ภาคผนวก ฉ ภาพการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นในพื้นที่	171
ภาคผนวก ช ตารางเปรียบเทียบวัตถุดิบประมง กิจกรรมที่วางแผนไว้ กิจกรรมที่ดำเนินการ และผลที่ได้รับ	175

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2-1	ตัวอย่างสินค้าและบริการจากระบบนิเวศแนวปะการัง	7
2-2	พื้นที่ป่าไม้จังหวัดชุมพรปี 2555-2559	24
2-3	ข้อมูลจำนวนบ่อน้ำบาดาลที่ถูกใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรกรรม อุปโภค/บริโภค และ ธุรกิจในจังหวัดชุมพร ปี 2559	27
2-4	ประเภทและการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในจังหวัดชุมพร ปี 2555-2558	28
2-5	ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง 2559	29
2-6	ทรัพยากรธรณีของจังหวัดชุมพร ปี 2559	29
2-7	การปกครองของจังหวัดชุมพร	32
2-8	แสดงผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดชุมพร จำแนกตามสาขาการผลิตเปรียบเทียบ ปี 2557-2558	33
2-9	แสดงปริมาณสัตว์น้ำเค็ม ณ ท่าขึ้นปลาที่สำคัญๆ จำแนกตามชนิดสัตว์น้ำในจังหวัดชุมพร ปี 2559	35
2-10	รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนจำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ ปี 2556 เปรียบเทียบ ปี 2558	35
2-11	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนจำแนกตามประเภทค่าใช้จ่าย ปี 2554 ปี 2556 ปี 2558	36
2-12	หนี้สินเฉลี่ยต่อปี จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการกู้ยืม ปี 2556 เปรียบเทียบ ปี 2558	37
2-13	เปรียบเทียบรายได้และค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน จังหวัดชุมพร จำแนก ตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนปี 2556 เปรียบเทียบปี 2558	37
2-14	ข้อมูลประชากรตำบลที่ติดชายฝั่งทะเล จังหวัดชุมพร ปี 2560	38
2-15	จำนวนประชากรวัยแรงงาน กำลังแรงงาน ผู้มีงานทำ และผู้ไม่มีงานทำ ของจังหวัดชุมพร ปี 2555-2560	
2-16	สัดส่วนแรงงานจำแนกตามสาขาอาชีพ	39
2-17	ข้อมูลจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15-59 ปี	39
2-18	อัตราการว่างงานระดับประเทศ ภาคใต้ กลุ่มจังหวัดฝั่งอ่าวไทย ปี 2555-2559	40
2-19	ข้อมูลนายจ้างและแรงงานต่างด้าวของจังหวัดชุมพร ปี 2558-2560	40
2-20	จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป (ปี)	40
2-21	ข้อมูลจำนวนสถานศึกษาในระบบและนอกระบบ ในจังหวัดชุมพร ปี 2555-2558	41
2-22	ข้อมูลด้านการศึกษาในระบบและนอกระบบ ในจังหวัดชุมพร ปี 2555 - 2558	41
2-23	ข้อมูลจำนวนครัวเรือนที่มีสมาชิกมีรายได้เฉลี่ยไม่น้อยกว่า 38,000 บาท/คน/ปี ปี 2555-2560	42
2-24	สัดส่วนประชากรยากจน	42
2-25	สถิติการเกิดอุทกภัยระหว่างปี 2554-2559	45
2-26	สถิติการเกิดภัยจากพายุหมุนเขตร้อนระหว่างปี 2554-2559	45

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4-1	สรุปสถานการณ์ท่องเที่ยวภายในจังหวัดชุมพร พ.ศ. 2552 – 2560	67
4-2	จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการจัดเก็บค่าเข้าชมอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร	70
4-3	การใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวในปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร	73
4-4	รายชื่อเรือที่ให้บริการนำเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร	75
4-5	รายละเอียดการให้บริการเรือนำเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร	76
4-6	ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์	78
4-7	ข้อมูลธุรกิจการท่องเที่ยวทางทะเลที่พบในจังหวัดชุมพร	81
4-8	ผลการประเมินระดับความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง	83
4-9	ผลการประเมินระดับจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง	84
4-10	การมีส่วนร่วมทำกิจกรรมโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรปะการังในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา	86
4-11	ความสำคัญ ระดับการใช้ประโยชน์ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร	87
4-12	ภาคส่วนที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แนวปะการังและศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวทางทะเลจังหวัดชุมพร	89
4-13	ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว	92
4-14	ข้อมูลเกี่ยวกับการมาท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร	94
4-15	ลำดับความสำคัญของสิ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจขณะดำน้ำ	95
4-16	ผลการประเมินระดับความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง	96
4-17	ผลการประเมินระดับจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง	98
4-18	การใช้ประโยชน์ การจัดการ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	103
4-19	ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์	106
4-20	แหล่งทำการประมงช่วงมรสุม	106
4-21	แหล่งทำการประมงช่วงปกติ	107
4-22	เครื่องมือประมงและผลผลิตสัตว์น้ำ	108
4-23	ข้อมูลเรือประมง	108
4-24	การที่สัตว์น้ำลดจำนวนลงมีผลกระทบต่อตัวท่านหรือไม่	109
4-25	ผลการประเมินระดับความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง	110
4-26	ผลการประเมินระดับจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง	112
4-27	การมีส่วนร่วมทำกิจกรรมโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรปะการังในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา	113
4-28	ความสำคัญ ระดับการใช้ประโยชน์ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร	114
4-29	ภาคส่วนที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แนวปะการังและศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวทางทะเลจังหวัดชุมพร	115

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4-30	ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ระหว่างปัจจัยเรื่องเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และสถานภาพทางสังคม ต่อระดับความรู้และระดับจิตสำนึกของกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว	116
4-31	ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณระหว่างปัจจัยเรื่องเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และสถานภาพทางสังคม ต่อระดับความรู้และระดับจิตสำนึกของกลุ่มชาวประมง	117
4-32	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (stakeholder analysis) ในการบริหารจัดการแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ	119

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1-1	กรอบขั้นตอนการวิจัย	3
2-1	แผนที่จังหวัดชุมพร	25
2-2	ขอบเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร	53
2-3	กรอบแนวความคิดของการวิจัย	61
4-1	แนวโน้มจำนวนผู้เยี่ยมเยือนในจังหวัดชุมพร ปี พ.ศ. 2561 – 2563	69
4-2	แนวโน้มจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร ปี พ.ศ. 2562 – 2564	70
4-3	จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่เข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร (1 มกราคม 2561 – 31 ตุลาคม 2561)	71
4-4	จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติเข้าไปดำน้ำตื้น และดำน้ำลึกในแหล่งท่องเที่ยวแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร (1 มกราคม 2561 – 31 ตุลาคม 2561)	72
4-5	กิจกรรมดำน้ำตื้นในแหล่งท่องเที่ยวแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร	72
4-6	กิจกรรมดำน้ำลึกในแหล่งท่องเที่ยวแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร	73
4-7	ตัวอย่างเรือที่ให้บริการนำเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร	77
4-8	ตัวอย่างรูปแบบหน้าหลักของโปรแกรมประยุกต์	123

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวทางทะเลในประเทศไทยมีความสำคัญและสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่นและประเทศมูลค่ามหาศาลจังหวัดชุมพรตั้งอยู่บริเวณอ่าวไทยฝั่งตะวันตกระหว่างจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และสุราษฎร์ธานี เป็นจังหวัดชายฝั่งทะเลแห่งหนึ่งที่มีชายหาดและแนวปะการังอยู่ในบริเวณอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร ซึ่งมีเกาะที่มีความสำคัญด้านการท่องเที่ยวทางทะเล เช่น เกาะมาตรา เกาะรังกาจิ๋ว เกาะทะลุ เกาะละวะ เกาะมะพร้าว เป็นต้น ในปี พ.ศ. 2559 จังหวัดชุมพรมีรายได้จากการท่องเที่ยว จำนวน 6,240 ล้านบาท (เพิ่มขึ้นร้อยละ 6.1 เทียบกับรายได้ ปี พ.ศ. 2558) มีนักท่องเที่ยวรวม 1,357,428 คน (เพิ่มขึ้น 4.3 % เทียบกับรายได้ปี พ.ศ. 2558) เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 1,248,569 คน และนักท่องเที่ยวต่างชาติ 108,859 คน มีจำนวนห้องพักทั้งหมด 4,824 ห้อง นักท่องเที่ยวพักค้างแรมเฉลี่ย 2.49 วัน และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยประมาณ 2,072.92 บาท/คน/วัน (กรมการท่องเที่ยว, 2560) เมื่อพิจารณาถึงแนวโน้มด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดชุมพรพบว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งในแง่จำนวนนักท่องเที่ยว รายได้จากการท่องเที่ยว และจำนวนห้องพัก นอกจากนี้จังหวัดชุมพรได้รับคัดเลือกให้เป็นหนึ่งในจังหวัดเป้าหมายพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตฝั่งทะเลตะวันตก และหนึ่งใน 12 จังหวัดในโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว “เมืองต้องห้าม...พลาด” โดยกำหนดไว้ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564) (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560)

อย่างไรก็ตามการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยขาดการบริหารจัดการที่เหมาะสมอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบนิเวศแนวปะการัง ซึ่งเป็นระบบนิเวศที่มีความหลากหลายและมีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิตหลายชนิดที่อาศัยอยู่ในทะเล ที่มนุษย์ได้พึ่งพิงบริการต่าง ๆ จากระบบนิเวศ (ecosystem services) เช่น การเป็นแหล่งอาหาร การป้องกันกัดเซาะชายฝั่ง การหมุนเวียนของธาตุอาหาร การท่องเที่ยวและนันทนาการ เป็นต้น (Millennium Ecosystem Assessment, 2005) การใช้ประโยชน์จากแนวปะการังด้านการท่องเที่ยวและนันทนาการที่ไม่เหมาะสมและขาดการควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมต่อระบบนิเวศแนวปะการังและสิ่งแวดล้อมทางทะเล (UNEP 2009; Bulleri and Chapman, 2010) เนื่องจากกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวบางกิจกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำน้ำดูปะการังอาจก่อให้เกิดผลกระทบโดยตรง เช่น การแตกหักเสียหายของปะการัง การเกิดมลภาวะเป็นพิษ ผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในแนวปะการัง เป็นต้น นอกจากนี้การขยายตัวด้านการท่องเที่ยวยังกระตุ้นให้จำนวนประชากรขยายตัวเพิ่มมากขึ้น มีสิ่งปลูกสร้างบริเวณชายฝั่งเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวดังกล่าว รวมถึงทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมเนื่องจากมลภาวะเป็นพิษ เช่น ขยะ น้ำเสีย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นภาวะคุกคามหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดแรงกดดัน (pressures) ต่อระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง ดังนั้นการลดภาวะคุกคามหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดแรงกดดันดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวควบคู่กับรักษาความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศแนวปะการัง ยกตัวอย่างเช่น การลดจำนวนนักท่องเที่ยว การควบคุมกิจกรรมการพัฒนาชายฝั่ง การกำหนดรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมและก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เป็นต้น

ดังนั้นการศึกษาวิจัยเรื่องสถานการณ์การท่องเที่ยว สภาพเศรษฐกิจสังคม วิถีชีวิต และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางทะเลจึงมีความจำเป็นเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในบริบททางสังคม รวมถึงสถานการณ์การใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางทะเล ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการวางแผนบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรให้เกิด

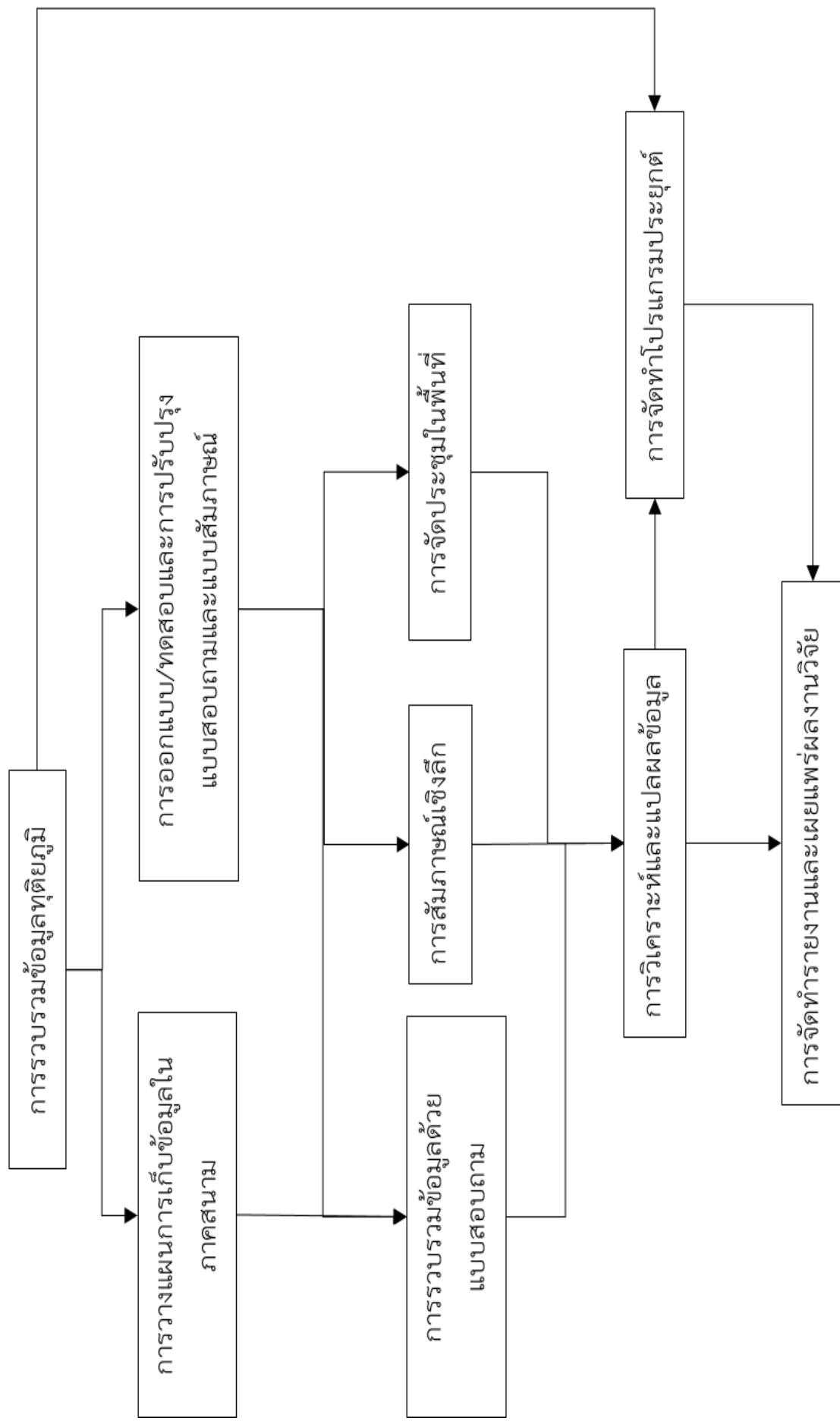
ประโยชน์สูงสุด ยั่งยืน และสอดคล้องกับการพัฒนาวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นต่อไป โครงการนี้ยังสอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2563) ใน ด้านยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามแนวทางการพัฒนา การรักษาฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติ สร้างสมดุลของการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม นโยบายและยุทธศาสตร์ การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2560-2564) ในประเด็นวิจัยด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และพลังงาน และประเด็นวิจัยด้านการท่องเที่ยว ในด้านการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และการบริหารจัดการการท่องเที่ยว รวมถึงความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การ พัฒนาการท่องเที่ยวตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564) (กระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬา, 2560)

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ แนวโน้ม และระบบจัดการการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร
2. เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวทางทะเล ในจังหวัดชุมพร
3. เพื่อศึกษาสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชนชายฝั่งทะเล ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากร แนวปะการังและการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร
4. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเล จังหวัดชุมพร
5. เพื่อศึกษาลักษณะและระดับการใช้ประโยชน์ ปัญหา และภาวะคุกคามต่อแนวปะการังในจังหวัดชุมพร
6. เพื่อประเมินระดับจิตสำนึก ความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรแนวปะการัง และประเมินระดับ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากแนวปะการัง
7. เพื่อศึกษาระบบการอภิบาล (governance) ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ ในจังหวัดชุมพร
8. เพื่อพัฒนาโปรแกรมประยุกต์ (mobile application) เผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวบริเวณ แนวปะการังและกองหินใต้น้ำเพื่อส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดชุมพร

1.3 กรอบขั้นตอนการวิจัย

โครงการวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์การ ท่องเที่ยวทางทะเลและสภาพเศรษฐกิจสังคมในจังหวัดชุมพร ซึ่งเริ่มจากการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง จากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ข้อมูลสถิติ รายงานการศึกษาวิจัย เป็นต้น เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนการเก็บ ข้อมูลในภาคสนาม รวมถึงการออกแบบและพัฒนาเครื่องมือวิจัย โดยในการวิจัยนี้ได้ใช้เครื่องมือรวบรวม ข้อมูล 3 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และประเด็นในการประชุมในพื้นที่ ซึ่งเครื่องมือวิจัย ทั้งหมดได้ผ่านการทดสอบคุณภาพก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลในพื้นที่ การเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยแบบสอบถาม โดยเน้นที่กลุ่มนักท่องเที่ยว การสัมภาษณ์เชิงลึกดำเนินการกับกลุ่มชาวประมงและผู้ประกอบการท่องเที่ยวทาง ทะเล และยังมี การจัดประชุมในพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ด้านการท่องเที่ยวทางทะเลในพื้นที่ ข้อมูลทั้งหมดได้ถูกนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยข้อมูลเชิงปริมาณถูกนำไป วิเคราะห์ทางสถิติและนำเสนอด้วยสถิติพรรณนา และสถิติอนุมานที่เหมาะสม ในขณะเดียวกันการวิเคราะห์เชิง เนื้อหา (content analysis) ได้นำมาใช้ในการจัดการข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยยังมีประโยชน์ต่อการ พัฒนาโปรแกรมประยุกต์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดชุมพรต่อไป

ภาพที่ 1-1 กรอบขั้นตอนการวิจัย

1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

จิตสำนึก (consciousness) หมายถึง จิตสำนึกของประชาชนในจังหวัดชุมพรในการอนุรักษ์ ใช้ประโยชน์ ดูแลรักษาทรัพยากรปะการังและกองหินใต้น้ำ เพื่อรักษาสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ และมีใช้ต่อไปอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวทางทะเล หมายถึง กิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทางทะเลและชายฝั่ง ในจังหวัดชุมพร เช่น การดำน้ำดูปะการังแบบที่ใช้ถังอากาศ (SCUBA diving) และไม่ใช่ถังอากาศ (snorkeling) การล่องเรือเพื่อชมสัตว์ทะเลหายาก การตกปลา เป็นต้น

การพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเล หมายถึง การส่งเสริมและการปรับปรุงระบบการจัดการการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพรเพิ่มประสิทธิภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ เช่น ระบบบริหารจัดการ การเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ มาตรฐานการท่องเที่ยว เป็นต้น

การจัดการการท่องเที่ยวทางทะเล หมายถึง กระบวนการในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดชุมพรให้มีรูปแบบการดำเนินงานที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของพื้นที่ และเป็นไปตามเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

การมีส่วนร่วมของประชาชน (public participation) หมายถึง การเข้าร่วมและบทบาทของประชาชนในการปรึกษาหารือ ประสานงาน ดำเนินการ รับประโยชน์ และติดตามผล ในการดำเนินโครงการอนุรักษ์ต่าง ๆ

การอภิบาล (governance) หมายถึง การนำหรือกำกับทิศทางการบริหารจัดการโดยอาศัยการกำหนดกฎกติกาและการมีปฏิสัมพันธ์ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อนำมาวิเคราะห์โอกาสและสร้างหลักการหรือแนวทางขึ้นมาสำหรับนำไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

โปรแกรมประยุกต์ (mobile application) หมายถึง ซอฟต์แวร์ที่ได้รับการออกแบบให้ผู้ใช้งาน (users) สามารถเข้าถึงข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลของจังหวัดชุมพรผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ เช่น โทรศัพท์มือถือ (smartphones) แท็บเล็ต (tablets) เป็นต้น ทั้งในระบบปฏิบัติการ Android และ iOS

1.5 ขอบเขตการวิจัย

ภายใต้โครงการวิจัยนี้ได้แบ่งหัวข้อการศึกษาออกเป็น 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) การศึกษาสถานการณ์และระบบการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดชุมพร 2) การศึกษาเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นและบทบาทด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเล รวมถึงระดับจิตสำนึก ความรู้ และระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ 3) การศึกษาระบบการอภิบาลทรัพยากร (governance) แนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร 4) การพัฒนาโปรแกรมประยุกต์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวบริเวณปะการังและกองหินใต้น้ำและส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดชุมพร ดังนี้

1.5.1 การศึกษาสถานการณ์และระบบการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดชุมพร คณะทำงานได้ดำเนินการศึกษาสถานการณ์และระบบการท่องเที่ยวทางทะเลในภาพรวมของจังหวัดชุมพร โดยกลุ่มประชากรในการศึกษาประเด็นนี้ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชุมพร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (สำนักงานชุมพร) สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร ผู้ประกอบการท่องเที่ยว และตัวแทนองค์กรชุมชนท้องถิ่นที่ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว เป็นต้น มีขอบเขตด้านเนื้อหา 6 ประเด็น ได้แก่ 1) ศึกษาสถานการณ์ และแนวโน้มการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดชุมพรในอนาคต 2) จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และภัยคุกคามในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลจังหวัดชุมพร 3) อุปสงค์และอุปทานด้านการท่องเที่ยว

ทางทะเลในจังหวัดชุมพร 4) ผู้มีส่วนได้เสียและรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร 5) การพัฒนาและบริหารจัดการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร และ 6) การวิเคราะห์ศักยภาพและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเล จังหวัดชุมพร รวมถึงการศึกษาระดับศักยภาพของท้องถิ่น (ไคต์ท้องถิ่น) เพื่อส่งเสริมการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว

1.5.2 การศึกษาเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นและบทบาทด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเล จะครอบคลุมชุมชนชายฝั่งทะเลที่มีความเชื่อมโยงกับการใช้ประโยชน์ในแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในตำบลติดชายฝั่งทะเลจำนวน 20 ตำบล ใน 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอทุ่งตะโก อำเภอเมืองชุมพร อำเภอปะทิว อำเภอละแม อำเภอสวี และอำเภอหลังสวน กลุ่มประชากรในการศึกษาประเด็นนี้ได้แก่ ชาวประมงที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่ใช้ประโยชน์ในแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ ครอบคลุมเนื้อหา ดังนี้ 1) ศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชนชายฝั่งทะเล ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรแนวปะการังและการท่องเที่ยวทางทะเล 2) ศึกษาลักษณะและระดับการใช้ประโยชน์ ปัญหา และภาวะคุกคามต่อแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ 3) ประเมินระดับจิตสำนึก ความรู้ และระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ รวมถึงศึกษารูปแบบการสร้างจิตสำนึกและความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรแนวปะการังให้กับชุมชนท้องถิ่น 4) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกและความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลในจังหวัดชุมพร

1.5.3 การศึกษาระบบการอภิบาลทรัพยากร (governance) แนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร มีกลุ่มประชากร ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านการจัดการแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร เช่น อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร สำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 ประมงจังหวัดชุมพร ผู้ประกอบการท่องเที่ยว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาคมวิทยาศาสตร์ทางทะเลแห่งประเทศไทย องค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น การเก็บข้อมูลจะใช้วิธีการในเชิงคุณภาพ ครอบคลุมเนื้อหาต่อไปนี้ 1) ศึกษา/วิเคราะห์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (stakeholder analysis) ในการบริหารจัดการแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ 2) ศึกษาปัญหาอุปสรรค/ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ และ 3) การศึกษาระบบการอภิบาล (governance) และระดับการอภิบาลทรัพยากร (governability) แนวปะการังและกองหินใต้น้ำ

1.5.4 การพัฒนาโปรแกรมประยุกต์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวบริเวณแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดชุมพร โดยดำเนินการศึกษาความต้องการรูปแบบและองค์ประกอบของโปรแกรมประยุกต์ ดำเนินการออกแบบและจัดทำโปรแกรมประยุกต์ที่สามารถรองรับได้ทั้งระบบปฏิบัติการ Android และระบบปฏิบัติการ iOS โดยเนื้อหาในโปรแกรมประยุกต์ดังกล่าวแสดงข้อมูลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ

1. องค์ความรู้สถานการณ์การท่องเที่ยว ลักษณะสังคม วิถีชีวิต และศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลที่เป็นพื้นฐานการจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวและการวิจัยในขั้นต่อไป

2. สามารถเผยแพร่ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแก่ผู้ประกอบการภาคธุรกิจ หน่วยงานของรัฐ ประชาชนในท้องถิ่น และกลุ่มประชาชนทั่วไปเพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ทรัพยากรในบริเวณกองหินใต้น้ำอย่างยั่งยืน ผ่านสื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเผยแพร่ผ่านโปรแกรมประยุกต์บนมือถือ

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สถาบันการศึกษา อุทยานแห่งชาติ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง องค์กรเอกชน ฯลฯ สามารถนำข้อมูลไปใช้เพื่อการศึกษา วิจัย และการจัดการ

4. พัฒนาแนวทางการเสริมรายได้ของประชาชนในท้องถิ่นจากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

บทที่ 2

การทบทวนเอกสาร

2.1 แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศแนวปะการัง

ระบบนิเวศแนวปะการังเป็นแหล่งทรัพยากรที่เป็นฐานเศรษฐกิจสำคัญสำหรับประเทศในเขตร้อนทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย แม้ว่าแนวปะการังมีความสำคัญมากต่อประชาชนที่อยู่บริเวณชายฝั่งทะเล และหมู่เกาะต่างๆ แต่แนวปะการังโดยทั่วไปยังคงอยู่ในภาวะที่ถูกคุกคามด้วยหลายสาเหตุ เช่น การประมงเกินขนาด การพัฒนาชายฝั่ง ตะกอนและมลพิษจากการเกษตรและการทำลายป่าไม้ การใช้ทรัพยากรเกินสมดุลของภาคการท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก โดยเฉพาะปรากฏการณ์ปะการังฟอกขาว และการเป็นกรดเพิ่มขึ้นของมหาสมุทร สำหรับประเทศไทยมีแนวปะการังรวมประมาณ 153 ตารางกิโลเมตร ตามแนวชายฝั่งที่มีความยาวประมาณ 3,000 กิโลเมตร ก็ได้รับผลกระทบจากปัจจัยดังกล่าวข้างต้นเช่นกัน (Yeemin *et al.*, 2006; Mumby and Steneck, 2008; Burke *et al.*, 2011)

หน่วยงานด้านการอนุรักษ์และนักวิทยาศาสตร์ทั่วโลกมีความตระหนักเกี่ยวกับความสำคัญและปัญหาความเสื่อมโทรมของแนวปะการังเพิ่มขึ้นในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา (Nystrom *et al.*, 2000; Bellwood *et al.*, 2004) รายงานการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ระบุว่าแนวปะการังในหลายภูมิภาคของโลกประมาณ 50 – 70% ดูเหมือนว่าจะหยุดการบริการทางระบบนิเวศขั้นพื้นฐานซึ่งส่งผลกระทบต่อเนื่องต่อการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ (Wilkinson, 2008) การประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของการบริการทางระบบนิเวศของแนวปะการังได้รับความสนใจมากขึ้น กรอบแนวคิดในการประเมิน ดังปรากฏในการอภิปรายและโต้เถียงกันอย่างกว้างขวางถึงวิธีการและผลการศึกษาในเรื่องนี้ ตลอดช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา (Spurgeon, 1992; Dixon, 1998)

The Millennium Ecosystem Assessment ให้คำจำกัดความของการบริการทางระบบนิเวศไว้ 4 กลุ่ม ดังนี้ (Millennium Ecosystem Assessment, 2005)

1. การเป็นแหล่งผลิต (provisioning) หมายถึง ระบบนิเวศเป็นเสมือนแหล่งผลิตอาหาร และวัตถุดิบตามธรรมชาติที่ให้ประโยชน์ต่อมนุษย์ เช่น ทรัพยากรประมงที่เป็นแหล่งอาหารของมวลมนุษยชาติ ป่าชายเลนเป็นแหล่งประมงที่สำคัญต่อชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น

2. การควบคุมกระบวนการธรรมชาติ (regulating) หมายถึง ความสามารถของระบบนิเวศในการรักษาสสมดุลของกระบวนการต่างๆ ในธรรมชาติ เช่น ป่าชายเลนช่วยชะลอหรือการป้องกันชายฝั่งจากความรุนแรงของกระแสน้ำ ป่าชายเลนช่วยบำบัดน้ำเสียจากแม่น้ำ ระบบนิเวศหญ้าทะเลช่วยในการกักเก็บคาร์บอนและช่วยลดปริมาณคาร์บอนไดออกไซด์ในบรรยากาศ เป็นต้น

3. วัฒนธรรม (cultural) หมายถึง ประโยชน์ด้านสุนทรียะที่มนุษย์ได้จากระบบนิเวศ หรือวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกิดขึ้นเนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นและธรรมชาติ เช่น การท่องเที่ยว ความเชื่อทางจิตวิญญาณ วัฒนธรรมท้องถิ่น

4. การสนับสนุนกระบวนการธรรมชาติ (supporting) หมายถึง ความสามารถของระบบนิเวศที่ช่วยในการสนับสนุนกระบวนการทางธรรมชาติอื่น ๆ เช่น ระบบนิเวศแนวปะการังเป็นแหล่งอนุบาลตัวอ่อน

และแหล่งที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในทะเล แหล่งหญ้าทะเลเป็นแหล่งหากินที่สำคัญของพะยูน บริเวณทะเลเปิดเป็นแหล่งผลิตปฐมภูมิที่สำคัญของระบบนิเวศทางทะเล เป็นต้น

กรณีของแนวปะการัง การให้บริการของระบบนิเวศแก่นมนุษย์ภายใต้คำจำกัดความข้างต้นสามารถจำแนกตามกลุ่มทั้ง 4 กลุ่ม (Millennium Ecosystem Assessment, 2005; Principe *et al.*, 2012) ดังนี้

ตารางที่ 2-1 ตัวอย่างสินค้าและบริการจากระบบนิเวศแนวปะการัง

การบริการทางระบบนิเวศ	ตัวอย่างสินค้าและบริการจากระบบนิเวศแนวปะการัง
การเป็นแหล่งผลิต (provisioning)	- การประมงพื้นบ้านและการประมงพาณิชย์ - ปลาสวยงามและสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง สำหรับธุรกิจตู้ปลาทะเล - สารออกฤทธิ์ทางธรรมชาติที่นำมาพัฒนาและผลิตเป็นยารักษาโรค - วัสดุก่อสร้าง - เครื่องประดับ และอุปกรณ์ตกแต่ง
การควบคุม (regulating)	- การป้องกันชายหาดและแนวชายฝั่งจากพายุ คลื่นลม - ลดการกัดเซาะชายฝั่ง - การสร้างชายหาดและหมู่เกาะ - การเป็นแหล่งกักเก็บคาร์บอน - การกำจัดของเสีย
วัฒนธรรม (cultural)	- การท่องเที่ยวและนันทนาการ - จิตวิญญาณ และสถานศักดิ์สิทธิ์ - วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น
การสนับสนุน (supporting)	- วิถีจักรของสารอาหาร - แหล่งอนุบาลและที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ - การเป็นแหล่งผลิตปฐมภูมิ (primary production)

สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงบริการต่าง ๆ มากมายที่มนุษย์ได้รับจากระบบนิเวศแนวปะการัง อย่างไรก็ตามการใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มการประมงและการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการท่องเที่ยวในบริเวณแนวปะการังแต่ละแห่งมีรูปกิจกรรมการท่องเที่ยวแตกต่างกันไป (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2541) ได้แก่

1. กิจกรรมดำน้ำ เป็นกิจกรรมที่ให้ความเพลิดเพลินกับการชมธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องทะเลที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปชมความงามได้อย่างใกล้ชิด เช่น ปะการัง ดอกไม้ทะเล ปลาชนิดต่างๆ หรือจะเป็นการดำน้ำไปชมเรือจม กิจกรรมดำน้ำมีอยู่หลายแห่งในประเทศไทย ทั้งทางฝั่งอันดามันและอ่าวไทย เช่น ที่เกาะสีชัง เกาะลันตา หมู่เกาะสุรินทร์ สิมิรัน เกาะเต่า เป็นต้น นอกจากนี้กิจกรรมดำน้ำเพื่อการอื่นที่จัดโดยกลุ่มหรือชมรมนักดำน้ำที่มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ดำน้ำลงไปเพื่อเก็บขยะใต้ทะเล หรือทำปะการังเทียมเพื่อเป็นที่อยู่ของปลา เช่น ที่บริเวณชายหาดพทยา กิจกรรมดำน้ำมีการแบ่งออกเป็นกิจกรรมดำน้ำตื้นหรือดำผิวน้ำ (snorkeling) เป็นการดำน้ำโดยไม่ใช้เครื่องช่วยหายใจ ใช้เพียงหน้ากาก (snorkel) ที่ช่วยในการหายใจและสามารถดำน้ำได้ในบริเวณที่มีความลึกไม่เกิน 0.7 เมตร และกิจกรรมดำน้ำลึก หรือประดาน้ำ (SCUBA diving) ต่างจากกิจกรรมดำน้ำตื้นตรงที่ต้องใช้เครื่องช่วยหายใจนักท่องเที่ยวสามารถดำน้ำได้ที่ความลึกมากกว่า 0.9 เมตร

2. กิจกรรมการเดินใต้ทะเล (sea-walking) เป็นการลงไปสัมผัสกับธรรมชาติและศึกษาชีวิตใต้ทะเล เช่น ปะการัง ปลาชนิดต่างๆ โดยที่นักท่องเที่ยวสามารถลงไปเดินคล้ายกับเดินอยู่บนบก ซึ่งจะใช้การหายใจจากเครื่องปั๊มอากาศที่อยู่บนเรือแล้วส่งอากาศตามสายเข้าไปยังคลอบแก้วที่สวมศีรษะอยู่ สำหรับสถานที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่พบคือ เกาะล้าน จังหวัดชลบุรี และเกาะเฮ จังหวัดภูเก็ต อย่างไรก็ตาม มีงานวิจัยแสดงให้เห็นถึงความเสี่ยงของกิจกรรมนี้ที่มีผลกระทบต่อแนวปะการัง เช่น ทำให้ปะการังแตกหักเสียหาย การเดินเหยียบแนวปะการัง รวมถึงการที่นักท่องเที่ยวฝ่าฝืนและไม่ปฏิบัติตามระเบียบในการเดินใกล้บริเวณแนวปะการัง (Williamson *et al* 2017; Leujak *et al.*, 2008)

3. กิจกรรมพักผ่อนชายหาด การนั่งทานอาหาร เป็นกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนแบบสงบ การอาบแดด การพักผ่อนรับประทานอาหารเช้า และเพื่อความสนุกสนาน เล่นน้ำ วาดทราย และเล่นกีฬาชายหาด และช่วยให้นักท่องเที่ยวได้ออกกำลังกาย กิจกรรมเพื่อการนั่งทานอาหาร สามารถทำกิจกรรมได้ตามชายหาดทุกแห่ง โดยนิยมกันมากบริเวณที่มีหาดทรายละเอียด น้ำทะเลสงบหรือมีคลื่นเล็กน้อย

4. กิจกรรมการเล่นเรือ เช่น เรือแคนู เป็นการเล่นเรือเพื่อชมธรรมชาติชายฝั่งทะเล ทั้งหน้าผา โขดหิน รวมไปถึงภาพเขียนก่อนประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ตามผนังถ้ำที่เรือแคนูสามารถจะพายลอดเข้าไปได้ เช่นที่ เขาเขียน จังหวัดพังงา เป็นต้น หรือล่องเรือไปตามป่าโกงกางเพื่อดูนกชนิดต่างๆ นอกจากนั้นยังได้สัมผัสถึงวิถีชีวิตของชาวประมงที่สามารถพบเห็นทั่วไปตามชายฝั่ง การพายเรือแคนูนอกจากได้ความเพลิดเพลินกับธรรมชาติแล้ว นักท่องเที่ยวยังได้ใช้ความสามารถในการบังคับเรือ และได้ออกกำลังกายอีกด้วย ในขณะที่เรือคายัคเป็นกิจกรรมการเล่นเรือที่มีลักษณะคล้ายกับการเล่นเรือแคนู แต่แตกต่างกันตรงที่ลักษณะของเรือ คือเรือคายัคมีรูปร่างเพรียว ส่วนเรือแคนูรูปร่างจะอ้วนสั้นกว่า สามารถนั่งได้ 1 หรือ 2 คน แล้วแต่ความยาวของเรือใช้การพาย ไม่ต้องอาศัยเครื่องยนต์ จึงทำให้ไม่เกิดเสียงดัง เหมาะอย่างยิ่งที่จะใช้พายล่องไปตามสายน้ำเพื่อชมความงามของทัศนียภาพ รวมทั้งศึกษาระบบนิเวศโดยทั่วไปทั้งผิวน้ำและในบริเวณป่าชายเลน เนื่องจากที่เรือมีขนาดเล็กจึงสามารถพายลอดเข้าไปในบริเวณป่าโกงกาง หรือลอดน้ำได้อีกด้วย กิจกรรมการพายเรือคายัคนี้เป็นที่นิยมกันมากที่จังหวัดกระบี่ซึ่งมีการจัดการท่องเที่ยวชมธรรมชาติบริเวณอ่าวพระนาง โดยที่มีเรือให้บริการแก่นักท่องเที่ยวด้วย

5. การศึกษาธรรมชาติตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติใต้ทะเล ในบริเวณแนวปะการังบางพื้นที่ได้จัดให้มีเส้นทางศึกษาธรรมชาติใต้น้ำ เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวนอกจากจะได้รับความเพลิดเพลินจากการได้มาเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติแล้วยังได้รับความรู้จากป้ายและอุปกรณ์สื่อความหมายที่อธิบายให้นักท่องเที่ยวเข้าใจเกี่ยวกับระบบนิเวศแนวปะการังและสัตว์ทะเลที่อาศัยอยู่ในแนวปะการังมากขึ้น

6. การตกปลา เป็นกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณแนวปะการังนอกเขตอุทยานแห่งชาติ นักท่องเที่ยวนิยมให้ผู้รู้ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวประมงพาไปบริเวณที่มีปลาชุม ในบางพื้นที่มีการจัดกิจกรรมการแข่งขันกันอยู่เสมอตามฤดูกาล มีกฎระเบียบเป็นกีฬาเรียกว่า Game fish เช่น การแข่งขันตกปลานานาชาติ ในรายการ Phuket International Sport Fishing Classic และการแข่งขันตกปลาในงานโลกทะเลชุมพร ซึ่งมักจะจัดขึ้นทุกปี เป็นต้น

7. กิจกรรมถ่ายรูปหรือบันทึกวิถีธรรมชาติ กิจกรรมนี้มีทั้งการถ่ายรูปและบันทึกเทปสัตว์ทะเลแนวปะการัง วิถีทัศนธรรมชาติที่สวยงาม ซึ่งทำให้เกิดความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังเป็นการถ่ายรูปและบันทึกเทปเพื่อประโยชน์แก่การศึกษารายละเอียดของธรรมชาติอีกด้วย

2.1.2 แนวคิดทฤษฎีภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาเกิดมาจากความคิดสร้างสรรค์ การสั่งสมเป็นระยะเวลานาน โดยการถ่ายทอดออกมาจากความสามารถกลายมาเป็นความรู้ที่มีความหลากหลาย อาทิ ภูมิปัญญาด้านอาหาร ภูมิปัญญาด้านที่อยู่อาศัยและภูมิปัญญาด้านการละเล่น เป็นต้น จะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับวิถีชีวิตของคนในสังคมมาช้านาน มีการกล่าวถึงความหมายของภูมิปัญญาทั้งหลายหลายอย่าง เช่น ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน การศึกษาในเรื่องภูมิปัญญาสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเด็น ได้แก่ ความหมายของภูมิปัญญา ลักษณะและประเภทของภูมิปัญญา และลักษณะการถ่ายทอดภูมิปัญญา

1. ความหมายของภูมิปัญญา

ภูมิปัญญาเกิดมาจากการเรียนรู้และพัฒนาขึ้นเพื่อปรับให้เข้ากับบริบททางกายภาพและวัฒนธรรมซึ่งเกิดขึ้นมาหลายชั่วอายุคน มีการสั่งสมและการถ่ายทอดกันมาซึ่งเป็นลักษณะวิถีชีวิตของชาวบ้านที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งจากการศึกษาของผู้วิจัยได้รวบรวมนิยามและความหมายของภูมิปัญญาจากผู้เชี่ยวชาญไว้ ดังนี้

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 19 อธิบายว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ของชาวบ้าน ซึ่งเรียนรู้มาจากปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้องและความเฉลียวฉลาดของแต่ละคนหรือผู้ที่มีความรู้ในหมู่บ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นเรื่องการทำมาหากิน เช่น การจับปลา การจับสัตว์ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การทอผ้า การทำเครื่องมือการเกษตร ดังนั้น ภูมิปัญญาจึงเป็นความรู้ที่ประกอบไปด้วยคุณธรรมซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมนั้นชีวิตของชาวบ้านไม่ได้แบ่งแยกเป็นส่วนๆ หากแต่ทุกอย่างมีความสัมพันธ์กัน การทำมาหากิน การอยู่ร่วมกันในชุมชน การปฏิบัติศาสนา พิธีกรรมและประเพณี ความรู้เป็นคุณธรรม เมื่อผู้มีความรู้นั้นเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติและคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความรู้เหล่านี้เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เป็นแนวทาง หลักเกณฑ์ วิถีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของครอบครัว ความสัมพันธ์กับคนอื่น ความสัมพันธ์กับผู้ล่งลับกับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์และกับธรรมชาติ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้คำจำกัดความภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ องค์ความรู้สติปัญญาความคิด ความสามารถ ทักษะและความสามารถอันเกิดจากการสะสมองค์ความรู้มวลรวมทุกด้านที่ผ่านกระบวนการสืบทอด ปรับปรุง พัฒนาและเลือกสรรเป็นอย่างดีในการสร้างผลงานแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

ประเวศ (2533) กล่าวว่า ภูมิปัญญา (Wisdom) หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular wisdom) หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) หมายความว่า พื้นเพของรากฐานความรู้ของชาวบ้าน คือ ความรอบรู้ที่เรียนรู้และมีประสบการณ์สืบทอดกันมาทั้งทางตรง คือ ประสบการณ์ด้วยตนเองหรือทางอ้อมซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่หรือความรู้สะสมที่สืบทอดกันมา กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ทั้งทางกว้าง ทั้งทางลึกที่ชาวบ้านสามารถคิดเอง ทำเองโดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างสมสมัย

เอกวิทย์ (2540) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและการดำรงชีพในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม ที่ได้มีพัฒนาการสืบสานกันมา ภูมิปัญญาเป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถที่เป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสภาวะต่างๆ ในพื้นที่กลุ่มชนนั้นตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานและมีการแลกเปลี่ยนสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่นจากพื้นที่สิ่งแวดล้อมอื่นที่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์แล้วรับเอาหรือปรับเปลี่ยนนำมาสร้างประโยชน์หรือแก้ปัญหาได้ในสิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคม วัฒนธรรมของ

กลุ่มชนภูมิปัญญาจึงมีทั้งภูมิปัญญาอันเกิดจากประสบการณ์ในพื้นที่ภูมิปัญญาที่มาจากภายนอกและภูมิปัญญาที่ผลิตใหม่หรือผลิตซ้ำเพื่อการแก้ปัญหาและปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็นและการเปลี่ยนแปลง

เสรี (2529) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง พื้นเพรากฐานของความรู้ของชาวบ้าน ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะที่เป็นนามธรรม อันเป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเป็นเรื่องเกี่ยวกับ การเกิด แก่ เจ็บ ตายและคุณค่า ความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวันและส่วนที่เป็นรูปธรรมเกี่ยวกับเรื่องเฉพาะด้านต่างๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรีและด้านอื่น ๆ

ยศ (2542) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ที่พัฒนาขึ้นในบริบททางกายภาพ และวัฒนธรรมของปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับระบบนิเวศ ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังวางอยู่บนหลักพื้นฐานความรู้จากคนในชุมชนความผูกพันอย่างแนบแน่นระหว่างภูมิปัญญากับท้องถิ่น ความรู้ ระบบนิเวศ ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาและสืบต่อกันมาบนพื้นฐานของสัมพันธ์ภาพอันแนบแน่นระหว่างชุมชนกับธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงไม่อาจดำรงอยู่และพัฒนาสืบต่อไปหากถูกตัดขาดจากรากเหง้าทั้งในด้านของธรรมชาติและวัฒนธรรม

กล่าวโดยสรุป ภูมิปัญญา คือ องค์ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนในท้องถิ่นที่มีการถ่ายทอดออกมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมโดยคนในท้องถิ่น ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์จนเกิดปัญหาและตกผลึกเป็นองค์ความรู้เกิดการรวบรวม ถ่ายทอด พัฒนาและนำไปใช้ประโยชน์ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากินและพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้ ผ่านการมองลักษณะวิถีคิด อัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งมีวิถีชีวิตทางธรรมเนียมประเพณี

2. ลักษณะและประเภทของภูมิปัญญา

การมองภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ที่มีการสั่งสมกันมาตั้งแต่อดีตสืบเนื่องจนถึงปัจจุบันนั้นมีการแบ่งลักษณะและประเภทของภูมิปัญญา ได้หลายแง่มุม ดังนี้

เสรี (2529) กล่าวถึง ลักษณะของภูมิปัญญา มี 2 ประเภท คือ ภูมิปัญญานามธรรมและภูมิปัญญารูปธรรม ภูมิปัญญานามธรรม หมายถึง โลกทัศน์ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน ในขณะที่ภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเกี่ยวกับเฉพาะด้านต่างๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะดนตรีและอื่นๆ ซึ่งสะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกันคือ ส่วนที่ 1 ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกัน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช ธรรมชาติ ส่วนที่ 2 ความสัมพันธ์กับคนอื่นๆ ที่ร่วมกันในสังคมหรือชุมชน ส่วนที่ 3 ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย ภูมิปัญญาจึงเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน

ยศ (2542) ได้กล่าวถึง ภูมิปัญญา สามารถแบ่งออกได้ 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) ภูมิปัญญาที่เป็นองค์ความรู้ในเรื่องอาหารและยา ภูมิปัญญาลักษณะนี้ผู้หญิงจะมีบทบาทสำคัญในการดูแลอาหารและยาสำหรับบรรเทาอาการเจ็บป่วยเล็กน้อยที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานมักได้รับการถ่ายทอดมาจากยายสู่แม่จากบุคคลพิเศษเช่น คนทรง หมอสมุนไพร ผู้ที่มีความรู้ทางด้านเวทมนต์คาถาซึ่งการรักษาการใช้สมุนไพรต้องใช้การร่วมด้วย 2) ภูมิปัญญาที่เป็นความรู้เรื่องระบบการผลิตและการจัดการทรัพยากร ซึ่งมีลักษณะซับซ้อนและพัฒนามาจากความรู้พื้นฐานในด้านอาหารและยา 3) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในรูปแบบของความเชื่อ พิธีกรรม จารีตประเพณีและวิถีการปฏิบัติ การสร้างระบบการผลิตและการจัดการทรัพยากรของชุมชนจำเป็นต้องออกกฎระเบียบ เพื่อเป็นแบบแผนและบรรทัดฐานร่วมกันของชุมชนมักจะแสดงออกมาในรูปแบบความเชื่อ พิธีกรรมและการสร้างจารีตประเพณีขึ้นมาในชุมชน และ 4) ภูมิปัญญาที่เป็นวิธีคิดทำให้มองเห็นความเชื่อบางประการว่าไม่ได้เป็นเพียงระบบคุณค่าหรือค่านิยมที่ไร้เหตุผลแต่เป็นการสะท้อนให้เห็น

ถึงอุดมการณ์ของอำนาจอันเป็นพื้นฐานในการจัดการระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม มนุษย์กับธรรมชาติ การมองลักษณะวิธีคิดแบบนี้เป็นมุมมองทางวัฒนธรรมที่ให้ความเคารพแก่ศักดิ์ศรี อัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งมีวิถีชีวิตทางธรรมเนียมประเพณี ระบบการผลิตและการจัดการทรัพยากรที่แตกต่างกันออกไป

นันทสาร และคณะ (2541) อธิบายว่าภูมิปัญญาทั้งที่เป็นรูปธรรมและเป็นนามธรรม สามารถแยกออกได้เป็น 10 สาขา ได้แก่ สาขาที่ 1 สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสนใจการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรและเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิมซึ่งคนสามารถพึ่งพาตัวเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้ สาขาที่ 2 สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ในการแปรรูปผลผลิตเพื่อการชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ สาขาที่ 3 สาขาแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ สาขาที่ 4 สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน สาขาที่ 5 สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้านการสะสมและบริหารกองทุนและธุรกิจในชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน สาขาที่ 6 สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สาขาที่ 7 สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลทางด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น ประติมากรรม จิตรกรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น สาขาที่ 8 สาขาการจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ทั้งขององค์กรชุมชน องค์กรศาสนา องค์กรทางการศึกษาตลอดจนทั้งองค์กรทางสังคมไทยอื่น ๆ ในสังคมไทย กรณีการจัดการศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญา สาขาการจัดการที่มีความสำคัญเฉพาะการจัดการศึกษาเรียนรู้ที่ดี หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิภาพ สาขาที่ 9 สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับทางด้านภาษาทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทยและการใช้ภาษา ตลอดทั้งวรรณกรรมทุกประเภท และสาขาที่ 10 สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรม คำสั่งสอนของหลักธรรมศาสนา ความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้เกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม

3. การถ่ายทอดภูมิปัญญา

การถ่ายทอดภูมิปัญญาเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้จากการสั่งสมมาตั้งแต่อดีต จากบรรพบุรุษที่ได้สร้างขึ้นมาจึงมีการถ่ายทอดในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป เช่น การถ่ายทอดผ่านการสอนกันภายในชุมชน ครูพักลักจำและจากความชำนาญ เป็นต้น โดยทั่วไปการถ่ายทอดภูมิปัญญา หมายถึงการถ่ายทอดไว้คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยมุ่งหวังให้องค์ความรู้ดังกล่าวเกิดประโยชน์แก่อนุชนในรุ่นต่อไป การค้นหาความรู้และระบบถ่ายทอดความรู้ในชุมชนชนบทไทยมีรูปแบบการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ในชุมชน 5 รูปแบบ (ปฐม 2538) ดังนี้

แบบที่ 1 ส่วนใหญ่เป็นเรื่องอาชีพของหมู่บ้านที่แทบทุกครัวเรือนทำเหมือนกัน ๆ ทำเป็นอาชีพรองหรืออาชีพเสริมจากการทำนา อาจมีความคุ้นเคยมาตั้งแต่เด็กทุกคน จึงได้เรียนรู้และได้รับการถ่ายทอดมาเหมือนๆ กันเป็นไปโดยอัตโนมัติภายใต้สภาพการดำรงชีวิตประจำวัน มีการเรียนรู้และมีการสืบทอดความรู้สืบทอดกันมา

แบบที่ 2 ส่วนใหญ่เป็นเรื่องความสามารถเฉพาะลักษณะการสืบทอดเริ่มต้นจากบรรพบุรุษได้ สืบทอดความรู้ต่อกันมาจนถึงรุ่นพ่อแม่หรือพ่อแม่มีความสนใจในอาชีพหรือพัฒนาความรู้ขึ้นมาได้สืบทอดไปสู่ รุ่นลูกหลานเครือญาติและผู้สนใจที่มาขอเรียนปัจจุบันลูกหลานยังคงใช้ความรู้นี้ประกอบอาชีพต่อไป

แบบที่ 3 ลักษณะนี้ผู้เรียนจะไปเรียนหรือฝึกงานจากผู้รู้ซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่นอกชุมชน ผู้ที่ต้องการ เรียนต้องแสดงความจำนงขอเรียนโดยสมัครเป็นศิษย์เพื่อรับการถ่ายทอดความรู้ โดยเสียค่าเล่าเรียนหรือใช้วิธี แลกเปลี่ยนแรงงานไปอยู่อาศัยเป็นลูกหลานหรือในลักษณะเป็นลูกจ้าง การถ่ายทอดความรู้โดยการฝึกงานจากผู้รู้ชำนาญเฉพาะ

แบบที่ 4 รูปแบบนี้ส่วนใหญ่ได้รับแรงบันดาลใจทำให้มีความต้องการเรียนรู้ในเรื่องนั้น เช่น ชอบมาตั้งแต่เด็ก เห็นตัวอย่างคนอื่นทำแล้วชอบและมีผู้ชี้แนะ ขึ้นต่อมาคิดเอง ฝึกฝน คิดดัดแปลงจนเกิดความชำนาญ ลักษณะการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้โดยดูตัวอย่างจากเพื่อนบ้านที่ทำกันในหมู่บ้าน บางครั้งเรียนโดยการสังเกตจากคนอื่นและเรียนโดยทำด้วยตนเองจนเกิดความชำนาญ

แบบที่ 5 มีความรู้บางอย่างเกิดขึ้นโดยตรงไม่ได้สนใจหรือไม่ได้คาดคิดมาก่อน เช่น วิทยุญาณ หรืออำนาจกลับมากำเริบมาบอกกล่าว ทำให้มีความสามารถในการรักษาโรคหรือความสามารถในการทำนาย หายหืด แม้ไม่ใช่เป็นการเรียนรู้ตามความหมายในทางวิชาการทั่วไปแต่ก็เป็นวิธีหนึ่งที่ประชาชนได้รับประสบการณ์ เกิดความรู้บางอย่างที่ยังไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์

เอกริทย (2540) ได้อธิบายถึงความเชื่อมโยงของการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ และการถ่ายทอดภูมิปัญญา โดยการเรียนรู้เป็นผลมาจากการศึกษาการฝึกอบรม ประสบการณ์ การแก้ปัญหาและการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องรวมทั้งเกิดจากการประยุกต์ ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมด้วย ในขณะที่ กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการสร้างสรรค์ สังคมของภูมิปัญญาไว้เป็นภูมิปัญญา สามารถแบ่งออกได้เป็น 8 ลักษณะ คือ

1. มนุษย์สะสมความรู้ความเข้าใจจากประสบการณ์ จากการลองผิดลองถูกแล้วถ่ายทอดส่งต่อ ให้ลูกหลานเผ่าพันธุ์ของคนนานๆเข้าสิ่งที่ประพฤติปฏิบัติหรือห้ามประพฤติปฏิบัติกลายเป็นจารีตธรรมเนียม หรือข้อห้ามใน “วัฒนธรรม” ของกลุ่มนั้น กาลเวลาล่วงไปมนุษย์อาจลืมเหตุผลที่มาของธรรมเนียมปฏิบัติไป แล้วรู้แต่ว่าในสังคมของตนเองประพฤติเช่นนั้นจึงจะอยู่รอดปลอดภัย มนุษย์จึงสั่งสมภูมิปัญญาในการดำรงชีพ ไว้มากขึ้นและมีความเสี่ยงน้อยลง

2. กระทำจริง มนุษย์เรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำจริงในสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่จริง จาก การเรียนรู้และสะสมประสบการณ์ต่างๆ ไว้ในสถานการณ์จริง ปฏิบัติจริงแล้วส่งต่อไปยังรุ่นลูกหลานแบบค่อย เป็นค่อยไปและได้กลายเป็นธรรมเนียมประเพณีหรือวิถีปฏิบัติ

3. พัฒนาจนเป็นการส่งต่อ (transmission) แก่คนรุ่นหลังด้วยการสืบทอดวิธีการสั่งสอน ด้วยการ บอกเล่า (oral tradition) แก่คนรุ่นหลัง ในรูปของเพลงกล่อมเด็ก สุภาษิต คำพังเพยและการสร้างองค์ความรู้ ไว้เป็นลายลักษณ์ (literary tradition) ซึ่งโดยทั่วไปการถ่ายทอดภูมิปัญญาของชาวบ้านจะนิยมสอนด้วยวิธี ดังกล่าว บางกรณีการรับรู้ของคนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมในบางกรณีความรู้สั่งสมอาจถดถอยหรือสูญหายไป

4. ในเชิงจิตวิทยาพิธีกรรมมีความศักดิ์สิทธิ์และมีอำนาจโน้มน้าวให้คนที่มีส่วนร่วมในพิธีกรรม รับเอาคุณค่าและแบบอย่างพฤติกรรมที่ต้องการเน้นเข้าไว้ในตัวเป็นการตอกย้ำความเชื่อ กรอบศีลธรรมจรรยา ของกลุ่มชนและความคาดหวังโดยไม่ต้องใช้การจำแนกแจกแจงเหตุผลแต่ใช้ศรัทธา ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ และพิธีกรรมเป็นการสร้างกระแสความเชื่อและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยเน้นผลที่เกิดจากสำนึกของผู้มีส่วนร่วมเป็นสำคัญ

5. ศาสนา หลักธรรมคำสอน ศิลและวัตรปฏิบัติ ตลอดจนพิธีกรรมและกิจกรรมทางสังคมที่มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในเชิงการเรียนรู้ล้วนมีที่เป็นอุดมการณ์แห่งชีวิตในกรอบบรรทัดฐานความประพฤติและให้ความมั่นคงอบอุ่นทางจิตใจที่ยึดเหนี่ยวแก่คนในที่มีการดำเนินชีวิตบนความไม่แน่นอนอันเป็นสัจธรรมอย่างหนึ่ง สถาบันศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของคนที่อยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหล่าโดยตรงและทางอ้อมถือได้ว่าเป็นการศึกษาที่มีลักษณะเป็นองค์รวมและมีอิทธิพลต่อคนทั้งนั้บถือศาสนานั้น ๆ

6. การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ การถ่ายทอดความรู้ด้วยวิธีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างกลุ่มคนที่แตกต่างกันทั้งในทางชาติพันธุ์ต่างถิ่นฐานทำกินรวมไปถึงการแลกเปลี่ยนกับคนต่างวัฒนธรรม ทำให้กระบวนการเรียนรู้ขยายตัวมีความคิดใหม่ วิธีการใหม่เข้ามาผสมกลมกลืนบ้างขัดแย้งบ้าง แต่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย กว้างขวางทั้งในด้านสาระ รูปแบบและวิธีการ ส่วนหนึ่งเป็นไปตามกระแสเทคโนโลยี ข้อมูล ข่าวสาร อันทันสมัยและอีกส่วนหนึ่งเป็นไปตามโลกกายภาพหรือธรรมชาติแวดล้อม อีกส่วนหนึ่งมุ่งไปทางจิตวิญญาณ สังคมไทยจึงกลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีทางเลือก (options)

7. การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (cultural reproduction) เป็นกระบวนการเรียนรู้อีกลักษณะหนึ่งที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในสังคมไทย ส่วนหนึ่งมาจากการแสวงหาความมั่นคงทางจิตใจ กระบวนการเรียนรู้นี้มีทั้งที่ได้ผลและไม่ได้ผลที่ทั้งสร้างสรรค์และไม่สร้างสรรค์

8. ครูพักลักจำ เป็นการเรียนรู้ในทำนองแอบเรียน แอบเอาอย่าง แอบลองทำตามแบบอย่างที่เขาสังเกตอยู่เงียบ ๆ แล้วรับเอามาเป็นของตนเมื่อสามารถทำได้จริง วิธีนี้ดูเผิน ๆ ว่าเหมือนขโมยสิ่งที่เป็นภูมิปัญญาของผู้อื่นแต่ในความหมายความเข้าใจคือ เป็นวิถีธรรมชาติธรรมดาของคนในการเรียนรู้จากผู้อื่นและเป็นการหาความรู้ทางหนึ่งที่มีประสิทธิภาพเป็นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ได้ผลดีอีกทางหนึ่งในอนาคตแต่ในปัจจุบันวิธีการแบบนี้ถือได้ว่าเป็นการขโมยลิขสิทธิ์ทางปัญญาที่เป็นปัญหาและไม่ควรปฏิบัติในสังคมปัจจุบัน

การถ่ายทอดการเรียนรู้ มีแนวทางและวิธีการ 7 ประการ (ทรงศิริ 2541) คือ 1) การวางแผนการถ่ายทอดความรู้ คือ การกำหนดเป้าหมาย กิจกรรม การเรียนและวิธีการถ่ายทอดความรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการถ่ายทอดความรู้ผู้สอนไปสู่ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ 2) วัตถุประสงค์ของการถ่ายทอดความรู้ควรตระหนักถึง ความรู้ (Cognitive domain) คือ การเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปพัฒนาแก้ปัญหาและนำไปประยุกต์ใช้ ทักษะ (Affective domain) คือ การเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียน มีความสนใจ เกิดความรู้สึกรักมีคุณค่าทางจิตใจและเกิดความภูมิใจและทักษะในการปฏิบัติ (Psychomotor domain) คือ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติ ภายใต้ความควบคุมดูแลของผู้สอนหรือผู้ถ่ายทอดความรู้จนผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้อย่างมีทักษะ 3) การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ คือ วิธีการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ ได้แก่ การคำนึงถึง ปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอก เช่น แสงสว่าง เสียง อุณหภูมิ ลักษณะการจัดห้องเรียน การวางโต๊ะเก้าอี้ เป็นต้นและปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายใน เช่น ความสัมพันธ์ของผู้เรียนกับผู้เรียน ความสัมพันธ์ของผู้เรียนกับผู้สอน เป็นต้น 4) สื่อในการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ สื่อต่างๆ ที่ผู้สอนนำมาใช้เพื่อให้การถ่ายทอดความรู้ให้เกิดตามวัตถุประสงค์ 5) แหล่งข้อมูลในการเรียนรู้ อาจได้มาจากบุคคล นิทรรศการ การอภิปรายและกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือจากสถานการณ์จริง พิธีกรรม การสังเกต การสาธิต 6) วิธีการเลือกเนื้อหา ควรมึบทความต้องการและความสนใจของผู้เรียน ท้นต่อเหตุการณ์ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ควรเรียงจากง่ายไปหายาก 7) การประเมินการถ่ายทอดความรู้จะช่วยให้ทราบความก้าวหน้าของการเรียน (สามารถประเมินได้ 2 ช่วงเวลา คือ การประเมินระหว่างการถ่ายทอดความรู้ สามารถประเมินได้จากพฤติกรรมการมีส่วนร่วม การปฏิบัติซึ่งอาจใช้วิธีการสังเกตการสัมภาษณ์ก็ได้) และการประเมินผลรวมภายหลังการถ่ายทอดความรู้ ตามความเหมาะสมหรืออาจประเมินผลทันทีที่เสร็จสิ้นการถ่ายทอดความรู้

2.1.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้

ความรู้ คือ ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และโครงสร้างที่เกิดขึ้นจากการศึกษาค้นคว้า หรือเป็นความรู้ที่เกี่ยวกับสถานที่ สิ่งของหรือบุคคลซึ่งได้จากการสังเกตประสบการณ์ หรือจากรายงาน การรับรู้ข้อเท็จจริงเหล่านี้ต้องชัดเจนและต้องอาศัยเวลา (Morgan and King, 1977)

Davenport and Prusak (1998) ให้ความหมายว่า ความรู้ คือ ส่วนผสมของกรอบประสบการณ์ คุณค่า สารสนเทศที่เป็นสภาพแวดล้อมและกรอบการทำงานสำหรับการประเมินและรวมกันของประสบการณ์ และสารสนเทศใหม่

Yamazaki (2006) ผู้เชี่ยวชาญชาวญี่ปุ่นได้วิจัยเกี่ยวกับลักษณะของความรู้ พบว่า ความรู้มีลักษณะคล้ายกับรูปปิรามิด โดยให้ความหมายว่า ความรู้ คือ สารสนเทศที่ผ่านกระบวนการคิดเปรียบเทียบ เชื่อมโยงกับความรู้อื่น จนเกิดเป็นความเข้าใจ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้

อนันต์ (2542) กล่าวว่า ความรู้ หมายถึง สิ่งจำเป็นในสิ่งที่เคยมีประสบการณ์มาก่อน แบ่งออกเป็น ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานและความรู้เกี่ยวกับการรวบรวมแนวความคิดและโครงสร้างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาจะประกอบไปด้วยความรู้เกี่ยวกับความหมายของคำต่าง ๆ ในเรื่อง เวลา เหตุการณ์ บุคคล สถานที่ แหล่งกำเนิด ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงาน ประกอบไปด้วย ความรู้เกี่ยวกับแผนต่าง ๆ แนวโน้ม การจัดการลำดับการจำแนก และการแบ่งประเภทสิ่งของต่าง ๆ กฎเกณฑ์ และระเบียบวิธีการดำเนินงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและโครงสร้างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับกฎและการใช้กฎ ในการบรรยายคุณค่าพยากรณ์ หรือตีความหมายของสิ่งเร้าที่เราสังเกตเห็น และความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและโครงสร้าง

จากแนวคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับความหมายของความรู้ สรุปได้ว่า ความรู้ หมายถึงการเรียนรู้ที่ได้มาจากการศึกษา ประสบการณ์ สามารถจดจำ รับรู้ข้อมูล ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ รวมถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นจากการค้นคว้า การสังเกตจากการได้ยิน การมองเห็นและประสบการณ์ตามธรรมชาติ สามารถแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมโดยสังเกตได้ วัดได้ รับและถ่ายทอดให้ผู้อื่นทราบได้

ระดับความรู้

Bloom *et al.* (1971) ได้แบ่งระดับความรู้ความสามารถทางสติปัญญา (cognitive domain) ออกเป็น 6 ระดับ เรียงจากง่ายไปสู่ยาก ดังนี้

1. ระดับความรู้ (knowledge) หมายถึง การเรียนรู้ในลักษณะการจำและระลึกได้ ที่มีความคิด วัตถุ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ

2. ระดับความเข้าใจ (comprehensive) หมายถึง การแสดงออกของพฤติกรรมจากการทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อสื่อความหมาย และสามารถแปล สรุป ขยายความการสื่อความหมายนั้นได้

3. ที่เป็นนามธรรมไปใช้ปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

4. ระดับการวิเคราะห์ (analysis) คือ การพิจารณาแยกแยะเนื้อหาออกเป็นส่วนย่อย ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน

5. ระดับการสังเคราะห์ (synthesis) คือความสามารถในการรวบรวมข้อมูลส่วนประกอบย่อย ๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์

6. ระดับการประเมินค่า (evaluation) หมายถึง ความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับค่านิยม ความคิด ผลงาน คำตอบ วิธีการ และเนื้อหาสาระเพื่อหาเหตุผลประสงค์บางอย่าง โดยมีกฎเกณฑ์พิจารณาที่เชื่อถือได้

ประเภทของความรู้

Edvinsson and Sullivan (1996) ให้ความหมายของความรู้ไว้ 3 ประเภท ดังนี้

1. ความรู้เฉพาะบุคคล (individual knowledge) เป็นความรู้ที่อยู่ในตัวพนักงานแต่ละคน หรือเป็นความรู้ที่อยู่ในหัวของพนักงาน

2. ความรู้ขององค์กร (organizational knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างพนักงานที่อยู่ในกลุ่มหรือฝ่ายงานต่าง ๆ ในองค์กร ทำให้เกิดเป็นความรู้โดยรวมขององค์กร สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการทำงานขององค์กรโดยรวมได้มากขึ้น

3. ความรู้ที่เป็นระบบ (structural knowledge) เป็นความรู้ที่เกิดจากการสร้าง หรือต่อยอดองค์ความรู้ ผ่านกระบวนการ คู่มือ และจรรยาบรรณต่าง ๆ ในองค์กร

ธวัชชัย (2527) ได้แบ่งประเภทของความรู้ออกเป็น 3 ประเภท สรุปได้ดังนี้

1. ความรู้เรื่องเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาโดยเฉพาะ ซึ่งแบ่งเป็นความหมายของคำต่าง ๆ ตลอดจนสัญลักษณ์ที่กำหนดขึ้นมา และความจริงต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้ ความจำในเรื่องข้อมูลและเหตุการณ์ บุคคล สถานที่ แหล่งข้อมูล เป็นต้น

2. ความรู้เกี่ยวกับวิธี และการดำเนินงานที่เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ ได้แก่ ความรู้ในวิธีที่จะจัดระบบศึกษาพิจารณาตัดสินและวิจารณ์รวมถึงวิธีการแสวงหาความรู้ การจัดลำดับเหตุการณ์ ตลอดจนรูปแบบการจัดที่กำหนดไว้ในแต่ละสาขาวิชาย่อย ๆ ที่เป็นความรู้เกี่ยวกับประเพณี ลักษณะแบบแผนต่าง ๆ มีวิธีการของการปฏิบัติ การเสนอ ความคิด และเหตุการณ์ ความรู้เกี่ยวกับแนวโน้มและการจัดลำดับมีกระบวนการทิศทาง และความเคลื่อนไหวของปรากฏการณ์ที่ขึ้นอยู่กับเวลา ความรู้เกี่ยวกับการจำแนก และแบ่งประเภทของสิ่งต่าง ๆ และความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์เป็นวิธีการค้นหาความรู้ เทคนิคการดำเนินงานที่นำมาใช้ในแต่ละสาขา

3. ความรู้เกี่ยวกับการรวบรวมแนวคิด และโครงสร้างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งจำแนกออกเป็นความรู้เกี่ยวกับหลักการและกฎ รวมไปถึงความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและโครงสร้าง

ตามแนวคิดของ Michael Polanyi (Polanyi, 1966) และ Ikujiro Nonaka (Nonaka, 1991) ได้แบ่งประเภทของความรู้ไว้ 2 ประเภท ได้แก่ tacit knowledge เป็นความรู้ที่อยู่ในตัวของแต่ละบุคคลเกิดจากประสบการณ์การเรียนรู้ หรือพรสวรรค์ต่าง ๆ ซึ่งสื่อสารหรือถ่ายทอดในรูปของตัวเลขสูตร หรือลายลักษณ์อักษรได้ยาก ความรู้ชนิดนี้พัฒนาและแบ่งปันกันได้ และเป็นความรู้ที่ก่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน และ Explicit knowledge ความรู้ที่เป็นเหตุเป็นผล สามารถรวบรวมและถ่ายทอดออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ได้ เช่น หนังสือ คู่มือ เอกสาร และรายงานต่าง ๆ ซึ่งทำให้คนสามารถเข้าถึงได้ง่าย

การวัดความรู้

เทคนิควิธีและเครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลนั้นมีมากมายหลายชนิด ที่รู้จักกันทั่วไป ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การให้ปฏิบัติ การศึกษากรณี การให้จินตนาการ การใช้แบบสัมภาษณ์ และการทดสอบ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทดสอบ การทดสอบเป็นการนำชุดคำถามที่สร้างขึ้นไปเร่งให้แสดงพฤติกรรมตามที่ต้องการออกมา โดยสามารถสังเกตและวัดได้การทดสอบโดยทั่วไปจะใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือสำคัญ

ชวาล (2526) ได้อธิบายถึงการวัดความรู้ว่า เป็นการวัดสมรรถภาพสมองด้านการระลึกของความจำ โดยวัดเกี่ยวกับเรื่องราวที่เคยมีประสบการณ์ หรือเคยรู้ เคยเห็น และเคยทำมาก่อน ซึ่งสามารถสร้างคำถามวัดสมรรถภาพด้านนี้ได้หลายลักษณะ โดยเครื่องมือที่ใช้วัดความรู้มีหลายชนิด แต่ละชนิดก็เหมาะสมกับการวัดความรู้ตามคุณลักษณะซึ่งแตกต่างกันออกไป และเครื่องมือที่ใช้วัดความรู้ที่นิยมใช้กันมาก คือ แบบทดสอบ (test) ซึ่ง ไพศาล (2526) ได้จำแนกรูปแบบของแบบทดสอบและแบบวัดไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. ข้อสอบปากเปล่า เป็นการทดสอบโดยโต้ตอบด้วยวาจา หรือคำพูดระหว่างผู้ทำการสอบและผู้ถูกสอบโดยตรง บางครั้งเรียกว่า การสัมภาษณ์

2. ข้อสอบเขียน มี 2 แบบ ได้แก่ แบบความเรียง เป็นแบบที่ต้องการให้ผู้ตอบอธิบาย บรรยาย หรือวิจารณ์เรื่องราวเกี่ยวกับความรู้ที่ และแบบจำกัดคำตอบที่ให้ผู้ตอบพิจารณาเปรียบเทียบข้อความหรือรายละเอียดต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ 4 แบบ ได้แก่ แบบถูก-ผิด แบบเติมคำ แบบจับคู่ และเลือกตอบ

3. ข้อสอบภาคปฏิบัติ เป็นข้อสอบที่ไม่ต้องการให้ผู้ถูกสอบทดสอบด้วยคำพูดหรือเขียน แต่มุ่งให้ปฏิบัติ และแสดงพฤติกรรมจริง

นอกจากนี้ บุญธรรม (2531) ได้แบ่งแบบทดสอบความรู้ตามลักษณะการตอบเป็น 2 ชนิด คือ

1. แบบความเรียง หรือแบบอัตนัย (subjective test) เป็นรูปแบบที่ผู้ตอบต้องใช้ความสามารถในการบรรยาย อธิบาย และแสดงเหตุผลตามความคิดเห็นของตน

2. แบบเลือกตอบ หรือปรนัย (objective test) แบ่งเป็น

1) แบบตอบสั้น (short answer term) เป็นรูปแบบที่ผู้ตอบต้องหาคำตอบเอง

2) แบบเลือกตอบชนิด 2 ตัวเลือก โดยกำหนดข้อความมาให้ แล้วให้ตอบถูกหรือผิด ใช่หรือไม่ใช่ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า แบบทดสอบถูก-ผิด (true or false item)

3) แบบจับคู่ (matching test) โดยกำหนดคำหรือข้อความมาให้ แบ่งทางซ้ายเป็นคำถามทางขวาเป็นคำตอบ แล้วให้คำหรือข้อความที่สอดคล้องกัน มาใส่หน้าคำถาม

4) แบบทดสอบชนิดเลือกตอบ (multiple choices) ประกอบด้วยตัวคำถาม และมีคำตอบให้เลือก อาจมี 3, 4, 5 หรือ 6 คำตอบก็ได้ ซึ่งคำตอบถูกจะมีเพียง 1 ข้อ ส่วนคำตอบอื่นจะเป็นตัวประกอบหรือตัวลวง

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้แบบทดสอบถูก-ผิด (true or false item) เป็นรูปแบบที่กำหนดข้อความมาให้แล้วให้ตอบใช่หรือไม่ใช่ นิยมนำมาวัดผลของความรู้ซึ่งประกอบด้วยความรู้ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความสำคัญของระบบนิเวศแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ

2.1.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสำนึก

สมพงษ์ (2542) กล่าวว่า จิตสำนึกเป็นเรื่องของจิตใจ เป็นความรู้สึกลึกซึ้งภายในบุคคลที่เกิดขึ้นได้และเกิดขึ้นด้วยการเรียนรู้ จิตสำนึกเมื่อเกิดขึ้นแล้วยากที่จะหยุดหรือหมดหายไป คนที่มีจิตสำนึก ซึ่งมักจะเป็จิตสำนึกที่ดีจะประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับจิตสำนึก และใช้จิตสำนึกของตนเพื่อประโยชน์ต่อสิ่งต่าง ๆ จิตสำนึกที่ควรจะต้องสร้างขึ้นในตัวเด็กและเยาวชนควรจะมีอยู่ 3 ด้านหลัก ๆ คือ

1. จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง (self-consciousness) เป็นจิตสำนึกเพื่อการพัฒนาตนเองทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น ความขยันหมั่นเพียร ความมานะอดทน ความรับผิดชอบ ความสนใจใฝ่รู้และสร้างสรรค์ จิตสำนึกในจรรยาบรรณ คุณธรรม จริยธรรม ฯลฯ

2. จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (other oriented consciousness) เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่มหนึ่ง สังคมหนึ่ง เช่น ความรัก ความเห็นอกเห็นใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ฯลฯ

3. จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคมหรือจิตสำนึกสาธารณะ (social or public consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการร่วมกันหรือคำนึงถึงผู้อื่นที่อยู่ร่วมสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน ได้แก่ จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ (เศรษฐกิจแบบพอเพียงแบบช่วยเหลือกัน แบบพึ่งพาตนเอง และเพื่อการแข่งขันในสังคมโลก) จิตสำนึกด้านการเมือง (การเมือง การประชาธิปไตยก้าวหน้า การมีส่วนร่วมของประชาชน) จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม (การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม) จิตสำนึกด้านสุขภาพ (การดูแลรักษาตนเอง) จิตสำนึกด้านสังคม

(การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของสังคม) จิตสำนึกด้านวัฒนธรรม (ความเป็นไทย การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมพื้นฐานไทย) รวมไปถึงจิตสำนึกการรวมกลุ่ม

Bloom (1971) กล่าวว่า จิตสำนึกเป็นขั้นต่ำสุดของอารมณ์และความรู้สึก จิตสำนึกเกือบคล้ายกับความรู้และจิตสำนึกไม่เป็นลักษณะของสิ่งเร้า จิตสำนึกจะเกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งเร้ามากระตุ้นให้เกิด

Freire (1973) ให้ความหมายคำว่า จิตสำนึกคือความรู้สึกในสิ่งที่เป็นสัจจะจากสิ่งที่เป็นภาวะที่แท้จริงของมนุษย์และสิ่งที่เป็นโลกของมนุษย์ ซึ่งเป็นวิธีการที่เราจะต้องหลุดออกจากตัวเราเองออกสู่สิ่งภายนอกและสู่สภาพแวดล้อม โดยการคิดถึงสิ่งนั้น ซึ่งเป็นสถานการณ์หรือปัญหาที่มนุษย์พบอยู่ ดังนั้นความสำคัญจึงเป็นกระบวนการของการสร้างมโนธรรมสำนึก (conscientization) ซึ่งจะครอบคลุมไปถึงการมีชีวิตอยู่ในโลกนี้อย่างมีความหมาย และผลจากการมีสำนึกจะทำให้เราแสดงออกมาในรูปของการกระทำ และยังเป็นผลให้เกิดความตั้งใจที่มั่นคงที่จะกระทำการนั้นๆ ด้วย

Raymond (1999) กล่าวถึงจิตสำนึก (consciousness) ว่าเป็นลักษณะเด่นที่ช่วยให้สังเกตได้ของจิตใจ (Mental life) ซึ่งมีความหมายต่าง ๆ ดังนี้ (ก) เป็นลักษณะอารมณ์ที่มีความรู้สึกตัว (ข) เป็นผลหลักจากการแสดงความรู้สึก (ค) เป็นความสามารถในการเข้าใจที่เกิดจากการมีประสบการณ์ (ง) เป็นผลที่เกิดจากการกระทำของสมอง (จ) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อมและ (ฉ) เป็นลักษณะแสดงออกที่เกิดจากประสบการณ์ในแต่ละคนในเวลาที่เกิดขึ้น

พจนานุกรมทางการศึกษา (Good, 1973) ได้อธิบายว่า “จิตสำนึก” และ “ความตระหนัก” นั้นมีความหมายคล้ายกันซึ่งความตระหนัก (awareness) หมายถึง การกระทำที่รู้ตัวหรือแสดงออกอย่างรู้ตัว ส่วนจิตสำนึก (consciousness) หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการเกิดการรับรู้ของบุคคลหรือการที่บุคคลแสดงความรู้สึกรับผิดชอบต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Farthing (1992) ที่อธิบายว่า จิตสำนึกมีความหมายคล้ายกับความตระหนัก จิตสำนึกเป็นเรื่องของการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปกล่าวคือเป็นการรับรู้หรือมีความตระหนักต่อการรับรู้หรือความรู้ความเข้าใจ

จากความหมายของจิตสำนึกที่กล่าวมาในข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า จิตสำนึก หมายถึงการที่บุคคลสามารถรับรู้และเรียนรู้ในสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งต่อตนเองและสังคม เกิดความโน้มเอียงทางความคิด ความรู้สึกก่อนที่จะแสดงออกเป็นพฤติกรรมจนกลายเป็นนิสัยในทิศทางที่ดีขึ้น ดังนั้นจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรจึงหมายถึง การที่บุคคลสามารถรับรู้และเรียนรู้ในสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งต่อตนเองและสังคม เกิดความโน้มเอียงทางความคิด ความรู้สึก ตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรอย่างไม่คุ้มค่าและการใช้ทรัพยากรมากเกินไปจนความสมดุล แล้วนำไปสู่การฝึกปฏิบัติ และการประเมินผลก่อนที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการแสดงออกในลักษณะของการลดปริมาณการใช้ทรัพยากรและเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและมีคุณค่ามากที่สุด

สุพจน์ (2545) ได้อธิบายถึงการก่อรูปของจิตสำนึกว่าเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องยากที่จะกำหนด แยกแยะหรือทำการจัดลำดับขั้นเพื่อป้องกันว่าคุณมีความรู้สึกอยู่ที่ใดได้ชัดเจน และยังมีความเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะทางด้านสติปัญญาและการกระทำของมนุษย์ผ่าน

กระบวนการเรียนรู้ที่มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ได้แก่

1. คุณลักษณะด้านพุทธิพิสัย หมายถึง การได้รับรู้ (recognition) หรือการมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมผ่านประสาทสัมผัสต่างๆ ทำให้บุคคลรู้จักหรือระลึกถึง มีความเข้าใจสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินคุณค่าของสิ่งดังกล่าวได้

2. คุณลักษณะด้านจิตพิสัย หมายถึง ความรู้สึกทางจิตใจ (affection) อันได้แก่ความสนใจหรือใส่ใจในสิ่งดังกล่าว โดยมีปฏิกิริยาสนองตอบการเห็นหรือให้คุณค่า การจัดระบบของคุณค่าและสร้างเป็นคุณลักษณะนิสัย

3. คุณลักษณะทางด้านทักษะพิสัย หมายถึง พฤติกรรม (behavior) หรือการแสดงออกที่สามารถจะสังเกตรูปแบบความประพฤติได้อย่างชัดเจนเรียกว่าบุคลิกภาพ

องค์ประกอบทางด้านจิตใจมีบทบาทสำคัญอยู่มาก ที่จะพัฒนาให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งจนเป็นพฤติกรรมที่ถาวร ความรู้สึกในรูปต่างๆ เช่น ความชื่นชมนิยมยินดี แล้วการกระทำของเขาก็ไม่สามารถยืนยาวจนเป็นคุณลักษณะประจำตัวเป็นบุคลิกภาพของเขาได้

จากองค์ประกอบของจิตสำนึกดังกล่าว สรุปได้ว่า จิตสำนึกประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) พุทธิพิสัย เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ 2) จิตพิสัย ถูกเร้าขึ้นจากการรับรู้ ทำให้เกิดเจตคติในทางใดทางหนึ่งคือชอบหรือไม่ชอบ ความรู้สึกนี้เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะเปลี่ยนแปลงได้ยาก และ 3) ทักษะพิสัย ก่อให้เกิดแนวโน้มในทางปฏิบัติหรือปฏิกิริยาตอบสนองเมื่อมีสิ่งเร้าที่เหมาะสม

นฤมล (2547) แบ่งจิตสำนึกออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 จิตสำนึกระดับความเป็นเหตุเป็นผลเชิงเทคนิค (technical rationality) หมายถึง การที่ผู้เรียนมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ และสามารถนำวิธีการนั้นไปปฏิบัติด้วยตนเองได้ ระดับที่ 2 จิตสำนึกระดับสภาพของการมีปฏิกิริยาแบบตอบโต้ (reflectivity) หมายถึง การที่ผู้เรียนมีความรู้ สามารถบอกรายละเอียดและถ่ายทอดให้แก่บุคคลอื่นได้รวมถึงและสามารถนำวิธีการนั้นไปปฏิบัติ เพื่อช่วยเหลือชุมชนของตนเองได้ โดยสามารถให้เหตุผลประกอบการปฏิบัติของตนเองได้อย่างชัดเจนว่าทำไมไปเพื่ออะไรอธิบายได้ว่าจุดดี จุดด้อย หรือจุดเด่นของการปฏิบัตินั้นๆ เป็นอย่างไรและระดับที่ 3 เป็นจิตสำนึกระดับการมีปฏิกิริยาแบบตอบโต้อย่างใช้วิจารณ์ญาณ (critical reflection) หมายถึง การที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้เกี่ยวกับวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรมาวิเคราะห์อย่างใช้วิจารณ์ญาณ

อนุชาติ และวีรบุรณ (2540) ได้กล่าวถึงการมีจิตสำนึกสาธารณะซึ่งเรียกอีกคำหนึ่งว่า จิตสำนึกเพื่อส่วนรวมว่าเป็นคุณลักษณะที่สำคัญและมีความหมายอย่างยิ่งในสังคมทำให้เกิดประชาสังคมคือเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งซึ่งหมายถึงชุมชนแห่งสำนึก (consciousness community) ที่สมาชิกของชุมชนต่างเป็นส่วนหนึ่งของระบบโดยรวมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

1. มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน คนในชุมชนต้องมองอนาคตร่วมกัน เรียนรู้และทำความเข้าใจร่วมกันโดยอาศัยการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ให้เห็นถึงสถานการณ์ แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงพร้อมควบคู่ไปกับการปฏิบัติ

2. ประชาชนสำนึกถึงพลังของตนเองว่าจะสามารถร่วมแก้ไขเปลี่ยนแปลงสังคมได้คือ การทำให้เกิดกลุ่มที่ให้ความสนใจต่อสาธารณะจำนวนมาก ทำให้เกิดความเข้มแข็งเป็นพลังทางสังคม ไม่รอคอยให้ผู้อื่นแก้ปัญหาให้กับตนเอง ซึ่งการที่บุคคลจะสำนึกถึงพลังของตน ต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคม (civic education)

3. ความรัก เอื้ออาทร สามัคคี การรวมกลุ่มของบุคคลในสังคมมีความหลากหลายจึงจำเป็นต้องสร้างขั้นบันฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทรและสามัคคีความแตกต่างระหว่างบุคคลย่อมเกิดขึ้นได้ซึ่งความแตกต่างนี้เป็นสิ่งดีและไม่จำเป็นต้องนำไปสู่ความแตกแยกเสมอไป ดังนั้นเงื่อนไขแห่งความรักสมานฉันท์จะเป็นส่วนเชื่อมโยงให้เกิดความร่วมมืออย่างมีพลัง

4. การเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติร่วมกัน (interactive learning through action) สำนึกสาธารณะนั้นเป็นนามธรรมไม่สามารถบังคับให้เกิดได้ ดังนั้นต้องสร้างเงื่อนไขหรือกิจกรรมร่วมกันที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ตลอดจนการพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่อง

5. การมีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ สื่อสารและเครือข่ายเป็นส่วนทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นทางซึ่งทำให้เกิดจิตสาธารณะ

รูปแบบการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์

จิตสำนึกแม้จะเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน แต่ก็เป็นที่ติดตัวมาพร้อมกับความเป็นมนุษย์ ซึ่งสามารถพัฒนาและอบรมขัดเกลาได้ด้วยกระบวนการปลูกฝังทางวัฒนธรรมหรือผ่านกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการทางสติปัญญา และกระบวนการทางจิตใจของบุคคลในการรับรู้สิ่งเร้าต่างๆ และพยายามสร้างความหมายของสิ่งเร้าหรือประสบการณ์ที่ตนได้รับเพื่อให้เกิดความเข้าใจในประสบการณ์นั้น โดยอาศัยกระบวนการทางสังคมเข้ามาช่วยเป้าหมายของการเรียนรู้คือการนำความรู้ไปใช้เพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองทั้งทางด้านเจตคติ ความรู้สึก ความคิด ความเข้าใจ และการกระทำต่างในการดำรงชีวิตประจำวันร่วมกับผู้อื่น สรุปได้ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มี ลักษณะดังต่อไปนี้

1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญา หรือกระบวนการทางสมอง (cognitive process)
2. การเรียนรู้เป็นงานเฉพาะตนหรือเป็นประสบการณ์ส่วนตัว (personal experience)
3. การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคม (social process)
4. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้จากการคิดและการกระทำรวมทั้งการแก้ปัญหาและการศึกษาวิจัยต่างๆ
5. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ตื่นตัว สนุก (active and enjoyable)
6. การเรียนรู้อาศัยสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม (nurturing environment)
7. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่
8. การเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเจตคติ ความรู้สึก ความคิดและการกระทำ
9. การเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต (lifelong process)

ดังนั้นการเสริมสร้างจิตสำนึกของมนุษย์จึงเกิดจากการเรียนรู้ที่เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่แรกเกิด และต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิตซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม รวมถึงทัศนคติทั้งหลาย การเรียนรู้จึงทำให้มนุษย์มีการปรับตัวทั้งในด้านส่วนตัวและสังคม โดยเป้าหมายของการเรียนรู้นี้มีไว้เพื่อการดำรงอยู่ของชีวิต การเรียนรู้ของมนุษย์มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ การเรียนรู้เพื่อตัวเอง เรียนรู้เพื่อสิ่งนอกตัวที่สัมพันธ์กับตัวเองทั้งใกล้และไกล และเรียนรู้เพื่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนกับสิ่งที่เกื้อกูลกันและกันเพื่อการดำรงชีวิต โดยธรรมชาติของมนุษย์โดยทั่วไป มักเรียนรู้เมื่ออยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่ตนเองมีปฏิสัมพันธ์โดยจะมีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนี้ก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของมนุษย์เอง ถ้าเคยมีประสบการณ์ในการเรียนรู้เรื่องนั้นมาก่อนก็จะทำให้มีความสามารถในการตีความและการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตได้ดีขึ้น (ประเวศ และคณะ 2542)

2.1.5 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความตระหนัก

ความตระหนัก (Awareness) หมายถึง ความรู้สึกความสำนึกหรือการเห็นความสำคัญของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ความตระหนักเป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับความรู้สำนึกว่ามีสิ่งนั้นอยู่สามารถจำแนกและรับรู้ได้เป็นพฤติกรรมที่ละเอียดอ่อนเกี่ยวกับความรู้สึกและอารมณ์ (ทิพย์รัตน์ 2549)

ชูศักดิ์ (2537) กล่าวว่าความตระหนักหมายถึงการกระทำที่แสดงว่าจำได้มีการรับรู้การมีความรู้หรือมีความสำนึกหรือในอีกความหมายหนึ่งความตระหนักเป็นภาวะการณ์ที่บุคคลเข้าใจหรือสำนึกถึงบางสิ่งบางอย่างของเหตุการณ์หรือวัตถุสิ่งของได้เป็นการที่บุคคลได้รับรู้และทราบว่ามีปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นในที่ที่ตนอาศัยอยู่ในเมืองในสังคม

จากความหมายของความตระหนักสรุปได้ว่าความตระหนักเป็นความรู้ที่ประจักษ์ชัดหรือความรู้ชัดเจนเป็นความสำนึกเป็นความรู้ตัวเป็นความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ ที่ประสบในสภาพแวดล้อมที่ดำรง

อยู่เป็นความรู้สึกหรือความสำนึกหาเหตุผลในพฤติกรรมที่ได้กระทำไปทุกครั้งเป็นสภาวะทางจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึกความคิดและความปรารถนาต่างๆ ต่อสิ่งหนึ่งหรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง

ปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนัก

ประสาธ (2523) กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อความรู้และความตระหนักไว้ว่า

1. ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้นั้นตามแนวคิดของอริสโตเติล มีความเห็นว่าประสบการณ์ของมนุษย์จะเป็นพื้นฐานก่อให้เกิดความรู้โดยจุดเริ่มต้นของความรู้เริ่มจากการได้สัมผัสใช้จิตไตร่ตรองแล้วใช้จิตไตร่ตรองสิ่งสัมผัสนั้นเพื่อกฎเกณฑ์ต่างๆ

2. ปัจจัยที่มีต่อความตระหนักเป็นพฤติกรรมทางด้านอารมณ์หรือความรู้สึกซึ่งเกือบคล้ายความรู้เป็นพฤติกรรมขั้นต่ำสุดของความรู้ความคิดปัจจัยด้านความรู้หรืออารมณ์นั้นจะมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านความรู้ ความคิดเสมอ ดังกล่าวแล้วในตอนต้นความรู้เป็นสิ่งที่เกิดจากข้อเท็จจริงจากประสบการณ์ การสัมผัสและการใช้จิตไตร่ตรองจัดหาเหตุผลแต่ความตระหนักในเรื่องของโอกาสการได้รับการสัมผัสจากสิ่งเร้าโดยไม่ได้ตั้งใจการใช้จิตไตร่ตรองแล้วจึงเกิดความสำนึกคิดต่อประสบการณ์หรือสถานการณ์นั้นและในเรื่องของความตระหนักนี้จะไม่เกี่ยวข้องกับการจำหรือการรำลึกมากนักเพียงแต่จะรู้สึกว่ามีสิ่งนั้นอยู่จำแนกและรับรู้ลักษณะของสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่เร้าออกมาว่ามีลักษณะเป็นเช่นไร โดยไม่มีความรู้สึกในการประเมินเข้าร่วมด้วยและยังไม่สามารถบ่งบอกออกมาได้ว่าคุณสมบัติใดของสิ่งเร้าทำให้เกิดความตระหนักต่อสิ่งนั้น

ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ของแต่ละบุคคลไว้ว่าเนื่องจากความตระหนักของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับ การรับรู้ของแต่ละบุคคลดังนั้นปัจจัยที่มีผลต่อความรับรู้จึงมีผลต่อความตระหนัก ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ประสบการณ์ที่มีต่อการรับรู้
2. ความเคยชินต่อสภาพแวดล้อมถ้าบุคคลใดที่มีความเคยชินต่อสภาพแวดล้อมจะมีผลทำให้บุคคลนั้นต่อสิ่งที่เกิดขึ้น
3. ความใส่ใจและให้คุณค่าถ้ามนุษย์มีความใส่ใจในเรื่องใดมากก็就会有ความตระหนักในเรื่องนั้นมาก
4. ลักษณะและรูปแบบของสิ่งเร้าถ้าสิ่งเร้านั้นสามารถทำให้ผู้พบเห็นเกิดความสนใจยอมทำให้ผู้พบเห็นเกิดการรับรู้และความตระหนักขึ้น
5. ระยะเวลาและความถี่ในการรับรู้ถ้ามนุษย์ได้รับรู้บ่อยครั้งเท่าไรหรือนานเท่าไรก็ยิ่งทำให้มีโอกาสเกิดความตระหนักได้มากขึ้นเท่านั้น

วิธีการวัดความตระหนัก

ความตระหนักเป็นเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ละเอียดอ่อนในด้านความรู้สึกและอารมณ์ ดังนั้น การที่จะนำการวัดและการประเมินมาใช้จึงต้องมีหลักและวิธีการเทคนิคเฉพาะจึงจะวัดความรู้ออกมาได้อย่างเที่ยงตรงเครื่องมือที่ใช้วัดความรู้สึกและอารมณ์นั้นมีหลายประเภท สามารถแบ่งประเภทของการวัดความตระหนักได้หลายวิธี เช่น การสัมภาษณ์ (interview) อาจเป็นการสัมภาษณ์ชนิดที่มีโครงสร้างแน่นอน โดยสร้างคำถามและมีคำตอบให้เลือกเหมือน ๆ กับแบบสัมภาษณ์ชนิดเลือกตอบ โดยคำถามจะต้องมีการเรียงลำดับไว้เป็นอย่างดีหรือเป็นแบบไม่มีโครงสร้าง ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่มีไว้แต่หัวข้อใหญ่ ๆ ผู้ตอบมีเสรีภาพในการตอบมาก การใช้แบบสัมภาษณ์ (questionnaire) อาจเป็นชนิดปลายเปิด ปลายปิดหรือเป็นแบบผสมระหว่างปลายปิดและปลายเปิดก็ได้ การใช้แบบตรวจสอบรายการ (checklist) เป็นเครื่องวัดชนิดที่ให้ตรวจสอบว่าเห็นด้วยไม่เห็นด้วยหรือไม่มีสิ่งที่กำหนดในรายการหรืออาจจะอยู่ในรูปของการทำเครื่องหมาย ใช่ หรือ ไม่ใช่ ก็ได้การวัดโดยใช้มาตรวัดอันดับคุณภาพ (rating scale) มาตรวัดชนิดนี้เหมาะสมสำหรับใช้วัดอารมณ์และความรู้สึกที่ต้องการทราบว่ามีระดับความเข้มมากหรือน้อยเพียงใดในเรื่องที่ทำการศึกษา (บุญธรรม 2535)

2.1.6 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

Rausch (1996) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมในมิติด้านการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาร่วมคิดตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างเข้มแข็งของประชาชน ให้ความสำคัญสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชน ในการแก้ไขปัญหาพร้อมกับการใช้ทรัพยากรที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมพัฒนาไม่ใช่เพียงดึงประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมตามที่ นักพัฒนาคิดจัดทำขึ้น เพราะแท้จริงแล้วในหมู่บ้านหรือในชุมชนต่างๆ มีกิจกรรมหรือวิธีการดำเนินงานของตน อยู่แล้ว ประชาชนมีศักยภาพที่จะพัฒนาหมู่บ้านของตนได้ การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงหมายถึงการที่ประชาชน หรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดนโยบายการพัฒนาอันเป็นกระบวนการขั้นตอนของการวางแผนในการพัฒนาท้องถิ่นที่เป็นที่อยู่อาศัยในการดำเนินชีวิตของตนเองของการมีส่วนร่วม

ปาริชาติ และคณะ (2543) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนาว่า หมายถึง การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่เริ่มจนสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหาการวางแผนการตัดสินใจการระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่นการบริหารจัดการการติดตามประเมินผลรวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการโดยโครงการดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

วันชัย (2544) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึงกระบวนการซึ่งสาธารณชนมีความห่วงกังวลมีความต้องการและมีทรัพยากรที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐในการตัดสินใจกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชนจากความหมายของการมีส่วนร่วมสรุปได้ว่าเป็นกระบวนการตั้งแต่การเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มกิจกรรมจนสิ้นสุดกิจกรรม ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา วางแผน ตัดสินใจ

รูปแบบของการมีส่วนร่วม

ไพรัตน์ (2527) กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้คือ

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นหา ปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเงื่อนไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

ปาริชาติ และคณะ (2543) สรุปกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าโดยทั่วไปกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน มีดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษา เป็นการให้ประชาชนได้ร่วมกันเรียนรู้สภาพชุมชนการดำเนินชีวิต ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำงานและร่วมกันค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาตลอดจนจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยจะมีการรวมกลุ่มอภิปรายและแสดงความคิดเห็นเพื่อการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงานและทรัพยากรที่ต้องใช้

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ แรงงานเงินทุนหรือเข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากร การประสานงานและการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ เป็นการนำเอากิจกรรมใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ โดยต้องอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคลและสังคม

5. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

เจมส์ คอร์ต (2527) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น 4 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาการมีส่วนร่วมวางแผนดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการลงทุนหรือปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ (2527) กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนดังนี้

1. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือของบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น ลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์

2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เราเคารพนับถือหรือมีเกียรติยศตำแหน่งทำให้ประชาชนเกรงใจและเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ด้วย

3. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่าทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่างๆ เช่น บีบบังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส

Cohen and Uphoff (1981) ได้เสนอว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมีปัจจัยหลายประการที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพในครอบครัว สถานภาพในสังคม อาชีพ รายได้ ทรัพย์สิน ระยะเวลาอยู่ในท้องถิ่น การถือครองที่ดิน และสภาพการทำงาน

ธวัช (2529) กล่าวถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 5 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัยด้านวัฒนธรรม และปัจจัยด้านจิตวิทยาสังคม วัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมมิใช่เป็นเพียงการสร้างความภาคภูมิใจในการได้มีโอกาสเข้าร่วมในส่วนของปัจเจกบุคคลและสร้างความสามัคคีในชุมชนเท่านั้นแต่จะเป็นสิ่งที่ช่วยในการพัฒนาของรัฐให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนด้วย การมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพคือการสร้างความเห็นพ้องต้องกัน ความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้อย่างราบรื่นโดยการใช้ต้นทุนน้อยที่สุด เพื่อประสิทธิผลคือสามารถดำเนินโครงการสำเร็จได้ตามเป้าหมายเพื่อผลประโยชน์ที่ได้รับคือ ผลประโยชน์ที่ผู้มีส่วนร่วมในโครงการจะได้รับเพื่อการพึ่งพาตนเองคือความรู้สึกถึงการเป็นอิสระ การตระหนักในตนเองและความรู้สึกเชื่อมั่นของคนในชนบทที่จะเรียนรู้และวางแผนการดำเนินชีวิตของตนเองเพื่อการให้อำนาจ คือการให้อำนาจในการจัดการและเพื่อการสนับสนุนคือการมีส่วนร่วมจะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นรักษาและช่วยกันดำเนินงานโครงการให้ต่อเนื่องต่อไปดังนั้นวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมจึงต้องดำเนินการให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนด้วยเสมอเพื่อประสิทธิภาพผลประโยชน์ที่ได้รับการพึ่งพาตนเองการให้อำนาจและการสนับสนุนช่วยกันดำเนินงานโครงการให้ต่อเนื่องต่อไป (Junker et al., 2007)

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม เป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งที่จะทำให้การพัฒนา ก้าวไปสู่จุดมุ่งหมายที่วางไว้ได้มากที่สุดเพราะการมีส่วนร่วมจะนำไปสู่การตัดสินใจที่ต้องทำให้การติดต่อสื่อสารมีประสิทธิภาพ ผลที่ตามมาจึงเป็นสิ่งที่น่าพอใจ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น และมีผู้ที่กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ย่อมก่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้ในที่สุด เนื่องจากการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา และสร้างความเจริญให้กับชุมชนหรือหมู่บ้านของตนผ่านกิจกรรมกระบวนการทำงานตามโครงการ
2. การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา เป็นการสะท้อนถึงความจริงใจของรัฐที่มีต่อการสนับสนุนให้ประชาชนมีเสรีภาพในการตัดสินใจ และกำหนดชะตากรรมของท้องถิ่นตนเอง
3. เป็นช่องทางสะท้อนปัญหาความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น ให้ถูกต้องตรงประเด็น
4. เป็นการสร้างฉันทามติร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจ เนื่องจากเป็น การสร้างข้อตกลงที่จะเกิดการยอมรับร่วมกันภายในกลุ่ม
5. เป็นการพัฒนาศักยภาพบุคคล ย่อมจะต้องมีการแลกเปลี่ยนความรู้ และข้อคิดเห็นระหว่างกัน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นเสมือนเวทีการเรียนรู้ที่มีประโยชน์อย่างมาก
6. เป็นการสนับสนุนการพัฒนาความรักท้องถิ่น และความรับผิดชอบต่อสังคมให้เกิดขึ้นใน พฤติกรรมของประชาชนในท้องถิ่น
7. ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของผลงาน อันเนื่องมาจากโครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นในหมู่บ้าน และจะช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐในการดูแลบำรุงรักษา

2.1.7 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดชุมพร

ความเป็นมา

ชุมพรเป็นเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่งตั้งขึ้นเมื่อใดไม่มีหลักฐานแน่นอน แต่จากหลักฐานในกฎหมายตรา สามดวงในรัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (สมัยกรุงศรีอยุธยา) สันนิษฐานไว้ว่าเมืองชุมพรมีอายุตรา บจนถึงปัจจุบันกว่า 600 ปีแล้ว โดยสมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงเรียบเรียงความ เกี่ยวกับตำแหน่งที่ตั้งเมืองชุมพรไว้ในตำนานเมืองระนองความตอนหนึ่งว่า “เมืองชุมพรประหลาดผิดจากเมือง อื่น ๆ ในแหลมมลายูที่ตั้งมาแต่โบราณเช่นเมืองไชยาเมืองนครศรีธรรมราชเป็นต้นล้วนมีโบราณสถานโบราณวัตถุ ปรากฏให้เห็นรู้ได้ว่าเป็นเมืองมาแต่โบราณ แต่เมืองชุมพรไม่พบโบราณสถานและโบราณวัตถุแต่อย่างใดอาจจะ เป็นด้วยเหตุ 2 ประการคือมีพื้นที่น้ำไม่พอกับคนประการหนึ่งและอีกประการหนึ่งตั้งอยู่ตรงคอคอดแหลมมลายู ซึ่งมักเป็นสมรภูมิรบพุ่งกันตรงนี้ จึงไม่สามารถสร้างเมืองถาวรไว้แต่ต้องรักษาไว้เป็นเมืองหน้าด่าน” สำหรับชื่อ “เมืองชุมพร” สันนิษฐานว่ามาจากคำว่า “ชุมนุมพล” เนื่องจากเป็นเมืองหน้าด่านการเดินทางทัพไม่ว่าจะมาจาก ฝายเหนือหรือฝายใต้เข้ามาตั้งค่ายชุมนุมพลกันที่นี้จึงเรียกจุดนี้ว่า “ชุมนุมพล” แต่ด้วยเหตุที่คนภาคใต้ชอบพูด คำสั้นๆ จึงตัดคำกลางออกเหลือเพียง “ชุมพล” และต่อมาเพี้ยนเป็น “ชุมพร” อีกประการหนึ่งในการเดินทาง ไปรบทัพจับศึกของแม่ทัพนายกองสมัยโบราณเมื่อจะเคลื่อนพลต้องทำพิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ขอให้ได้รับ ชัยชนะในการสู้รบเป็นการบำรุงขวัญทหารในสถานที่ชุมนุมเพื่อรับพรเช่นนี้ตรงกับความหมาย “ชุมนุมพร” หรือ “ประชุมพร” ซึ่งทั้งสองคำนี้อาจเป็นต้นเหตุของคำว่า “ชุมพร” เช่นเดียวกันแต่อีกทางหนึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะ ได้มาจากชื่อพันธุ์ไม้ธรรมชาติในท้องถิ่นเช่นเดียวกับชื่อท้องที่ต่างๆ ไป เพราะที่ตั้งเมืองเดิมบนฝั่งทำน้ำชุมพรมี ต้นมะเดื่อชุมพรขึ้นอยู่มากมายต้นมะเดื่อชุมพรจึงเป็นสัญลักษณ์ประจำเมืองอยู่ในตราจังหวัดจนถึงปัจจุบัน

ตำแหน่งที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดชุมพรตั้งอยู่ตอนบนสุดของภาคใต้ระหว่างเส้นละติจูดที่ 10 องศา 29 ลิปดาเหนือและเส้น ลองติจูดที่ 99 องศา 11 ลิปดาตะวันออกห่างจากกรุงเทพมหานครฯ ตามเส้นทางรถยนต์ประมาณ 498 กิโลเมตร และเส้นทางรถไฟสายใต้ประมาณ 476 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 3.75 ล้านไร่ หรือ 6,010.849 ตารางกิโลเมตร มีขนาดพื้นที่ใหญ่มากเป็นอันดับ 4 ของภาคใต้ ชุมพรเป็นจังหวัดแรกของภาคใต้ตอนบนฝั่งอ่าวไทยมีรูปพื้นที่ เรียวยาวตามแนวเหนือ – ใต้ มีความยาวประมาณ 222 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอไทย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอกะบุรี จังหวัดระนอง และประเทศเมียนมาร์
สภาพภูมิประเทศ	

ลักษณะภูมิประเทศแบ่งออกเป็นพื้นที่ราบตอนกลาง พื้นที่ราบชายฝั่งทะเล และพื้นที่ทางทิศตะวันตกเป็นที่สูงและภูเขา ทิวเขาที่สำคัญ คือ ทิวเขาตะนาวศรีซึ่งเป็นพรมแดนทางธรรมชาติระหว่างประเทศไทยกับประเทศเมียนมาร์ ถัดจากแนวที่สูงมาทางด้านตะวันออกเป็นที่ราบตอนกลางซึ่งมีลักษณะเป็นที่ราบลูกคลื่น และที่ราบลุ่มเป็นเขตเกษตรกรรมที่สำคัญของจังหวัด สำหรับพื้นที่ทางตะวันออกเป็นที่ราบชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 222 กิโลเมตร ลักษณะชายหาดของจังหวัดชุมพรค่อนข้างเรียบ มีความโค้งเว้าน้อย ความกว้างของจังหวัดโดยเฉลี่ยประมาณ 36 กิโลเมตร

สภาพภูมิอากาศ

จังหวัดชุมพรได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือเป็นเหตุให้มีฤดูกาลเพียง 2 ฤดู คือ

1. ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ – กลางเดือนพฤษภาคม เป็นช่วงเปลี่ยนมรสุมหลังจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนืออ่อนกำลังลง

2. ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม – กลางเดือนธันวาคม ซึ่งเป็นช่วงที่ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จากทะเลอันดามันเป็นมวลอากาศที่มีความชื้นสูงและเปลี่ยนเป็นลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ จึงทำให้เกิดฝนตกชุก มีปริมาณน้ำฝนอยู่ในช่วง 1,553 - 2,344 มิลลิเมตร สำหรับอุณหภูมิในจังหวัดชุมพรเฉลี่ยโดยประมาณ 27.3 องศาเซลเซียสอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 34.8 องศาเซลเซียสอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 21.6 องศาเซลเซียสความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยสูงสุด 97 เปอร์เซ็นต์เฉลี่ยต่ำสุด 49 เปอร์เซ็นต์ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยทั้งปี 81 เปอร์เซ็นต์

2.1.8 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1. ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า จังหวัดชุมพรมีพื้นที่ป่าทั้งหมดจำนวน 804,299 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 21.46 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด จำแนกเป็น 3 ชนิดป่าตามลักษณะของสภาพป่าที่แตกต่างกัน ได้แก่ ป่าดิบชื้น ป่าชายหาดและป่าพรุ จังหวัดชุมพรมีพื้นที่ป่าครอบคลุมทุกอำเภอ แต่จะมีความหนาแน่นทางด้านทิศตะวันตกของพื้นที่จังหวัด ในปี 2559 มีพื้นที่ป่าทั้งหมดจำนวน 805,587 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 21.49 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด ซึ่งเพิ่มขึ้นจากพื้นที่ป่าในปี 2558 ซึ่งมีจำนวน 804,299 ไร่ ทรัพยากรสัตว์ป่า ในปี 2557 พบว่า สัตว์ป่าใกล้สูญพันธุ์ทั้งหมด 20 ชนิด จำนวน 313 ตัวโดยประมาณ

ตารางที่ 2-2 พื้นที่ป่าไม้จังหวัดชุมพรปี 2555-2559

ปี พ.ศ.	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละของพื้นที่จังหวัด
2555	830,502	22.11
2556	787,831	21.02
2557	808,098	21.56
2558	804,299	21.46
2559	805,587	21.49

ที่มา: สำนักจัดการที่ดิน กรมป่าไม้

2. ทรัพยากรแหล่งน้ำ เทือกเขาตะนาวศรีซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันตกของจังหวัด เป็นแหล่งต้นน้ำลุ่มน้ำสาขาและลุ่มน้ำย่อย ซึ่งจังหวัดมีลุ่มน้ำสายหลักและลุ่มน้ำสายรอง ดังนี้

2.1 ลุ่มน้ำสายหลัก มีจำนวน 4 ลุ่มน้ำ ประกอบด้วย

1) ลุ่มน้ำสาขาคลองท่าตะเภา เกิดจากการรวมตัวของลุ่มน้ำย่อย 2 สาย คือ ลุ่มน้ำย่อยคลองท่าแซะ ซึ่งเกิดจากเทือกเขาตะนาวศรี ในเขตอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ไหลผ่านตำบลสลุย ตำบลคูริง ตำบลท่าแซะ อำเภوتاแซะ มารวมตัวกันกับลุ่มน้ำย่อยคลองรับร่อ ซึ่งเกิดจากเทือกเขาตะนาวศรีบริเวณเขตชายแดนไทย-พม่า ทางตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอบะทิว ผ่านหุบเขาต่าง ๆ ลงมาทางใต้ของอำเภوتاแซะ แล้วไหลไปทางตะวันออก ผ่านตำบลท่าข้ามไปรวมกับลุ่มน้ำย่อยคลองท่าแซะ ลุ่มน้ำย่อยคลองท่าแซะมีความยาวประมาณ 77 กิโลเมตร ลุ่มน้ำย่อยคลองรับร่อมีความยาวประมาณ 72 กิโลเมตร เมื่อลุ่มน้ำย่อย 2 สาย รวมตัวกันที่ตำบลนากระตาม อำเภوتاแซะ แล้วไหลผ่านตำบลหาดพันไกร ตำบลบางลึก ตำบลท่าตะเภา ตำบลบางหมาก และตำบลท่ายางแล้วไหลลงสู่ทะเลที่ตำบลปากน้ำอำเภอมือง ความยาวประมาณ 33 กิโลเมตร รวมเป็นความยาวของลุ่มน้ำ สาขาคลองท่าตะเภา 182 กิโลเมตร

2) ลุ่มน้ำสาขากาไต้ฝั่งตะวันออกตอนบน ประกอบด้วย ลุ่มน้ำย่อยคลองบางสนเป็นพื้นที่ต้นน้ำจากเทือกเขาออกเป็นลำคลองสายสั้น ๆ รวมตัวกันจากคลองส้มแป้น คลองตะเคียน คลองวังช้างในพื้นที่อำเภอบะทิว ลุ่มน้ำย่อยคลองชุมพร เกิดจากเทือกเขาในตำบลปากจั่น อำเภอกะบุรีจังหวัดระนอง ไหลไปทางตะวันออกถึงบ้านดอนสมอ แล้วไหลผ่านตำบลวังใหม่ ตำบลบ้านนาตำบลขุนกระโทก ตำบลวังไผ่ ตำบลตากแดด อำเภอมืองชุมพร แล้วไหลลงสู่ทะเลบริเวณตอนเหนือของอ่าวสวี ตำบลทุ่งคา อำเภอมืองชุมพร มีความยาว 50 กิโลเมตร ลุ่มน้ำย่อยคลองสวีหนุ่ม เกิดจากเทือกเขาในตำบลละอุ่นเหนือ อำเภอมือง จังหวัดระนอง ไหลไปลงทางเหนือแล้ววกไปทางตะวันออกเข้าเขตอำเภอสวี ผ่านตำบลเขาทะลุ ตำบลนาสัก ตำบลทุ่งระยะ ตำบลสวี ตำบลนาโพธิ์ ตำบลปากแพรก ตำบลท่าหิน ไปออกทะเลที่ ตำบลด่านสวี อำเภอสวี มีความยาวประมาณ 75 กิโลเมตร ลุ่มน้ำย่อยคลองสวีเฒ่า เกิดจากเขาในตำบลทุ่งระยะ อำเภอสวี ไหลทางตะวันออกผ่านตำบลนาโพธิ์ แล้ววกไปทางตะวันออกเฉียงเหนือผ่านตำบลปากแพรก ออกทะเลในตำบลวิสัยใต้ อำเภอสวี ความยาวประมาณ 30 กิโลเมตร และลุ่มน้ำย่อยคลองตะโก เกิดจากเขาในอำเภอลังสวน ไหลผ่านตำบลทุ่งตะโก ตำบลทุ่งตะไคร ตำบลปากตะโก ไหลลงทะเลที่บ้านปากตะโก ตำบลปากตะโก ความยาวประมาณ 120 กิโลเมตร

3) ลุ่มน้ำสาขาคลองหลังสวน เกิดจากเขาในตำบลปากทรง แล้ววกไปทางตะวันออกผ่านตำบลปากทรง ตำบลพะโต๊ะ ตำบลพระรักษ์ ตำบลปังหวาน อำเภอพะโต๊ะ ผ่านตำบลวังตะกอก ตำบลหาดยาย ตำบลหลังสวน ตำบลแหลมทราย ตำบลพ้อแดง ตำบลบางมะพร้าว อำเภอลังสวน แล้วไหลลงสู่ทะเลที่ตำบลปากน้ำ อำเภอลังสวน มีความยาวประมาณ 100 กิโลเมตร

4) ลุ่มน้ำสาขากาไต้ฝั่งตะวันออก ส่วนที่ 2 ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาในตำบลพะโต๊ะ อำเภอพะโต๊ะ ไหลไปทางตะวันออก ลงทะเลในตำบลละแม อำเภอละแม ความยาวประมาณ 36 กิโลเมตร

2.2 ลุ่มน้ำสายรอง ประกอบด้วยลำน้ำ 2 แห่ง ดังนี้

1) ลำน้ำรับร่อ เกิดจากเทือกเขาตะนาวศรีบริเวณเขตชายแดนไทยกับพม่าทางตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภوتاแซะ ผ่านหุบเขาต่างๆ ลงมาทางใต้เข้าอำเภوتاแซะ ไหลผ่านไปทางตะวันออก ผ่านตำบลรับร่อ ตำบลท่าข้าม ไปรวมกับลำน้ำท่าแซะที่ตำบลนากระตาม เป็นแม่น้ำท่าตะเภาที่มีความยาวประมาณ 72 กิโลเมตรมีน้ำตลอดทั้งปี

2) ลำน้ำท่าแซะ เกิดจากเทือกเขาในเขตอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ไหลผ่านตำบลสลุย ตำบลคูริง ตำบลท่าแซะ ตำบลนากระตาม อำเภوتاแซะ มารวมกับลำน้ำรับร่อเป็นแม่น้ำท่าตะเภา ความยาวประมาณ 77 กิโลเมตร มีน้ำตลอดทั้งปี และมี คู คลอง ลำน้ำ กระจายอยู่ทุกอำเภอ รวมทั้งสิ้น 63 แห่ง

ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในจังหวัดชุมพรอยู่ที่ประมาณ 1,824 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ทำให้มีปริมาณน้ำท่า 7,714 ล้านลูกบาศก์เมตร ในขณะที่สามารถกักเก็บน้ำได้ 3.225 ล้านลูกบาศก์เมตร จังหวัดชุมพรมีขนาดพื้นที่ชลประทาน 164,950 ไร่ และพื้นที่นอกเขตชลประทานจำนวน 2,098,235 ไร่ สำหรับความต้องการใช้น้ำในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการเกษตร 1.026 ล้านลูกบาศก์เมตร ด้านอุปโภค-บริโภค 341,855 ลูกบาศก์เมตร ทั้งนี้ ไม่ได้ทำการเก็บข้อมูลน้ำที่ถูกนำไปใช้ในด้านอุตสาหกรรมไว้

นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำบาดาล โดยในปี 2559 มีการขออนุญาตขุดบ่อน้ำบาดาลเพื่อใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ จำนวน 354 บ่อ สามารถผลิตน้ำได้ 13,488 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน มีการใช้เพื่อการเกษตรมากที่สุดจำนวน 177 บ่อ ผลิตน้ำได้ 6,707 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน รองลงมาได้แก่ ด้านอุปโภคบริโภคและด้านธุรกิจ จำนวน 97 และ 80 บ่อ ผลิตน้ำได้ 2,727 และ 4,054 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน ตามลำดับ

ตารางที่ 2-3 ข้อมูลจำนวนบ่อน้ำบาดาลที่ถูกใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรกรรม อุปโภค/บริโภค และธุรกิจ ในจังหวัดชุมพร ปี 2559

การใช้ประโยชน์	จำนวนบ่อ	ปริมาณน้ำตามใบอนุญาต (ลบ.ม./วัน)
อุปโภค/บริโภค	97	2,727
ธุรกิจ	80	4,054
เกษตรกรรม	177	6,707
รวม	354	13,488

ที่มา: กิจการน้ำบาดาล (กันยายน 2559)

3. ทรัพยากรดิน ณ ปี 2557 จังหวัดชุมพร มีพื้นที่ รวม 3,755,630 ไร่ จำแนกเป็นพื้นที่นา 9,620 ไร่ ปศุสัตว์ไร่ 10,389 ไร่ ที่ไม่ผลและไม้ยืนต้น 2,057,782 ไร่ ที่สวนผักและไม้ดอก 24,719 ไร่ เนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรอื่น ๆ 114,500 ไร่ เนื้อที่นอกการเกษตร 750,788 ไร่ พื้นที่ป่าไม้ 787,831 ไร่ ลักษณะดินที่พบในจังหวัด สามารถแบ่งตามประเภทของดินได้ 6 กลุ่ม ดังนี้ คือ

- 1) กลุ่มดินพื้นที่ดินเค็มชายฝั่งทะเล (ร้อยละ 5 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด)
- 2) กลุ่มดินตื้น (ร้อยละ 30 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด)
- 3) กลุ่มดินทราย (ร้อยละ 5 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด)
- 4) กลุ่มดินภูเขา (ร้อยละ 15 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด)
- 5) พื้นที่ภูเขา (ร้อยละ 35 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด)
- 6) กลุ่มดินนา (ร้อยละ 10 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด)

ในปี พ.ศ. 2558 พื้นที่ทั้งจังหวัด จำนวน 3,755,630 ไร่ จำแนกเป็นพื้นที่ถือครองทางการเกษตร 2,215,583 ไร่ พื้นที่ป่าไม้ 804,299 ไร่ เนื้อที่นอกการเกษตร 735,748 ไร่

ตารางที่ 2-4 ประเภทและการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในจังหวัดชุมพร ปี 2555-2558

ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	พื้นที่ (ไร่)			
	2555	2556	2557	2558
1. ที่นา	9,594	9,620	9,557	9,603
2. ที่พืชไร่	10,376	10,389	10,374	10,355
3. ที่ไม้ผลและไม้ยืนต้น	2,057,689	2,057,782	2,057,554	2,056,380
4. ที่สวนผักและไม้ดอก	24,828	24,719	24,596	24,549
5. เนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร อื่นๆ	114,345	114,500	114,017	114,695
6. เนื้อที่นอกการเกษตร	708,296	750,788	731,434	735,748
7. เนื้อที่ป่าไม้	830,502	787,831	808,098	804,299
เนื้อที่ทั้งหมด	3,755,630	3,755,629	3,755,630	3,755,630

ที่มา: ข้อมูลจากสำนักงานสถิติจังหวัดชุมพร

4. ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จังหวัดชุมพรเป็นจังหวัดที่มีชายฝั่งทะเลยาว 222 กิโลเมตร มีทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง มี 4 ประเภท ได้แก่

1) ปะการัง อยู่ในสภาพสมบูรณ์ปานกลาง แนวปะการังที่อยู่ห่างฝั่งยังคงความอุดมสมบูรณ์ ตรงข้ามกับแนวปะการังใกล้ฝั่งส่วนใหญ่อยู่ในสภาพเสื่อมโทรม

2) หาดทราย พบได้ในหลายพื้นที่ กระจายตัวเป็นหย่อมๆ น้อยบ้างมากบ้างไปตามแนวชายฝั่ง ส่วนใหญ่มีสภาพดีมีการแพร่กระจายและหนาแน่นกว่าปีก่อนๆ เนื่องจากการทำกิจกรรมในแนวหาดน้อยลง

3) สัตว์ทะเลหายากและใกล้สูญพันธุ์ ที่พบคือ โลมา วาฬ เต่าทะเล และพะยูนมีการพบเห็น โลมาและวาฬมากที่สุด โดยพบโลมาและวาฬแพร่กระจายตามบริเวณชายฝั่งโดยเฉพาะกลุ่มของโลมาหลังโหนก โลมาหัวบาตรหลังเรียบ ส่วนโลมาอิรวดีพบในการสำรวจเป็นบางครั้งแต่จำนวนน้อยมาก

4) ป่าชายเลน พบป่าชายเลนในเขตอำเภอที่ติดชายฝั่งทะเล ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอปะทิว อำเภอสวี อำเภอทุ่งตะโก อำเภอหลังสวน และอำเภอละแม สำหรับป่าชายเลนที่สำคัญ ได้แก่ ป่าชายเลนอ่าวทุ่งคา ป่าอ่าวสวี ป่าชายเลนคลองตะโก ป่าคลองท่าทอง ป่าคลองบางมุด และป่าชายเลนอ่าวทุ่งมหา เป็นต้น ปัจจุบันป่าชายเลนมีพื้นที่ลดลงในอัตราค่อนข้างสูง เนื่องจากการขยายตัวของธุรกิจทำนากุ้ง

ตารางที่ 2-5 ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง 2559

ประเภท/ชนิด	แหล่งที่พบ	พื้นที่ (ตร.กม.)	พื้นที่ (ไร่)	สภาพ ความอุดมสมบูรณ์
ปะการัง	พบได้ทั่วไปตามเกาะ กองหินใต้น้ำ และบริเวณชายฝั่ง	6.72	4,200.25	สมบูรณ์ปานกลาง
หญ้าทะเล	อำเภอบะพิตัว/อำเภอสวี/ อำเภอละแม	11.97	7,482	สมบูรณ์ปานกลาง
สัตว์ทะเลหายาก				
1) โลมาหลังโหนก	อำเภอมือง/อำเภอบะพิตัว/ อำเภอยูงตะโก	1-3 ตัว	-	-
2) โลมาอิรวดี	อำเภอมือง	1-2ตัว	-	-
3) โลมาหัวบาตร	อำเภอมือง/อำเภอบะพิตัว/ อำเภอหลังสวน/อำเภอสวี	1-4 ตัว	-	-
4) โลมาปากขวด	อำเภอหลังสวน	1-2 ตัว	-	-
5) วาฬบรูด้า	อำเภอมือง/ อำเภอหลังสวน/ อำเภอสวี	1-4 ตัว	-	-
6) ฉลามวาฬ	อำเภอมือง/อำเภอบะพิตัว	1-2ตัว	-	-
7) เต่าตนุ	อำเภอมือง/อำเภอบะพิตัว/อำเภอสวี และอำเภอยูงตะโก	1-4 ตัว	-	-
8) เต่ากระ	อำเภอมือง/อำเภอหลังสวน	1-2ตัว	-	-

ที่มา: ศูนย์วิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอ่าวไทยตอนกลาง

5. ทรัพยากรธรณี พื้นที่จังหวัดชุมพรรองรับด้วยหินตะกอน หินแปร และตะกอนร่วนประมาณ ร้อยละ 85 ที่เหลือร้อยละ 15 เป็นหินอัคนีและหินภูเขาไฟ ทรัพยากรธรณีของจังหวัด ประกอบด้วย แร่ ซากดึกดำบรรพ์ แหล่งธรณีวิทยา พื้นที่เสี่ยงภัยดินถล่ม และรอยเลื่อนมีพลัง

ตารางที่ 2-6 ทรัพยากรธรณีของจังหวัดชุมพร ปี 2559

ประเภท	จำนวนพื้นที่	เนื้อที่ (ตร.กม.)	ที่ตั้ง/การใช้ประโยชน์	ข้อมูลอื่น (ชนิดแร่,ปีที่เก็บข้อมูล)
แร่	3 เขต	479.45	- เพื่อการพัฒนาสาธารณูปโภค ขั้นพื้นฐานและโครงการขนาดใหญ่ - เพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจและ อุตสาหกรรม	ทองคำ/ดีบุก/ทรายแก้ว/ หินปูนเพื่ออุตสาหกรรม
ซากดึกดำ บรรพ์	อ.ละแม	-	- บ่อน้ำร้อนถ้ำเขาพลู ต.สวนแตง อ.ละแม ใช้ประโยชน์เพื่อการ ท่องเที่ยว	ฟิเวซูลินิต/แบรคิโอพอด
	อ.หลังสวน	-	- บริเวณถ้ำเขาเกียบ ต.บ้านควน อ.หลังสวน ใช้ประโยชน์เพื่อการ ท่องเที่ยว	ฟิเวซูลินิต/แบรคิโอพอด

ตารางที่ 2-6 ทรัพยากรธรณีของจังหวัดชุมพร ปี 2559 (ต่อ)

ประเภท	จำนวนพื้นที่	เนื้อที่ (ตร.กม.)	ที่ตั้ง/การใช้ประโยชน์	ข้อมูลอื่น (ชนิดแร่,ปีที่เก็บข้อมูล)
	อ.ท่าแซะ	-	- บริเวณถ้ำรับร่อ ต.ท่าข้าม อ.ท่า แซะ ใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยว	พิเวชลินิต/แบรคิโอพอด/ ปะการัง/แรมโมไนต์/โครนอยด์
แหล่ง ธรณีวิทยา	8 อำเภอ	5,109.221	- ด้านทิศตะวันตกเป็นแนวเทือกเขา สูงเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาตะนาว ศรีที่เป็นพรมแดนธรรมชาติแบ่งเขต แดน ระหว่างไทยกับสหภาพพม่า - พื้นที่ราบตอนกลางมีลักษณะเป็นที่ ราบระหว่างหุบเขาและที่ราบลุ่ม แม่น้ำ - ด้านทิศตะวันออกเป็นพื้นที่ราบ ชายฝั่งทะเลตามแนวชายฝั่งทะเล อ่าวไทย	หินตะกอน/หินแปร/ตะกอน ร่วน
พื้นที่เสี่ยง ภัยดินถล่ม	8 อำเภอ 30 ตำบล 137 หมู่บ้าน	-	- เป็นพื้นที่ภูเขาสูงสลับซับซ้อนและที่ ราบ หุบเขาด้านตะวันตกของ อำเภอ เมืองชุมพร หลังสวน สวี ท่าแซะ ละแม พะโต๊ะ และทุ่งตะโก	-
รอยเลื่อนมี พลัง	2 อำเภอ อ.ท่าแซะ และ อ.หลัง สวน	-	- กลุ่มรอยเลื่อนระนองทางด้าน ตะวันตกของจังหวัดวางตัวในแนว ตะวันออก-เฉียงเหนือ-ตะวันตกเฉียง ใต้ พาดผ่านตามแนวลุ่มน้ำห้วยท่า แซะ - รอยเลื่อนหลังสวนที่ตัดเข้ามาทาง ตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัดวางตัว ในทิศทางเดียวกับรอยเลื่อนระนอง	-

ที่มา: กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ปัจจุบันจังหวัดชุมพรมีการนำเข้าทรัพยากรแร่ขึ้นมาใช้ประโยชน์ โดยได้รับอนุญาตประทานบัตรจำนวน 2 ชนิด คือ แร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้างและแร่ทรายแก้ว สำหรับแร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูน ตั้งอยู่ในตำบลขุนกระทิ้ง อำเภอเมือง ตำบลนากระตาม อำเภอท่าแซะ ตำบลสะพลี อำเภอปะทิว และตำบลทุ่งระยะ อำเภอสวี ส่วนแร่ทรายแก้ว ตั้งอยู่ในตำบลด่านสวี อำเภอสวี และตำบลตะโก อำเภอทุ่งตะโก สำหรับแร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูนมีการจำหน่ายไปเพื่อการก่อสร้างจำหน่ายภายในจังหวัดชุมพร และจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดระนอง ส่วนแร่ทรายแก้วมีการจำหน่ายไปยังจังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสระบุรี และแร่ทั้ง 2 ชนิดนี้ ไม่ได้ส่งออกไปยังต่างประเทศ ในส่วนของการขออนุญาตโรงโม่หินมีจำนวนโรงโม่หินที่ได้รับอนุญาต จำนวน 5 โรง ซึ่งตั้งอยู่ในตำบลสะพลี อำเภอปะทิว ตำบลขุนกระทิ้ง อำเภอเมือง ตำบลนากระตาม อำเภอท่าแซะ ตำบลทุ่งระยะ อำเภอสวี และตำบลวังตะกอก อำเภอหลังสวน

2.1.9 คุณภาพสิ่งแวดล้อม

1. คุณภาพน้ำโดยรวมของคลองท่าตะเภาประจำปี 2557 จัดอยู่ในเกณฑ์ พอใช้ ตามมาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดิน ประเภทที่ 3 เป็นแหล่งน้ำที่สามารถใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภคบริโภคโดยต้องผ่านการฆ่าเชื้อโรคตามปกติ และปรับปรุงคุณภาพน้ำทั่วไปก่อน และเพื่อการเกษตร คุณภาพน้ำโดยรวมของแม่น้ำหลังสวน ประจำปี 2557 พบว่าแม่น้ำหลังสวนตอนบน จัดอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรม ตามมาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดิน ประเภทที่ 4 เป็นแหล่งน้ำที่ได้รับน้ำทิ้งจากกิจกรรมบางประเภท สามารถใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภคบริโภคโดยต้องผ่านการฆ่าเชื้อโรคตามปกติและผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพน้ำเป็นพิเศษก่อน และการอุตสาหกรรม ในส่วนของแม่น้ำหลังสวนตอนล่าง จัดอยู่ในเกณฑ์พอใช้ ตามมาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดิน ประเภทที่ 3 เป็นแหล่งน้ำที่สามารถใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภคบริโภคโดยต้องผ่านการฆ่าเชื้อโรคตามปกติ และปรับปรุงคุณภาพน้ำทั่วไปก่อน และเพื่อการเกษตร คุณภาพน้ำโดยรวมของคลองอีเล็ด ประจำปี 2557 จัดอยู่ในเกณฑ์ เสื่อมโทรม ตามมาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดิน ประเภทที่ 4 เป็นแหล่งน้ำที่ได้รับน้ำทิ้งจากกิจกรรมบางประเภท สามารถใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภคบริโภคโดยต้องผ่านการฆ่าเชื้อโรคตามปกติและผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพน้ำเป็นพิเศษก่อนและการอุตสาหกรรม

2. คุณภาพน้ำทะเลชายฝั่ง พบว่า คุณภาพน้ำทะเลส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ยกเว้นค่าไนเตรท (NO_3^-) ที่สถานีแหลมแท่นที่ระยะห่างฝั่ง 100 เมตร สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานและค่าโคลิฟอร์มแบคทีเรียทั้งหมด (TCB) ที่สถานีปากน้ำหลังสวน ทั้ง 2 สถานี สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน และจากการประเมินคุณภาพน้ำทะเล ด้วยวิธีคำนวณหาค่าดัชนีคุณภาพน้ำทะเลของกรมควบคุมมลพิษ โดยใช้ปัจจัยคุณภาพน้ำทะเลทั้งหมด 8 ปัจจัย ได้แก่ ปริมาณออกซิเจนละลายน้ำ (DO) โคลิฟอร์มแบคทีเรียทั้งหมด (TCB) ออร์โธฟอสเฟต (PO_4^{4-}) ไนเตรท (NO_3^-) อุณหภูมิสารแขวนลอยทั้งหมด (TSS) ความเป็นกรดเป็นด่าง (pH) และแอมโมเนีย (NH_3^{3+}) พบว่าที่ระยะห่างฝั่ง 100 เมตรและระยะที่ห่างจากฝั่ง 500 เมตร อยู่ในเกณฑ์พอใช้ ถึงดีมาก

3. การจัดการขยะมูลฝอย จังหวัดชุมพรมีระบบกำจัดขยะที่ถูกหลักสุขาภิบาล 2 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมืองชุมพร และเทศบาลเมืองหลังสวน และมีเตาเผาขยะอยู่ 2 แห่ง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลตะโก และเทศบาลตำบลพะโต๊ะ

4. คุณภาพอากาศ คุณภาพอากาศในจังหวัดชุมพรอยู่ในระดับปกติ โดยผลการตรวจวัดค่าฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 10 ไมครอน อยู่ที่ 0.043 ซึ่งไม่เกินค่ามาตรฐานที่ตั้งไว้คือ 0.12 มิลลิกรัมต่อหนึ่งลูกบาศก์เมตร

5. คุณภาพเสียง คุณภาพเสียงในจังหวัดชุมพรไม่เกินเกณฑ์มาตรฐาน (ระดับเสียงเฉลี่ย 24 ชั่วโมง ไม่เกิน 70 เดซิเบลเอ หรือระดับเสียงสูงสุดไม่เกิน 115 เดซิเบลเอ)

2.1.10 การแบ่งเขตการปกครอง

จังหวัดชุมพร แบ่งเขตการปกครองเป็น 8 อำเภอ 70 ตำบล 737 หมู่บ้าน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 3 ประเภทประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัดเทศบาลเมือง 2 แห่งเทศบาลตำบล 25 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 51 แห่ง

ตารางที่ 2-7 การปกครองของจังหวัดชุมพร

อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาลเมือง	เทศบาลตำบล	อบต.	สภาตำบล
1. อำเภอเมือง	17	161	1	9	9	-
2. อำเภอท่าแซะ	10	116	-	2	10	-
3. อำเภอปะทิว	7	75	-	6	4	-
4. อำเภอสวี	11	116	-	2	9	-
5. อำเภอทุ่งตะโก	4	35	-	2	-	2
6. อำเภอหลังสวน	13	141	1	2	9	-
7. อำเภอพะโต๊ะ	4	46	-	1	4	-
8. อำเภอละแม	4	47			1	4
รวม	70	737	2	25	-	51

ที่มา: ที่ทำการปกครองจังหวัดชุมพร

2.1.11 สาธารณูปโภคพื้นฐาน

1. ไฟฟ้า จังหวัดชุมพรมีสถานบริการไฟฟ้าจำนวน 5 แห่งคือการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดชุมพร การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคสาขาท่าแซะ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคสาขาปากน้ำชุมพร การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคสาขาย่อยปะทิวและการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคสาขาย่อยดอนยางพลังงานไฟฟ้าสูงสุด 135.70 เมกกะวัตต์ จำนวนผู้ใช้ไฟ 128,845 ครั้วเรือน ประชาชนไม่มีไฟฟ้าใช้จำนวน 48 ครั้วเรือน

2. ประปา จังหวัดชุมพรมีสถานีจ่ายน้ำ 3 สถานี คือ การประปาส่วนภูมิภาคสาขาชุมพร การประปาส่วนภูมิภาคสาขาท่าแซะ และการประปาส่วนภูมิภาคสาขาหลังสวน มีกำลังการผลิตน้ำประปารวมในปี 2557 ทั้งสิ้น 19,528 ลูกบาศก์เมตร ผู้ใช้น้ำ 30,695 ราย และในปี 2558 ผลิตน้ำประปาไปทั้งสิ้น 25,082 ลูกบาศก์เมตร ผู้ใช้น้ำ 31,977 ราย และปี 2559 ผลิตน้ำประปาไปทั้งสิ้น 28,696 ลูกบาศก์เมตร ผู้ใช้น้ำ 33,235 ราย จะเห็นได้ว่ามีจำนวนการผลิตประปาเพิ่มขึ้นทุกปี

3. โทรศัพท์มีหมายเลขโทรศัพท์จำนวน 41,601 เลขหมาย แบ่งเป็นบริษัทโอที จำกัด (มหาชน) จำนวน 32,320 เลขหมาย และบริษัทสัมปทานจำนวน 9,281 เลขหมาย

4. ไปรษณีย์จังหวัดชุมพรมีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขในทุกอำเภอและแหล่งชุมชนใหญ่ ๆ รวม 15 แห่ง อำเภอเมืองชุมพรมี 4 สาขา อำเภอปะทิวมี 3 สาขา อำเภอหลังสวนมี 2 สาขา อำเภอท่าแซะ อำเภอละแม อำเภอพะโต๊ะ อำเภอสวี และอำเภอทุ่งตะโก มีอำเภอละ 1 สาขา

5. การคมนาคมขนส่งจังหวัดชุมพรสามารถติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงและกรุงเทพมหานคร ได้ทั้งทางรถยนต์รถไฟและทางอากาศดังนี้

1) ทางรถยนต์ การเดินทางโดยรถส่วนตัวจากเส้นทางหมายเลข 35 เข้าสู่ถนนเพชรเกษม ถึงจังหวัดชุมพร ระยะทาง 498 กิโลเมตร ส่วนรถโดยสารประจำทางจากสถานีขนส่งสายใต้ใหม่เปิดให้บริการทุกวัน เส้นทางคมนาคมในจังหวัดมีเส้นทางในความรับผิดชอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2 แห่ง ได้แก่ กรมทางหลวง

และกรมทางหลวงชนบท ประกอบด้วยเส้นทางในความควบคุมของกรมทางหลวงซึ่งมีผิวจราจรแบบลาดยางทั้งสี่ 400.698 กิโลเมตร ส่วนการควบคุมของกรมทางหลวงชนบทมีผิวจราจรลาดยางระยะทาง 20.96 กิโลเมตร ลูกวิ่ง 7.07 กิโลเมตร

2) ทางรถไฟ ระยะทางจากสถานีรถไฟกรุงเทพฯถึงสถานีรถไฟจังหวัดชุมพรประมาณ 485 กิโลเมตร รถไฟทุกขบวนจะต้องผ่านจังหวัดชุมพรและอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดชุมพรยกเว้น 2 อำเภอ คือ อำเภอท่าแซะ และอำเภอพะโต๊ะ ในแต่ละวันจะมีรถไฟผ่านจังหวัดชุมพร ทั้งเที่ยวไปและเที่ยวกลับรวม 22 ขบวน

3) ทางอากาศ มีท่าอากาศยานเชิงพาณิชย์ตั้งอยู่ที่ตำบลชุมโคอำเภอปะทิว ห่างจากตัวเมืองชุมพร ประมาณ 40 กิโลเมตร ปัจจุบันมีสายการบินนกแอร์ เปิดให้บริการบินเส้นทางกรุงเทพฯ –ชุมพร และชุมพร-กรุงเทพฯ ทุกวัน ๆ ละ 2 เที่ยวบิน และสายการบินแอร์เอเชีย ให้บริการทุกวัน ๆ ละ 1 เที่ยวบิน ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง 10 นาที มีรถตู้บริการของเอกชนให้บริการรับ – ส่งจากสนามบินไปอำเภอเมืองชุมพรใน ปี พ.ศ. 2558 มีเที่ยวบินบินประจำในประเทศจำนวน 1,543 เที่ยวบิน แยกเป็นเที่ยวบินราชการ และรัฐวิสาหกิจ 1,356 เที่ยวบิน เที่ยวบินทหาร 92 เที่ยวบิน เที่ยวบินเอกชนส่วนบุคคล 33 เที่ยวบิน

2.1.12 สภาพเศรษฐกิจสังคมของจังหวัดชุมพร

1. ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (Gross Provincial Product: GPP)

ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดชุมพร ณ ราคาประจำปี 2558 มีมูลค่า 73,616 ล้านบาท จำแนกเป็นการผลิตภาคเกษตรกรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.1 รองลงมา ได้แก่ การผลิตภาคบริการและการท่องเที่ยวคิดเป็นร้อยละ 18.5 ภาคอุตสาหกรรมร้อยละ 13.3 ส่วนอีกร้อยละ 23.1 เป็นการผลิตภาคการลงทุนและอื่นๆ โดยมีค่าเฉลี่ยผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัวเท่ากับ 12,652.92 บาท/คน/เดือน หรือ 151,835 บาท/คน/ปี เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา 5,202 บาท เป็นลำดับที่ 6 ของภาคใต้และลำดับที่ 34 ของประเทศขนาดเศรษฐกิจจังหวัดชุมพรอยู่ลำดับที่ 34 ของประเทศ

ตารางที่ 2-8 แสดงผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดชุมพร จำแนกตามสาขาการผลิตเปรียบเทียบ ปี 2557-2558

สาขาการผลิต	มูลค่าเพิ่ม ณ ราคาประจำปี (ล้านบาท)		โครงสร้างการผลิต (%)	อัตราการขยายตัว (%)
	2557	2558	2557	2558
ภาคเกษตร	33,069	33,208	-13	0.4
สาขาเกษตรกรรมการล่าสัตว์และการป่าไม้	29,214	29,663	-2.6	1.5
สาขาประมง	3,855	3,545	9.5	-8.0
ภาคนอกเกษตร	37,556	40,408	2.2	7.6
สาขาเหมืองแร่และเหมืองหิน	279	476	9.3	0.01
สาขาอุตสาหกรรม	8,298	8,306	5.9	-1.8
สาขาไฟฟ้า ประปา และโรงแยกก๊าซ	1,019	1,001	3.2	22.2
สาขาก่อสร้าง	2,069	2,528	8.1	10.8
สาขาการขนส่ง การขายปลีกฯ	9,718	10,766	5.7	16.6
สาขาโรงแรมและภัตตาคาร	608	709	12.3	12.9
สาขาการขนส่ง สถานที่เก็บสินค้าและการคมนาคม	1,919	2,165	8.5	8.4
สาขาตัวกลางทางการเงิน	3,232	3,504	-22.4	4.2

ตารางที่ 2-8 แสดงผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดชุมพร จำแนกตามสาขาการผลิตเปรียบเทียบ ปี 2557-2558 (ต่อ)

สาขาบริการด้านอสังหาริมทรัพย์ การให้เช่าและบริการทางธุรกิจ	1,552	1,617	-26.4	9.1
สาขาการบริหารราชการและการป้องกันประเทศรวมทั้งการประกันสังคมภาคบังคับ	3,366	3,668	12.5	-3.7
สาขาการศึกษา	3,379	3,255	5.3	6.6
สาขาบริการด้านสุขภาพและงานสังคมสงเคราะห์	1,483	1,580	-7.6	32.6
สาขาการให้บริการด้านชุมชน สังคมฯ	605	802	2.4	8.4
สาขาลูกจ้างในครัวเรือนส่วนบุคคล	30	32	-2.4	8.4
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด	70,625	73,616	0.5	4.2
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อหัว (บาท)	146,633	151,835		

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม

แสดงผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดชุมพรส่วนใหญ่มาจากการผลิตของภาคเกษตร ซึ่งเป็นโครงสร้างหลักของจังหวัด ประกอบด้วย ยางพาราสัดส่วนร้อยละ 22.3 ปาล์มน้ำมันสัดส่วนร้อยละ 29.7 ทูเรียนร้อยละ 26.6 มะพร้าวร้อยละ 8.1 กาแฟร้อยละ 2.4 และ อื่นๆ ร้อยละ 10.9

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่มีผลต่อระบบเศรษฐกิจของจังหวัด โดยในปี พ.ศ. 2559 ภาคการท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้กับจังหวัดชุมพร 6,240 ล้านบาท (เพิ่มขึ้น 6.1 % เทียบกับรายได้ ปี พ.ศ. 2558) มีนักท่องเที่ยวรวม 1,357,428 คน (เพิ่มขึ้น 4.3 % เทียบกับรายได้ปี พ.ศ. 2558) เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 1,248,569 คน และนักท่องเที่ยวต่างชาติ 108,859 คน นักท่องเที่ยวใช้จ่ายเฉลี่ยประมาณ 2,072.92 บาท/คน/วัน เมื่อพิจารณาถึงแนวโน้มด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดชุมพรพบว่าแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งในแง่จำนวนนักท่องเที่ยว รายได้จากการท่องเที่ยว (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากนโยบายเมืองต้องห้ามพลาตของรัฐที่จัดให้จังหวัดชุมพรเป็นเมืองหนึ่งในนโยบายดังกล่าว ส่งผลให้จังหวัดชุมพรได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพรเพิ่มมากขึ้น ดังเห็นได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวและจำนวนรายได้ที่เพิ่มขึ้น

ส่วนการประมง จังหวัดชุมพรมีศักยภาพทางการประมงในระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประมงทะเลและการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง พบว่าจังหวัดชุมพรมีการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำ กุ้งแวนนาไม มีผลผลิตจำนวน 18,713 ตัน มีการเลี้ยงปลาน้ำกร่อยในกระชัง ชนิดปลากะพง จำนวน 237 ตัน และเลี้ยงหอยแมลงภู่จำนวน 4,705 ตัน ในปี 2556 จังหวัดชุมพรมีปริมาณสัตว์น้ำเค็ม ณ ท่าขึ้นปลาที่สำคัญๆ มากเป็นอันดับ 1 ของกลุ่มจังหวัด ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดชุมพร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดพัทลุงเป็นอันดับ 6 ของภาคใต้ และอันดับที่ 9 ของประเทศ โดยมีปริมาณสัตว์น้ำเค็มที่จับได้ จำนวน 56,449 ตัน โดยเป็นปลาจำนวน 53,796 ตัน แบ่งเป็นประเภทปลาเบญจพรรณ 42,395 ตัน และประเภทปลาเบ็ด จำนวน 11,401 ตัน กุ้ง 473 ตัน กุ้ง 6 ตัน ปู 27 ตัน หมึก 2,136 ตัน และหอย 11 ตัน จากข้อมูลแสดงให้เห็นถึงศักยภาพด้านความมั่นคงทางอาหารของจังหวัดได้เป็นอย่างดี

ตารางที่ 2-9 แสดงปริมาณสัตว์น้ำเค็ม ณ ท่าขึ้นปลาที่สำคัญๆ จำแนกตามชนิดสัตว์น้ำในจังหวัดชุมพร ปี 2559

ประเภทสัตว์น้ำ	ปริมาณ (ตัน)
ปลาเบญจพรรณ	42,395
ปลาเป็ด	11,401
กุ้ง	473
กุ้ง	6
ปู	27
หมึก	2,136
หอย	11
รวม	56,449

ที่มา: กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติการประมง กรมประมง

2. ภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือน

1) รายได้ของครัวเรือนและแหล่งที่มาของรายได้

ผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2558 พบว่า ครัวเรือนในจังหวัดชุมพร มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 29,306 บาท เพิ่มจากปี 2556 จำนวน 1,766 บาท ประกอบด้วยรายได้ประจำ 28,448 บาท (ร้อยละ 96.98) และรายได้ไม่ประจำ 859 บาท (ร้อยละ 3.02) เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2556 พบว่ามีสัดส่วนต่างกันเพียงเล็กน้อย โดยในปี 2556 มีรายได้ประจำร้อยละ 98.84 และรายได้ไม่ประจำร้อยละ 1.24 เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่าแหล่งที่มาที่สำคัญของรายได้ 3 อันดับแรกของทั้ง 2 ปี มาจากค่าจ้างและเงินเดือน กำไรสุทธิจากการทำเกษตร และกำไรสุทธิจากการทำธุรกิจ ตามลำดับ

ตารางที่ 2-10 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนจำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ ปี 2556 เปรียบเทียบกับปี 2558

แหล่งที่มาของรายได้	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาท)		
	2554	2556	2558
1. รายได้ประจำ	27,813	27,224	28,448
1.1 รายได้ที่เป็นตัวเงิน	25,232	24,479	25,490
1) ค่าจ้างและเงินเดือน	8,165	8,339	8,432
2) กำไรสุทธิจากการทำธุรกิจ	5,545	4,647	6,116
3) กำไรสุทธิจากการทำเกษตร	9,964	9,436	8,970
4) เงินที่ได้รับเป็นการช่วยเหลือ	1,342	1,769	1,775
5) รายได้จากทรัพย์สิน	216	289	197
1.2 รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน	2,581	2,745	2,957
2. รายได้ไม่ประจำ (ที่เป็นตัวเงิน)	209	316	859
รวม	28,022	27,540	29,306

หมายเหตุ: ไม่มีการจัดเก็บข้อมูลในปี 2557

ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดชุมพร

2) ค่าใช้จ่ายของครัวเรือน

ผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี 2558 พบว่า ครัวเรือนในจังหวัดชุมพร มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเดือนละ 24,542 บาท ต่อครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 83.74 ของรายได้เฉลี่ยต่อเดือนประกอบด้วยค่าใช้จ่าย 2 ส่วน คือ (1) ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภค (ร้อยละ 81.50) และ (2) ค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค (ร้อยละ 15.60) โดยค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคส่วนใหญ่เป็นค่าอาหารและเครื่องดื่ม/ยาสูบ ร้อยละ 32.50 รองลงมาเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเดินทางและการสื่อสาร และค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ร้อยละ 23.40 และ 14.80 ตามลำดับ

ตารางที่ 2-11 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนจำแนกตามประเภทค่าใช้จ่าย ปี 2554 ปี 2556 ปี 2558

รายการใช้จ่าย	รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน (บาท)		
	2554	2556	2558
1. ค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค	17,457	19,618	20,710
1.1 ค่าอาหารและเครื่องดื่ม(ไม่มีแอลกอฮอล์)	7,006	6,312	205
1.2 เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์	183	217	273
1.3 ยาสูบ หมาก ยานต์ และอื่นๆ	144	201	127
1.4 ที่อยู่อาศัยเครื่องแต่งบ้านและเครื่องใช้	2,922	3,378	3,634
1.5 ค่าเครื่องนุ่งห่มและรองเท้า	613	682	830
1.6 ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล	629	878	918
1.7 ค่าเวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล	284	296	382
1.8 การเดินทางและการสื่อสาร	4,955	6,860	5,727
1.9 การศึกษา	111	328	211
1.10 การบันเทิง การอ่าน และกิจกรรมทางศาสนา	397	371	256
1.11 การจัดงานพิธีในโอกาสพิเศษ	215	96	773
2. ค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค	3,110	2,938	3,832
รวม		22,552	24,542

ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดชุมพร

3) หนี้สินของครัวเรือน

ในปี 2558 พบว่า ครัวเรือนมีหนี้สินเฉลี่ย 199,446 บาทต่อปี หรือคิดเป็น 8.21 เท่า ของรายได้เฉลี่ยต่อเดือน สูงกว่าปี 2556 จำนวน 2,287 บาท รายการก่อหนี้ส่วนใหญ่ร้อยละ 36.13 เป็นการก่อหนี้เพื่อใช้ในการทำธุรกิจ รองลงมาเป็นการก่อหนี้เพื่อใช้จ่ายอุปโภค บริโภคอื่นๆ ในครัวเรือนและเพื่อใช้ซื้อ/เช่าซื้อบ้านและ/หรือที่ดิน คิดเป็นร้อยละ 33.78 และ 29.94 ตามลำดับ

4) การเปรียบเทียบรายได้และค่าใช้จ่ายต่อเดือน

ในปี 2558 ครัวเรือนของจังหวัดชุมพร มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 29,306 บาทต่อครัวเรือน (9,769 บาทต่อคน) และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือน 24,542 บาทต่อครัวเรือน (8,181 บาทต่อคน) โดยครัวเรือนมีรายได้สูงกว่าค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเดือนละ 4,764 บาท (1,588 บาทต่อคน) คิดเป็นสัดส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้ของครัวเรือน ประมาณร้อยละ 83.70

ตารางที่ 2-12 หนี้สินเฉลี่ยต่อปี จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการกู้ยืม ปี 2556 เปรียบเทียบ ปี 2558

วัตถุประสงค์ของการกู้ยืม	ยอดหนี้ต่อปี (บาท)	
	2556	2558
1 ใช้ซื้อ/เช่าซื้อบ้านและ/หรือที่ดิน	60,263	35,676
2. ใช้ในการศึกษา	607	144
3. ใช้จ่ายอุปโภค บริโภคอื่นๆ ในครัวเรือน	100,248	79,101
4 .ใช้ในการทำธุรกิจ	5,896	29,758
5. ใช้ในการทำเกษตร	30,059	55,068
6. หนี้อื่นๆ	387	0.00
จำนวนหนี้สินต่อครัวเรือน (บาท)	197,459	199,746

หมายเหตุ: ไม่มีการจัดเก็บข้อมูลในปี 2557 ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดชุมพร

5) การเปรียบเทียบรายได้และค่าใช้จ่ายต่อเดือน

ในปี 2558 ครัวเรือนของจังหวัดชุมพร มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 29,306 บาทต่อครัวเรือน (9,769 บาทต่อคน) และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือน 24,542 บาทต่อครัวเรือน (8,181 บาทต่อคน) โดยครัวเรือนมีรายได้สูงกว่าค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเดือนละ 4,764 บาท (1,588 บาทต่อคน) คิดเป็นสัดส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้ของครัวเรือน ประมาณร้อยละ 83.70 หากเปรียบเทียบรายได้และค่าใช้จ่ายของครัวเรือนตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนพบว่าครัวเรือนเกือบทุกประเภทมีรายได้สูงกว่าค่าใช้จ่าย ยกเว้นครัวเรือนลูกจ้างและครัวเรือนผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจที่มีค่าใช้จ่ายสูงกว่ารายได้

ตารางที่ 2-13 เปรียบเทียบรายได้และค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน จังหวัดชุมพร จำแนกตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนปี 2556 เปรียบเทียบปี 2558

สถานะของเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน	อัตราร้อยละของครัวเรือน (2556/2558)	ขนาดของครัวเรือน (2556/2558)	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือน	
			ต่อครัวเรือน (2556/2558)	ต่อคน (2556/2558)	ต่อครัวเรือน (2556/2558)	ต่อคน (2556/2558)
ครัวเรือนทั้งสิ้น	100.00/100.00	3.00/3.00	27,540/ 29,306	9,180/9,769	22,552/ 24,542	7,517/8,181
ผู้ถือครองทำ การเกษตร	37.80/38.6	3.10/3.2	28,065/ 28,489	9,053/8,590	21,780/ 25,480	7,026/7,963
ผู้ดำเนินธุรกิจ ของตนเองที่ ไม่ใช่การเกษตร	15.90/15.90	3.20/3.10	36,241/ 41,880	11,325/ 13,510	27,528/ 25,312	8,602/8,165
ลูกจ้าง	36.90/36.30	3.00/2.9	26,358/ 28,321	8,786/9,766	22,710/ 24,494	7,570/8,446
ผู้ไม่ได้ ปฏิบัติงานใน เชิงเศรษฐกิจ	9.40/9.20	2.10/2.40	15,199/ 19,086	7,238/7,952	16,534/ 19,440	7,873/8,100

หมายเหตุ: ไม่มีการจัดเก็บข้อมูลในปี 2557 ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดชุมพร

2.1.13 สภาพสังคมและวิถีชีวิต

1. ประชากรและครัวเรือน

ข้อมูลประชากร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2560 จังหวัดชุมพรมีประชากรทั้งสิ้น 509,650 คน เป็นชาย 252,415 คน เป็นหญิง 257,235 มีความหนาแน่นประชากรร้อยละ 83.28 ต่อตารางกิโลเมตร และครัวเรือนทั้งสิ้น 228,773 ครัวเรือน ประชากร ในปี 2559 จังหวัดชุมพรมีประชากรส่วนใหญ่เป็นวัยแรงงาน ร้อยละ 66.36 รองลงมาเป็นวัยเด็ก ร้อยละ 18.03 และวัยสูงอายุ ร้อยละ 15.62 เมื่อพิจารณาโครงสร้างประชากร ในจังหวัดชุมพร ระหว่างปี 2555 – 2558 พบว่า ประชากรวัยทำงานมีอัตราการลดลงอย่างต่อเนื่องในอัตราที่ลดลง กล่าวคือ ปี 2556 ลดลงร้อยละ 0.30 และลดลงร้อยละ 0.18 และ 0.10 ในปี 2557-2558 แต่ในช่วงปี 2559 นั้นได้มีอัตราเพิ่มขึ้นมา 2.13 ในขณะที่วัยสูงอายุมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในรอบ 3 ปี ระหว่างร้อยละ 3.10 และเมื่อพิจารณาประชากรที่ไม่มีสัญชาติไทยและมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ในปี 2558 มีอัตราเพิ่มขึ้นจาก 2557 สูงถึง 75.36 แต่พอมานในปี 2559 ได้มีอัตราการลดลงเป็น 6.58 เมื่อพิจารณาความหนาแน่นของประชากร พบว่าอำเภอเมือง ประชากรหนาแน่นสูงสุด อยู่ที่ 220.28 คนต่อตารางกิโลเมตร

ตารางที่ 2-14 ข้อมูลประชากรตำบลที่ติดชายฝั่งทะเล จังหวัดชุมพร ปี 2560

อำเภอ	ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนประชากร			จำนวนบ้าน (หลังคาเรือน)
			ชาย	หญิง	รวม	
ทุ่งตะโก	ปากตะโก (เทศบาล)	5	2,185	2,096	4,281	1,391
เมืองชุมพร	ท่ายาง (เทศบาล)	11	4,956	5,054	10,010	4,119
	ทุ่งคา	11	3,458	3,727	7,185	3,057
	นาชะอัง	9	3,245	3,536	6,781	3,314
	ปากน้ำ (เทศบาล)	10	3,410	3,524	6,934	4,669
	วิสัยเหนือ	12	3,064	3,308	6,372	2,626
	หาดทรายรี	7	2,099	2,072	4,171	1,732
ปะทิว	ชุมโค	14	5,686	5,520	11,206	4,868
	บางสน	8	1,764	1,679	3,443	1,327
	ปากคลอง	7	2,183	2,242	4,425	1,688
	สะพลี (เทศบาล)	11	2,817	3,065	5,882	2,441
ละแม	ละแม (เทศบาล)	20	5,812	5,783	11,595	5,398
	สวนแตง	10	2,188	2,322	4,510	1,665
สวี	ด่านสวี	11	2,500	2,661	5,161	2,101
	ท่าหิน	10	2,293	2,353	4,646	1,774
	ปากแพรก	6	693	737	1,430	542
หลังสวน	นาพญา	19	2,631	2,658	5,289	1,873
	บางน้ำจืด	14	2,538	2,590	5,128	1,824
	บางมะพร้าว	14	2,324	2,336	4,660	1,561
	ปากน้ำ	6	3,378	3,453	6,831	2,476
รวม		215	59,224	60,716	119,940	50,446

ที่มา กรมการปกครอง (2561) สืบค้นที่ <http://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statTDD/>

2. แรงงาน

ในปี 2560 จังหวัดชุมพรมีประชากรวัยแรงงาน มีจำนวน 279,499 คน ซึ่งมีอัตราการขยายตัวลดลงจาก ปี 2555 ในอัตราร้อยละ 7.21 ซึ่งสอดคล้องกับอัตราการเกิด-ตายของทารกที่มีอัตราการเพิ่มชะลอลงอย่างต่อเนื่อง อาจส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรของจังหวัดชุมพรมีความไม่สอดคล้องระหว่างอุปสงค์และอุปทานของแรงงานด้านอายุในระยะยาวที่จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็วโดยภายใน 20 ปีข้างหน้า สัดส่วนของกำลังแรงงาน (Labour force) ที่มีอายุระหว่าง 15-60 ปี จะมีแนวโน้มลดลง ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาด้านแรงงานในอนาคต ในขณะที่ความไม่สอดคล้องของอุปสงค์และอุปทานด้านการศึกษาและประสบการณ์ของแรงงานประเภทที่มีทักษะ เป็นผลจากระบบการศึกษาผลิตแรงงานที่ไม่ตรงกับความต้องการของตลาด กล่าวคือ ตลาดแรงงานต้องการแรงงานที่จบสายวิทยาศาสตร์มากกว่าสายสังคมศาสตร์ ขณะที่จำนวนผู้ศึกษาต่อสายสังคมศาสตร์มากกว่าสายวิทยาศาสตร์ รวมทั้งคุณภาพของแรงงานยังขาดความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานด้วยตนเอง การมีวินัย ความกระตือรือร้นในการทำงานทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ เป็นต้น

นอกจากนี้จังหวัดชุมพร ยังพบว่าอุปทานของแรงงานกึ่งทักษะ (Semi-skilled labour) เข้าสู่ตลาดแรงงานไม่เพียงพอต่อความต้องการ นักเรียนที่จบมัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. และ ปวส. นิยมศึกษาต่อระดับปริญญาตรีทำให้กำลังแรงงานกึ่งทักษะขยายตัวน้อยกว่ากำลังแรงงานที่มีทักษะ เนื่องจากการกำหนดค่าจ้าง จะกำหนดตามวุฒิการศึกษาที่สำเร็จมากกว่าความสามารถและประสบการณ์ของแรงงาน การเพิ่มผลผลิตภาพการผลิต (Productivity) ด้วยนวัตกรรมของจังหวัดชุมพรยังมีน้อยมาก และการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ของจังหวัดชุมพรยังอยู่ในระดับต่ำ อาจมีข้อจำกัดเนื่องจากขาดทักษะและความเชื่อมโยงระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานวัตกรรม ภาคเกษตรกรรมมีแรงงานอยู่จำนวนมากที่สุดในช่วงปี 2555-2558 รองลงมาได้แก่ แรงงานในภาคบริการภาคการค้า และภาคการบริการ ตามลำดับ

ตารางที่ 2-15 จำนวนประชากรวัยแรงงาน กำลังแรงงาน ผู้มีงานทำ และผู้ไม่มีงานทำ ของจังหวัดชุมพร ปี 2555-2560

ข้อมูล	ปี 2555	ปี 2556	ปี 2557	ปี 2558	ปี 2559	ปี 2560
1. จำนวนประชากรวัยแรงงาน (คน)	313,078	308,020	289,518	290,513	297,483	279,499
2. กำลังแรงงานรวม (คน)	313,033	307,721	289,518	290,513	297,483	279,499
3. ผู้มีงานทำ (คน)	312,322	306,347	288,234	289,323	277,525	278,923
4. ผู้ไม่มีงานทำ (คน)	711	1,374	1,284	1,190	1,958	576

ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดชุมพร ข้อมูล ณ ไตรมาส 2 (เดือนเมษายน – มิถุนายน 2560)

ตารางที่ 2-16 สัดส่วนแรงงานจำแนกตามสาขาอาชีพ

สาขาอาชีพ	ปี พ.ศ.			
	2555	2556	2557	2558
เกษตรกรรม	60.49	65.69	56.75	57.60
อุตสาหกรรม	4.17	5.08	7.42	6.86
การค้า	15.94	12.88	15.97	14.62
การบริการ	19.42	16.35	19.86	20.92

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

การศึกษาเฉลี่ยของประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) ระหว่างปี 2555-2558 มีการศึกษา ระหว่าง 8.6-8.7 ปี ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในกลุ่มจังหวัด โดยจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยระดับประเทศ เท่ากับ 8.91 ปี และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่ประชาชนในจังหวัดชุมพร ได้รับการศึกษาต่อในอัตราลดลง

ตารางที่ 2-17 ข้อมูลจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15-59 ปี

รายการข้อมูล	2555	2556	2557	2558
ประเทศ	8.80	8.77	8.91	10.06
ภาคใต้	8.95	9.04	9.24	10.20
กลุ่มจังหวัดฝั่งอ่าวไทย	8.96	8.90	9.13	9.67
ชุมพร	8.59	8.40	8.50	8.72
สุราษฎร์ธานี	8.69	8.70	9.10	11.35
นครศรีธรรมราช	9.43	9.50	9.50	9.43
พัทลุง	9.11	9.00	9.40	9.20

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศทางการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

เมื่อเปรียบเทียบกับภาคใต้และประเทศพบว่า ประชาชนในจังหวัด มีอัตราว่างงานเฉลี่ยต่ำกว่าอัตราการว่างงานเฉลี่ยของประเทศถึงหนึ่งเท่าตัว แรงงานในจังหวัดชุมพรทำงานในสถานประกอบการขนาดเล็ก 20-49 คน มากที่สุด ในช่วงปี 2556-2560 ที่ผ่านมา รองลงมาเป็นการทำงานสถานประกอบการขนาดเล็ก 1-9 รองลงมาทำงานในสถานประกอบการขนาดกลาง (100-299 คน)

ตารางที่ 2-18 อัตราการว่างงานระดับประเทศ ภาคใต้ กลุ่มจังหวัดฝั่งอ่าวไทย ปี 2555-2559

รายการข้อมูล	2555	2556	2557	2558	2559
ประเทศ	0.66	0.72	0.84	0.88	0.99
ภาคใต้	0.69	0.99	1.17	1.10	1.36
กลุ่มจังหวัดฝั่งอ่าวไทย	0.60	0.72	0.65	0.66	-
ชุมพร	0.40	0.41	0.35	0.68	0.69
สุราษฎร์ธานี	0.54	0.52	0.38	0.33	1.02
นครศรีธรรมราช	0.69	0.88	1.00	0.85	0.9
พัทลุง	0.58	0.89	0.51	0.73	0.56

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

แรงงานต่างด้าวทั้งหมดในจังหวัดชุมพร ปี 2560 มีจำนวน 34,187 คน ซึ่งมีจำนวนลดลงจากจำนวนแรงงานต่างด้าวทั้งหมดในปี 2559 ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 38,743 จำนวน 4,556 คน

ตารางที่ 2-19 ข้อมูลนายจ้างและแรงงานต่างด้าวของจังหวัดชุมพร ปี 2558-2560

กลุ่มคนต่างด้าว	ปี 2558		ปี 2559		ปี 2560	
	นายจ้าง	แรงงานต่างด้าว	นายจ้าง	แรงงานต่างด้าว	นายจ้าง	แรงงานต่างด้าว
คนต่างด้าวเข้าเมืองถูกกฎหมาย	2,234	20,445	1,166	12,984	2,197	15,675
คนต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมาย	3,514	18,550	6,843	25,759	4,982	18,512
รวม	5,748	38,995	8,009	38,743	7,179	34,187

ที่มา: สำนักงานจัดหางานจังหวัดชุมพร

3. การศึกษา

ในจังหวัดชุมพร ประชากรอายุ 15 ปี ขึ้นไป มีการศึกษาเพิ่มสูงขึ้น ตั้งแต่ ปี 2556 - 2559 อย่างไรก็ตาม จำนวนปีการศึกษายังคงต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ และภาคใต้ ในขณะที่จำนวนสถานศึกษาในระบบมีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ปี 2555-2558 ในขณะที่สถานศึกษานอกระบบมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปีในช่วงเวลาเดียวกัน จำนวนครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในปี 2555-2558 อย่างไรก็ตามสัดส่วนจำนวนครู-อาจารย์ต่อนักเรียนมีแนวโน้มลดลง ส่งผลให้ครู อาจารย์ สามารถดูแลนักเรียนได้ทั่วถึงมากยิ่งขึ้น ในปี 2558 นอกจากนี้ยังพบว่า ในปี 2558 จังหวัดชุมพรมีอัตราการเข้าเรียนรวมระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา สูงกว่าระดับภาคใต้แต่ยังต่ำกว่าอัตราระดับประเทศ

ตารางที่ 2-20 จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป (ปี)

รายการ	ปี 2555	ปี 2556	ปี 2557	ปี 2558	ปี 2559
ประเทศ	8.0	8.0	8.1	8.5	8.5
ภาคใต้	8.1	8.2	8.4	8.3	8.4
ชุมพร	7.9	7.8	7.8	8.0	8.2

ที่มา: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

ตารางที่ 2-21 ข้อมูลจำนวนสถานศึกษาในระบบและนอกระบบ ในจังหวัดชุมพร ปี 2555-2558

ระดับ	ในระบบ (แห่ง)				นอกระบบ (แห่ง)			
	2555	2556	2557	2558	2555	2556	2557	2558
ประถมศึกษา	361	358	357	304	-	-	-	-
มัธยมศึกษา	28	28	28	23	-	-	-	-
อาชีวศึกษา	9	9	9	7	-	-	-	-
อุดมศึกษา	3	3	3	3	-	-	-	-
รวม	401	398	397	337	45	52	55	51

ที่มา: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชุมพร

ตารางที่ 2-22 ข้อมูลด้านการศึกษาในระบบและนอกระบบ ในจังหวัดชุมพร ปี 2555 - 2558

ข้อมูลด้านการศึกษา	ระบบการศึกษา	2555	2556	2557	2558
ครู-อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา	ในระบบ	3,337	5,156	5,428	5,714
	นอกระบบ		371	382	395
สัดส่วนครู-อาจารย์ต่อนักเรียน	ในระบบ	1 : 19	1 : 20	1 : 19	1:18
	นอกระบบ	1 : 37	1 : 37	1 : 35	1:34
จำนวนนักเรียน	ในระบบ	-	92,382	91,923	91,446
	นอกระบบ	-	13,662	3,594	13,527
จำนวนนักศึกษา	ในระบบ	-	10,035	9,985	9,936
	นอกระบบ	-	-	-	-
อัตราการเข้าเรียนรวมระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา	-	66.3	65.1	64.3	68.3

ที่มา: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชุมพร

4. ความยากจน

ผลการสำรวจข้อมูล จปฐ. เมื่อปี 2560 พบครัวเรือนซึ่งมีรายได้เฉลี่ยน้อยกว่า 38,000 บาท/คน/ปี จำนวน 198 ครัวเรือน โดยในปี 2560 มีรายได้เฉลี่ย 94,425 บาทต่อคนต่อปี รายจ่ายเฉลี่ย 58,468 บาทต่อคนต่อปี สำหรับการออมพบว่าในปี 2560 มีการออมทรัพย์สินลดลงร้อยละ 28.3 เมื่อเทียบกับปี 2559 ซึ่งมีเงินออมของกลุ่มออมทรัพย์ จำนวน 499 ล้าน ลดลงเหลือ 357 ล้าน ในปี 2560 สำหรับจำนวนสมาชิกลดลงจาก 35,840 คน เหลือเพียง 23,669 คน ซึ่งมีอัตราการลดลงอย่างต่อเนื่อง และค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคของรายได้ของจังหวัดชุมพร มีแนวโน้มสูงขึ้น โดยในปี 2556 อยู่ที่ร้อยละ 40.18 และในปี 2558 อยู่ที่ร้อยละ 47.37 จำนวนครัวเรือนที่มีหนี้สิน ในปี 2558 ครัวเรือนมีหนี้สินจำนวน 199,746 บาทต่อปี ซึ่งเพิ่มจากปี 2556 จำนวน 2,287 บาท (ร้อยละ 1.16) มีรายได้และค่าใช้จ่ายเพิ่มสูงขึ้นเช่นเดียวกัน คือ 1,766 และ 2,020 บาท ตามลำดับ หรือคิดเป็นร้อยละ 6.41 และ 8.96 ตามลำดับ ตั้งแต่ปี 2555- ปี 2559 มีสัดส่วนต่ำกว่าสัดส่วนของระดับประเทศและระดับภาคใต้

ตารางที่ 2-23 ข้อมูลจำนวนครัวเรือนที่มีสมาชิกมีรายได้เฉลี่ยไม่น้อยกว่า 38,000 บาท/คน/ปี ปี 2555-2560

ปี พ.ศ.	จำนวนที่สำรวจ (คร.)	ผ่านเกณฑ์ (คร.)	ร้อยละ	ไม่ผ่านเกณฑ์ (คร.)	ร้อยละ
2555	81,749	81,732	99.98	17	0.02
2556	82,671	82,663	99.99	8	0.01
2557	99,745	99,742	99.99	3	0.01
2558	101,288	101,288	100	0	0
2559	101,840	101,829	99.99	11	0.01
2560	101,301	101,103	99.80	198	0.2

ที่มา: สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชุมพร (กันยายน 2561)

ตารางที่ 2-24 สัดส่วนประชากรยากจน

รายการ	ปี 2555	ปี 2556	ปี 2557	ปี 2558	ปี 2559
ประเทศ	12.6	10.9	10.5	7.2	8.6
ภาคใต้	13.3	11.0	13.8	9.9	12.4
ชุมพร	3.8	3.1	4.9	5.9	5.4

ที่มา: สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

5. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

1) ปัญหาอาชญากรรม ในปี 2559 มีสถิติคดีอาชญากรรม ประเภทความผิดคดีประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย และเพศ จำนวน 260 คดี สัดส่วน 51.22 ต่อประชากรหนึ่งแสนคน ซึ่งลดลงจากปี 2558 จำนวน 95 คดี คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน จำนวน 469 คดี สัดส่วน 92.39 ต่อประชากรหนึ่งแสนคน ซึ่งลดลงจากปี 2558 จำนวน 42 คดี ฐานความผิดพิเศษ จำนวน 581 คดี สัดส่วน 114.45 ต่อประชากรหนึ่งแสนคน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2558 จำนวน 122 คดี คดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย จำนวน 7,955 คดี สัดส่วน 1,567.16 ต่อประชากรหนึ่งแสนคน และคดียาเสพติด จำนวน 3,610 คดี สัดส่วน 711.18 ต่อประชากรหนึ่งแสนคน ซึ่งลดลงจากปี 2558 จำนวน 72 คดี

2) ปัญหายาเสพติด สถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดชุมพร ในช่วงปีที่ผ่านมายังมีการแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่างแพร่หลายกระจายอยู่ตามหมู่บ้าน/ชุมชนต่างๆ มีทั้งผู้ผลิต ผู้ค้าผู้สมคบ สนับสนุนช่วยเหลือผู้ค้า ผู้เสพ/ผู้ติด และกลุ่มเสี่ยง เหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องเนื่องหลายประการทั้งทางด้านเศรษฐกิจ-การเมือง-สถานการณ์ด้านความมั่นคง ฯลฯ ที่มีส่วนให้ปัญหายาเสพติดขยายตัวมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนโดยรวมและสร้างปัญหาความเดือดร้อนในหมู่บ้าน/ชุมชนนั้นๆ การค้ายาเสพติดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ยาบ้ายังคงเป็นตัวยาสำคัญหลักที่มีการค้ามากที่สุดรวมไปถึงการครอบครองและเสพ รองลงมาเป็นกัญชา ยาไอซ์ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มนักค้ายาเสพติดเข้ามาเคลื่อนไหวทำการค้าในพื้นที่จังหวัดชุมพรมากขึ้น โดยลักลอบนำยาบ้า ไอซ์ เข้ามาเพื่อจำหน่ายตามสถานบันเทิงต่างๆ และกลุ่มวัยรุ่น กลุ่มว่างงาน และรับจ้าง ซึ่งยาเสพติดเป็นต้นเหตุแห่งการก่ออาชญากรรมต่างๆ เป็นจำนวนมาก ทั้งคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ และประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย จากการติดตามทวงหนี้ การหักหลังในธุรกิจค้ายาเสพติด เป็นต้น การแพร่ระบาดของยาเสพติดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นมาโดยตลอดยาเสพติดที่แพร่ระบาดในพื้นที่จังหวัดชุมพรทั้งยาบ้า กัญชา ยาไอซ์ โดยที่แพร่ระบาดมาก 3 ลำดับแรก ได้แก่ ยาบ้า กัญชา และยาไอซ์

3) การก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ เกิดขึ้นน้อยครั้ง โดยในปี 2556- 2557 เกิดเหตุเพียง 2 ครั้ง ปีละ 1 ครั้ง โดยสามารถจับกุมผู้กระทำความผิดได้ทั้ง 2 ครั้ง และในปี 2558 มีเหตุก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติเพิ่มขึ้นเป็น 2 ครั้ง หรือหนึ่งเท่าตัว แต่ในปี 2559 ไม่มีการก่ออาชญากรรม และในปี 2560 เกิดเหตุเพียง 1 ครั้ง อย่างไรก็ตามจังหวัดสามารถจับกุมผู้กระทำความผิดได้ทั้งหมด

6. ประเพณีวัฒนธรรมและงานประจำปี

จังหวัดชุมพรมีงานประเพณีและงานประจำปีที่สำคัญซึ่งจัดในช่วงเวลาต่างกันไปตลอดปี โดยมีการจัดงานประเพณีที่สำคัญๆ (จังหวัดชุมพร 2560) ดังนี้ 1) งานเทิดพระเกียรติเสด็จในกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์และงานกาชาดกำหนดจัดในช่วงเดือนธันวาคมของทุกปี วัตถุประสงค์เพื่อเทิดพระเกียรติพลเรือเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ พระบิดาแห่งกองทัพเรือไทย; 2) งานประเพณีแห่พระแข่งเรือเป็นประเพณีเก่าแก่ของอำเภอลำสนวน ซึ่งมีมากกว่า 100 ปี; 3) งานโลกทะเลชุมพรกำหนดจัดงานระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤษภาคมของทุกปี มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดชุมพรเพื่อกระจายรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น กิจกรรมที่สำคัญได้แก่ การแข่งขันตกปลา การประกวดภาพถ่ายแหล่งท่องเที่ยว การจัดนิทรรศการแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น; 4) งานแข่งขันเรือยาวขึ้นโขงชิงธง ซึ่งถ้วยพระราชทานคลองในหลวง (หัววัง - พนังตัก) จัดขึ้นระหว่างเดือนสิงหาคม- กันยายนของทุกปี ณ บริเวณคลองในหลวง (หัววัง-พนังตัก) ตำบลนาชะอัง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร; 5) งานวันผลไม้หลังสวน จัดขึ้นประมาณเดือนสิงหาคมของทุกปีระยะเวลา 5 วัน บริเวณหน้าสำนักงานเทศบาลตำบลหลังสวน และบริเวณใกล้เคียง มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลไม้ของอำเภอลำสนวน มีกิจกรรมที่สำคัญได้แก่ การประกวดผลไม้ต่างๆ การประกวดผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผลไม้ต่างๆ การจัดตลาดนัดผลไม้ การประกวดพฤษชาติ และมหรสพต่างๆ มากมาย; 6) ล่องแพอำเภอยะตะ จัดประมาณเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ในปัจจุบันการล่องแพพะโต๊ะ ต้องร่วมกับการเดินป่าด้วย เรียกว่า การเดินป่าล่องแพ; 7) งานส่งเสริมประเพณีขึ้นเบญจาจัดขึ้นในช่วงเทศกาลสงกรานต์ วันที่ 13 เมษายน ของทุกปีโดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูและสืบสานประเพณีท้องถิ่นจังหวัดชุมพร และส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอมืองจังหวัดชุมพร; 8) งานขึ้นถ้ำรับอรอมักจัดงานวันแรม 14 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี ณ วัดเทพเจริญ (วัดถ้ำรับอรอ) เป็นการรวมญาติและร่วมกันปิดทองพระคู่บ้านคู่เมือง เพื่อสร้างกุศลร่วมกันภายในครอบครัวและเพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่กับปีใหม่ของชาวบ้านเป็นการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม

7. ประชาชนชาวบ้าน

จังหวัดชุมพรมีประชาชนชาวบ้านหรือบุคคลที่มีความรู้ที่ดีมีประโยชน์หลากหลายองค์ความรู้ ซึ่งไม่เคยมีในตำรา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน โดยพบว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพืช 12 คน ด้านปศุสัตว์ 3 คน ด้านประมง 3 คน ด้านศิลปวัฒนธรรม 16 คน ด้านเครื่องจักรสาน 1 คน ด้านเศรษฐกิจพอเพียง 8 คน และด้านสมุนไพร 16 คน

8. สาธารณภัยที่เกิดขึ้นในจังหวัดชุมพร

สถิติสาธารณภัยของจังหวัดชุมพร ที่เกิดในรอบ 5 ปี จากภัยพิบัติ 5 ประเภท ได้แก่ 1) อุทกภัย 2) ภัยจากพายุหมุนเขตร้อน 3) ภัยแล้ง 4) ภัยจากอุบัติเหตุทางถนน และ 5) อัคคีภัย รวมมูลค่าความเสียหายทั้งหมด 1,473.3981 ล้านบาท ซึ่งความเสียหายสูงสุดมูลค่า 915.5035 ล้านบาท (ร้อยละ 64.14) มาจากอุทกภัย รองลงมาร้อยละ 33.30 เป็นภัยจากอุบัติเหตุทางท้องถนน (490.6587 ล้านบาท) รองลงมาเป็นภัยจากพายุหมุนเขตร้อน และอัคคีภัย สร้างความเสียหาย 67.24 และ 7.58 ล้านบาทหรือร้อยละ 10.01 และ 1.13 ตามลำดับ ส่วนมูลค่าความเสียหายที่เกิดจากภัยแล้งจำนวน 3 ครั้งในปี 2559 ไม่ได้มีการประเมินไว้สำหรับแนวโน้มการเกิดอุบัติเหตุทั้ง 5 ประเภท ในรอบ 5 ปี พบว่า ปัญหาอุทกภัยมีแนวโน้มการเกิดไม่แน่นอนแต่เฉลี่ยปีละ 2 ครั้ง ครอบคลุม 8 อำเภอ อย่างไรก็ตามมูลค่าความเสียหายที่เกิดจากอุทกภัย มีแนวโน้มลดลงในรอบ 5 ปี ส่วนปัญหาภัยจากพายุหมุนเขตร้อน อัคคีภัยและอุบัติเหตุมีแนวโน้มลดลง สำหรับภัยจากพายุหมุนเขตร้อนและอัคคีภัยมีแนวโน้มลดลงในรอบ 5 ปี ส่วนสถิติการเกิดอุบัติเหตุมีแนวโน้มลดลง ในรอบ 3 ปี (2556-2559) ทางด้านปัญหาภัยแล้งพบว่าในรอบ 5 ปี มีการเกิดภัยแล้งเพียง 4 ครั้ง คือ ปี 2554 1 ครั้ง โดยมีพื้นที่ประสบภัยเพียง 2 อำเภอ และ ปี 2559 3 ครั้ง โดยมีพื้นที่ประสบภัยเพียง 3 อำเภอ

จังหวัดชุมพรเคยประสบภัยพิบัติครั้งยิ่งใหญ่ 5 ครั้ง ประกอบด้วยเหตุการณ์ภัยพิบัติที่มีขนาดความรุนแรงเล็กน้อย 3 ครั้ง ได้แก่ 1) เหตุการณ์พายุโซนร้อนรูธ ในปี พ.ศ. 2513 2) พายุโซนร้อนเซลล์ ในปี พ.ศ. 2515 และ 3) เหตุการณ์หย่อมความกดอากาศต่ำกำลังแรงก่อตัวในทะเลจีนใต้เมื่อปี 2531 แต่เหตุการณ์ที่มีความรุนแรงสูงสุดมี 2 ครั้ง ได้แก่ 1) พายุไต้ฝุ่นเกย์ และ 2) พายุไต้ฝุ่นซิด้า ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ 1) พายุไต้ฝุ่นเกย์ เกิดเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2532 เวลา 10.30 น. มีความเร็วลมสูงสุดใกล้ศูนย์กลาง 120 กม./ชม. ได้เคลื่อนตัวขึ้นฝั่งบริเวณอำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร ทำให้มีพายุลมแรงและฝนตกหนักในรัศมี 50 กิโลเมตร นอกจากนี้ยังมีคลื่นพายุซัดฝั่ง ระดับน้ำตามชายฝั่งทะเลสูงขึ้นอย่างฉับพลัน ทำความเสียหายแก่ชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย มีผู้เสียชีวิต 602 คน สูญหาย 134 คน บ้านเรือน 35,339 หลัง พื้นที่การเกษตร 890,015 ไร่ เรือประมง 485 ลำ ป่าไม้ 400,000 ไร่ รวมมูลค่าความเสียหาย 11,000 ล้านบาท 2) พายุไต้ฝุ่นซิด้าก่อตัวจากหย่อมความกดอากาศต่ำกำลังแรงในทะเลจีนใต้ตอนบน เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2540 ถึงแม้ศูนย์กลางของพายุจะไม่เคลื่อนเข้าประเทศไทย แต่มีอิทธิพลทำให้ร่องความกดอากาศต่ำที่พัดผ่านประเทศไทยตอนบนบริเวณภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดปกคลุมประเทศไทยมีกำลังแรง ส่งผลให้เกือบทุกภาคมีฝนตกชุกหนาแน่นทั่วไป ตั้งแต่วันที่ 21 - 24 สิงหาคม 2540 เกิดอุทกภัยเป็นบริเวณกว้างทั่วทั้งภาคใต้ระดับน้ำท่วมสูงมากเป็นประวัติการณ์

ตารางที่ 2-25 สถิติการเกิดอุทกภัยระหว่างปี 2554-2559

ปี พ.ศ.	จำนวนครั้งที่ เกิด ภัย (ครั้ง)	จำนวนครัวเรือนที่ ประสบภัย (ครัวเรือน)	พื้นที่ประสบภัย (อำเภอ)	เสียชีวิต (คน)	บาดเจ็บ (คน)	มูลค่าความเสียหาย (ล้านบาท)
2554	2	26,637	8	3	-	112.1765
2555	3	101,007	8	-	-	215.6990
2556	1	27,187	7	-	-	91.1731
2557	4	18,884	8	-	-	47.3370
2558	2	7,477	8	-	-	24.2731
2559	20	18,718	8	-	-	-
รวม	32	173,715	8	3	0	490.6587

ที่มา: สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดชุมพร

ตารางที่ 2-26 สถิติการเกิดภัยจากพายุหมุนเขตร้อนระหว่างปี 2554-2559

ปี พ.ศ.	จำนวนครั้งที่เกิดภัย (ครั้ง)	พื้นที่ ประสบภัย (อำเภอ)	จำนวน บ้านเรือน เสียหายทั้งหลัง (หลัง)	จำนวน บ้านเรือน เสียหายบางส่วน (หลัง)	มูลค่าความ เสียหาย (ล้านบาท)
2554	60	8	1	911	28.7593
2555	54	8	-	1,079	6.1811
2556	50	8	6	122	3.0783
2557	40	8	-	260	29.2172
2558	13	5	-	75	1.2149
2559	-	-	-	-	-
รวม	217	8	7	2,447	67.2359

ที่มา: สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดชุมพร

2.1.14 กิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่สำคัญในจังหวัดชุมพร

1. กิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร

จังหวัดชุมพรโดดเด่นในเรื่องความงามของโลกใต้ทะเล เหมาะสำหรับผู้รักทะเลและชอบดำน้ำชมปะการัง มีเกาะเรียงรายมากกว่า 40 เกาะ แต่ละเกาะล้วนเต็มไปด้วยความงามของธรรมชาติแตกต่างกัน กิจกรรมดำน้ำจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรพลาดเมื่อมาเที่ยวชุมพร และในช่วงเดือนกันยายน – ตุลาคม ของทุกปี ที่ชุมพรจะเป็นแหล่งดูเหยี่ยวอพยพมาจากไซบีเรีย ซึ่งเหยี่ยวจะบินผ่านชุมพรนับหมื่นนับแสนตัว จังหวัดชุมพรมีความอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งกำเนิดของต้นน้ำลำธารที่สำคัญหลายสาย กิจกรรมท่องเที่ยวที่ไม่ควรพลาดอีกอย่าง คือ การล่องแก่งที่แก่งบกไฟ แก่งหินช้างในอำเภอพะโต๊ะ ล่องแพชมความงามที่แม่น้ำหลังสวน เดินป่าที่หน่วยจัดการต้นน้ำพะโต๊ะ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมมากมายรอให้นักท่องเที่ยวสัมผัสและสร้างประสบการณ์มีทั้งเป็นกิจกรรมแบบเดี่ยว และแบบกลุ่ม หนึ่งในโปรแกรมสำคัญ คือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ไม่เป็นการรบกวนธรรมชาติและได้ใกล้ชิดธรรมชาติ เช่น การปั่นจักรยานท่องเที่ยว ล่องเรือชมหิ่งห้อยและพายเรือคายัคชมป่าโกงกาง จังหวัดชุมพรยังเป็นแหล่งปลูกผลไม้และกาแฟที่มีชื่อเสียง และมีแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางสวนเกษตรเมืองชุมพร ถือได้ว่าจังหวัดชุมพรอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ

กิจกรรมการท่องเที่ยวที่พบในจังหวัดชุมพร ได้แก่

1) ดำน้ำตื้นและดำน้ำลึก หมู่เกาะต่าง ๆ ของชุมพรตั้งเรียงรายตลอดแนวชายฝั่งจำนวน 54 เกาะ ส่วนใหญ่เป็นเกาะขนาดเล็ก บางเกาะมีหาดทรายขาวสะอาด สามารถขึ้นไปเที่ยวชมบนเกาะได้ แต่บางเกาะเป็นเกาะสัมปทานรังนกไม่สามารถขึ้นบนเกาะได้ สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการไปดำน้ำดูปะการังแหล่งดำน้ำแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ เกาะที่เหมาะสมสำหรับการดำน้ำตื้น และเกาะที่เหมาะสมสำหรับการดำน้ำลึก

2) การดูนก การดูนกที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร การดูนกนับว่าเป็นกิจกรรมศึกษาธรรมชาติอีกรูปแบบหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย เพราะไม่เพียงช่วยให้ได้รับความเพลิดเพลินจากการชมความงาม ความน่ารักของนกเพียงอย่างเดียว แต่ยังได้รับอากาศบริสุทธิ์และได้ออกกำลัง การดูนกยังนำไปสู่การรู้จักและเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของนกต่อสิ่งแวดล้อม อันจะช่วยให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าและหันมาร่วมกันอนุรักษ์นกและธรรมชาติไว้ การดูนกเป็นกิจกรรมที่ไม่ยุ่งยาก เพียงแค่มีอุปกรณ์บางอย่างก็สามารถออกไปเพลิดเพลินกับนกในธรรมชาติได้แล้ว ชุมพรมีพื้นที่ส่วนใหญ่ติดชายฝั่งทะเล ดังนั้นจึงมีนกนานาชนิดอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะนกที่อาศัยในบริเวณป่าชายเลน เช่น นกชายเลน นกอีโก้ นกหัวโตกินปู นกกระต๊ดสีอิฐและนกหลุมพอกแดงซึ่งเป็นนกหายาก

3) ล่องเรือชมหิ่งห้อย การล่องเรือชมหิ่งห้อยที่คลองอู่ตะเภา เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวทางน้ำที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่ง ส่วนใหญ่แล้วจะล่องเรือชมหิ่งห้อยในยามค่ำคืนเวลาประมาณ 2 - 3 ทุ่มขึ้นไปในบริเวณคลองอู่ตะเภาซึ่งเป็นป่าชายเลน โดยปกติแล้วหิ่งห้อยจะมีตลอดทั้งปี แต่จะมีมากในฤดูร้อนและฤดูฝน โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนตั้งแต่เดือนพฤษภาคม - ตุลาคม สำหรับนักท่องเที่ยวที่ได้ล่องเรือชมหิ่งห้อยแล้วไม่ประทับใจ ผิดหวัง ส่วนมากเกิดจากขาดความเข้าใจและการเตรียมตัวที่ดี การที่จะล่องเรือชมหิ่งห้อยให้ดูสวยงามและคุ้มค่ามีปัจจัยหลาย ๆ อย่าง เป็นส่วนประกอบควรเลือกวันที่ท้องฟ้ามีดวงดาวเป็นช่วงเย็นเนื่องจากแสงของหิ่งห้อยมีเพียงเล็กน้อย ควรจะเลือกวันที่น้ำมากเพราะเรือสามารถเข้าไปใกล้กับต้นลำพูซึ่งหิ่งห้อยเกาะอยู่ ทำให้สามารถเห็นแสงของหิ่งห้อยได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ถ้าได้ศึกษาข้อมูลและเตรียมตัวอย่างดีแล้วก็จะเกิดความรู้สึกว่าคุ้มค่ากับการเดินทาง

4) พายเรือคายัคและเรือแคนู การพายเรือคายัคและเรือแคนูนักท่องเที่ยวสามารถใช้เรือคายัคแล้วพายไปตามแม่น้ำ ตลอดแนวทั้งสองชายฝั่งนั้นจะมีต้นโกงกางที่มีนกนานาชนิดอาศัยอยู่ อีกทั้งยังสามารถพายเรือคายัคไปตามชายหาด พร้อมกับได้ชื่นชมกับบรรยากาศทิวทัศน์สองข้างทางไม่ว่าจะเป็นถ้ำ

ทางน้ำไหล ป่า และปะการังสวยๆ มากมาย จังหวัดชุมพรนั้นถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่นักท่องเที่ยวยังไม่ถึงมากนักและนี่ทำให้หลายๆ สถานที่ท่องเที่ยวยังคงมีความสวยงามสมบูรณ์อยู่ การพายเรือคายัคเล่นไปตามสถานที่ต่างๆ จึงเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่เป็นการรบกวนธรรมชาติ และยังได้ใกล้ชิดธรรมชาติมากยิ่งขึ้นด้วย

5) โค้ทเชิร์ฟที่หาดทุ่งวัวแล่นโค้ทเชิร์ฟในชุมพรนั้นเป็นกิจกรรมได้รับความนิยม เพราะนอกจากจะสนุกแล้วยังสามารถมองเห็นความงามของทะเล สัมผัสธรรมชาติอันแสนสดชื่น สายลม แสงแดดและเสียงคลื่นกระทบฝั่งได้มากยิ่งขึ้น ส่วนใหญ่แล้วนิยมเล่นกีฬาชนิดนี้ที่หาดทุ่งวัวแล่น เพราะมีชายหาดยาว พอที่จะให้ร่มขึ้นได้ในระยะทางที่กำหนดไว้ซึ่งนับว่ามีชายหาดเพียงไม่กี่แห่งในโลกที่มีลักษณะเช่นนี้ ช่วงระยะเวลาที่เหมาะสมในการเล่นจะเป็นช่วงเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม ที่มีฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดผ่านทำให้มีคลื่นลมแรงจะมีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาเล่นกีฬาโค้ทเชิร์ฟ และพักอาศัยอยู่จำนวนมากจนหมดฤดูมรสุม นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่นิยมมาเล่นโค้ทเชิร์ฟจะเป็นชาวฝรั่งเศส ออสเตรเลียและชาวสแกนดิเนเวีย ซึ่งเป็นนักเล่นโค้ทเชิร์ฟมืออาชีพ นอกจากนี้ยังบริเวณรอบๆ ยังมีโรงเรียนสอนสำหรับนักเรียนมือสมัครเล่นที่สนใจกีฬาโค้ทเชิร์ฟชนิดนี้อีกด้วย

6) ดูนกเหยี่ยวอพยพ การดูนกเหยี่ยวอพยพที่เขาดินสอในช่วงเดือนกันยายนถึงเดือนตุลาคมของทุกปี จะเป็นฤดูกาลที่บรรดานกเหยี่ยวหลายชนิดจำนวนนับหมื่นตัว บินเกาะกลุ่มอพยพหนีอากาศหนาวเย็นจากประเทศตอนเหนือของโลกตั้งแต่ ประเทศรัสเซีย จีน ญี่ปุ่น เกาหลี ผ่านลงมาสู่ประเทศเขตร้อนเพื่อพักอาศัยและหาอาหาร โดยเส้นทางบินของเหยี่ยวเหล่านี้จะเลือกพื้นที่บินผ่านที่เป็นแผ่นดินอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นคาบสมุทรเช่น ประจวบคีรีขันธ์และชุมพร ก่อนจะบินผ่านไปยังประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย และออสเตรเลีย ผู้ที่นิยมการดูนกสามารถชมนกเหยี่ยวอพยพได้เฉพาะในช่วงเวลาดังกล่าวเท่านั้น โดยสถานที่ที่มียกเหยี่ยวอพยพบินผ่าน จะมีการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การอบรมการดูนก การนับนกอพยพ เป็นต้น สำหรับเหยี่ยวที่พากันอพยพผ่านเข้ามาในแต่ละปีได้แก่ เหยี่ยวผึ้ง เหยี่ยวนกเขาพันธุ์จีนและเหยี่ยวนกเขาพันธุ์ญี่ปุ่น ซึ่งล้วนเป็นเหยี่ยวที่ไม่สามารถพบในเมืองไทย

7) การตกหมึก การตกหมึกหรือโดหมึก จัดได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนานและเป็นกิจกรรมที่หาโอกาสได้ยาก แต่เมื่อได้สัมผัสแล้วก็จะประทับใจที่ติดตัวตลอดไป โดยโปรแกรมการทัวร์ตกหมึกจะเริ่มจากการเล่นเรือออกสู่ทะเล เมื่อมาถึงตำแหน่งที่ต้องการตกหมึกหรือโดหมึก เรือจะจอดทอดสมอ หลังจากนั้นก็ติดเครื่องปั่นไฟและเปิดไฟสีเขียวนบนเรือทำให้บริเวณโดยรอบเรือสว่างไสวเป็นบริเวณกว้าง ปลาเล็กปลาน้อย ปู กุ้ง หมึก ขึ้นมาเล่นแสงไฟ หมึกก็มาไล่จับกินสัตว์เหล่านี้ ไม่เว้นแม้แต่ปลาใหญ่ก็มาไล่จับกินเช่นกัน เมื่อถึงเวลาตกหมึกก็จะใช้อุปกรณ์ตกหมึกที่เรียกว่าโยทะกาหรือโยอั้ง หย่อนโยทะกาลงไปในน้ำให้ลึกประมาณ 1 เมตร เมื่อปลาหมึกติดโยทะกาก็ให้ดึงขึ้นมาเลย บางทัวร์จะมีบริการปิ้งย่างให้นักท่องเที่ยวได้ทานปลาหมึกที่ตกสดใหม่ได้ทานกัน

2. แหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่สำคัญ

1) อำเภอเมืองชุมพร

หาดทรายราภาพ ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ไทยกับญี่ปุ่นได้มาตกลงการให้ความร่วมมือกันที่แห่งนี้ จึงเป็นที่มาของชื่อ “หาดทรายราภาพ” แนวชายหาดต่อเนื่องมาจากปากน้ำชุมพร ริมหาดร่มรื่นไปด้วยต้นมะพร้าวตลอดเส้นทาง 3 กิโลเมตร บริเวณหาดมีร้านอาหารและหมู่บ้านชาวประมง

หาดผาแดง ชายหาดโดดเด่นด้วยหน้าผาหินสีส้มแกมแดง เป็นช่องขนาดใหญ่คล้ายกับซุ้มประตูสามารถมองเห็นทะเลไปอีกฝั่งได้ มีความสูงประมาณ 10 เมตร ชายหาดไม่เหมาะกับการเล่นน้ำ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมาชมทิวทัศน์ และพักผ่อนหย่อนใจ

หาดทรายรี เป็นหาดทรายยาวสีขาวสะอาดตาบริเวณหาดมีที่พักและร้านอาหารให้บริการบนเนินเขาตอนต้นของหาดทรายรี เป็นที่ตั้งของอนุสรณ์สถานพลเรือเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ผู้ทรงสถาปนากองทัพเรืออันทันสมัยให้กับประเทศไทย และเป็นที่เคารพสักการะของประชาชน อนุสรณ์สถานประกอบด้วย ศาลกรมหลวงชุมพรฯ ศาลาหลวงปู่ศุข สวนสมุนไพร เรือรบหลวงชุมพร เป็นเรือตอร์ปิโดขนาดใหญ่ มีความยาว 68 เมตร กว้าง 6.55 เมตร ปลดประจำการเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2518 ต่อมา พ.ศ. 2522 กองทัพเรือได้มอบเรือลำนี้ให้มาตั้ง ณ หาดทรายรี เพื่อเป็นอนุสรณ์ของกรมหลวงชุมพรฯ

เขาเจ้าเมือง ตั้งอยู่ปลายสุดของหาดทรายรีเป็นจุดชมทิวทัศน์ทะเลชุมพรจากมุมสูงอีกจุดหนึ่งและเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ขนาดใหญ่ปางประทานพร หันพระพักตร์ออกสู่ทะเล สามารถมองเห็นทิวทัศน์ที่สวยงามของชายทะเลชุมพร รวมทั้งเกาะต่าง ๆ โดยเฉพาะเกาะมะพร้าว ซึ่งเป็นเกาะที่อยู่ใกล้ที่สุด

อ่าวทุ่งมะขามน้อย-ใหญ่ ประกอบด้วยอ่าวทุ่งมะขามน้อยและอ่าวทุ่งมะขามใหญ่ ทั้ง 2 อ่าว มีลักษณะโค้งเว้าสวยเป็นรูปครึ่งวงกลมสองวงคั่นด้วยแหลมหิน อ่าวทุ่งมะขามน้อย ยาวประมาณ 1 กิโลเมตร หาดทรายสวยละเอียด มีที่พักรองรับนักท่องเที่ยวและเป็นท่าเรือของบริษัท เรือเร็วลมพระยา จำกัดที่เดินทางไปยังเกาะเต่าและเกาะนางยวน ส่วนอ่าวทุ่งมะขามใหญ่ มีความยาวประมาณ 4 กิโลเมตร ตลอดแนวชายหาดเป็นสวนมะพร้าวของชาวบ้าน สามารถมองเห็นเกาะลวะ เกาะรังกาจิวได้อย่างชัดเจน ตอนใต้สุดเป็นที่ตั้งของวัดถ้ำโพรงทางที่มีบรรยากาศสงบร่มรื่น

2) อำเภอยะนิง

หาดอรุณทัย ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลปากตะโก เป็นชายหาดสงบเงียบที่ยังพบเห็นวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้านได้ ริมชายหาดเป็นที่ตั้งศาลกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ถัดมาเป็นปากน้ำทุ่งตะโก ซึ่งเป็นจุดเดินเรือออกทะเลของชาวอำเภอยะนิง จึงหลากหลายไปด้วยสีสันของเรือและวิถีชีวิตชาวประมงที่ผูกพันกับท้องทะเลมายาวนาน

3) อำเภอปะทิว

เกาะไข่ อยู่ในเขตอำเภอปะทิว เป็นเกาะขนาดเล็กตั้งอยู่ใกล้กับแหลมแท่นและอ่าวบ่อเมา มีหาดทรายสั้น ๆ อยู่บนเกาะ นักท่องเที่ยวสามารถเช่าเรือจากที่พักหรือร้านอาหารที่อ่าวบ่อเมาไปดำน้ำชมปะการังได้โดยนั่งเรือไปประมาณ 30 นาที

อ่าวทุ่งช้าง เป็นอ่าวเล็ก ๆ ที่เงียบสงบ ไม่มีบ้านเรือนและร้านอาหาร จึงยังคงความเป็นธรรมชาติอยู่ มีเม็ดทรายละเอียดและน้ำทะเลสวยใส มีศาลาชมวิวบริเวณทางลงหาด ตอนใต้ของหาดมีหน้าผาและโขดหินที่มีรูปร่างแตกต่างกันตามแต่จินตนาการของผู้พบเห็น ช่วงเวลาที่น้ำทะเลลดระดับ สามารถเดินเที่ยวชมโขดหินบริเวณนั้นได้

อ่าวบ่อเมา เป็นอ่าวที่มีชายหาดยาว ในเวลาน้ำลงจะเห็นแนวหาดทรายกว้างมาก นักท่องเที่ยวสามารถเช่าเรือจากอ่าวบ่อเมาไปเที่ยว เกาะไข่ ซึ่งอยู่ห่างจากฝั่งประมาณ 6 กิโลเมตร เป็นเกาะขนาดเล็กที่มีหาดทรายเล็ก ๆ รอบเกาะ สามารถดูปะการังน้ำตื้นได้รอบ ๆ เกาะมีปลาชุกชุม และเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของหอยมือเสือ สอบถามข้อมูลหรือเช่าเรือของชาวบ้านบริเวณนั้นได้

แหลมแท่น เป็นเนินเขาที่อยู่สุดอ่าวบ่อเมาทางด้านทิศใต้ สามารถขับรถขึ้นไปได้ถึงบนยอดเขา บนนั้นมีศาลาชมวิว มองเห็นทัศนียภาพของอ่าวบ่อเมาและเกาะไข่ได้ชัดเจน เมื่อน้ำทะเลลดระดับสามารถเดินลงบันไดปูนจากศาลาชมวิวไปที่หาดหินและสามารถเดินไปจนถึงปลายแหลมได้ ทั้งยังเป็นจุดชมพระอาทิตย์ตกที่สวยงาม

หาดทุ่งวัวแล่น เป็นชายหาดที่มีเม็ดทรายสีขาวนวลละเอียด ทอดตัวยาวสุดสายตา ลักษณะเป็นหาดที่มีความลาดเอียงน้อย น้ำทะเลสวยใสเหมาะแก่การเล่นน้ำ เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว ส่วนทางด้านใต้ของหาดที่ติดภูเขานั้นเป็นหาดหิน ตลอดแนวชายหาดทุ่งวัวแล่นมีสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งที่พัก ร้านอาหารโรงเรียนสอนดำน้ำ และร้านเช่าอุปกรณ์ดำน้ำ

โครงการพัฒนาส่วนพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 อยู่ติดกับ ชายทะเล บริเวณหาดบางเบิด บ้านน้ำพุ ตำบลปากคลอง เป็นที่ดินส่วนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จัดตั้งเมื่อพ.ศ. 2541 โดยมีพระราชประสงค์ให้สถานที่แห่งนี้เป็นที่ตั้งห้องเรียนธรรมชาติ ศึกษากระบวนการนิเวศวิทยา และเป็นแหล่งศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาส่งเสริมอาชีพชาวบ้าน ภายในโครงการมีบ้านพักและจุดกางเต็นท์ให้บริการ รวมทั้งห้องประชุมสำหรับจัดกิจกรรมกลุ่มและร้านค้าสวัสดิการ นอกจากนี้ ยังเป็นศูนย์เพาะพันธุ์ดอกหน้าวัว สายพันธุ์ใหม่ ชื่อว่า “ชมพูชมพู” นักท่องเที่ยวสามารถติดต่อเจ้าหน้าที่เพื่อนำชมได้

เนินทรายบ้านบางเบิด ตั้งอยู่ทางทิศใต้ถัดจากโครงการพัฒนาส่วนพระองค์ฯ เนื่องจาก บริเวณชายฝั่งแถบนี้มีแนวร่องมรสุมพัดผ่านเป็นประจำ ประกอบกับด้านหน้าทะเลเปิดโล่งไม่มีเกาะปิดกั้น ชายหาดมีความลาดชันน้อย เมื่อน้ำทะเลลดลงทำให้ชายหาดมีความกว้างมีการพัดพาเม็ดทรายมาทับถมเกิดเป็น เนินทรายชายฝั่ง coastal Dune หรือ sand Dune ขึ้น เนินทรายมีความยาวกว่า 10 กิโลเมตร จุดสูงสุดอยู่สูงจากระดับน้ำทะเล 30 เมตร ตั้งอยู่ริมฝั่งทะเลระหว่างเขาบางเบิด บ้านน้ำพุ ถึงเขาแหลมใหญ่ บ้านถ้ำธง ตำบล ปากคลอง หลังเนินทรายเป็นป่าที่มีพืชเฉพาะถิ่นมากกว่า 100 ชนิด

หาดถ้ำธง ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 บ้านน้ำพุ ตำบลปากคลองถัดลงมาทางทิศใต้ของเนินทรายบ้าน บางเบิด เป็นหาดทรายสวยงามทอดยาวกว่า 5 กิโลเมตร มีถนนและทิวสนเลียบบตลอดแนวชายหาด เหมาะ สำหรับขับรถหรือปั่นจักรยานเที่ยว บริเวณสุดหาดทางตอนใต้เป็นเทือกเขาหินปูนรูปทรงสวยงาม มีหมู่บ้าน ชาวประมงเล็ก ๆ และสะพานปลายยื่นลงไปในทะเล ช่วงเวลาเย็นคนท้องถิ่นนิยมมานั่งตกปลา

4.) อำเภอละแม

หาดตะวันฉาย เป็นชายหาดกว้างยาวขนานไปกับทิวมะพร้าว เหมาะสำหรับการพักผ่อน ชมพระอาทิตย์ขึ้น และสัมผัสวิถีชีวิตชาวประมง หาดนี้จะคึกคักมากในเวลาเช้า เพราะชาวประมงจะนำเรือ กลับเข้าฝั่งและคัดแยกกุ้ง หอย ปู ปลา นักท่องเที่ยวสามารถซื้ออาหารทะเลสด ๆ ได้จากบริเวณนี้

5) อำเภอหลังสวน

เกาะพิทักษ์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 14 ตำบลบางน้ำจืด เป็นเกาะขนาดเล็ก ห่างจากที่ว่าการอำเภอ หลังสวนประมาณ 25 กิโลเมตร มีเรือหางยาวของชาวบ้านบริการจากท่าเรืออ่าวท้องครกไปยังเกาะพิทักษ์ ในอดีต ชาวบ้านเรียกเกาะนี้ว่า “เกาะผีทัก” ซึ่งมีเรื่องเล่าว่า มีเรือประมงลอยเรือหาปลามายังเกาะนี้ และมองเห็นมี ชาวบ้านบนเกาะกวักมือเรียก แต่พอเข้าไปยังเกาะกลับไม่มีชาวบ้านอาศัยอยู่บนเกาะเลยแม้แต่คนเดียวปัจจุบัน มีหมู่บ้านชาวประมงตั้งเรียงรายอยู่รอบเกาะทางทิศตะวันออกมีหาดทรายเล็ก ๆ ด้านหลังเกาะเป็นจุดชมวิวสูง ประมาณ 200 เมตร ในวันที่น้ำทะเลลดระดับสามารถเดินเท้าจากท่าเรืออ่าวท้องครกข้ามไปยังเกาะพิทักษ์ได้ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมดำน้ำตื้น พายเรือคายัก และตกหมึก ชาวบ้านบนเกาะยังจัดกิจกรรมท่องเที่ยวแบบ โฮมสเตย์ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

6) อำเภอสวี

หาดทรายรีสวี หมู่ที่ 8 ตำบลท่าหินอำเภอสวี เป็นหาดทรายที่สวยงามที่สุดในอำเภอสวี เป็นชายหาดขนาดใหญ่ ทอดตัวยาวขนานกับทิวมะพร้าวเป็นแนวยาวเหมาะแก่การพักผ่อนเป็นอย่างยิ่ง และมี พระตำหนักเสด็จพอรหมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ที่สร้างขึ้นบนเนินเขาเรียกว่า เขาหัวถ่าน สูงจากระดับน้ำทะเลมาก สามารถมองเห็นทิวทัศน์ได้กว้างไกล

7) แหล่งน้ำในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร ประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติเมื่อ พ.ศ. 2532 แรกเริ่มใช้ชื่ออุทยานแห่งชาติหาดทรายรีต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542 อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร ตั้งอยู่ตามพิกัดภูมิศาสตร์ ระหว่างละติจูด 10 องศา 02'18"N, 10 องศา 30'05" N และลองจิจูดที่ 99 องศา 07'42"E, 99 องศา 25'45"E ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของ 11 ตำบลใน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอปะทิว (ตำบลสะพลี) อำเภอเมือง (ตำบลปากน้ำ ตำบลท่ายาง ตำบลหาดทรายรี ตำบลทุ่งคา ตำบลวิสัยเหนือ) อำเภอสวี (ตำบลวิสัยใต้ ตำบลด่านสวี ตำบลท่าหิน) อำเภอทุ่งตะโก (ตำบลปากตะโก) และอำเภอหลังสวน (ตำบลบางน้ำจืด) พื้นที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร มีพื้นที่ทั้งหมด 317 ตารางกิโลเมตร หรือ 198,125 ไร่ โดยจำแนกได้เป็นพื้นที่น้ำ มีพื้นที่รวมประมาณ 165,696 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 80.5 ของพื้นที่อุทยานแห่งชาติ และพื้นที่บก มีพื้นที่รวมประมาณ 32,156 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 19.5 ของพื้นที่ อุทยานแห่งชาติ โดยพื้นที่บกประกอบด้วย พื้นที่ป่าชายเลน 17,375 ไร่ พื้นที่เกาะ 3,219 ไร่ และพื้นที่ภูเขาและพื้นที่อื่นๆ 11,562 ไร่บริหารจัดการโดยอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร ยังมีหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ มพ.1 (หาดลกแพะ) และหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ มพ.2 (ทุ่งคา) (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2549)

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร ประกอบด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่หลากหลาย อาจแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช 2549) ดังนี้

ชายฝั่ง เป็นชายฝั่งที่ได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเล และกระแสน้ำในทะเลโดยตรง ลักษณะทั่วไปจะเป็นชายหาดที่เป็นทรายจนถึงเป็นโคลน บริเวณด้านหลังชายหาด อาจพบป่าชายหาด (beach forest) ได้บ้าง ในบริเวณที่ไม่มีการทำสวนมะพร้าว ชายฝั่งลักษณะนี้พบได้เป็นแนวยาวตลอดชายฝั่ง โดยในส่วนที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ จะเริ่มจากอ่าวทุ่งมะขามน้อย อ่าวทุ่งมะขามใหญ่ อ่าวท้องตมใหญ่ หาดทรายรี อ่าวมะม่วง อ่าวท้องตมน้อย หาดอรุณทัย ชายฝั่งเกาะกระทะ และอ่าวท้องครก

อ่าวและปากคลอง เป็นบริเวณหนึ่งของชายฝั่ง ที่ได้รับอิทธิพลจากการไหลลงของน้ำจืด อ่าวในที่นี้จึงหมายถึงอ่าวที่มีน้ำจืดไหลลงในปริมาณมากลักษณะโดยทั่วไปจะพบป่าชายเลน (mangrove forest) ในบริเวณที่มีการขึ้นลงของน้ำ พื้นดินมักเป็นโคลนละเอียด โคลนจนถึงโคลนปนทราย ในบางบริเวณพบหญ้าทะเล (seagrass) และสาหร่ายทะเล (seaweed) เจริญเติบโตติดต่อกันเป็นผืนใหญ่ พื้นที่ส่วนใหญ่มักมีระดับน้ำตื้น บางบริเวณจะปรากฏเป็นสันดอนโคลน (mud flat) ขนาดใหญ่ ซึ่งจะแผ่พื้นน้ำเวลาน้ำลงต่ำสุด ชายฝั่งลักษณะนี้ประกอบด้วยพื้นที่สำคัญที่สุดคืออ่าวทุ่งคา – สวี ซึ่งมีคลองที่มีน้ำจืดไหลลงมากกว่า 10 คลอง ปัจจุบันบริเวณดังกล่าว ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็น “พื้นที่ชุ่มน้ำนานาชาติ” นอกจากนี้ก็มีบริเวณปากคลอง อื่น ๆ ที่มีน้ำจืดไหลลงทะเล เช่นคลองตม คลองบางหัก และคลองปากน้ำตะโก เป็นต้น บริเวณปากคลองจะพบสันดอนปากคลองซึ่งจะรูปร่างและขนาดของสันดอนแตกต่างกันออกไป

เกาะที่ปรากฏในเขตอุทยานแห่งชาติมีทั้งสิ้น 40 เกาะ โดยส่วนใหญ่เป็นเกาะขนาดเล็ก มักปรากฏโพรงถ้ำเล็ก ๆ อยู่ทั่วไป เกาะที่มีขนาดใหญ่จะปรากฏชายหาดบริเวณชายฝั่งของเกาะ ซึ่งได้รับอิทธิพลของไอทะเล (salt spray) จะปรากฏพันธุ์ไม้ป่าชายหาด (beach forest) ส่วนที่อยู่สูงขึ้นไปที่ไม่ได้รับอิทธิพลจากไอทะเล จะปรากฏพันธุ์ไม้ของป่าดิบชื้น (moist evergreen forest) ส่วนเกาะที่มีขนาดเล็กมักเป็นพันธุ์ในสังคมพืชบนหน้าผา (cliff community) ที่มีลักษณะแคระแกร็น ส่วนที่อยู่ใต้น้ำ มักปรากฏแนวปะการัง (coral reefs) ทางด้านตะวันตกของเกาะ ส่วนด้านตะวันออกที่ได้รับอิทธิพลจากกระแสน้ำ ที่พัดมาโดยมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือปรากฏเป็นปะการังที่เจริญบนหิน (coral community on rocks)

ภูเขาที่ปรากฏในเขตอุทยานแห่งชาติมักมีขนาดไม่ใหญ่และสูงมากนัก เป็นภูเขาที่อยู่ติดทะเลทั้งสิ้น พันธุ์ไม้ที่ปกคลุมเป็นพันธุ์ไม้ป่าดิบชื้น (tropical rain forest) เกือบทั้งหมด ยกเว้นบริเวณที่เป็นหน้าผา จะเป็นพันธุ์ไม้ในสังคมพืชบนหน้าผา (cliff community) ภูเขาที่ปรากฏในเขตอุทยานแห่งชาติ มีดังนี้ เขาโพงพาง สูง 145 เมตร เขาบ่อคาสูง 180 เมตร เขาประจําเพียงสูง 240 เมตร และเขากะทะสูง 300 เมตร

แนวปะการังบริเวณหมู่เกาะชุมพรเป็นระบบนิเวศทางทะเลที่สำคัญอย่างยิ่ง สัตว์ทะเลหลากหลายรูปแบบและชนิดพันธุ์ได้เข้ามาอาศัยแนวปะการังเพื่อเป็นแหล่งอาศัย แหล่งอาหาร แหล่งหลบภัย และผสมพันธุ์ วางไข่ โครงสร้างทางระบบนิเวศของแนวปะการัง จึงมักมีความซับซ้อนในด้านองค์ประกอบสิ่งมีชีวิตและหน้าที่ในระบบนิเวศ โดยทั่วไปแนวปะการัง จะเป็นบริเวณที่ให้ความรู้สึกลงงามและแปลกตาแก่ผู้พบเห็น การดำน้ำเพื่อดูสัตว์ทะเลและปะการังต่าง ๆ จึงเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจนอกจากประโยชน์ในแง่การเป็นระบบนิเวศและแหล่งนันทนาการที่สำคัญแล้ว แนวปะการังยังถือได้ว่าเป็นแหล่งรวมพันธุ์กรรมวิสัยพันธุ์ เคมีภัณฑ์ และเวชภัณฑ์ ที่ใหญ่ที่สุดอีกด้วย

แนวปะการังในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร พบได้ตามเกาะต่าง ๆ แนวปะการังเกาะตัวได้ดีทางทิศตะวันตก และทิศใต้ของตัวเกาะเนื่องจากเป็นด้านที่กำบังคลื่นลมจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะทั่วไปเป็นแนวปะการังริมฝั่ง (Fringing reef) ก่อตัวได้ตั้งแต่ความลึก 1-8 เมตร ความกว้างของแนวปะการังประมาณ 35-500 เมตร ปะการังที่พบมักเป็นปะการังแข็ง เช่น ปะการังเขากวาง (*Acropora* spp.) ปะการังโขด (*Porites lutea*) โดยด้านนอกของแนวที่เป็นแนวลาดชัน (Reef slope) สู่พื้นทะเล มักพบปะการังโขดที่เป็นก้อนขนาดใหญ่ส่วนทางด้านทิศตะวันออกของเกาะที่ได้รับอิทธิพลของคลื่นมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ พบปะการังที่ก่อตัวบนโขดหินมักพบเป็นพวกปะการังอ่อน (Soft coral) ปะการังเคลือบ (Encrusting coral) ปะการังดำ (Black coral) แส้ทะเล (Sea whip) และกัลปังหา (Sea Fan) เป็นต้น ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งคือ ลักษณะทางธรณีวิทยา บริเวณรอบเกาะต่าง ๆ เช่น เกาะง่ามน้อย เกาะง่ามใหญ่ มักปรากฏเป็นโพรงถ้ำใต้ทะเล บางแห่งมีความยาวมากกว่า 15 เมตร และกว้างกว่า 10 เมตร ภายในถ้ำมักพบฟองน้ำ ปะการัง และสัตว์ทะเลหลายชนิด อาศัยอยู่ภายใน นอกจากนี้บริเวณเกาะง่ามใหญ่และเกาะง่ามน้อย ยังพบเห็นฉลามวาฬ (Whale shark) เกาะที่นักท่องเที่ยวมักไปเที่ยวชมและดำน้ำ เช่น

เกาะจระเข้ เป็นเกาะยาวคล้ายลำตัวจระเข้ ตั้งอยู่ห่างจากฝั่งประมาณ 11 กิโลเมตร ด้านตะวันตกของเกาะมีหาดหิน รอบ ๆ เกาะมีปะการังและดอกไม้ทะเล มีน้ำทะเลสวยใส และด้วยความโค้งยาวของเกาะเหมือนส่วนหางของจระเข้ ทำให้เป็นแนวกันคลื่นลมและกระแสน้ำใต้ทะเลได้เป็นอย่างดี

เกาะทะลุ ห่างจากปากน้ำชุมพรประมาณ 13 กิโลเมตรเป็นเกาะหินปูนขนาดเล็ก บนเกาะมีโพรงถ้ำคร่อมผิวน้ำ สามารถมองลอดทะเลหรือว่ายน้ำไปยังฝั่งตรงข้ามได้ รอบเกาะยังเป็นแหล่งดำน้ำดูปะการังและดอกไม้ทะเล ช่วงเดือนมีนาคม-เดือนเมษายนจะมีนกนางนวลมาวางไข่เป็นจำนวนมาก ไม่มีที่พักบริการบนเกาะ

เกาะมาตรา เป็นเกาะขนาดใหญ่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากหาดทรายรี นั่งเรือออกไปเพียง 45 นาที หน้าหาดเป็นหาดหิน รอบ ๆ เกาะเป็นจุดชมปะการังน้ำตื้นที่สวยงาม นอกจากนี้ในเวลากลางคืนสามารถออกมาเฝ้าดู “ปูไก่” ปูตัวใหญ่ที่ชอบออกหากินยามค่ำคืนและส่งเสียงร้องเหมือนเสียงของลูกไก่ จึงเป็นที่มาของชื่อปูบนเกาะมีที่พัก ร้านอาหาร และห้องอาบน้ำจืด ตั้งอยู่ในพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร

เกาะง่ามใหญ่ และเกาะง่ามน้อย อยู่ทางด้านใต้ของหาดทุ่งวัวแล่น ห่างจากฝั่งประมาณ 17 กิโลเมตร เป็นเกาะสัมปทานรังนกนางแอ่น บนเกาะมีบ้านคนที่เฝ้ารังนก เรียกว่า “ทับ” รอบเกาะมีแนวปะการังแนวหิน และถ้ำใต้น้ำ เป็นแหล่งดำน้ำลึกที่มีความสวยงามและสมบูรณ์อีกแห่ง นอกจากนี้ที่เกาะง่ามใหญ่ยังมีจุดน่าสนใจเป็นผลงานสร้างสรรค์จากธรรมชาติคือ “ฝ่ามือพระพุทธเจ้า” เป็นก้อนหินขนาดใหญ่สูงประมาณ

100 เมตร ที่ปลายก้อนหินมีรอยแยกคล้ายรูปร่างของนิ้วมือจำนวน 4 นิ้ว ส่วนด้านล่างมีหินงอกออกมามองคล้ายกับนิ้วโป้ง ชาวบ้านจึงเรียกว่าฝ่ามือพระพุทธเจ้า

เกาะรังกาจิ๋ว เป็นเกาะสัมปทานรังนก ห่างจากอ่าวทุ่งมะขามน้อย อำเภอมืองชุมพร ประมาณ 8 กิโลเมตร บนเกาะไม่มีบ้านเรือนชาวบ้านอาศัยอยู่นอกจากกระท่อมของคนเฝ้ารังนกบนเกาะเท่านั้น หาดทรายมีสีขาวนวล สามารถเล่นน้ำและดำน้ำดูปะการังได้รอบเกาะ จุดเด่นที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของเกาะรังกาจิ๋ว คือ ลายพระหัตถ์จารึก จปร. และปี ร.ศ. จำหลักอยู่บนแผ่นหินบริเวณด้านหน้าปากทางเข้าถ้ำนกนางแอ่น นอกจากนี้ ยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์หอยมือเสือ ที่กำลังจะสูญพันธุ์ไปจากท้องทะเลอ่าวไทยอีกด้วย

เกาะทองหลาง อยู่ด้านหน้าเกาะรังกาจิ๋ว เป็นเกาะที่มีหาดทรายล้อมรอบ น้ำทะเลใส ดำน้ำดูปะการังได้

เกาะมะพร้าว ห่างจากหาดทรายรี ประมาณ 1 กิโลเมตร เป็นเกาะขนาดเล็ก มีหาดทรายสีขาวนวล ยาวประมาณ 100 เมตร บนเกาะมีสภาพภูมิทัศน์สวยงาม รอบเกาะมีแนวปะการังที่ยังคงสมบูรณ์ และสวยงาม สามารถเล่นน้ำได้เกาะมะพร้าวเป็นเกาะสัมปทานรังนกนางแอ่นหากนักท่องเที่ยวต้องการขึ้นไปชมทัศนียภาพบนเกาะจะต้องแจ้งให้สำนักงานจังหวัดชุมพรทราบล่วงหน้าอย่างน้อย 1 สัปดาห์

เกาะละวะ เป็นเกาะขนาดเล็ก ใกล้กับเกาะมะพร้าวอยู่ในความดูแลของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรนักท่องเที่ยวนิยมไปดำน้ำชมปะการังบริเวณรอบ ๆ เกาะมีแนวปะการังและดอกไม้ทะเลที่มีสีสันสวยงามสามารถซื้อแพ็กเกจทัวร์ หรือเช่าเรือไปเที่ยวได้จากบริเวณหาดทรายรีและอ่าวทุ่งมะขามน้อย

เกาะเสม็ด มีพื้นที่ 5,275 ไร่ บางส่วนเป็นพื้นที่ในความดูแลของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร มีหาดทรายขาวล้อมรอบเกาะ น้ำทะเลสวยใส นั่งเรือจากฝั่งออกไปเพียง 30 นาที

2.1.15 การวิจัยด้านการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร พบการศึกษาวิจัยกว่า 40 เรื่อง โดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาวิจัยเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยว การประเมินแหล่งท่องเที่ยว ยกตัวอย่างเช่น

สุวัฒน์ บุญศักดิ์สกุล (2548) ศึกษาปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ด้านแหล่งท่องเที่ยวและสินค้าประจำจังหวัด ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารประชาสัมพันธ์เหตุจูงใจที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยว นับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทยในจังหวัดชุมพร พบว่าปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในด้านแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจ คือ ด้านแหล่งบริเวณหมู่เกาะชุมพร (เกาะง่าม เกาะมะพร้าว เกาะมาตรา เกาะเสม็ด เกาะลวะ เกาะลังกาจิว เกาะทองหลาง) และหาดทุ่งวัวแล่น รองลงมาคือ หาดทรายดี หาดไข่น้ำ น้ำตกเหวไหลม ล่องแพคลองพะโต๊ะ หาดผาแดง และ น้ำตกกะเปาะ ตามลำดับ ในขณะที่ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในด้านสินค้าประจำจังหวัดพบว่าส่วนใหญ่พึงพอใจสินค้าประเภทผลไม้มากที่สุด (ส้มโชกุน กล้วยเล็บมือนาง ทุเรียนหมอนทอง ระกำหวานสวี มังคุดหลังสวน และ สับปะรดสวี) รองลงมาคือสินค้าแปรรูปจากกล้วยรองลงมาคือมังคุดและทุเรียนกวน ทั้งส่วนกาแฟเขาทะลุ และ สินค้า OTOP ตามลำดับ นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลข่าวสารด้านประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจากการบอกเล่า การบอกปากต่อปาก รองลงมา คือข่าวงานมหกรรมการท่องเที่ยว (งานเปิดโลกทะเลชุมพร) และวารสาร/ นิตยสาร ตามลำดับ ส่วนสื่อที่มีการรับรู้คือ แผ่นพับ รองลงมา คือ อินเทอร์เน็ต ตามลำดับ ส่วนปัจจัยด้านมูลเหตุจูงใจในการท่องเที่ยวเนื่องจากจังหวัดชุมพรมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีประวัติความเป็นมา ยาวนาน เพื่อนชักชวนให้มาเที่ยว ต้องการพาครอบครัวมาท่องเที่ยวมีแหล่งท่องเที่ยวให้เลือกหลายรูปแบบเพื่อซื้อสินค้าประจำจังหวัดและการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ตามลำดับ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาเพื่อมาพักผ่อน รองลงมาคือมาเยี่ยมญาติ มาทัศนศึกษา และมาติดต่อธุรกิจตามลำดับและมีผู้ที่ร่วมเดินทางมาท่องเที่ยวครั้งนี้ส่วนใหญ่มากับเพื่อน ครอบครัว และญาติ พาหนะที่ใช้เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดชุมพรด้วยรถยนต์ส่วนตัวรองลงมาคือรถโดยสารประจำทางรถเช่าเหมารถจักรยานยนต์และรถไฟตามลำดับ ช่วงที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดชุมพรครั้งนี้ส่วนใหญ่มาท่องเที่ยวในวันหยุดไปสัปดาห์ รองลงมาคือวันธรรมดาวันหยุดตามเทศกาลและวันลาพักผ่อนประจำปีตามลำดับ ค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพรเท่ากับ 5,198.27 บาท ต่อคน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมาท่องเที่ยวจังหวัดชุมพรอีกในอนาคต

อุมาพร ศุภการ (2550) ได้พัฒนาการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของประชาชน ตำบลสะพลี จังหวัดชุมพร โดยเน้นใน 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 2) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว 3) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและการกระจายรายได้ 4) การสนับสนุน กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายใต้บริบทของการร่วมรับรู้ปัญหาร่วมคิดและร่วมปฏิบัติประชาชนในท้องถิ่น พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญและมีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อตัวเองและท้องถิ่น มีการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เด็ก และมีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พร้อมกับสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งจะนำมาซึ่งการกระจายรายได้สู่ประชาชนในท้องถิ่นพร้อมๆ กับการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ปัญหาการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกิดจากการขาดจิตสำนึก ขาดการปลูกฝัง และขาดผู้นำในการอนุรักษ์ธรรมชาติและไม่ได้เข้าใจกิจกรรมที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และต้องการให้มีการปลูกฝังจิตสำนึกในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากขึ้น การมีส่วนร่วมของชุมชนและการกระจายรายได้จะทำให้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เดินหน้าต่อไปได้

ชลตรงค์ ทองสง (2551) ได้ศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท ชุมชนเกาะพิทักษ์ อำเภอลำสนธิ จังหวัดลพบุรี เพื่อเพิ่มสมรรถนะในการจัดการการท่องเที่ยวแบบที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเกาะพิทักษ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยว แบบที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบทและเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ใช้บริการที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบทของชุมชนเกาะพิทักษ์ จุดแข็งของเกาะพิทักษ์ได้แก่การมีทรัพยากรที่มีความโดดเด่น มีอาหารทะเลที่สดรสชาติดี การมีผู้นำที่เข้มแข็ง ความปลอดภัย ความสามัคคีในชุมชน ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว การมีวัฒนธรรมที่งดงาม การบริการที่ดีและการได้รับรางวัลมาตรฐานโฮมสเตย์ ด้านจุดอ่อนคือ เกาะพิทักษ์ยังขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดสิ่งอำนวยความสะดวก ปัญหาการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว ขาดมัคคุเทศก์ ขาดกิจกรรมการท่องเที่ยว ขาดเงินทุนและขาดสินค้าของที่ระลึกที่น่าสนใจ ด้านโอกาส เกาะพิทักษ์ได้รับการสนับสนุนจากนักท่องเที่ยวและหน่วยงานภายนอก คนในชุมชนได้รับการฝึกฝนทักษะด้านต่างๆ กระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ด้านอุปสรรค คือ เรื่องฤดูกาล ปัญหาราคาน้ำมันและค่าครองชีพ ปัญหาสิ่งปฏิกูลจากทะเล ปัญหาการติดต่อประสานงาน ปัญหาการแข่งขันด้านธุรกิจและปัญหาการปฏิบัติตัวที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยว ในการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวของเกาะพิทักษ์พบว่าเกาะพิทักษ์อยู่ในช่วงขึ้นโอกาสด้านนันทนาการประเภทกึ่งพัฒนา มีค่าคะแนนเท่ากับ 1.92 และการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติพบว่าเกาะพิทักษ์มีศักยภาพอยู่ในระดับสูง มีค่าคะแนนเท่ากับ 2.67 จากการประเมินมาตรฐานที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบทพบว่า เกาะพิทักษ์มีคะแนนอยู่ในระดับดีมากมีค่ามาตรฐานเฉลี่ย 3.99 ประเด็นที่ควรปรับปรุงได้แก่ควรมีการจัดการอบรมเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพัฒนาที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท การเป็นมัคคุเทศก์ที่ดี การบริการ การเป็นเจ้าบ้านที่ดีและการจัดทำแผนพัฒนาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์

พัชรีย์ หล้าแหล่ง (2553) ได้ศึกษากลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดชุมพร ผ่านการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดชุมพร รวมถึงศึกษาข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดชุมพร และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลของนักท่องเที่ยว พบว่า ในภาพรวมของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดชุมพร ทั้งจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคอยู่ในระดับปานกลาง โดยประเด็นที่เป็นจุดแข็งมากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่รัฐมีความรู้ความเข้าใจ และมีส่วนเกี่ยวข้องต่อการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่เป็นอย่างดี ประเด็นที่เป็นจุดอ่อนมากที่สุด คือ ชุมชนไม่มีความรู้ ทักษะที่ดีและเข้าใจการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน ประเด็นที่เป็นโอกาสมากที่สุด คือ ภูมิอากาศเอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี และประเด็นที่เป็นอุปสรรคมากที่สุด คือ ผู้ดูแลรับผิดชอบความเข้าใจในการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก/การให้บริการและสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์หลักในการเดินทางมาจังหวัดชุมพรเพื่อท่องเที่ยว/พักผ่อน โดยส่วนใหญ่ทราบข้อมูลการท่องเที่ยวของจังหวัดชุมพรจากอินเทอร์เน็ต มีกิจกรรมในการมาท่องเที่ยวทางทะเลที่สำคัญ คือ ชมบรรยากาศชายทะเล โดยระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดชุมพร พบว่า ในภาพรวมนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พึงพอใจด้านชุมชนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านอาหาร ด้านที่พัก ด้านการคมนาคม ด้านการได้รับข้อมูลการท่องเที่ยว ด้านสินค้าที่ระลึก ด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก และพบว่าปัจจัยที่มีระดับความสำคัญมากที่สุดคือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว รองลงมาได้แก่ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านกระบวนการในการให้บริการ ด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องด้านประสิทธิภาพและคุณภาพและด้านสถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านราคา และด้านการส่งเสริมการตลาดตามลำดับ

อำนาจ รักษาพลและคณะ (2553) ได้วิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยการจำแนกแหล่งท่องเที่ยวตามหลักเกณฑ์ช่วงชั้นโอกาสทางด้านนันทนาการ และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว พร้อมจัดลำดับความสำคัญ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาโครงการการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดชุมพร พบแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด จำนวน 82 แห่ง ส่วนใหญ่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทั่วไป 67 แห่ง โดยศูนย์เรียนรู้อุทยานแห่งชาติเขาสก (เขาสกคานาอารีรีสอร์ท) มีศักยภาพสูงสุด คือ มีค่าคะแนนเท่ากับ 2.80 รองลงมา คือ เส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน (อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร) และโครงการพัฒนาพื้นที่หนองใหญ่ตามพระราชดำริ ค่าคะแนนเท่ากับ 2.67 และศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านกำนันเครือดี และอุทยานแห่งชาติแหลมสน ค่าคะแนนเท่ากับ 2.60 ตามลำดับ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่มีสถานภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 12 แห่ง โดยเกาะพิทักษ์ และชุมชนบ้านคลองเรือ มีศักยภาพสูงสุด ค่าคะแนนเท่ากับ 2.78 รองลงมา คือ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อชุมชนคนอยู่กับป่า (หน่วยอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำพะโต๊ะ) มีค่าคะแนนเท่ากับ 2.72 และ ชุมชนบ้านปากคลอง มีค่าคะแนนเท่ากับ 2.28 ตามลำดับ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่มีสถานภาพ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงผจญภัย จำนวน 3 แห่ง โดยถ้ำธารลอดใหญ่ และน้ำตกคลองเพรา มีศักยภาพ สูงสุด ค่าคะแนนเท่ากับ 2.13 รองลงมาคือ น้ำตกเหนือเหว ค่าคะแนนเท่ากับ 1.47 ตามลำดับ ผู้ศึกษายังได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวทางธรรมชาติจังหวัดชุมพร และพื้นที่เชื่อมโยง โดยกำหนดให้อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว และเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความเป็นเอกลักษณ์และดึงดูดใจแตกต่างกันภายในจังหวัดชุมพร และแหล่งท่องเที่ยว เชื่อมโยงในจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ เส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลภายในอำเภอเมือง เส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติเลียบชายฝั่งทะเล และเส้นทางท่องเที่ยวจากภูผาสู่หานที่

ชลตรงค์ ทองสงและคณะ (2555) ได้พัฒนาโครงการวิจัยเรื่องการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเส้นทางเลียบทะเลจังหวัดชุมพร ได้สำรวจแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางเลียบทะเลจังหวัดชุมพร และประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางเลียบทะเลจังหวัดชุมพร ซึ่งนำไปสู่การสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางเลียบทะเลจังหวัดชุมพรและพื้นที่เชื่อมโยง พบว่าแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางเลียบทะเลจังหวัดชุมพรและพื้นที่เชื่อมโยงมีแหล่งท่องเที่ยวทั้งสิ้น 52 แห่ง มีสถานภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติทั่วไป 34 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 11 แห่งและแหล่งท่องเที่ยวเชิงผจญภัย 7 แห่ง โดยสามารถจัดประเภท ของแหล่งท่องเที่ยวตามช่วงชั้นโอกาสทางด้านนันทนาการได้ 4 ประเภทคือ 1) แหล่งท่องเที่ยวประเภทพัฒนามาก 11 แห่ง 2) แหล่งท่องเที่ยวประเภทกึ่งพัฒนา 25 แห่ง 3) แหล่งท่องเที่ยวประเภทกึ่งธรรมชาติใช้ยานยนต์ 14 แห่งและแหล่งท่องเที่ยวประเภทกึ่งธรรมชาติไม่ใช้ยานยนต์ จำนวน 2 แห่ง ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางเลียบทะเลจังหวัดชุมพรมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อยู่ 3 ระดับคือ 1) แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพระดับต่ำ 27 แห่ง; 2) แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ระดับปานกลาง 20 แห่ง; 3) แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพระดับสูง 5 แห่ง ในการเชื่อมโยงเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวพบว่าแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางเลียบทะเลจังหวัดชุมพรส่วนใหญ่สามารถเชื่อมโยงกันได้ด้วยเส้นทางถนนสายเลียบทะเล โดยในอำเภอปะทิวมีแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 15 แห่ง อำเภอเมืองจำนวน 9 แห่ง อำเภอสวี จำนวน 10 แห่ง อำเภอทุ่งตะโกจำนวน 3 แห่ง อำเภอหลังสวนจำนวน 8 แห่ง อำเภอละแม จำนวน 5 แห่ง และเป็นแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอบางสะพานน้อยจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นเส้นทางท่องเที่ยว จำนวน 2 แห่ง

บุญศิลป์ จิตตะประพันธ์ (2555) ได้ศึกษาสถานะความต้องการ ปัญหา และแนวโน้มในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน โดยรวบรวมข้อมูลจาก ผู้ที่มีส่วนได้เสียด้านการท่องเที่ยวประชาชนในท้องถิ่น เจ้าหน้าที่จากภาครัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง นักท่องเที่ยวชาวไทย และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติพบว่า จุดแข็งหนึ่งของจังหวัดชุมพรคือการมีความหลากหลายสถานที่ท่องเที่ยวทางทะเลและ

ชายฝั่ง ที่แสดงให้เห็นความงามของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น เกาะต่างๆ อุทยานแห่งชาติทางทะเล พื้นที่ชายฝั่ง และวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้อง ความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลและชายฝั่ง ในด้านแหล่งท่องเที่ยว การตลาด สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ ในจังหวัดชุมพรอยู่ในระดับสูง แต่ปัญหาที่มักเป็นความท้าทายด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานไม่เพียงพอ มีข้อจำกัดด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ ทักษะของทรัพยากรมนุษย์ไม่เพียงพอ การสนับสนุนจากภาครัฐยังไม่เพียงพอ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลและชายฝั่งในจังหวัดชุมพรมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นสูง การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทชายหาดในจังหวัดชุมพรอยู่ในเกณฑ์ดีในขณะที่มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทเกาะในจังหวัดชุมพรอยู่ในระดับปานกลาง แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลและชายฝั่งในจังหวัดชุมพร ดังนี้ ก) มีการปรับปรุงสถานที่แหล่งท่องเที่ยวทางทะเลและชายฝั่ง ข) พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสู่มาตรฐานสากล ค) สนับสนุนด้านเทคนิคและการเงินแก่ผู้ประกอบการธุรกิจ ง) พัฒนากิจกรรมนันทนาการ จ) ส่งเสริมรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลและชายฝั่ง ฉ) พัฒนาการบริการท่องเที่ยวทางทะเลและชายฝั่งให้ครอบคลุมและอย่างยั่งยืน

วรัญญา งามเจริญ (2555) เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนพื้นที่ศึกษาเป็นบริเวณถนนเลียบริมชายทะเลปากน้ำ หาดทรายรี อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร พบว่า หาดมัตโปน หาดภราดรภาพ และหาดทรายรี มีความเชื่อมโยงและเอื้อประโยชน์ต่อกันในด้านการท่องเที่ยว โดยหาดมัตโปนจะโดดเด่นด้านการเป็นย่านอุตสาหกรรมประมงและการเป็นชุมชนเมืองท่า แต่ควรเพิ่มจุดแสดงข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ รวมทั้งเพิ่มกิจกรรมท่องเที่ยวที่ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน และควรเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และความเป็นมาของท้องถิ่น สำหรับหาดภราดรภาพเด่นที่การเป็นย่านธุรกิจท่องเที่ยว แต่พบปัญหาในเรื่องรูปแบบป้าย อุปกรณ์ประดับเส้นทาง รวมถึงตัวอาคารที่มีสีฉูดฉาดหลาย และรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ดูเป็นแนวตะวันตก ทำให้พื้นที่ขาดเอกภาพและไม่สะท้อนอัตลักษณ์ของท้องถิ่น การปรับปรุงในเรื่องดังกล่าว จะช่วยปรับปรุงภูมิทัศน์ให้ดีขึ้น ในส่วนของหาดทรายรีเป็นย่านท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ แต่พบว่ามีชุมชนการค้าริมถนนที่ตั้งบดบังสถานที่สำคัญและทัศนียภาพที่สวยงามของพื้นที่ จึงควรจัดสรรพื้นที่ว่างภายในย่านให้เป็นจุดรวมร้านค้า รวมทั้งควรได้ออกแบบรูปแบบร้านค้าให้เหมาะสมกับอัตลักษณ์ของพื้นที่และควรจัดจำหน่ายกลุ่มสินค้าพื้นเมือง

มีศักดิ์ ภัคคัง (2555) ได้ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเน้นการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ประชาชนในเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร พบว่าบ้านเกาะพิทักษ์เป็นชุมชนขนาดเล็กตั้งอยู่บนเกาะพิทักษ์ของพื้นที่ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ผลการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของประชาชนในเกาะพิทักษ์ตำบลบางน้ำจืดอำเภอหลังสวนจังหวัดชุมพรโดยการสนทนากลุ่มพบว่าที่พักโฮมสเตย์หลังแรกเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2539 ที่บ้านของผู้ใหญ่บ้าน (นายอาพน ธานีครุฑ) จนถึงปัจจุบันมีโฮมสเตย์ 39 หลังบริหารจัดการโดยกลุ่มกิจกรรมโฮมสเตย์การบริการนักท่องเที่ยวเรื่องที่พัก อาหาร กิจกรรมท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ การรักษาความปลอดภัย การจำหน่ายของที่ระลึกให้นักท่องเที่ยว สำหรับปัญหาการบริการโฮมสเตย์ในช่วงแรก พบว่ามีการแย่งชิงลูกค้า ต่างคนต่างกำหนดการบริการที่มีคุณภาพและรูปแบบการบริการไม่ชัดเจน มีปัญหาเรื่องการจัดขยะมูลฝอย มัคคุเทศก์ที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้และมีความต้องการพัฒนาการบริหารการที่มีประสิทธิภาพและให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาพัฒนาปัจจัยพื้นฐานที่สนับสนุนการท่องเที่ยวของเกาะพิทักษ์ ดังนั้นการกำหนดแนวทางการพัฒนากิจกรรมและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของประชาชนเกาะพิทักษ์ควรเน้นใน 5 ด้านหลัก

ได้แก่ พัฒนาการบริหารจัดการ การพัฒนาการให้บริการ การพัฒนาสถานที่และกิจกรรมท่องเที่ยว การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาการจัดการความรู้ในการท่องเที่ยว

ชลดา บุญอยู่ (2556) ศึกษาทุนทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาบ้านเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร โดยพบว่าชุมชนบ้านเกาะพิทักษ์มีสภาพทุนทางสังคมที่ประกอบไปด้วย 1) ทุนมนุษย์ ได้แก่ ผู้นำที่เป็นทางการคือผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคคลที่มีความเป็นผู้นำมีความรู้ความสามารถมีทักษะในหลายด้านมีจิตสาธารณะและเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญของชุมชนบ้านเกาะพิทักษ์; 2) ทุนสถาบันองค์กรคือกลุ่มองค์กรที่มีความสำคัญกับชุมชน ได้แก่ กลุ่มแปรรูปอาหารทะเล กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร และกลุ่มประมงพื้นบ้าน ซึ่งกลุ่มองค์กรเหล่านี้เป็นกลุ่มที่ชาวบ้านร่วมกันจัดตั้งขึ้นมาและช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชน; 3) ทุนภูมิปัญญาวัฒนธรรม ได้แก่ ภูมิปัญญาการประกอบอาชีพ คือ การทำลอบหมึก ภูมิปัญญาด้านการถนอมอาหารคือ การทำปลาเค็มผึ่งทราย ประเพณีที่มีความสำคัญคือ ประเพณีสวดหาด เป็นประเพณีท้องถิ่นของชาวบ้านบนเกาะพิทักษ์เป็นการไหว้ขอขมาพ่อขุนทะเลแม่นางเชิงกระ และอีกประเพณีที่มีความโดดเด่นคือ ประเพณีวิ่งแหวกทะเล ค่านิยมความเชื่อของชุมชนเกาะพิทักษ์คือ พ่อตาเกาะพิทักษ์ ชาวบ้านบนเกาะพิทักษ์มีความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์; 4) ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรทางทะเล ปะการัง หอยมือเสือ และสัตว์น้ำทะเล ทุนทางสังคมทั้ง 4 ด้านมีความสัมพันธ์กัน และมีความสำคัญต่อชุมชนบ้านเกาะพิทักษ์ในลักษณะที่ส่งเสริมกันและกันในการพัฒนาและการสร้างรายได้ให้กับชุมชนบ้านเกาะพิทักษ์ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านเกาะพิทักษ์นั้น อาศัยการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชนดังนี้ 1) ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยในทุกวันที่ 29 ของทุกเดือนจะมีการประชุมของหมู่บ้าน; 2) ทุกคนในชุมชนร่วมกันดำเนินกิจกรรมและปฏิบัติตามแผนการที่ได้วางไว้; 3) ชาวบ้านในชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ร่วมกัน; 4) หลังจากการดำเนินกิจกรรมก็จะมีการติดตามและประเมินผลโดยที่ทุกกิจกรรมจะต้องทำบัญชีรายรับรายจ่าย และมีการประชุมเสนอแนะความคิดเห็นรวมถึงปัญหาในการดำเนินกิจกรรม

เบญจมาศ ณ ทองแก้ว และคณะ (2556) ได้พัฒนาระบบการถ่ายทอดระบบสื่อความหมายสำหรับการท่องเที่ยวที่เกาะพิทักษ์ จังหวัดชุมพร ผ่านการฝึกอบรมชาวบ้าน/เยาวชนในชุมชนผ่านการเชื่อมโยงอาหารระหว่างกระบวนการกับผลสัมฤทธิ์ โดยมีขั้นตอนการสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยว เพื่อนำข้อมูลมาปรับใช้ในการประกอบกิจกรรมหลัก ได้แก่ กิจกรรมดำน้ำดูปะการังนำเสนอทรัพยากรใต้ทะเล และสัตว์หน้าดินที่สามารถพบเห็นง่ายในพื้นที่ กิจกรรมเดินศึกษาธรรมชาติรอบเกาะนำเสนอชนิดพันธุ์ไม้รอบเกาะพิทักษ์ เช่น สมุนไพรมะลิ้อย มะลิพุ่ม และมะลิย่นต้น และกิจกรรมตกหมึกที่มีการบอกเล่าเรื่องราวภูมิปัญญาชาวบ้านในการทำหมึก หรือการทำลอบหมึกเพื่อการประมงพื้นบ้านเป็นต้น จากนั้นจึงทำการทบทวนเนื้อหาสื่อความหมายการท่องเที่ยวเกาะพิทักษ์ ที่เคยดำเนินการในระยะที่ 1 รวมถึงการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรค (SWOT analysis) เพื่อจัดทำกลยุทธ์ทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากนั้นจึงนำผลการศึกษามาสร้างกระบวนการถ่ายทอดโดยจัดโครงการฝึกอบรมการเป็นเจ้าบ้านที่ดีและการสื่อความหมาย ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อ การสื่อความหมายการท่องเที่ยวเกาะพิทักษ์ “วิถีชีวิตผู้คน ท้องทะเล และผืนแผ่นดิน” (บุคลิกภาพ การสื่อความหมายและบริการการท่องเที่ยว) และหัวข้อ “ทำอย่างไรให้เจ้าของโฮมสเตย์สามารถถ่ายทอดเรื่องราวเบื้องต้นแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างมืออาชีพ” ใช้บรรยายแบบผู้เข้าอบรมมีส่วนร่วม ฝึกปฏิบัติที่ละขั้นตอนและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับท่านอื่นๆ รวมทั้งแสดงการสาธิตจำลองให้เกิดการพัฒนา ขณะเดียวกันก็นำเนื้อหาสื่อความหมายบางส่วนมาจัดทำวีดิทัศน์เพื่อนำเสนอกิจกรรมท่องเที่ยว ถือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการสื่อความหมายโดยไม่ใช้คนอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวรับรู้กิจกรรมนั้นหนาแน่นในพื้นที่มากยิ่งขึ้น พบว่าการฝึกอบรมเป็นไปตามความต้องการของชุมชน และผู้เข้าร่วมอบรมมีความพึงพอใจในภาพรวมต่อการเข้าร่วมฝึกอบรมในระดับมาก

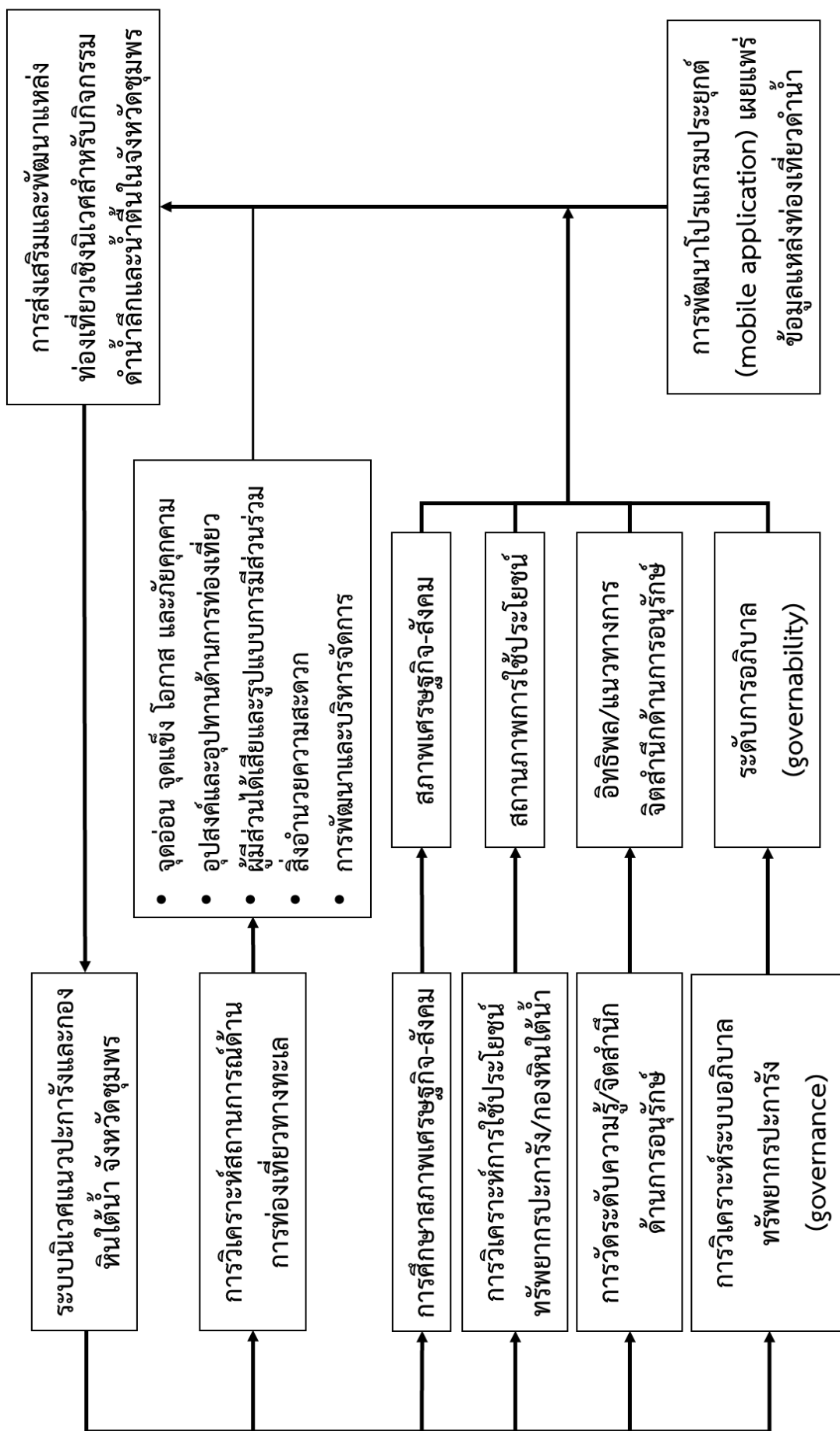
เบญจมาศ ณ ทองแก้ว (2557) ประเมินขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) การท่องเที่ยวโดยชุมชนของเกาะพิทักษ์ชุมพรและสร้างรูปแบบกลไกเฝ้าระวังผลกระทบที่เหมาะสมต่อการรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวให้อยู่ในระดับที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อแหล่งท่องเที่ยว โดยให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการวิจัยซึ่งประกอบด้วยตัวแทนกลุ่มเยาวชน กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มแม่บ้าน และสมาชิก อบต. ซึ่งจัดตั้งขึ้นเป็นทีมวิจัยชาวบ้านรวมทั้งสิ้น 10 คน โดยร่วมกันสังเคราะห์ข้อมูลด้านนิเวศวิทยา ด้านกายภาพ สิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสังคมจิตวิทยา และด้านเศรษฐกิจ และนำมาสู่การประเมินขีดความสามารถในการรองรับได้ พบว่า ขีดความสามารถในการรองรับได้ในการจัดการขยะอยู่ในระดับปานกลาง (At & Approaching CC) ในขณะที่ด้านคุณภาพน้ำอยู่ในระดับต่ำกว่าขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ (Below CC) ในขณะที่น้ำเพื่อการอุปโภคมีการใช้ประโยชน์อยู่ในระดับใกล้เคียงขีดความสามารถในการรองรับได้ (Exceeding CC) ทีมวิจัยได้สร้างมาตรการ กลไกเฝ้าระวัง และชุดความรู้ด้านการบริหารจัดการ ภายใต้แนวคิด “คิดร่วม ทำร่วม ต่อยอดร่วมกัน” โดยการทดลอง นำมาตรการจัดการขีดความสามารถในการรองรับได้ทางการท่องเที่ยวสู่การปฏิบัติจริง ได้แก่ มาตรการด้านขยะ จำนวน 5 ข้อ ด้านคุณภาพน้ำ จำนวน 3 ข้อ ด้านกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก จำนวน 7 ข้อและด้านสังคมจิตวิทยา จำนวน 3 ข้อ ผลการทดลองพบว่า มาตรการและกลไกเฝ้าระวัง มีความเหมาะสมต่อการรองรับการท่องเที่ยวให้อยู่ในระดับที่ก่อให้เกิดผลกระทบ น้อยที่สุดและเกิดประโยชน์สูงสุดสอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์ จังหวัดชุมพร

พัชรี หล้าแหล่ง (2557) ศึกษากระบวนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ในจังหวัดชุมพรและพื้นที่เชื่อมโยง โดยประเมินศักยภาพระบบโลจิสติกส์การท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ในจังหวัดชุมพรและพื้นที่เชื่อมโยง ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบด้านการไหลทางกายภาพองค์ประกอบด้านการขนส่งองค์ประกอบด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและองค์ประกอบด้านบุคลากรและการให้บริการ รวมถึงเพื่อพัฒนาระบบโลจิสติกส์การท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอ่าวไทยในจังหวัดชุมพรและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างมีประสิทธิภาพ พบว่านักท่องเที่ยวมักประสบปัญหาในเรื่องการดำเนินการปรับปรุงเส้นทาง การเดินทางและจัดระบบการขนส่งให้เดินทางได้สะดวกขึ้น ได้แก่ การปรับปรุงสภาพถนนที่มีอยู่ให้ดีขึ้น เพิ่มจำนวนถนน เพิ่มแบบเส้นทางเข้าแหล่งท่องเที่ยวให้หลากหลาย เพิ่มจำนวนโคมไฟส่องทาง มีรถสาธารณะเพิ่มมากขึ้น และให้บริการตรงตามเวลา รถเช่าราคาถูกธรรมดา นอกจากนี้ควรดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำป้ายบอกทางเพิ่มจำนวนให้มากยิ่งขึ้น และควรมีการให้ข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ควรมีการให้บริการข้อมูลระหว่างเดินทางเพิ่มขึ้น มีคำแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง มีการประชาสัมพันธ์ทางอินเทอร์เน็ตและแผ่นพับเพิ่มเติมตลอดจนควรมีสสิ่งอำนวยความสะดวกมีที่จอดรถ มีสถานที่พักผ่อนบริเวณแหล่งท่องเที่ยวให้เพียงพอ มีห้องน้ำ สุขาที่สะอาด สะดวกใช้งานได้เพิ่มขึ้น มีการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นโดยอบรมคนในชุมชนในการให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว และมีการส่งเสริมความร่วมมือการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

2.2 กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

ระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งมีความเชื่อมโยงกับสังคมมนุษย์อย่างแนบแน่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนชายฝั่งที่ได้พึ่งพิงบริการต่าง ๆ จากระบบนิเวศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบนิเวศแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ นอกจากบทบาทหน้าที่ด้านนิเวศวิทยา และความสำคัญด้านการเป็นแหล่งอาหารแล้ว ความสวยงามและความหลากหลายของปะการังและสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในบริเวณแนวปะการังยังดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญสร้างรายได้ให้กับชุมชนและประเทศชาติ แต่อย่างไรก็ตามการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวโดยขาดการบริหารจัดการที่ดีอาจส่งผลกระทบต่อทั้งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรปะการังและยังส่งผลกระทบต่อเนื่องมายังชุมชนท้องถิ่นที่พึ่งพิงทรัพยากรดังกล่าว ดังนั้นการบริหารจัดการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวที่ดีจะต้องพิจารณาให้ครอบคลุมทุกมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมิติทางสังคมและวิถีชีวิต นอกจากนี้ยังต้องส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ รวมถึงการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน ดังนั้นในโครงการวิจัยย่อยนี้จะเน้นการสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจในมิติทางสังคมประกอบด้วย การศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวทางทะเล เน้นการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น อุปสงค์และอุปทานด้านการท่องเที่ยว จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และภัยคุกคาม การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสียในด้านการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาและบริหารจัดการในจังหวัดชุมพร

นอกจากนี้ยังได้เน้นความรู้ความเข้าใจในลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชนชายฝั่งทะเลที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรแนวปะการังและการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร ศักยภาพและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว ระดับจิตสำนึก ความรู้ และระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ และความรู้ความเข้าใจในระบบการอภิบาลทรัพยากร (governance) และระดับการอภิบาลแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร ชุดความรู้ในโครงการวิจัยนี้จะป็นฐานความรู้เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรปะการังและกองหินใต้น้ำอย่างยั่งยืนต่อไป นอกจากนี้ภายใต้โครงการนี้จะมีการพัฒนาโปรแกรมประยุกต์เพื่อเป็นช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวกองหินใต้น้ำ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพรอีกด้วย

ภาพที่ 2-3 กรอบแนวความคิดของการวิจัย

บทที่ 3

การดำเนินการวิจัย

3.1 การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ

คณะทำงานดำเนินการรวบรวมข้อมูลและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับสถานการณ์การท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร ดังนี้

1. ข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยวของกรมการท่องเที่ยว
2. สถิตินักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
3. ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชนชายฝั่งทะเล
4. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรแนวปะการังและการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร
5. รายงานการวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางทะเลและระบบบริหารจัดการการท่องเที่ยวและทรัพยากรทางทะเลของจังหวัดชุมพรในปัจจุบัน

3.2 การวางแผนการเก็บข้อมูลในภาคสนาม

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัย คณะทำงานได้ดำเนินการประชุมเพื่อวางแผนเพื่อกำหนดวิธีการและระบุพื้นที่เก็บข้อมูลโดย มีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 การศึกษาสถานการณ์และระบบการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดชุมพร คณะทำงานได้วางแผนการเก็บข้อมูลโดยใช้การสอบถามนักท่องเที่ยวและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบการท่องเที่ยวตามจุดท่องเที่ยวทางทะเลที่สำคัญ ในจังหวัดชุมพร ได้แก่ 1. ชุมชนบ้านทุ่งมหา ตำบลปากคลอง อำเภอปะทิว 2. ท่าเรือคาตามารัน ตำบลท่ายาง อำเภอเมือง 3. ท่าเรือมัตโพน (ปากน้ำเก่า) ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง 4. ท่าเรืออุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร ตำบลหาดทรายรี อำเภอเมือง 5. ท่าเรือลมพระยา ตำบลหาดทรายรี อำเภอเมือง และ 6. ชุมพร คาบาน่า รีสอร์ท และ ศูนย์กีฬาผจญภัย หาดทุ่งวัวแล่น ตำบลสะพลี อำเภอปะทิว นอกจากนี้ยังได้จัดประชุมกลุ่มย่อยในพื้นที่กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชุมพร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (สำนักงานชุมพร) สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร ผู้ประกอบการท่องเที่ยว และตัวแทนองค์กรชุมชนท้องถิ่นที่ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อแนะนำโครงการและรับทราบข้อมูลเชิงลึกในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการจัดการทรัพยากรปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร

3.2.2 การศึกษาเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นและบทบาทด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเล ได้กำหนดให้เก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับชาวประมงในบริเวณชุมชนชายฝั่งทะเลที่มีความเชื่อมโยงกับการใช้ประโยชน์ในแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ ในตำบลติดชายฝั่งทะเลจำนวน 20 ตำบล ได้แก่ อำเภอทุ่งตะโก ได้แก่ ตำบลปากตะโก อำเภอเมืองชุมพร ได้แก่ ตำบลท่ายาง ตำบลทุ่งคา ตำบลนาชะอัง ตำบลปากน้ำ ตำบลวิสัยเหนือ และตำบลหาดทรายรี อำเภอปะทิว ได้แก่ ตำบลชุมโค ตำบลบางสน ตำบลปากคลอง และตำบลสะพลี อำเภอละแม ได้แก่ ตำบลละแม และตำบลสวนแตง อำเภอสวี ได้แก่ ตำบลด่านสวี ตำบล

ท่าหิน และตำบลปากแพรก อำเภอหลังสวน ได้แก่ ตำบลนาพญา ตำบลบางน้ำจืด ตำบลบางมะพร้าว และตำบลปากน้ำ

3.2.3. การศึกษาระบบการอภิบาลทรัพยากร (governance) แนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร ได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดประชุมกลุ่มย่อยกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านการจัดการแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร เช่น อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร สำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 ประมงจังหวัดชุมพร ผู้ประกอบการท่องเที่ยว องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สมาคมวิทยาศาสตร์ทางทะเลแห่งประเทศไทย องค์การพัฒนาเอกชน เป็นต้น

3.2.4 การพัฒนาโปรแกรมประยุกต์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวบริเวณปะการังและกองหินใต้น้ำ และส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดชุมพร คณะทำงานได้รวบรวมข้อมูลและข้อคิดเห็นต่อความต้องการ รูปแบบ และองค์ประกอบของโปรแกรมประยุกต์ ผ่านการจัดประชุมกลุ่มย่อยและสอบถามจากนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาโปรแกรมประยุกต์ดังกล่าว

3.3 การออกแบบเครื่องมือวิจัย และการทดสอบเครื่องมือวิจัย

3.3.1. การออกแบบเครื่องมือวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ เครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามนักท่องเที่ยว แบบสัมภาษณ์ชาวประมงและผู้ประกอบการท่องเที่ยว และประเด็นในการประชุมกลุ่มย่อย มีรายละเอียดดังนี้

1. แบบสอบถามนักท่องเที่ยว ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งปลายปิดและปลายเปิด ประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว และข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 ความรู้และจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง ซึ่งใช้วัดความรู้ของนักท่องเที่ยวโดยสอบถามว่าข้อความที่กำหนดให้นั้นถูกหรือผิด ในขณะทำการวัดจิตสำนึกใช้แบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ซึ่งให้คะแนนการประมาณค่าตามแบบลิเคิร์ต (Likert scale)

ส่วนที่ 3 การใช้ประโยชน์ การจัดการ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ

2. แบบสัมภาษณ์ชาวประมงและผู้ประกอบการท่องเที่ยว ประกอบด้วยเนื้อหา 6 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการประกอบอาชีพประมง ได้แก่ ข้อมูลการทำประมง เครื่องมือประมง เรือประมง ผลจับและการใช้ประโยชน์จากผลิตภัณฑ์ประมง เป็นต้น

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้แก่ ข้อมูลการประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 4 ความรู้และจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง ซึ่งใช้วัดความรู้ของนักท่องเที่ยวโดยสอบถามว่าข้อความที่กำหนดให้นั้นถูกหรือผิด ในขณะทำการวัดจิตสำนึกและการมีส่วนร่วม จะใช้แบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ซึ่งให้คะแนนการประมาณค่าตามแบบลิเคิร์ต (Likert scale)

ส่วนที่ 5 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรปะการัง

ส่วนที่ 6 การใช้ประโยชน์ การจัดการ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ

ประเด็นในการประชุมกลุ่มย่อย ประกอบด้วยเนื้อหา 4 ส่วนดังนี้ ส่วนที่ 1 สถานการณ์และการบริหารจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร ส่วนที่ 2 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในปะการังและกองหินใต้น้ำ

ส่วนที่ 3 การอภิบาลแนวทรัพยากรปะการังและกองหินใต้น้ำ และส่วนที่ 4 การพัฒนาโปรแกรมประยุกต์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว จังหวัดชุมพร

3.3.2 การทดสอบเครื่องมือวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และประเด็นในการประชุมกลุ่มย่อย โดยในแง่ของความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 4 ท่าน แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการออกแบบและปรับปรุงตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญแล้วถูกนำไปทดลองใช้ (pre-test) กับกลุ่มประชากรที่สนใจบริเวณเกาะช้าง จังหวัดตราด ได้แก่กลุ่มชาวประมงและผู้ประกอบการท่องเที่ยว จำนวน 32 ตัวอย่าง กลุ่มนักท่องเที่ยว จำนวน 30 ตัวอย่าง เพื่อนำมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (reliability) โดยพบว่าค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือในส่วนของการถามเรื่องจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการังมีค่าสัมประสิทธิ์ของครอนบาค (Cronbach's Alpha) อยู่ในระดับสูง โดยกลุ่มตัวอย่างชาวประมงและผู้ประกอบการท่องเที่ยว มีค่าสัมประสิทธิ์ของครอนบาค เท่ากับ 0.860 กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว มีค่าสัมประสิทธิ์ของครอนบาค เท่ากับ 0.908 แสดงให้เห็นว่าข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์นั้นสามารถสื่อความหมายตรงตามความต้องการและมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริงในพื้นที่จังหวัดชุมพร และจากการวิเคราะห์ค่าความยากง่ายของแบบวัดความรู้จำนวน 15 ข้อ โดยการหาสัดส่วนของคนที่ตอบข้อสอบข้อนั้นถูกกับจำนวนคนทั้งหมด พบว่ามีค่าความง่ายตั้งแต่ 0.42 – 0.90 และมีค่าเฉลี่ยของความง่ายอยู่ที่ 0.69

3.4 การเก็บข้อมูลในภาคสนาม

3.4.1. รวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับนักท่องเที่ยวทั้งสิ้น 400 ตัวอย่าง และสัมภาษณ์ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว (ผู้ประกอบการนำเที่ยว/ดำนํ้า ผู้ประกอบการที่พัก/โฮมสเตย์ และผู้ประกอบการร้านอาหาร) กระจายตามจุดท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ 1. ชุมชนบ้านทุ่งมหา ตำบลปากคลอง อำเภอปะทิว 2. ท่าเรือคาตมารัน ตำบลท่ายาง อำเภอเมือง 3. ท่าเรือมัตโพน (ปากน้ำเก่า) ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง 4. ท่าเรืออุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร ตำบลหาดทรายรี อำเภอเมือง 5. ท่าเรือลมพระยา ตำบลหาดทรายรี อำเภอเมือง 6. ชุมพร คาบาน่า รีสอร์ท และ ศูนย์กีฬาดานํ้า หาดทุ่งวัวแล่น ตำบลสะพลี อำเภอปะทิว

3.4.2. รวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับชาวประมงจำนวนทั้งสิ้น 335 ตัวอย่าง ครอบคลุมตำบลติดชายฝั่งทะเลจำนวน 20 ตำบล ดังนี้ อำเภอทุ่งตะโก ได้แก่ ตำบลปากตะโก อำเภอเมืองชุมพร ได้แก่ ตำบลท่ายาง ตำบลทุ่งคา ตำบลนาชะอัง ตำบลปากน้ำ ตำบลวิสัยเหนือ และตำบลหาดทรายรี อำเภอปะทิว ได้แก่ ตำบลชุมโค ตำบลบางสน ตำบลปากคลอง และตำบลสะพลี อำเภอละแม ได้แก่ ตำบลละแม และตำบลสวนแตง อำเภอสวี ได้แก่ ตำบลด่านสวี ตำบลท่าหิน และตำบลปากแพรก อำเภอหลังสวน ได้แก่ ตำบลนาพญา ตำบลบางน้ำจืด ตำบลบางมะพร้าว และตำบลปากน้ำ

3.4.3 จัดประชุมกลุ่มย่อยในพื้นที่ จำนวน 4 ครั้ง ในวันที่ 3 - 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 และ 5 - 6 พฤศจิกายน 2561 โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร ศูนย์ปฏิบัติการอุทยานแห่งชาติทางทะเลที่ 1 ชุมพร กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงอ่าวไทยตอนกลาง (ชุมพร) กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง สถาบันการศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัดชุมพร สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว หอการค้าจังหวัดชุมพร สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร สมาคมสื่อมวลชน จังหวัดชุมพร องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ตัวแทนชาวประมง เข้าร่วมการประชุมดังกล่าว

3.5 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่ามัธยฐาน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และดำเนินการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) และสหสัมพันธ์ (correlation) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้และจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์แนวปะการัง โดยตัวแปรกลุ่มและตัวแปรอันดับจะถูกแปลงให้เป็นตัวแปร dummy ก่อนจะดำเนินการวิเคราะห์ ในขณะที่ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมกลุ่มย่อยได้ถูกนำไปวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) เพื่อนำเสนอประเด็นที่สำคัญ เถลถายการแปลผลจากคะแนนการวัดระดับความรู้และจิตสำนึก มีดังนี้

การวัดระดับความรู้

การวัดระดับความรู้ได้จากการแปลผลจากคะแนนของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ในส่วนของ การวัดความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง โดยใช้เกณฑ์การกำหนดช่วง ดังนี้

$$\begin{aligned}\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= (\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}) / \text{จำนวนชั้น} \\ &= (15-0)/3 \\ &= 5\end{aligned}$$

ดังนั้น การแปลระดับระดับความรู้จะเป็นไปตามช่วงคะแนนเฉลี่ยดังนี้

10.01 – 15.00	หมายถึง มีความรู้ในระดับมาก
5.01 – 10.00	หมายถึง มีความรู้ในระดับปานกลาง
0.00 – 5.00	หมายถึง มีความรู้ในระดับน้อย

การวัดระดับจิตสำนึก

การวัดระดับจิตสำนึกจะทำการแปลผลจากคะแนนของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ในส่วนของ จิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง โดยใช้เกณฑ์การกำหนดช่วง ดังนี้

$$\begin{aligned}\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= (\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}) / \text{จำนวนชั้น} \\ &= (5-1)/3 \\ &= 1.33\end{aligned}$$

ดังนั้น การแปลระดับจิตสำนึกจะเป็นไปตามช่วงคะแนนเฉลี่ยดังนี้

3.67 – 5.00	หมายถึง มีจิตสำนึกในระดับมาก
2.34 – 3.66	หมายถึง มีจิตสำนึกในระดับปานกลาง
1.00 – 2.33	หมายถึง มีจิตสำนึกในระดับน้อย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัย

4.1 สถานการณ์และระบบการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดชุมพร

4.1.1 แนวโน้มจำนวนนักท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร

เนื่องจากจังหวัดชุมพรมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทั้งทางบกและทางทะเล ปัจจุบันมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพรเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากขึ้น ทำให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นต่อเนื่องทุกปี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดชุมพร และสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชุมพร เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบและส่งเสริมด้านการตลาดโดยตรง นอกจากนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคมยังมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวของจังหวัดชุมพรอีกด้วย (บุญศิลป์ จิตตะประพันธ์ และคณะ 2557) จากสถิติการท่องเที่ยวของจังหวัดชุมพรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 – 2560 (ตารางที่ 4-1) แสดงให้เห็นว่าจำนวนผู้เยี่ยมชมเพิ่มขึ้นทุกปี ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ อัตราการเพิ่มของจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างปี พ.ศ. 2556 – 2560 เฉลี่ยเท่ากับ 7.98 คนต่อปี โดยในปี พ.ศ. 2560 พบว่ามีผู้เยี่ยมชมทั้งสิ้น 1,462,347 คน แบ่งเป็นชาวไทย 1,350,753 คน และชาวต่างชาติ 111,594 คน โดยร้อยละ 80 เป็นนักท่องเที่ยว ส่วนที่เหลือเป็นนักท่องเที่ยวระยะเวลาวานักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวเท่ากับ 2.47 วัน

ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติเท่ากับ 2,088.83 และ 2,928.99 บาท/คน/วัน ตามลำดับ ในปี พ.ศ. 2560 จังหวัดชุมพรมีรายได้จากการท่องเที่ยวเท่ากับ 6,915.88 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 ประมาณ 676.01 ล้านบาท รายได้ทั้งหมดกว่าร้อยละ 90 มาจากนักท่องเที่ยวชาวไทย เนื่องจากสัดส่วนของผู้เยี่ยมชมชาวไทยเมื่อเทียบกับชาวต่างชาติมีสูงถึงร้อยละ 91 ในปี พ.ศ. 2560 จังหวัดชุมพรมีสถานประกอบการที่พักจำนวนทั้งสิ้น 5,141 ห้อง และมีอัตราการเข้าพักประมาณ 60% และมีผู้ใช้บริการถึง 1,171,904 คน

จากการพยากรณ์โดยใช้ข้อมูลผู้เยี่ยมชมในจังหวัดชุมพรของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ระหว่างปี พ.ศ. 2552 – 2560 เป็นข้อมูลฐานในการพยากรณ์ (ภาพที่ 4-1) พบว่าจำนวนผู้เยี่ยมชมในจังหวัดชุมพรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ การพยากรณ์จำนวนผู้เยี่ยมชมชาวไทย ด้วยสมการพยากรณ์แบบลอการิทึม ($y = 409066\ln(x) + 391868$) ที่มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์สูงที่สุด ($R^2=0.9756$) พบว่าในปี พ.ศ. 2561 จะมีผู้เยี่ยมชมชาวไทยจำนวน 1,333,777 คน ปี พ.ศ. 2562 จำนวน 1,372,765 คน และปี 2563 จำนวน 1,408,359 คน ในขณะที่การพยากรณ์จำนวนผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติจะใช้สมการพยากรณ์เส้นตรง ($y = 8739.3x + 39395$) ที่ให้ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์สูงที่สุด ($R^2=0.9352$) พบว่าในปี พ.ศ. 2561 จะมีผู้เยี่ยมชมชาวไทยจำนวน 126,788 คน ปี พ.ศ. 2562 จำนวน 135,527 คน และปี 2563 จำนวน 144,267 คน

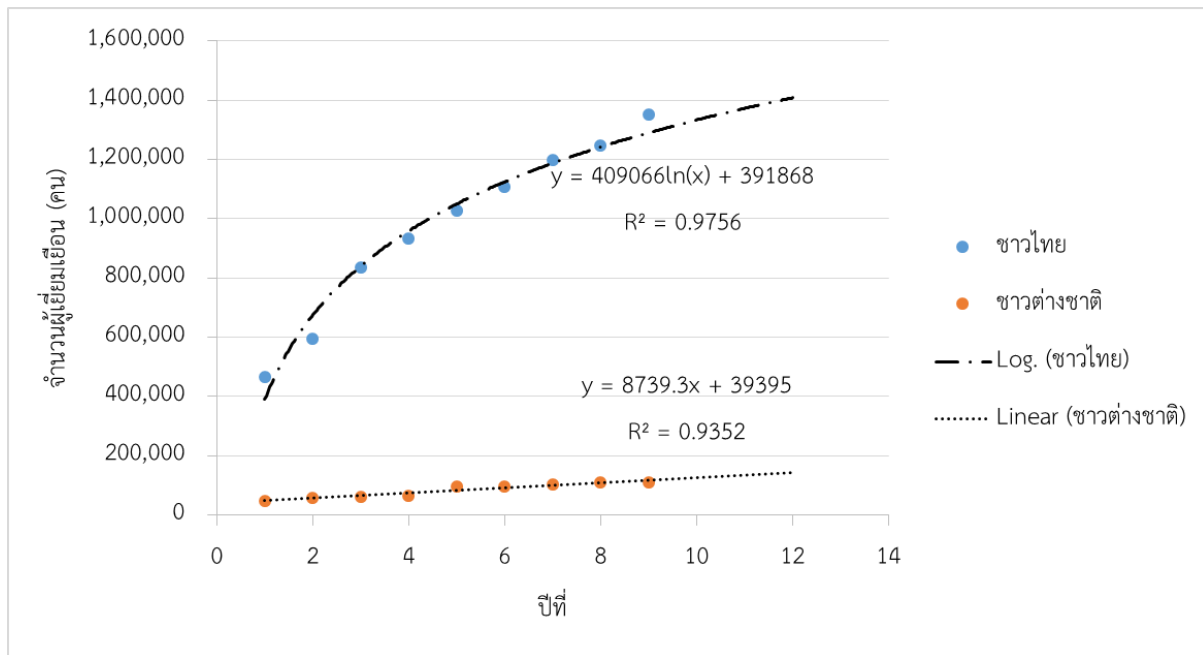
ตารางที่ 4-1 สรุปสถานการณ์ท่องเที่ยวภายใน จังหวัดชุมพร พ.ศ. 2552 – 2560

ข้อมูล	ปี พ.ศ.										
	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560		
จำนวนผู้เยี่ยมเยือน	513,785	652,767	898,780	997,406	1,123,722	1,203,977	1,301,218	1,357,428	1,462,347		
ชาวไทย	466,827	595,137	835,912	932,422	1,028,332	1,107,739	1,197,913	1,248,569	1,350,753		
ชาวต่างชาติ	46,958	57,630	62,868	64,984	95,390	96,238	103,305	108,859	111,594		
จำนวนนักท่องเที่ยว	436,032	527,484	731,199	813,657	917,277	985,984	1,067,768	1,110,208	1,185,662		
ชาวไทย	394,860	478,507	674,970	756,810	846,212	914,220	990,845	1,029,942	1,101,008		
ชาวต่างชาติ	41,172	48,977	56,229	56,847	71,065	71,764	76,923	80,266	84,654		
จำนวนนักท่องเที่ยว	77,753	125,283	167,581	183,749	206,445	217,993	233,450	247,220	276,685		
ชาวไทย	71,967	116,630	160,942	175,612	182,120	193,519	207,068	218,627	249,745		
ชาวต่างชาติ	5,786	8,653	6,639	8,137	24,325	24,474	26,382	28,593	26,940		
ระยะเวลาพักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยว (วัน)	2.22	2.53	2.62	2.77	2.81	2.62	2.54	2.49	2.47		
ชาวไทย	2.10	2.48	2.59	2.76	2.81	2.62	2.54	2.48	2.47		
ชาวต่างชาติ	3.40	3.02	2.95	2.91	2.80	2.68	2.63	2.60	2.56		
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย (บาท/คน/วัน)											
ผู้เยี่ยมเยือน	1,466	1,489	1,878	1,761	1,804	1,882	1,991,710	2,072,920	2,152.55		
ชาวไทย	1,434	1,444	1,842	1,705	1,749	1,828	1,934,350	2,014,370	2,088.83		
ชาวต่างชาติ	1,662	1,867	2,274	2,496	2,438	2,528	2,674,950	2,757,330	2,928.99		
นักท่องเที่ยว	1,495	1,520	1,916	1,801	1,845	1,910	2,041,030	2,127,410	2,212.36		
ชาวไทย	1,463	1,472	1,880	1,742	1,785	1,868	1,978,800	2,063,610	2,143.81		
ชาวต่างชาติ	1,684	1,906	2,299	2,545	2,560	2,654	2,815,140	2,908,250	3,072.49		

ตารางที่ 4-1 สรุปสถานการณ์ท่องเที่ยวภายใน จังหวัดชุมพร พ.ศ. 2552 – 2559 (ต่อ)

ข้อมูล	ปี พ.ศ.									
	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	
นักพัฒนา	1,102	1,154	1,435	1,275	1,304	1,342	1,417,390	1,464,120	1,517,89	
ชาวไทย	1,101	1,150	1,427	1,265	1,285	1,320	1,394,130	1,439,070	1,490,20	
ชาวต่างชาติ	1,118	1,213	1,644	1,502	1,442	1,509	1,599,950	1,655,660	1,774,69	
รายได้จากการท่องเที่ยว (ล้านบาท)										
ผู้เยี่ยมเยือน	1,535	2,173	3,914	4,297	5,022	5,281	5,880.55	6,239.870	6,915.88	
ชาวไทย	1,292	1,881	3,522	3,864	4,478	4,731	5,268.82	5,585.60	6,202.22	
ชาวต่างชาติ	242	292	393	433	544	550	611.73	654.27	713.66	
สถานประกอบการที่พักแรม										
จำนวนห้อง	1,993	2,134	3,448	3,598	3,920	4,570	4,824	4,823.00	5,141	
อัตราการเข้าพัก (%)	35.32	29.56	33.88	46.72	45.72	48.41	54.92	58.23	59.88	
จำนวนผู้เข้าพักแรม	372,937	408,611	664,243	732,371	903,293	978,982	1,060,778	1,102,030	1,171,904	
ชาวไทย	336,763	365,562	609,385	675,952	832,228	907,218	983,855	1,021,764	1,087,269	
ชาวต่างชาติ	36,174	43,049	54,858	56,419	71,065	71,764	76,923	80266.00	84,635	

ที่มา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สืบค้นจาก https://www.mots.go.th/more_news.php?cid=411

หมายเหตุ ใช้ข้อมูลระหว่างปี 2552 – 2560 เป็นข้อมูลฐานในการพยากรณ์

ภาพที่ 4-1 แนวโน้มจำนวนผู้เยี่ยมชมในจังหวัดชุมพร ปี พ.ศ. 2561 – 2563

ในขณะที่จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรยังมีสัดส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนผู้เยี่ยมชมทั้งหมดของจังหวัดชุมพรในแต่ละปี (ตารางที่ 28) ในปีงบประมาณ 2560 มีนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรเพียง 13,641 คน และเมื่อพิจารณาจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรตั้งแต่ปีงบประมาณ 2556 พบว่ามีแนวโน้มแปรผันขึ้นลงลดลงเล็กน้อย ในขณะที่ช่วงปีงบประมาณ 2560 พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรน้อยกว่าปกติ โดยมีนักท่องเที่ยวทั้งสิ้นเพียง 13,641 คน แบ่งเป็นชาวไทย 11,982 คน และชาวต่างชาติ 1,659 คน ทำให้มีรายได้จากการเก็บค่าเข้าอุทยานแห่งชาติเพียง 962,770 บาท อย่างไรก็ตามจำนวนนักท่องเที่ยวในปีงบประมาณ 2561 มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมากถึง 49,136 คน โดยในปีงบประมาณดังกล่าวมีรายได้จากการเก็บค่าเข้าอุทยานแห่งชาติสูงถึง 2,427,330 บาท เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนระหว่างนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 96 เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย และอีกประมาณ 4 % เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ อย่างไรก็ตามยังพบว่าสัดส่วนของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในปีงบประมาณ 2556 – 2557 มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเพียงร้อยละ 1.5 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 2.29 – 2.69 ในปีงบประมาณ 2558 – 2559 โดยเฉพาะอย่างยิ่งปีงบประมาณ 2560 - 2561 สัดส่วนของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเพิ่มสูงถึงร้อยละ 12.16 และร้อยละ 4.01 ตามลำดับ อย่างไรก็ตามจำนวนนักท่องเที่ยวจากรายงานสถิติของอุทยานแห่งชาติอาจต่ำกว่าความเป็นจริง เนื่องจากเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรครอบคลุมตลอดแนวชายฝั่ง นักท่องเที่ยวบางส่วนสามารถเข้ามาท่องเที่ยวได้ตลอดโดยไม่ได้จ่ายค่าธรรมเนียมค่าเข้าอุทยานแห่งชาติ ซึ่งอาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติน้อยกว่าความเป็นจริง

จากการพยากรณ์โดยใช้ข้อมูลนักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ระหว่างปีงบประมาณ 2556 – 2561 เป็นข้อมูลฐานในการพยากรณ์ (ภาพที่ 6) พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ การพยากรณ์จำนวนนักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรด้วยสมการพยากรณ์แบบพหุนามกำลังสอง ($2527.2x^2 - 16376x + 47710$) ที่มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์สูงที่สุด ($R^2=0.3757$) พบว่าในปีงบประมาณ 2562 จะมี

นักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 56,911 คน ปีงบประมาณ 2563 จำนวน 78,443 คน และปีงบประมาณ 2564 จำนวน 105,029 คน ในขณะที่การพยากรณ์จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติจะใช้สมการพหุนามกำลังสอง ($87x^2 - 268.54x + 606.4$) ที่ให้ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์สูงที่สุด ($R^2=0.9525$) พบว่าในปีงบประมาณ 2562 จะมีนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 2,990 คน ปีงบประมาณ 2563 จำนวน 4,026 คน และปีงบประมาณ 2564 จำนวน 5,237 คน

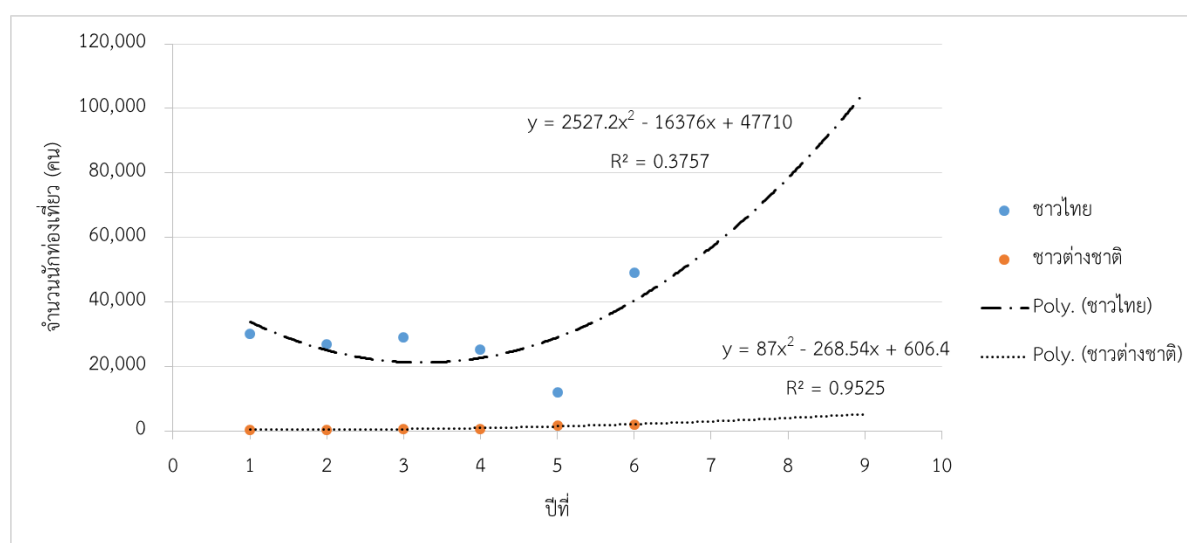
โดยทั่วไปอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรมีนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวตลอดทั้งปี กิจกรรมเด่นที่พบในบริเวณอุทยานแห่งชาติได้แก่ การดำน้ำดูปะการังทั้งที่เป็นการดำน้ำตื้นและน้ำลึก โดยพบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยจะเข้ามาท่องเที่ยวมากในช่วงเดือนมกราคม – กรกฎาคม และจำนวนมากที่สุดในช่วงเดือนเมษายน ในขณะที่นักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากในช่วงเดือนเมษายน – กันยายน และพบจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติมาที่มากที่สุดในช่วงเดือนกันยายน

ตารางที่ 4-2 จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการจัดเก็บค่าเข้าชมอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร

ปีงบประมาณ	จำนวนนักท่องเที่ยว			สัดส่วนของนักท่องเที่ยวต่างชาติ	รายได้จากการจัดเก็บค่าเข้าชมอุทยานฯ (บาท)
	ชาวไทย	ชาวต่างชาติ	รวม		
2556	30,215	431	30,646	1.41	1,232,390
2557	26,929	398	27,327	1.46	1,190,511
2558	28,917	678	29,595	2.29	1,479,691
2559	25,163	696	25,859	2.69	1,209,030
2560	11,982	1,659	13,641	12.16	962,770
2561	49,136	2,054	51,190	4.01	2,427,330

ที่มา กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช สืบค้นจาก

<http://portal.dnp.go.th/Content/nationalpark?contentId=3719>

หมายเหตุ ใช้ข้อมูลระหว่างปี 2556 – 2561 เป็นข้อมูลฐานในการพยากรณ์

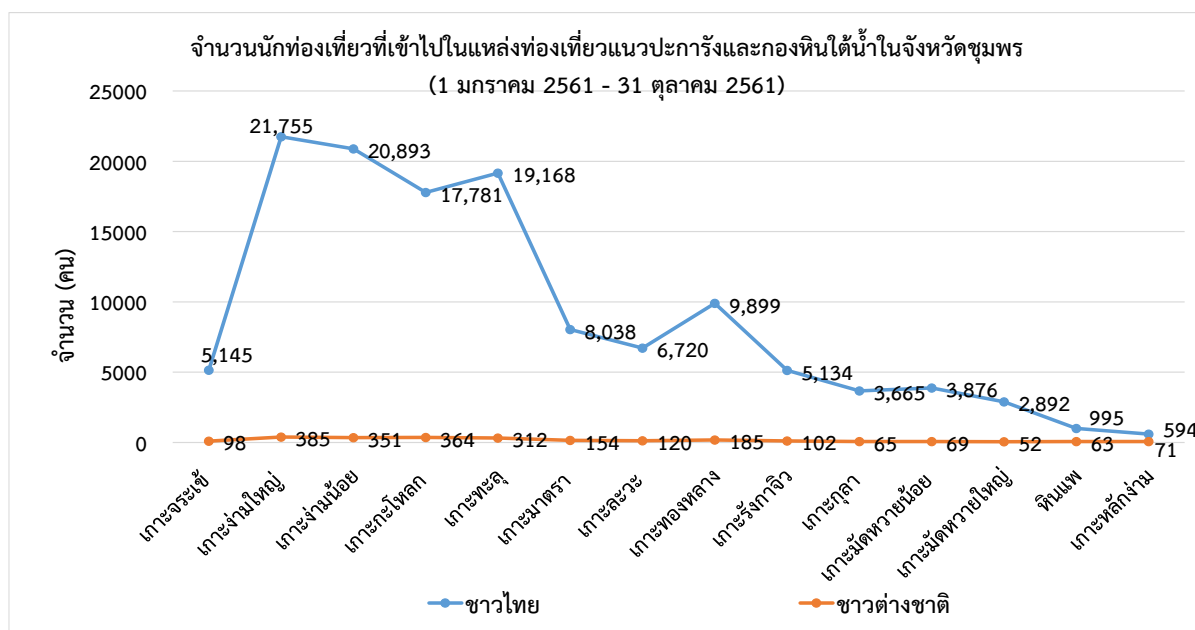
ภาพที่ 4-2 แนวโน้มจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร ปี พ.ศ. 2562 – 2564

ผลการพยากรณ์ในภาพรวมแสดงให้เห็นว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมเยือนในจังหวัดชุมพร มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ผลการพยากรณ์นี้ได้มาจากการทำนายโดยใช้ข้อมูลสถิติของผู้เยี่ยมเยือนในอดีต เป็นฐานในการพยากรณ์และผลการพยากรณ์นี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าในอนาคตมีสถานการณ์ปกติ ดังนั้นความไม่แน่นอนของผลการพยากรณ์นี้อาจเกิดขึ้นได้ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เช่น ภัยธรรมชาติ สภาวะเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยว พฤติกรรมนักท่องเที่ยว เป็นต้น

4.1.2 กิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร

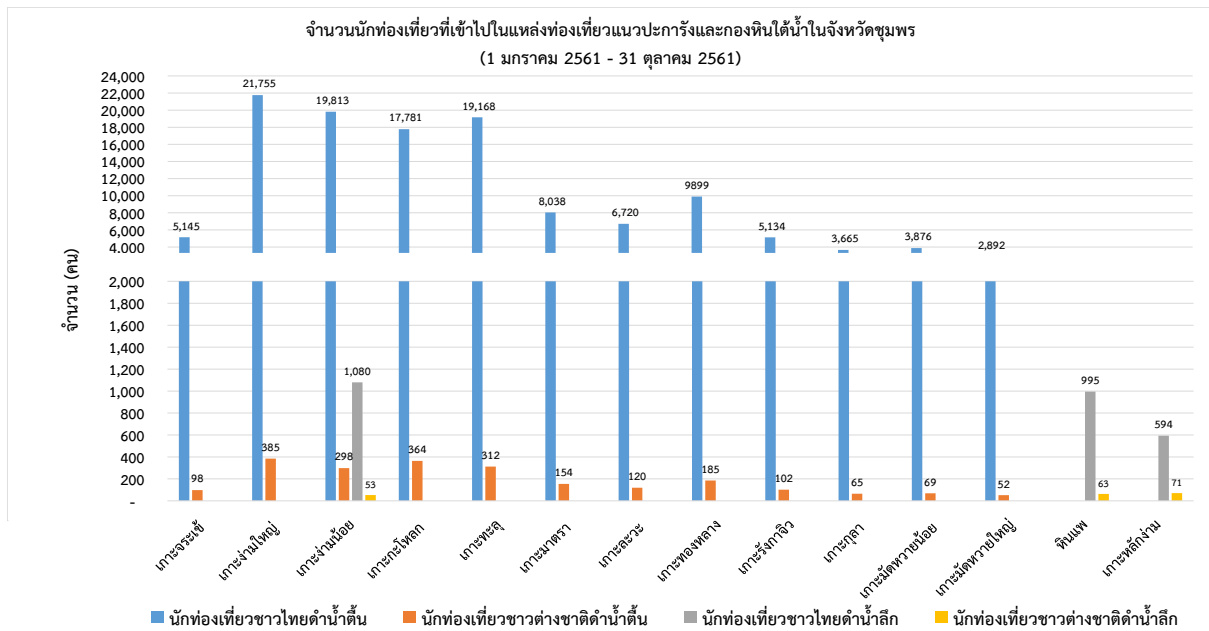
1. แหล่งดำน้ำและการใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน

จังหวัดชุมพรมีชายฝั่งทะเลที่มีทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ เช่น แนวปะการัง ชายหาด ป่าชายเลน เป็นต้น ซึ่งเป็นฐานทรัพยากรที่สำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมการดำน้ำตื้นและน้ำลึกเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญหนึ่งของการท่องเที่ยวทางทะเลที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดชุมพร จังหวัดชุมพรมีหมู่เกาะน้อยใหญ่รวมถึงกองหินใต้น้ำที่เรียงรายตามชายฝั่งของจังหวัดชุมพร เกาะส่วนใหญ่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร ในขณะที่เกาะบางแห่งและกองหินใต้น้ำส่วนใหญ่อยู่นอกเขตอุทยานแห่งชาติ จากการศึกษาภายใต้โครงการประเมินขีดความสามารถในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยวกองหินใต้น้ำที่สำคัญของจังหวัดชุมพรพบว่าในปัจจุบันจุดดำน้ำที่มีการใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร ได้แก่ 1. เกาะจรเข้มะ 2. เกาะง่ามใหญ่ 3. เกาะง่ามน้อย 4. เกาะกะโหลก 5. เกาะทะลุ 7. เกาะมาตรา 8. เกาะละวะ 9. เกาะทองหลาง 10. เกาะรังกาจิว 11. เกาะกุลา 12. เกาะมัดหวายน้อย และ 13. เกาะมัดห้วยใหญ่ กิจกรรมที่พบส่วนใหญ่เป็นการดำน้ำตื้น ในขณะที่กิจกรรมดำน้ำลึกพบในบริเวณเกาะง่ามน้อยและหินแพ นักท่องเที่ยวที่เข้าไปใช้ประโยชน์ในแหล่งท่องเที่ยวแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย และส่วนใหญ่นิยมดำน้ำตื้น โดยพบมากในบริเวณเกาะง่ามใหญ่ เกาะง่ามน้อย เกาะกะโหลก และเกาะทะลุ จากการประมาณการณ์ในช่วง เดือนมกราคม – 31 ตุลาคม 2561 มีนักท่องเที่ยวสะสมในบริเวณเกาะทั้งสี่เกาะดังกล่าวสูงถึง 18,145 – 22,140 คน

หมายเหตุ: ข้อมูลจากการสำรวจภายใต้โครงการประเมินขีดความสามารถในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยวกองหินใต้น้ำที่สำคัญของจังหวัดชุมพร

ภาพที่ 4-3 จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่เข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร (1 มกราคม 2561 – 31 ตุลาคม 2561)

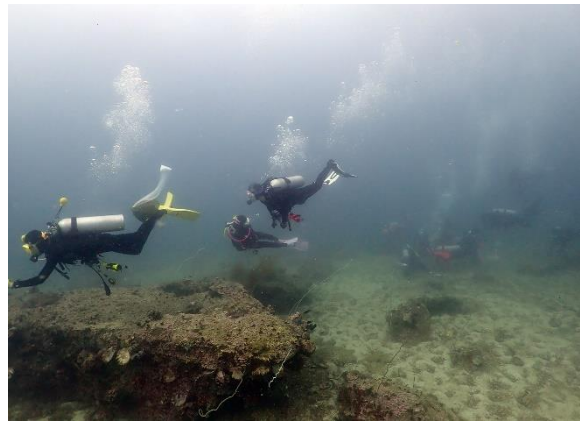
หมายเหตุ: ข้อมูลจากการสำรวจภายใต้โครงการประเมินขีดความสามารถในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยวกองหินใต้น้ำที่สำคัญของจังหวัดชุมพร

ภาพที่ 4-4 จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติเข้าไปดำน้ำตื้น และดำน้ำลึกในแหล่งท่องเที่ยวแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร (1 มกราคม 2561 – 31 ตุลาคม 2561)

กิจกรรมดำน้ำตื้น

ภาพที่ 4-5 กิจกรรมดำน้ำตื้นในแหล่งท่องเที่ยวแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร

กิจกรรมดำน้ำลึก

ภาพที่ 4-6 กิจกรรมดำน้ำลึกในแหล่งท่องเที่ยวแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร

ตารางที่ 4-3 การใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวในปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	การใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวในปัจจุบัน	การใช้ประโยชน์พื้นที่
1. เกาะจรเข้มะ	ดำน้ำตื้น	อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ
2. เกาะง่ามใหญ่	ดำน้ำตื้น	อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ
3. เกาะง่ามน้อย	ดำน้ำตื้น/ดำน้ำลึก	อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ
4. เกาะกะโหลก	ดำน้ำตื้น	อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ
5. เกาะทะลุ	ดำน้ำตื้น	อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ
6. เกาะหลักง่าม	ดำน้ำลึก	อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ
7. เกาะมาตรา	ดำน้ำตื้น	อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ
8. เกาะละวะ	ดำน้ำตื้น	อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ
9. เกาะทองหลาง	ดำน้ำตื้น	อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ
10. เกาะรังกาจิ๋ว	ดำน้ำตื้น	อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ
11. เกาะกุลา	ดำน้ำตื้น	อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ
12. เกาะมัดหวายน้อย	ดำน้ำตื้น	อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ
13. เกาะมัดหวายใหญ่	ดำน้ำตื้น	อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ
14. เกาะรางบรรทัด	ไม่มีการใช้ประโยชน์	อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ

ตารางที่ 4-3 การใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวในปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร (ต่อ)

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	การใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวในปัจจุบัน	การใช้ประโยชน์พื้นที่
15. หินแพ	ดำน้ำลึก	อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ
16. หินกลางอ่าว	ไม่มีการใช้ประโยชน์	อยู่นอกเขตอุทยานแห่งชาติ
17. หินแห้ง	ไม่มีการใช้ประโยชน์	อยู่นอกเขตอุทยานแห่งชาติ
18. หินใหม่	ไม่มีการใช้ประโยชน์	อยู่นอกเขตอุทยานแห่งชาติ
19. หินทองโว่	ไม่มีการใช้ประโยชน์	อยู่นอกเขตอุทยานแห่งชาติ
20. หินเจดทะเล	ไม่มีการใช้ประโยชน์	อยู่นอกเขตอุทยานแห่งชาติ
21. หินพุ่ม	ไม่มีการใช้ประโยชน์	อยู่นอกเขตอุทยานแห่งชาติ
22. หินคันทุรี	ไม่มีการใช้ประโยชน์	อยู่นอกเขตอุทยานแห่งชาติ
23. หินอ่าง	ไม่มีการใช้ประโยชน์	อยู่นอกเขตอุทยานแห่งชาติ

หมายเหตุ: ข้อมูลจากการสำรวจภายใต้โครงการประเมินขีดความสามารถในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยวกองหินใต้น้ำที่สำคัญของจังหวัดชุมพร

2. รูปแบบการให้บริการกิจกรรมดำน้ำในปัจจุบัน

ปัจจุบันกิจกรรมการดำน้ำตื้นและดำน้ำลึกเป็นกิจกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร โครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนด้านการท่องเที่ยวได้รับการพัฒนามากขึ้นเมื่อเทียบกับในอดีต มีระบบการคมนาคมที่สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้มีจำนวนผู้ประกอบการนำเที่ยวเพิ่มขึ้นและมีบริการต่าง ๆ เพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มจำนวนขึ้นในแต่ละปี นอกจากนี้ผู้ประกอบการท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ เช่น ที่พัก ร้านอาหาร ร้านค้าทั่วไป เพิ่มขึ้นอีกด้วย ในปัจจุบันพบว่าผู้ประกอบการนำเที่ยวที่ขึ้นทะเบียนกับอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 40 ราย ผู้ประกอบการดังกล่าวกว่าร้อยละ 60 เป็นผู้ประกอบการเรือนำเที่ยวขนาดเล็ก ซึ่งเป็นชาวประมงที่ดัดแปลงเรือประมงให้เป็นเรือนำเที่ยว ส่วนใหญ่พานักท่องเที่ยวไปดำน้ำและตกปลา มีแพคเกจดำน้ำตื้นให้นักท่องเที่ยวเลือกหลายเส้นทาง ดังนี้

- 1) ทำเรือทุ่มหา อำเภอบางสะพาน ไปยังเกาะร้านเป็ด เกาะร้านไก่ และเกาะเวียง
- 2) ทำเรือบ้านสะพลี ไปยัง เกาะจระเข้ เกาะง่ามใหญ่ เกาะง่ามน้อย
- 3) ปากน้ำชุมพร ไปยัง เกาะง่ามใหญ่ เกาะง่ามน้อย เกาะกะโหลก เกาะทะเล
- 4) ปากน้ำชุมพร ไปยัง เกาะมาตรา เกาะหลักอีแรด เกาะละวะ เกาะรังกาจิ๋ว
- 5) ที่ทำการอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร ไปยัง เกาะง่ามใหญ่ เกาะง่ามน้อย
- 6) ที่ทำการอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร ไปยัง เกาะมาตรา เกาะหลักอีแรด เกาะละวะ และเกาะรังกาจิ๋ว
- 7) ทำเรือท้องตมใหญ่ ไปยัง เกาะกุลา เกาะมัดหวายน้อย และเกาะมัดหวายใหญ่

สำหรับแพคเกจสำหรับกิจกรรมการดำน้ำลึกในทะเลชุมพร นักท่องเที่ยวนิยมไปดำน้ำบริเวณเกาะง่ามน้อย หินแพ และจุดชมเรือหลวงปราบ โดยมีเส้นทางท่องเที่ยวดำน้ำในจังหวัดชุมพรได้ ดังนี้

- 1) ทำเรือบ้านสะพลี ไปยัง เกาะง่ามน้อย เกาะหลักง่าม หินแพ เรือจม (เรือหลวงปราบ)
- 2) ปากน้ำชุมพร ไปยัง เกาะง่ามน้อย เกาะหลักง่าม หินแพ เรือจม (เรือหลวงปราบ)
- 3) ที่ทำการอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร ไปยัง เกาะง่ามใหญ่ เกาะง่ามน้อย

นอกจากนี้ในช่วงเดือนมิถุนายน-สิงหาคมของทุกปีจะมีเรือ Liveaboard ซึ่งเป็นเรือที่นักท่องเที่ยวสามารถค้างแรมบนเรือ โดยจะนำนักท่องเที่ยวจากบริเวณปากน้ำชุมพรไปยังเกาะต่าง ๆ จนถึงเกาะเต่า เช่น เส้นทางปากน้ำชุมพร ไปยัง หินใหม่ (หินสามเหลี่ยม) เกาะร้านเป็ด เกาะร้านไก่ เกาะเต่า หรือเส้นทางปากน้ำชุมพร ไปยัง เกาะง่ามน้อย เกาะหลังง่าม หินแพ เรือจม (เรือหลวงปราบ) และเกาะเต่า

ตารางที่ 4-4 รายชื่อเรือที่ให้บริการนำเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร

ลำดับที่	ชื่อเรือ	ประเภทเรือ
1	จินตารัตน์	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
2	ล.อาภรณ์	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
3	นันทฉัตร	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
4	อ.นำโชค	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
5	วรวิทย์	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
6	มานะ 9	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
7	น้องนิค	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
8	รุ่งรัตนาวี	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
9	โชคโชคติกา	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
10	กาญจนาพาโชค	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
11	ส.วนิดา	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
12	โชควันสิทธิ์ 2	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
13	ศุภราชนาวิ	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
14	วนิตตานาวี	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
15	โชคบุญค่อง	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
16	เพชรธงชัย 99	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
17	ต.โชคศุกร	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
18	ต.กรรมนิการ์พาโชค 2	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
19	ส.ทองกลาง	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
20	โปรดนำโชค	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
21	มีเงินนำโชค	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
22	ป.รุ่งทรัพย์ทวี	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
23	ช.ชนกันต์	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
24	อ่อง 7	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
25	ตันปาล์ม	เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก
26	สยามคาตามารัน	เรือนำเที่ยวขนาดใหญ่
27	ชุมพรไคฟ์วิ่ง	เรือนำเที่ยวขนาดใหญ่
28	เอ็มไคฟ์วิ่ง	เรือนำเที่ยวขนาดใหญ่
29	ตันปาล์ม	เรือเร็ว (speed boat)
30	สยามคาตามารัน	เรือเร็ว (speed boat)

ตารางที่ 4-4 รายชื่อเรือที่ให้บริการนำเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อเรือ	ประเภทเรือ
31	แกรนด์ทราเวล	เรือเร็ว (speed boat)
32	เอ็มไดร์วิ้ง	เรือให้บริการดำน้ำลึก
33	ชุมพรไคฟ์วิ้ง	เรือให้บริการดำน้ำลึก
34	ชาวเกาะไคฟ์วิ้ง	เรือให้บริการดำน้ำลึก
35	วายุ	เรือให้บริการดำน้ำลึก
36	ฐานา1	เรือ Liveaboard
37	ฐานา2	เรือ Liveaboard
38	วินัส มาริน่า	เรือ Liveaboard
39	กฤษณ์	เรือ Liveaboard
40	สคูบาเน็ต	เรือ Liveaboard

หมายเหตุ: ข้อมูลจากการสำรวจภายใต้โครงการประเมินขีดความสามารถในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร

ตารางที่ 4-5 รายละเอียดการให้บริการเรือนำเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร

ประเภทเรือ	ความจุเรือ	จำนวนเรือ (ลำ)	อัตราค่าบริการ	หมายเหตุ
เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก	ไม่เกิน 20 คน	25	1,800-4,000บาท (เช่าเหมาลำ)	● นักท่องเที่ยวสามารถติดต่อได้ที่ทำการอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร ● ดำเนินการโดยกลุ่มเรือนำเที่ยวหมู่เกาะชุมพร ● เรือให้บริการถึงเวลา 17.00 น.
เรือนำเที่ยวขนาดกลาง	50-80 คน	5	900 – 1500 บาท/คน	● รวมอาหารเที่ยง เครื่องดื่ม ผลไม้ และรถรับ-ส่ง
เรือเร็ว (speed boat)	10-30 คน	8	1,5000-30,00 บาท (เช่าเหมาลำ)	● ราคาขึ้นอยู่กับความจุของเรือ
เรือให้บริการดำน้ำลึก	20-30 คน	6	2,500-3,000 บาท/คน/ 2 ไดรฟ์	● รวมอาหารเที่ยง เครื่องดื่ม ผลไม้ และรถรับ-ส่ง ● ราคานี้ไม่รวมอุปกรณ์ดำน้ำ
เรือ Liveaboard	20-30 คน	5	6,000 บาท/คน/10 ไดรฟ์ (3 วัน 2 คืน)	● ให้บริการเฉพาะช่วงเดือนมิถุนายน-สิงหาคมของทุกปี

หมายเหตุ: ข้อมูลจากการสำรวจภายใต้โครงการประเมินขีดความสามารถในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร

เรือนำเที่ยวขนาดเล็ก

เรือเร็ว (speed boat)

เรือนำเที่ยวขนาดใหญ่

เรือให้บริการดำน้ำลึก

เรือ Liveaboard

ภาพที่ 4-7 ตัวอย่างเรือที่ให้บริการนำเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร

4.1.3 ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวกับผู้ประกอบการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร จำนวน 152 ราย ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มีดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 63.2 เป็นเพศหญิง รองลงมาร้อยละ 36.8 เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ในช่วง 19-30 ปี ร้อยละ 40.8 รองลงมา 31-40 ปี ร้อยละ 24.3 ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 36.6 มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รองลงมาร้อยละ 25.7 มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนทั้งหมด ร้อยละ 100.0 นับถือศาสนาพุทธ สถานภาพของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 43.4 เป็นภรรยา รองลงมาร้อยละ 36.8 เป็นหัวหน้าครอบครัว ผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 92.8 เป็นคนในท้องถิ่นเกิดในอำเภอนี้ รองลงมาร้อยละ 7.2 เป็นคนที่ย้ายมาจากจังหวัดอื่น และร้อยละ 82.2 มีสถานภาพสมรส รองลงมาร้อยละ 15.8 สถานภาพโสด และพบว่าร้อยละ 71.7 มีบทบาททางสังคมเป็นราษฎรทั่วไป รองลงมาร้อยละ 18.6 เป็นสมาชิกกรรมการกลุ่ม ส่วนอาชีพเสริม ได้แก่ ค้าขาย ร้อยละ 46.3 ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 62.3 มีรายได้จากอาชีพหลักอยู่ในช่วง 50,001- 100,000 บาทต่อเดือน รองลงมาร้อยละ 22.4 มีรายได้จากอาชีพหลักอยู่ในช่วง 100,001-500,000 บาทต่อเดือน ส่วนรายได้จากอาชีพรองร้อยละ 43.3 อยู่ในช่วงน้อยกว่า 10,000 บาทต่อเดือน รองลงมา ร้อยละ 35.7 อยู่ในช่วง 10,001-20,000 บาทต่อเดือน รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4-6

ตารางที่ 4-6 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

(n = 152)

ข้อมูลทั่วไป	ความถี่	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	56	36.8
หญิง	96	63.2
รวม	152	100.0
อายุ		
19-30 ปี	62	40.8
31-40 ปี	37	24.3
41-50 ปี	29	19.1
51-60 ปี	19	12.5
มากกว่า 60 ปี	5	3.3
รวม	152	100.0
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	3	2.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	54	35.6
มัธยมศึกษาตอนต้น	37	24.6
ปริญญาตรี	33	21.7
สูงกว่าปริญญาตรี	25	16.1
รวม	100	100.0

ตารางที่ 4-6 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ (ต่อ)

(n = 152)

ข้อมูลทั่วไป	ความถี่	ร้อยละ
ศาสนา		
พุทธ	100.0	
รวม	100.0	
สถานภาพ		
หัวหน้าครอบครัว	56	36.8
ภรรยา	66	43.4
บุตร	24	15.8
พี่น้อง	6	3.9
รวม	152	100.0
ภูมิลำเนา		
เกิดในอำเภอนี้	141	92.8
ย้ายมาจากที่อื่น	11	7.2
รวม	152	100.0
สถานภาพทางครอบครัว		
สมรส	125	82.2
โสด	24	15.8
หม้าย	3	2.0
รวม	152	100.0
สถานภาพทางสังคม		
กำนัน	2	1.3
ผู้ใหญ่บ้าน	9	5.6
สมาชิกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (อปท.)	15	9.8
ราษฎร	102	67.7
กรรมการกลุ่ม	24	15.6
รวม	100.0	
อาชีพหลัก		
ประมง	8	5.3
เกษตรกรรม	8	5.3
รับจ้างทั่วไป	27	17.8
ค้าขาย	34	22.4
ธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	75	49.2
รวม	152	100.0

ตารางที่ 32 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ (ต่อ)

(n = 152)

ข้อมูลทั่วไป	ความถี่	ร้อยละ
อาชีพเสริม		
ประมง	70	46.3
เกษตรกรรม	8	5.3
รับจ้างทั่วไป	12	7.9
ค้าขาย	7	4.7
ธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	18	11.7
รายได้เฉลี่ยอาชีพหลัก (บาทต่อเดือน)		
น้อยกว่า 50,000	5	3.5
50,001- 100,000	95	62.3
100,001-500,000	34	22.4
500,001-1,000,000	18	11.8
รวม	152	100.0
รายได้เฉลี่ยอาชีพเสริม (บาทต่อเดือน)		
น้อยกว่า 10,000	66	43.3
10,001-20,000	54	35.7
20,001-30,000	22	14.3
มากกว่า 30,000	10	6.7
รวม	152	100.0

2. ข้อมูลการประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร ประกอบด้วยผู้ประกอบการที่พัก (โรงแรม รีสอร์ท โฮมสเตย์) ร้อยละ 31.3 นำเที่ยวและดำน้ำดูปะการัง ร้อยละ 30.2 เป็น ร้านให้เช่าอุปกรณ์ดำน้ำ 8.4 และผู้ประกอบการร้านอาหาร 30.1 ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและดำน้ำดูปะการัง ส่วนใหญ่ร้อยละ 55.7 มีจำนวนเรือนำเที่ยว 1-5 ลำ รองลงมาร้อยละ 27.4 มีจำนวนเรือนำเที่ยว 5-10 ลำ และที่เหลืออีกร้อยละ 6.9 มีเรือนำเที่ยว 11 – 15 ลำ ผู้ประกอบการธุรกิจประเภทร้านอาหารส่วนใหญ่ ร้อยละ 67.7 มีจำนวนโต๊ะบริการ 5-10 โต๊ะ รองลงมาร้อยละ 26.6 มีจำนวนโต๊ะบริการ 1-5 โต๊ะ ผู้ประกอบการธุรกิจที่พัก (โรงแรม รีสอร์ท โฮมสเตย์) ส่วนใหญ่ร้อยละ 65.3 มีจำนวนห้องพักให้บริการ 11-20 ห้อง รองลงมา ร้อยละ 23.4 มีจำนวนห้องพักให้บริการ 1-10 ห้อง

ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ประมาณว่าร้อยละ 76.7 มีจำนวนลูกจ้าง 1-5 คน และอีกร้อยละ 15.4 มีจำนวนลูกจ้าง 6-10 คน ลูกจ้างทั้งหมดเป็นคนไทยมีทั้งเป็นคนในท้องถิ่นและคนที่มาจากต่างอำเภอ และต่างจังหวัด กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจเรือนำเที่ยวและดำน้ำดูปะการังทั้งหมดได้ขึ้นทะเบียนเรือนำเที่ยวกับอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร นอกจากนี้ผู้ประกอบการบางรายยังเป็นสมาชิกของสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดชุมพรอีกด้วย ฤดูกาลท่องเที่ยวบริเวณจังหวัดชุมพรในฤดูกาลท่องเที่ยวเริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม-ตุลาคม และมีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยมากที่สุดช่วงเดือนเมษายน ในขณะที่นักท่องเที่ยวต่างชาติมีจำนวนมากในช่วงเดือนกันยายนและตุลาคม

ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยอยู่ในช่วง 50,001- 100,000 บาทต่อเดือน ส่วนในช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ มีรายได้เฉลี่ยอยู่ในช่วง 10,000-50,000 บาทต่อเดือน กิจกรรมที่ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวดำเนินาผู้ประกอบการให้บริการส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมดำน้ำตื้น โดยพานักท่องเที่ยวไปในบริเวณหมู่เกาะในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4-7

ตารางที่ 4-7 ข้อมูลธุรกิจการท่องเที่ยวทางทะเลที่พบในจังหวัดชุมพร (n = 152)

ข้อมูลธุรกิจการท่องเที่ยวทางทะเลที่พบในจังหวัดชุมพร	ความถี่	ร้อยละ
ลักษณะของธุรกิจท่องเที่ยว		
นำเที่ยวและดำน้ำตื้นปะการัง	46	30.2
ที่พัก (โรงแรม รีสอร์ท โฮมสเตย์)	48	31.3
ร้านให้เช่าอุปกรณ์ดำน้ำ	13	8.4
ร้านอาหาร	45	30.1
รวม	152	100.0
ข้อมูลเกี่ยวกับธุรกิจท่องเที่ยว		
จำนวนเรือนำเที่ยว (ลำ)		
1-5	100	65.7
ข้อมูลธุรกิจการท่องเที่ยวทางทะเลที่พบในจังหวัดชุมพร		
5-10	42	27.4
11-15	10	6.9
รวม	152	100.0
จำนวนโต๊ะบริการ (โต๊ะ)		
1-5	40	26.6
5-10	103	67.7
มากกว่า 10	9	5.7
รวม	152	100.0
จำนวนห้อง (ห้อง)		
1-10	35	23.4
11-20	99	65.3
มากกว่า 20	18	11.3
รวม	152	100.0
จำนวนลูกจ้าง (คน)		
1-5	121	76.7
6-10	19	15.4
มากกว่า 10	12	7.9
รวม	152	100.0

ตารางที่ 4-7 ข้อมูลธุรกิจการท่องเที่ยวทางทะเลที่พบในจังหวัดชุมพร (ต่อ)

(n = 152)

ข้อมูลธุรกิจการท่องเที่ยวทางทะเลที่พบในจังหวัดชุมพร	ความถี่	ร้อยละ
การเป็นสมาชิกกลุ่ม/ชมรมหรือสมาคมการท่องเที่ยว		
กลุ่มเรือสำราญในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร	54	35.2
สมาชิกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร	79	52.3
ไม่ได้เป็นสมาชิก	15	9.8
อื่น ๆ เช่น สมาคมดำน้ำลึกแห่งประเทศไทย	4	2.7
รวม	152	100.0
รายได้สุทธิในช่วงฤดูท่องเที่ยว (บาทต่อเดือน)		
0 – 5,000	33	22.2
5,001 – 10,000	13	8.4
10,001 – 50,000	38	24.8
50,001 – 100,000	66	43.3
มากกว่า 100,000	2	1.3
รวม	152	100.0
รายได้สุทธินอกช่วงฤดูท่องเที่ยว (บาทต่อเดือน)		
0 – 5,000	43	28.4
5,001 – 10,000	49	32.4
10,001 – 50,000	60	39.2
รวม	152	100
กิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเล		
ดำน้ำตื้น (Snorkeling)	43	28.6
ดำน้ำลึก (SCUBA)	9	5.7
ว่ายน้ำ	48	31.4
Sea walking	0.0	0.0
สกูตเตอร์ (Scooter)	0.0	0.0
ตกปลา	39	25.7
เรือคายัค/แคนู	13	8.6
รวม	152	100.0

3. ความรู้และจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง

1) ผลการประเมินระดับความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง

จากการประเมินระดับความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรปะการัง พบว่าผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวมีระดับความรู้ในระดับสูง โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 10.75 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.18 คะแนน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นคำถามพบว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังเข้าใจผิดพลาด ยกตัวอย่างเช่น ผู้ประกอบการกว่าร้อยละ 80 ยังเชื่อว่าปะการังสามารถเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็ว และร้อยละ 44.7 เข้าใจว่าความขุ่นของน้ำทะเลไม่ทำให้ปะการังตาย รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4-8

ตารางที่ 4-8 ผลการประเมินระดับความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง

(n =152)

ข้อความ	ตอบถูก	ตอบผิด
1. ปะการังเป็นสัตว์ทะเล	100.0%	0.0%
2. ปะการังสามารถเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็ว	20.4%	79.6%
3. ปะการังสามารถสร้างหินปูนและยังช่วยเพิ่มปริมาณทรายในทะเล	96.1%	3.9%
4. แนวปะการังเป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งหลบภัยของสัตว์น้ำต่างๆ	86.2%	13.8%
5. แนวปะการังเป็นแหล่งประมงที่สำคัญต่อมนุษย์	66.6%	33.4%
6. แนวปะการังช่วยป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งและความรุนแรงของคลื่น	86.2%	13.8%
7. หากแนวปะการังเสื่อมโทรมลงไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและรายได้ของประชาชน	83.2%	16.8%
8. แนวปะการังเป็นแหล่งท่องเที่ยว และแหล่งศึกษาวิจัยที่สำคัญ	92.8%	7.2%
9. ปะการังฟอกขาวเป็นอาการที่บ่งชี้ว่าปะการังกำลังป่วยเนื่องจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เช่น อุณหภูมิ น้ำทะเลสูงผิดปกติ	66.4%	33.6%
10. การจับสัตว์น้ำโดยในแนวปะการังใช้ระเบิดและสารเคมีไม่ทำให้เกิดผลเสียต่อระบบนิเวศแนวปะการัง	70.4%	29.6%
11. ความขุ่นของน้ำทะเลไม่ทำให้ปะการังตาย	55.3%	44.7%
12. ภาวะโลกร้อนไม่ส่งผลกระทบต่อแนวปะการัง	62.5%	37.5%
13. ขยะที่เกิดขึ้นบนบกและในทะเลล้วนส่งผลกระทบต่อแนวปะการัง	88.2%	11.8%
14. การเก็บปะการังผิดกฎหมาย เนื่องจากปะการังเป็นสัตว์คุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535	66.4%	33.6%
15. การเก็บสัตว์ในแนวปะการังเช่น หอยมือเสือ กัลปังหา ไม่ทำลายสมดุลของระบบนิเวศแนวปะการัง	64.5%	35.5%
คะแนนเฉลี่ย	10.75	
คะแนนสูงสุด	15.00	
คะแนนต่ำสุด	6.00	
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	2.18	
ระดับความรู้	สูง	

หมายเหตุ

คะแนนเฉลี่ยน้อยกว่า 5.00 คะแนน = มีความรู้ระดับต่ำ

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 5.01 – 10.00 คะแนน = มีความรู้ระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยมากกว่า 10.00 คะแนน = มีความรู้ระดับสูง

2) ความคิดเห็นและระดับจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง

จากการสอบถามความคิดเห็นเพื่อประเมินระดับจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการังพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการังในภาพรวมในระดับสูง (คะแนนเฉลี่ย 3.91 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.78 คะแนน) ผู้ประกอบการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังขาดจิตสำนึกในประเด็นเรื่องขยะและน้ำเสียที่ทิ้งจากเรือ โดยเข้าใจว่าไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อแนวปะการัง เพราะน้ำทะเลจะพัดพาขยะไปบริเวณอื่นๆ และน้ำเสียสามารถเจือจางได้ นอกจากนี้ผู้ประกอบการบางรายยังไม่เห็นด้วยกับมาตรการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวในการดำน้ำชมแนวปะการัง เนื่องจากความเป็นไปได้ในการปฏิบัติยังมีอยู่น้อย จึงควรพิจารณามาตรการที่เหมาะสมอื่น ๆ รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4-9

ตารางที่ 4-9 ผลการประเมินระดับจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง (n =152)

ข้อความ	ระดับคะแนนเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับจิตสำนึก
1. ปะการังมีส่วนในการสร้างรายได้ให้ชุมชน	4.00	0.77	สูง
2. หากมีการอนุรักษ์แนวปะการังที่งดงามนี้ไว้ได้นานเท่าไรเราก็จะมีรายได้จากการนำเที่ยวนานเท่านั้น	4.44	0.57	สูง
3. จะต้องมีการควบคุมกิจกรรมการดำน้ำมิให้สร้างความเสียหายต่อแนวปะการัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักดำน้ำมือใหม่	4.24	0.47	สูง
4. ระบบนิเวศแนวปะการังเชื่อมโยงกับระบบนิเวศอื่น ๆ หากแนวปะการังเสื่อมโทรมลง ย่อมส่งผลกระทบต่อเนืองไปยังระบบนิเวศอื่นๆ	3.91	0.61	สูง
5. แนวปะการังของปะการังในประเทศไทยเสื่อมโทรมไปมากเนื่องจากการท่องเที่ยว	3.88	0.48	สูง
6. ชิ้นส่วนปะการังและสิ่งมีชีวิตที่เก็บจากแนวปะการังสามารถนำมาขายเป็นของที่ระลึกได้	3.58	1.33	ปานกลาง
7. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะช่วยลดผลกระทบต่อแนวปะการัง	3.34	0.98	ปานกลาง
8. ควรส่งเสริมให้มีการสร้างที่พักในบริเวณชายหาดที่อยู่ใกล้กับแนวปะการัง เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว	3.29	1.59	ปานกลาง
9. ควรเผยแพร่ความรู้เรื่องความสำคัญและการอนุรักษ์แนวปะการังให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงคนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชน	4.43	0.49	สูง
10. นักท่องเที่ยวควรชมความงามของแนวปะการังโดยไม่ต้องสัมผัสกับปะการัง	4.45	0.49	สูง
11. คิดว่าการเก็บปะการังและสัตว์ในแนวปะการัง เช่น หอย กัลปังหา เป็นการทำลายสมดุลของระบบนิเวศแนวปะการัง	4.32	0.87	สูง

ตารางที่ 4-9 ผลการประเมินระดับจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง (ต่อ)

(n =152)

ข้อความ	ระดับคะแนนเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับจิตสำนึก
12. คุณภาพน้ำทะเลที่เสื่อมโทรมลงเป็นผลมาจากการปล่อยน้ำเสียที่ไม่ผ่านการบำบัดลงสู่ทะเล	4.28	0.67	สูง
13. ควรมีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการอนุรักษ์แนวปะการังก่อนปล่อยนักท่องเที่ยวลงน้ำ	4.23	0.58	สูง
14. การนำปะการังหรือจับสิ่งมีชีวิตในทะเลขึ้นมาให้นักท่องเที่ยวดูบนเรืออย่างใกล้ชิดถือเป็นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	3.53	1.43	ปานกลาง
15. ควรกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ให้เหมาะสมเพื่อไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแนวปะการังมากเกินไป	4.03	0.59	สูง
16. ควรปิดพื้นที่แนวปะการังชั่วคราวเพื่อให้ปะการังได้ฟื้นตัว	3.98	0.66	สูง
17. ขยะและน้ำเสียที่ทิ้งจากเรือไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อแนวปะการัง เพราะน้ำทะเลจะพัดพาขยะไปบริเวณอื่นและน้ำเสียสามารถเจือจางได้	2.59	0.96	ปานกลาง
18. ควรใช้ทุ่นผูกเรือแทนการทอดสมอในบริเวณที่มีการจัดทุ่นผูกเรือ	3.89	0.81	สูง
19. เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประเทศมากที่สุด จึงไม่ควรจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวในการดำน้ำชมแนวปะการัง	3.12	1.08	ปานกลาง
20. ชาวประมงสามารถทำการประมงในแนวปะการังได้ถ้าไม่เป็นการทำลายแนวปะการังในบริเวณนั้น	3.72	1.05	สูง
21. การอนุรักษ์แนวปะการังเป็นเรื่องของคนทุกคนที่จะต้องร่วมมือกัน	4.63	0.48	สูง
22. ควรส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เพื่อกระจายจำนวนนักท่องเที่ยวและลดผลกระทบต่อแนวปะการัง	4.13	0.76	สูง
ภาพรวม	3.91	0.78	สูง

หมายเหตุ คะแนนเฉลี่ยที่แสดงเป็นการคำนวณหลังจากการปรับทิศทางของข้อคำถามเชิงลบแล้ว

คะแนนเฉลี่ย ระหว่าง 1.00 – 2.33 หมายถึง มีจิตสำนึกในระดับต่ำ

คะแนนเฉลี่ย ระหว่าง 2.34 – 3.66 หมายถึง มีจิตสำนึกในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย ระหว่าง 3.67 – 5.00 หมายถึง มีจิตสำนึกในระดับสูง

3) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรปะการัง

ในประเด็นเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรปะการังนั้นพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 75.3 ไม่เคยเข้าร่วมทำกิจกรรมโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรปะการัง และอีกร้อยละ 24.7 เคยเข้าร่วมทำกิจกรรม และความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวในรอบ 2 ปีที่ผ่านมาอยู่ในช่วง 1 – 2 ครั้ง ตัวอย่างโครงการหรือกิจกรรมที่เคยเข้าร่วม ได้แก่

1. การเก็บขยะบริเวณแนวปะการัง จัดโดยอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร
2. การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จัดโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และอุทยานแห่งชาติ (อช.)
3. โครงการเก็บขยะตามแนวชายฝั่ง จัดโดยองค์กรปกครองท้องถิ่น กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
4. การเข้าร่วมฝึกอบรมมัคคุเทศก์ จัดโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัด
5. โครงการลดการปล่อยน้ำเสียจัดโดยสำนักงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจังหวัดชุมพร

อย่างไรก็ตามผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดไม่เคยมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการหรือกิจกรรมโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรปะการัง รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4-10

ตารางที่ 4-10 การมีส่วนร่วมทำกิจกรรมโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรปะการังในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา (n = 152)

การมีส่วนร่วมทำกิจกรรมโครงการอนุรักษ์	ความถี่	ร้อยละ
ไม่เคย	114	75.3
เคย	38	24.7
รวม	152	100.0
ความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา		
1 ครั้ง	122	80.5
2 ครั้ง	30	19.5
รวม	152	100.0
การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ		
ไม่เคย	147	96.4
เคย	5	3.6
รวม	152	100.0

4) การใช้ประโยชน์ การจัดการ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ

ผู้ให้สัมภาษณ์คิดว่าหากไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรปะการังแล้ว การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของเขาอาจเปลี่ยนแปลงในระดับมากร้อยละ 54.3 รองลงมาเปลี่ยนแปลงมากที่สุดร้อยละ 33.7 และเปลี่ยนแปลงปานกลางร้อยละ 12.0 แสดงให้เห็นว่าวิถีชีวิตของผู้ให้สัมภาษณ์มีส่วนใหญ่พึ่งพิงทรัพยากรแนวปะการัง

ส่วนในด้านการใช้ประโยชน์นั้นผู้ให้สัมภาษณ์ใหญ่ร้อยละ 88.6 คิดเห็นว่าระดับการใช้ประโยชน์ของแนวปะการังด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพรอยู่ในระดับปานกลาง โดยการใช้ประโยชน์ด้านการประมงส่วนใหญ่ร้อยละ 75.3 อยู่ในระดับมาก รองลงมาร้อยละ 13.2 มีการใช้ประโยชน์อยู่ในระดับปาน

กลาง ในขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 60.4 คิดว่าการใช้ประโยชน์ของแนวปะการังด้านการศึกษาวิจัย ในจังหวัดชุมพรอยู่ในระดับน้อย รองลงมาร้อยละ 24.6 มีการใช้ประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง

ผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 45.7 คิดว่าทรัพยากรปะการังในจังหวัดชุมพรอยู่มีความอุดมสมบูรณ์ ในระดับสมบูรณ์ รองลงมาร้อยละ 32.2 คิดว่ามีความอุดมสมบูรณ์ในระดับสมบูรณ์มาก และส่วนใหญ่ (ร้อยละ 65.8) ระบุว่าปัจจัยที่ทำให้ปะการังมีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้นเนื่องจากมีโครงการอนุรักษ์แนวปะการัง รองลงมา ร้อยละ 34.3 คิดว่าเป็นผลจากการควบคุมกิจกรรมการท่องเที่ยว

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่คิดเห็นว่าปัจจัยหลักที่ทำให้ปะการังเสื่อมโทรม ได้แก่ การทำประมง ทำลายล้างในบริเวณแนวปะการัง (ร้อยละ 37.1) รองลงมาได้แก่ การเกิดปะการังฟอกขาว (ร้อยละ 33.5)

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่คิดเห็นว่าทุกภาคส่วนที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แนวปะการัง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวร้อยละ 22.1 รองลงมาร้อยละ 20.14 ชาวประมง

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 75.5 เชื่อว่าจังหวัดชุมพรมีศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวทางทะเลในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 17.8 คิดว่ามีศักยภาพในระดับสูง และควรประยุกต์ใช้ กับหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาใช้ในการพัฒนาท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร โดยเสนอแนะว่าควรมี การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยเน้นการโฆษณาและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้จังหวัดชุมพรเป็น ที่รู้จักในกลุ่มนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้จึงควรพัฒนามาตรฐานการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก พื้นฐานด้านการท่องเที่ยว รวมถึงควรจัดให้มีการอบรมผู้ประกอบการ ใ้ค่นำเที่ยวในการดูแลนักท่องเที่ยว อย่างสม่ำเสมอ รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4-11

ตารางที่ 4-11 ความสำคัญ ระดับการใช้ประโยชน์ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรปะการังและกองหินใต้น้ำ ในจังหวัดชุมพร (n = 152)

การใช้ประโยชน์ การจัดการ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ	ความถี่	ร้อยละ
ระดับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตหากทรัพยากรแนวปะการังหายไป		
มากที่สุด	51	33.7
มาก	83	54.3
ปานกลาง	18	12.0
รวม	152	100.0
ระดับการใช้ประโยชน์ของแนวปะการังในจังหวัดชุมพร		
ด้านการท่องเที่ยว		
มาก	9	5.7
ปานกลาง	135	88.6
น้อย	8	5.7
รวม	152	100.0
ด้านการประมง		
มากที่สุด	17	11.5
มาก	114	75.3
ปานกลาง	21	13.2
รวม	152	100.0

ตารางที่ 4-11 ความสำคัญ ระดับการใช้ประโยชน์ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรปะการังและกองหินใต้น้ำ
ในจังหวัดชุมพร (n = 152)

การใช้ประโยชน์ การจัดการ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ	ความถี่	ร้อยละ
<i>การศึกษาวิจัย</i>		
มาก	9	5.3
ปานกลาง	39	24.6
น้อย	92	60.4
น้อยที่สุด	12	7.9
รวม	152	100.0
<i>ระดับความอุดมสมบูรณ์ทรัพยากรปะการัง</i>		
สมบูรณ์มาก	49	32.2
สมบูรณ์	69	45.7
ปานกลาง	18	11.6
ค่อนข้างเสื่อมโทรม	8	5.0
เสื่อมโทรมมาก	8	5.5
รวม	152	100.0
<i>ปัจจัยที่ทำให้ปะการังมีความอุดมสมบูรณ์</i>		
มีการควบคุมกิจกรรมการท่องเที่ยว	52	34.3
มีโครงการอนุรักษ์แนวปะการัง	100	65.8
รวม	152	100.0
<i>สาเหตุที่ทำให้ปะการังเสื่อมโทรม</i>		
มีการลักลอบเก็บปะการังไปขาย	8	5.3
มีการทำประมงทำลายล้างในแนวปะการัง	56	37.1
การเกิดปะการังฟอกขาว	51	33.5
นักท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มขึ้น	24	15.8
ภาวะโลกร้อน	13	8.3
รวม	152	100.0

ตารางที่ 4-11 ความสำคัญ ระดับการใช้ประโยชน์ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรปะการังและกองหินใต้น้ำ
ในจังหวัดชุมพร (n = 152)

ภาคส่วนที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แนวปะการัง	ความถี่	ร้อยละ
ชาวประมง	27	17.5
นักดำน้ำ	24	15.9
นักท่องเที่ยว	29	19.2
ชาวบ้าน	24	15.9
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	21	14.0
ผู้กำหนดนโยบาย	6	4.3
อื่น ๆ ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน	21	13.3
รวม	152	100.0
ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลในจังหวัดชุมพร		
สูง	27	17.8
ปานกลาง	115	75.5
ต่ำ	10	6.7
รวม	152	100.0
การประยุกต์ใช้หลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาใช้ในการพัฒนาท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร		
เห็นด้วย	152	100.00
รวม	152	100.0

4.1.4 ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวกับนักท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร

จากการรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 360 ราย และสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 40 ราย ที่เข้ามาท่องเที่ยวในบริเวณหมู่เกาะต่าง ๆ ในจังหวัดชุมพร พบข้อมูลและประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ร้อยละ 50.8 เป็นเพศหญิง รองลงมาร้อยละ 49.2 เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ในช่วง 19-30 ปี ร้อยละ 44.0 รองลงมา 31-40 ปี ร้อยละ 26.3 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ร้อยละ 62.5 มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี รองลงมาร้อยละ 22.5 มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอน ร้อยละ 26.5 ประกอบอาชีพพนักงาน/เจ้าหน้าที่ของบริษัท รองลงมาร้อยละ 18.0 เป็นเจ้าของกิจการ ธุรกิจส่วนตัว ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ร้อยละ 42.8 มีรายได้อยู่ในช่วง 300,000-499,999 บาทต่อเดือน รองลงมาร้อยละ 27.3 มีรายได้จากอาชีพหลักอยู่ในช่วง 100,000-299,999 บาทต่อเดือน รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4-12

ตารางที่ 4-12 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

(n = 400)

ข้อมูลทั่วไป	ความถี่	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	197	49.2
หญิง	203	50.8
รวม	400	100.0
อายุ		
ต่ำกว่า 18	24	6.0
19-30 ปี	176	44.0
31-40 ปี	105	26.3
41-50 ปี	53	13.3
51-60 ปี	20	5.0
มากกว่า 60 ปี	22	5.4
รวม	400	100.0
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	12	3.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	29	7.3
มัธยมศึกษาตอนต้น	90	22.5
ปริญญาตรี	250	62.5
สูงกว่าปริญญาตรี	19	4.8
รวม	400	100.0
อาชีพ		
ข้าราชการ/เจ้าหน้าที่ของรัฐ	62	15.5
พนักงาน/เจ้าหน้าที่ของบริษัท	106	26.5
เจ้าของกิจการ ธุรกิจส่วนตัว	72	18.0
ค้าขาย รับจ้าง	70	17.5
อื่นๆ	90	22.5
รวม	400	100.0
รายได้ (บาทต่อเดือน)		
ต่ำกว่า 100,000	86	21.5
100,000-299,999	109	27.3
300,000-499,999	171	42.8
500,000-699,999	8	2.0
700,000-899,999	12	3.0
900,000-1,000,000	9	2.0
มากกว่า 1,000,000	5	1.5
รวม	400	100.0

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ร้อยละ 55.2 เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพรเป็นครั้งแรก รองลงมาร้อยละ 44.8 เคยมาท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพรแล้ว โดยในจำนวนนี้พบว่าเคยมาท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพรเฉลี่ยแล้ว 7 ครั้ง ในขณะที่นักท่องเที่ยวบางส่วนเป็นคนในพื้นที่และมักมาท่องเที่ยวบ่อยมากกว่า 100 ครั้งแล้ว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ร้อยละ 66.3 ใช้เวลาในการท่องเที่ยวประมาณ 1-3 วัน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ร้อยละ 49.7 ร่วมเดินทางมาเที่ยวกับเพื่อน โดยจำนวนผู้ติดตามแปรณอยู่ในช่วง 1 – 37 คน และมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7 คน รองลงมาร้อยละ 30.3 เดินทางมาท่องเที่ยวเกี่ยวกับครอบครัว นอกจากนี้ยังมีกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพรในรูปแบบคณะครูงานหรือทัศนศึกษาอีกด้วย

กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยมได้แก่ กิจกรรมดำน้ำ ซึ่งแบ่งเป็นกิจกรรมดำน้ำตื้น (25.4%) และ ดำน้ำลึก(13.4%) กิจกรรมชายหาด (21.4%) เดินป่า/เส้นทางศึกษาธรรมชาติ (17.3%) ตกปลา (8.6%) พายเรือคายัค (4.7%) และปั่นจักรยานภูเขา (2.0%)

เหตุผลที่นักท่องเที่ยวเลือกมาเที่ยวทะเลจังหวัดชุมพร ได้แก่ ทิวทัศน์/ความสวยงามของทะเล (ร้อยละ 30.1) รองลงมา ได้แก่ หาดทราย แนวปะการังและสิ่งมีชีวิตใต้ทะเล และอาหาร ซึ่งมีสัดส่วนไม่แตกต่างกันมากนัก ในขณะที่สิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวผิดหวังในการมาเที่ยว ได้แก่ สภาพอากาศ (ร้อยละ 38.4) และ ค่าอาหารและเครื่องดื่มแพงเกินไป (ร้อยละ 20.0)

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ร้อยละ 48.5 คิดว่าสิ่งมีชีวิตในทะเลมีความสำคัญมากต่อการตัดสินใจมาเที่ยว รองลงมาร้อยละ 43.0 สิ่งมีชีวิตในทะเลมีความสำคัญต่อการตัดสินใจมาเที่ยว ซึ่งกิจกรรมดำน้ำส่วนใหญ่ได้แก่ ดำน้ำตื้น (snorkeling) ร้อยละ 68.5 และ ดำน้ำลึก (SCUBA) ร้อยละ 31.5 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ร้อยละ 49.6 มีประสบการณ์ในการดำน้ำมากกว่า 8 ไร่ รองลงมาร้อยละ 32.5 เพิ่งเรียนจบคอร์สดำน้ำเบื้องต้น โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ร้อยละ 43.4 จบหลักสูตรดำน้ำ PADI Open Water และรองลงมาร้อยละ 30.5 จบหลักสูตรดำน้ำ PADI Advanced Open Water และในการมาท่องเที่ยวแต่ละครั้งมักจะดำน้ำประมาณ 15.6 ไร่

ในขณะดำน้ำ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสนใจต่อการพบสัตว์ทะเลหายาก เช่น เต่า โลมา วาฬ เป็นลำดับที่ 1 (34.2%) โดยสัตว์ทะเลหายากเหล่านี้มักเป็นสิ่งมีชีวิตที่เป็นจุดขายด้านการท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมาก รองลงมาได้แก่ ความหลากหลายของปลา (26.1%) ความใสของน้ำทะเล (25.4%) ความหลากหลายของปะการัง (24.1%) สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญต่อการตัดสินใจในการมาดำน้ำดูปะการัง

นอกจากนี้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 61.9 มักจะไปท่องเที่ยวสถานที่ในจังหวัดอื่นๆ ต่อ ในขณะที่นักท่องเที่ยวร้อยละ 38.1 ตั้งใจมาเที่ยวในจังหวัดชุมพรเพียงจังหวัดเดียว ค่าใช้จ่ายในการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวแปรณอยู่ในช่วง 200 – 25,000 บาทต่อคน และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 4,897 บาทต่อคนต่อครั้ง โดยทั่วไปนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (ร้อยละ 60.7) มีความพึงพอใจในการท่องเที่ยวในระดับมาก รองลงมา มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง (ร้อยละ 26.3) รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4-13 และ 4-14

ตารางที่ 4-13 ข้อมูลเกี่ยวกับการมาท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร

(n = 400)

ข้อมูลเกี่ยวกับการมาท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร	ความถี่	ร้อยละ
การเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพรเป็นครั้งแรก		
ใช่	225	56.2
ไม่ใช่	175	43.8
รวม	400	100.0
การเดินทางมาเที่ยวครั้งนี้ท่านใช้เวลากี่วัน		
1-3	265	66.3
5-7	94	23.5
8-10	41	10.2
รวม	400	100.0
ผู้ร่วมเดินทางกับท่าน		
มาคนเดียว	80	20.0
มากับครอบครัว	121	30.3
มากับเพื่อน	199	49.7
รวม	400	100.0
กิจกรรมในขณะที่มาท่องเที่ยว		
ดำน้ำลึก	53	13.4
ดำผิวน้ำ	102	25.4
กิจกรรมชายหาด	86	21.4
เดินป่า เส้นทางศึกษาธรรมชาติ	70	17.3
พายเรือคายัค	19	4.7
ข้อมูลเกี่ยวกับการมาท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร	ความถี่	ร้อยละ
ตกปลา	34	8.6
จักรยานภูเขา	8	2.0
อื่นๆ	28	7.1
รวม	400	100.0
เหตุผลที่ท่านเลือกมาเที่ยวที่นี่		
หาดทราย	75	18.8
ทิวทัศน์/ความสวยงามของทะเล	120	30.1
สภาพอากาศ	40	9.9
อาหาร	57	14.2
เดินป่า/ศึกษาธรรมชาติ	18	4.4
แนวปะการังและสิ่งมีชีวิตใต้ทะเล	63	15.7
ที่พัก/สิ่งอำนวยความสะดวกของอุทยานแห่งชาติ	16	4.2
อื่น ๆ	11	2.7
รวม	400	100.0

ตารางที่ 4-13 ข้อมูลเกี่ยวกับการมาท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร (ต่อ)

(n = 400)

ข้อมูลเกี่ยวกับการมาท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร	ความถี่	ร้อยละ
สิ่งที่ทำให้ท่านผิดหวังในการมาเที่ยวในครั้งนี้		
สภาพอากาศ	155	38.4
ที่พัก/สิ่งอำนวยความสะดวก	28	7.1
การเดินทาง และบริการ	76	18.9
ความปลอดภัย	10	2.4
การให้บริการของอุทยานแห่งชาติ	11	2.8
ค่าอาหารและเครื่องดื่มแพงเกินไป	81	20.0
พบปะการังตายมาก	25	6.1
ปลาในแนวปะการังมีน้อย	14	3.3
รวม	400	100.0
ความสำคัญของสิ่งมีชีวิตในทะเลต่อการตัดสินใจมาเที่ยว		
ไม่สำคัญ	34	8.5
สำคัญ	172	43.0
สำคัญมาก	194	48.5
ข้อมูลเกี่ยวกับการมาท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร	ความถี่	ร้อยละ
รวม	400	100.0
ประเภทกิจกรรมดำน้ำ		
ดำน้ำลึก (SCUBA)	126	31.5
ดำน้ำผิวน้ำ (snorkeling)	274	68.5
รวม	400	100.0
ประสบการณ์ในการดำน้ำ		
เพิ่งเรียนจบคอร์สดำน้ำเบื้องต้น	130	32.5
น้อยกว่า 8 ไตฟ์	72	17.9
มากกว่า 8 ไตฟ์	198	49.6
รวม	400	100.0
หลักสูตรดำน้ำ		
NAUI Open Water	54	13.4
CMAS	51	12.7
PADI Advanced Open Water	121	30.5
PADI Open Water	174	43.4
รวม	400	100.0
ที่พัก		
ที่พักของอุทยานแห่งชาติ	6	1.6
พักบนเรือทัวร์ดำน้ำ	15	3.8
รีสอร์ท โรงแรม	330	82.4

ตารางที่ 4-13 ข้อมูลเกี่ยวกับการมาท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร (ต่อ)

(n = 400)

อื่น ๆ เช่น พักบ้านเพื่อนหรือญาติ/เป็นคนในท้องถิ่น	49	12.2
รวม	400	100.0
ความพึงพอใจในการท่องเที่ยว		
น้อยที่สุด	0.0	0.0
ข้อมูลเกี่ยวกับการมาท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร	ความถี่	ร้อยละ
น้อย	2	0.5
ปานกลาง	105	26.3
มาก	243	60.7
มากที่สุด	50	12.5
รวม	400	100.0

ตารางที่ 4-14 ลำดับความสำคัญของสิ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจขณะดำน้ำ

(n = 400)

สิ่งที่สนใจ	ลำดับความสำคัญของสิ่งที่ให้ความสนใจขณะดำน้ำ (ร้อยละ)						
	ลำดับที่ 1	ลำดับที่ 2	ลำดับที่ 3	ลำดับที่ 4	ลำดับที่ 5	ลำดับที่ 6	ลำดับที่ 7
สภาพแนวปะการัง โดยทั่วไป	13.4	12.0	18.7	25.0	17.6	9.9	3.5
ความหลากหลายของ ปะการัง	24.1	41.6	18.9	7.0	7.7	0.7	0.0
ความหลากหลายของ ปลา	26.1	13.7	4.9	29.2	19.7	4.9	1.4
สัตว์ทะเลหายาก เช่น เต่า โลมา วาฬ	34.2	19.0	12.3	7.7	7.7	11.3	7.7
แนวปะการังที่ไม่ถูก รบกวน	1.4	3.5	8.5	11.3	34.9	31.3	9.2
ความใสของน้ำ	25.4	4.2	13.4	11.3	3.9	30.6	11.3
การผจญภัย	1.4	5.6	2.1	6.3	7.7	10.6	66.2

2. ความรู้และจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง

1) ผลการประเมินระดับความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง

จากการประเมินระดับความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรปะการัง พบว่ามีระดับความรู้ในระดับสูง และได้คะแนนใกล้เคียงกัน โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 12.05 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.91 คะแนน รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4-15

ตารางที่ 4-15 ผลการประเมินระดับความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง (n =400)

ข้อความ	ตอบถูก	ตอบผิด
1. ปะการังเป็นสัตว์ทะเล	94.0	6.0
2. ปะการังสามารถเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็ว	67.5	32.5
3. ปะการังสามารถสร้างหินปูนและยังช่วยเพิ่มปริมาณทรายในทะเล	83.5	16.5
4. แนวปะการังเป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งหลบภัยของสัตว์น้ำต่างๆ	98.5	1.5
5. แนวปะการังเป็นแหล่งประมงที่สำคัญต่อมนุษย์	65.5	34.5
6. แนวปะการังช่วยป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งและความรุนแรงของคลื่น	89.0	11.0
7. หากแนวปะการังเสื่อมโทรมลงไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและรายได้ของประชาชน	72.0	28.0
8. แนวปะการังเป็นแหล่งท่องเที่ยว และแหล่งศึกษาวิจัยที่สำคัญ	98.3	1.8
9. ปะการังฟอกขาวเป็นอาการที่บ่งชี้ว่าปะการังกำลังป่วยเนื่องจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เช่น อุณหภูมิน้ำทะเลสูงผิดปกติ	94.0	6.0
10. การจับสัตว์น้ำโดยในแนวปะการังใช้ระเบิดและสารเคมีไม่ทำให้เกิดผลเสียต่อระบบนิเวศแนวปะการัง	68.0	32.0
11. ความขุ่นของน้ำทะเลไม่ทำให้ปะการังตาย	54.0	46.0
12. ภาวะโลกร้อนไม่ส่งผลกระทบต่อแนวปะการัง	70.5	29.5
13. ขยะที่เกิดขึ้นบนบกและในทะเลล้วนส่งผลกระทบต่อแนวปะการัง	94.5	5.5
14. การเก็บปะการังผิดกฎหมาย เนื่องจากปะการังเป็นสัตว์คุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535	98.0	2.0
15. การเก็บสัตว์ในแนวปะการังเช่น หอยมือเสือ กัลปังหา ไม่ทำลายสมดุลของระบบนิเวศแนวปะการัง	68.3	31.8
คะแนนเฉลี่ย	12.05	
คะแนนสูงสุด	15.00	
คะแนนต่ำสุด	5.00	
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	1.91	
ระดับความรู้	สูง	

หมายเหตุ

คะแนนเฉลี่ยน้อยกว่า 5.00 คะแนน = มีความรู้ระดับต่ำ

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 5.01 – 10.00 คะแนน = มีความรู้ระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยมากกว่า 10.00 คะแนน = มีความรู้ระดับสูง

2) ความคิดเห็นและระดับจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง

จากการสอบถามความคิดเห็นเพื่อประเมินระดับจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการังพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการังในภาพรวมในระดับสูง (คะแนนเฉลี่ย 4.04 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.71 คะแนน) รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4-16

ตารางที่ 4-16 ผลการประเมินระดับจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง (n =400)

ข้อความ	ระดับคะแนนเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับจิตสำนึก
1. ปะการังมีส่วนในการสร้างทรายให้ชายหาด	3.70	0.63	สูง
2. หากมีการอนุรักษ์แนวปะการังที่งดงามนี้ไว้ได้นานเท่าไรเราก็จะมีรายได้จากการนำเที่ยวมากขึ้น	4.02	0.71	สูง
3. จะต้องมีการควบคุมกิจกรรมการดำน้ำมิให้สร้างความเสียหายต่อแนวปะการัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักดำน้ำมือใหม่	4.41	0.62	สูง
4. ระบบนิเวศแนวปะการังเชื่อมโยงกับระบบนิเวศอื่น ๆ หากแนวปะการังเสื่อมโทรมลง ย่อมส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังระบบนิเวศอื่นๆ	4.30	0.68	สูง
5. แนวปะการังของปะการังของประเทศไทยเสื่อมโทรมไปมากเนื่องจากการท่องเที่ยว	4.19	0.76	สูง
6. ชิ้นส่วนปะการังและสิ่งมีชีวิตที่เก็บจากแนวปะการังสามารถนำมาขายเป็นของที่ระลึกได้	4.09	1.03	สูง
7. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศช่วยลดผลกระทบต่อแนวปะการัง	4.04	0.72	สูง
8. ควรส่งเสริมให้มีการสร้างที่พักบริเวณชายหาดที่อยู่ใกล้กับแนวปะการัง เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว	3.85	1.17	สูง
9. ควรเผยแพร่ความรู้เรื่องความสำคัญและการอนุรักษ์แนวปะการังให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงคนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เยาวชน	4.36	0.65	สูง
10. นักท่องเที่ยวควรชมความงามของแนวปะการังโดยไม่ต้องสัมผัสกับปะการัง	4.33	0.59	สูง
11. คิดว่าการเก็บปะการังและสัตว์ในแนวปะการัง เช่น หอย กัลปังหา เป็นการทำลายสมดุลระบบนิเวศแนวปะการัง	4.08	0.85	สูง
12. คุณภาพน้ำทะเลที่เสื่อมโทรมลงเป็นผลมาจากการปล่อยน้ำเสียที่ไม่ผ่านการบำบัดลงสู่ทะเล	3.89	0.94	สูง
13. ควรมีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการอนุรักษ์แนวปะการังก่อนปล่อยนักท่องเที่ยวลงน้ำ	4.39	0.54	สูง
14. การนำปะการังหรือสิ่งมีชีวิตในทะเลมาขึ้นมามีให้นักท่องเที่ยวดูบนเรืออย่างใกล้ชิดถือเป็นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	4.08	1.12	สูง

ตารางที่ 4-16 ผลการประเมินระดับจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง (ต่อ)

(n =400)

ข้อความ	ระดับคะแนนเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับจิตสำนึก
15. ควรกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ให้เหมาะสมเพื่อไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแนวปะการังมากเกินไป	4.09	0.63	ค่อนข้างสูง
16. ควรปิดพื้นที่แนวปะการังชั่วคราวเพื่อให้ปะการังได้ฟื้นตัว	4.19	0.59	ค่อนข้างสูง
17. ขยะและน้ำเสียที่ทิ้งจากเรือไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อแนวปะการัง เพราะน้ำทะเลจะพัดพาขยะไปบริเวณอื่นและน้ำเสียสามารถเจือจางได้	4.11	2.90	ค่อนข้างสูง
18. ควรใช้ทุ่นผูกเรือแทนการทอดสมอในบริเวณที่มีการจัดทุ่นผูกเรือ	4.11	0.65	ค่อนข้างสูง
19. เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประเทศมากที่สุด จึงไม่ควรจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวในการดำน้ำชมแนวปะการัง	3.55	1.12	ค่อนข้างสูง
20. ชาวประมงสามารถทำการประมงในแนวปะการังได้ถ้าไม่เป็นการทำลายแนวปะการังในบริเวณนั้น	2.48	1.12	ค่อนข้างต่ำ
21. การอนุรักษ์แนวปะการังเป็นเรื่องของคนทุกคนที่จะต้องร่วมมือกัน	4.35	0.71	สูง
22. ควรส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เพื่อกระจายจำนวนนักท่องเที่ยวและลดผลกระทบต่อแนวปะการัง	4.22	0.69	สูง
ภาพรวม	4.04	0.71	ค่อนข้างสูง

หมายเหตุ คะแนนเฉลี่ยที่แสดงเป็นการคำนวณหลังจากการปรับทิศทางของข้อคำถามเชิงลบแล้ว

คะแนนเฉลี่ย ระหว่าง 1.00 – 2.33 หมายถึง มีจิตสำนึกในระดับต่ำ

คะแนนเฉลี่ย ระหว่าง 2.34 – 3.66 หมายถึง มีจิตสำนึกในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย ระหว่าง 3.67 – 5.00 หมายถึง มีจิตสำนึกในระดับสูง

3. การใช้ประโยชน์ การจัดการ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ

จากการสอบถามนักท่องเที่ยว พบว่า การใช้ประโยชน์ การจัดการ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแนวปะการังและกองหินใต้น้ำร้อยละ 59.4 มีระดับการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวของแนวปะการังอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 28.8 มีระดับการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวของแนวปะการังอยู่ในระดับน้อย ส่วนสาเหตุ/ภัยคุกคามที่ทำให้แนวปะการังเกิดความเสื่อมโทรม ได้แก่ มีการลักลอบเก็บปะการังไปขาย นักท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มขึ้น มีการทำประมงทำลายล้างในแนวปะการัง สภาพแวดล้อมมีเสื่อมโทรม การเกิดปะการังฟอกขาว ภาวะโลกร้อน ส่วนด้านการพัฒนาชายฝั่งเป็นสาเหตุอยู่ในระดับต่ำสุด ร้อยละ 6.4 บุคคลกลุ่มที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แนวปะการัง ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าทุกกลุ่มควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แนวปะการัง ได้แก่ ชาวประมง นักดำน้ำ นักท่องเที่ยว ชาวบ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้กำหนดนโยบาย ซึ่งร้อยละไม่แตกต่างกันมากนัก จังหวัดชุมพรมีศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวทางทะเลในระดับปานกลาง ร้อยละ 65.3 รองลงมาร้อยละ 19.67 มีศักยภาพในระดับสูง ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 96.5 ควรนำหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเล รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4-17

ตารางที่ 44 การใช้ประโยชน์ การจัดการ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(n = 400)

การใช้ประโยชน์ การจัดการ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ความถี่	ร้อยละ
ระดับการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวของแนวปะการัง		
มาก	11.8	
ปานกลาง	59.4	
น้อย	28.8	
รวม	100.0	
สาเหตุ/ภัยคุกคามที่ทำให้แนวปะการังเสื่อมโทรม		
มีการลักลอบเก็บปะการังไปขาย	53	13.3
นักท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มขึ้น	57	14.2
มีการทำประมงทำลายล้างในแนวปะการัง	58	14.5
สภาพแวดล้อมมีเสื่อมโทรม	76	18.9
การเกิดปะการังฟอกขาว	64	16.1
ภาวะโลกร้อน	62	15.4
การพัฒนาชายฝั่ง	26	6.4
อื่น ๆ	4	1.2
รวม	400	100.0
กลุ่มบุคคลที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แนวปะการัง		
ชาวประมง	76	19.0
นักดำน้ำ	76	18.9
นักท่องเที่ยว	78	19.4
ชาวบ้าน	62	15.4
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	53	13.3
ผู้กำหนดนโยบาย	50	12.6
รวม	400	100.0
ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร		
สูง	79	19.67
ปานกลาง	262	65.3
ต่ำ	59	14.4
รวม	400	100.0
การประยุกต์ใช้หลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเล		
ควร	386	96.5
ไม่ควร	14	3.5
รวม	400	100.0

4.1.5 การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดชุมพรในปัจจุบัน

คณะทำงานได้ดำเนินการจัดประชุมเพื่อแนะนำโครงการและรับฟังความเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ระหว่างวันที่ 3 - 4 กรกฎาคม และ 5-6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 ณ ห้องประชุมอุทยานแห่งชาติ หมู่เกาะชุมพร มีผู้แทนจากหน่วยงานต่างๆ เข้าร่วมประชุม ได้แก่ ศูนย์ปฏิบัติการอุทยานแห่งชาติทางทะเลที่ 1 จังหวัดชุมพร กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงอ่าวไทยตอนกลาง (ชุมพร) กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง สถาบันการศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัดชุมพร สำนักงานการท่องเที่ยว จังหวัดชุมพร สภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หอการค้าจังหวัดชุมพร สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร สมาคมสื่อมวลชน จังหวัดชุมพร องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ชาวประมง มีประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว

ระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร ประกอบด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดชุมพร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดชุมพร อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร หอการค้าจังหวัด สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร กลุ่มของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว เครือข่ายชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สาขาชุมพร มีบทบาทสำคัญในการประชาสัมพันธ์และจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัด ในขณะที่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีบทบาทในการประสานงานและสนับสนุนเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษาทั้งจากส่วนกลางและในพื้นที่ เช่น มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง (ชุมพร) เป็นต้น มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร รวมถึงการศึกษาวิจัยขั้นพื้นฐานเพื่อสนับสนุนข้อมูลทางวิชาการเพื่อการจัดการให้กับหน่วยงานในพื้นที่และชุมชนท้องถิ่น

ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร อยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ ในปัจจุบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่น ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เป็นการสร้างอาชีพและรายได้เสริมให้ชุมชน รวมถึงเป็นการส่งเสริมธุรกิจต่อเนื่องอื่น ๆ แต่การประชาสัมพันธ์สู่สังคมภายนอกยังมีไม่มาก ผู้เข้าร่วมประชุมยังเชื่อมั่นว่าจังหวัดชุมพร มีศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวทางทะเลในระดับสูง

2. จุดแข็งและโอกาสของจังหวัดชุมพรด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล

ตลาดท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพรจะเติบโตขึ้น และจำนวนนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวชาวจีน นอกจากนี้จังหวัดชุมพรยังเล็งเห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของทรัพยากรที่จะต้องนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในขณะเดียวกันไม่ทำให้ทรัพยากรทางทะเลเกิดความเสื่อมโทรม ดังนั้นจังหวัดชุมพรจึงได้กำหนดให้มีนโยบายและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลขึ้น เช่น การจัดงานเปิดโลกทะเลชุมพร เป็นต้น

จังหวัดชุมพรมีทรัพยากรทางทะเลที่สมบูรณ์สวยงาม มีแนวปะการังและกลุ่มเกาะอยู่ใกล้ฝั่งที่เข้าถึงสะดวก มีชื่อเสียงเรื่องอาหารทะเล ชุมชนท้องถิ่นมีเอกลักษณ์ซึ่งเป็นจุดแข็งที่จะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเล ปัจจุบันพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร ได้แก่ เกาะง่ามน้อย เกาะง่ามใหญ่ เกาะแรด เกาะรังกาจิ๋ว เกาะละวะ เกาะกุลา หินหลักแรด หินแพ เกาะร้านเปิด เกาะร้านไก่ และหินสามเหลี่ยม มีระดับการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว (กิจกรรมดำน้ำตื้น และดำน้ำลึก) ในระดับปานกลาง โดยทั่วไปหากเป็นเรือนำเที่ยวขนาดเล็กโดยชุมชนท้องถิ่น มักจะมีโปรแกรม

การท่องเที่ยวดำน้ำภายในพื้นที่จังหวัดชุมพร ซึ่งเป็นแพ็คเกจดำน้ำแบบวันเดียว (one-day trip) ในขณะที่ผู้ประกอบการรายใหญ่จะมีทั้งโปรแกรมดำน้ำในจังหวัดชุมพรและพื้นที่ใกล้เคียง เช่น เกาะเต่า เกาะนางยวน เป็นต้น

นอกจากนี้จังหวัดชุมพรยังมีพื้นที่เกาะและกองหินใต้น้ำหลายแห่งที่ยังไม่ได้สำรวจและพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว จึงถือเป็นโอกาสในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ขึ้น ผู้ประกอบการเรือนำเที่ยวขนาดเล็กและชุมชนท้องถิ่นเสนอให้ควรมีการสำรวจแนวปะการังและกองหินใต้น้ำที่อยู่นอกเหนือจากฐานข้อมูลของกรมอุทกศาสตร์ กองทัพเรือ เพื่อพัฒนาให้มีศักยภาพรองรับการท่องเที่ยวได้ในอนาคต ตลอดจนการสำรวจแนวปะการังและกองหินใต้น้ำที่อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของเกาะต่างๆ เพื่อหมุนเวียนใช้ประโยชน์ในช่วงมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดปกคลุมประเทศไทย ระหว่างกลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม ในช่วงเวลาดังกล่าวจุดดำน้ำทางด้านทิศตะวันตกจะมีคลื่นลมแรง ทำให้ไม่สามารถพานักท่องเที่ยวไปดำน้ำได้

3. จุดอ่อนและข้อจำกัดด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลในจังหวัดชุมพร

การขาดองค์ความรู้และฐานข้อมูลทรัพยากรในพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกและการมีมาตรฐานการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ประกอบการเรือนำเที่ยวส่วนใหญ่ยังเป็นเรือประมงดัดแปลงที่ขาดความเป็นมืออาชีพในการให้บริการ สภาพเรือไม่พร้อมใช้งาน รวมถึงข้อกักกันในเรื่องความปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการในพื้นที่ยังขาดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการตลาดท่องเที่ยว การส่งเสริมผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวรายย่อยโดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่นยังไม่เพียงพอและยังขาดการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว เมื่อพิจารณาถึงอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่าการเดินทางจากเมืองหลัก เช่น จากกรุงเทพมหานครมายังจังหวัดชุมพรด้วยรถยนต์และรถไฟ ใช้เวลานานมากกว่า 6 ชั่วโมง ทำให้นักท่องเที่ยวใช้เวลามากเกินไปจนเหนื่อย และรู้สึกอ่อนเพลียในการเดินทาง เมื่อถึงที่พักจึงไม่สามารถทำกิจกรรมต่อไปได้ นอกจากนี้ยังมีอุปสรรคในเรื่องมลพิษทางอากาศ โดยเฉพาะในช่วงฤดูมรสุม

4.1.6 แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลในจังหวัดชุมพร

จากการประชุมระดมความคิดเห็นของหน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสะท้อนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในแต่ละด้าน มีดังนี้

1. ด้านศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1) แนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพรมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากแนวปะการังและกองหินใต้น้ำมีความหลากหลายและความโดดเด่น เช่น ดอกไม้ทะเล ปะการัง ปลา สัตว์ทะเลหน้าดินที่มีสีสันสวยงาม สัตว์ทะเลหายาก (เต่าทะเล ฉลามวาฬ วาฬบรูด้า) เป็นต้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรประสานกับสถาบันดำน้ำที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของนักดำน้ำทั่วโลกมาลงทุนในจังหวัดชุมพร พร้อมทั้งเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ เช่น สถานพยาบาลสำหรับการรักษาการเจ็บป่วยที่เกิดจากการดำน้ำ เป็นต้น

2) จังหวัดชุมพรมีความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีทั้งกิจกรรมดำน้ำลึกและดำน้ำตื้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ จัดขึ้นทุกปี เช่น การจัดกิจกรรมดำน้ำเก็บขยะในแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

3) ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควบคู่กับการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ เช่น การให้บริการนวดแผนโบราณในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ในจังหวัดชุมพร

2. ด้านการจัดการการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

1) ในปัจจุบันรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวด้านน้ำในจังหวัดชุมพรส่วนใหญ่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร ซึ่งมีระบบการควบคุมกิจกรรมให้เป็นไปตามข้อบังคับของอุทยานแห่งชาติ และควรเน้นเรื่องการบังคับใช้กฎหมายและการติดตามตรวจสอบ

2) ควรพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว เช่น พุ่มบ่อท่าแห่ง พุ่มเรือ เส้นทางศึกษาธรรมชาติไดโนเสาร์ ป้ายบอกความรู้เชิงนิเวศ เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันยังมีไม่เพียงพอ รวมถึงการสร้างท่าเรือเนกประสงค์ เพื่อเพิ่มความสะดวก และความรวดเร็วในการเดินทางให้มากขึ้น

3) จังหวัดชุมพรมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร และมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร แต่ควรมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในพื้นที่บนเกาะหรือศูนย์บริการเคลื่อนที่ในทะเลเพิ่มเติม

4) จังหวัดชุมพรมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวทางทะเล แต่ยังขาดการปฏิบัติการเชิงรุกในการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเคยจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการร่วมกิจกรรมส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวของจังหวัดชุมพร ส่วนองค์การบริหารส่วนจังหวัดชุมพรได้จัดกิจกรรมอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เสริมสร้างสมรรถภาพด้านภาษา รวมถึงการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวเมื่อประสบเหตุ

5) ควรมีกำหนดจุดดำน้ำดูปะการังที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวดำน้ำดูปะการัง และควรมีการหมุนเวียนการใช้ประโยชน์เพื่อลดผลกระทบจากการท่องเที่ยว และจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลโดยมิให้เกินกว่าระดับขีดความสามารถในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยว

3. ด้านการจัดการการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก

1) ควรมีการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเพิ่มมากขึ้นและควรขยายไปสู่ในระดับชุมชน และสามารถสื่อให้ทั่วโลกได้เห็นความงดงามของท้องทะเลชุมพร นอกจากนี้ยังควรศึกษารูปแบบการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรปะการัง

2) จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ คู่มือการชมฉลามวาฬ สัตว์ทะเลหายากที่เป็นเอกลักษณ์ของการท่องเที่ยวทางทะเลจังหวัดชุมพร

3) การมีเจ้าหน้าที่/มัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวเป็นประเด็นที่มีความสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรมีการส่งเสริมและผลิตมัคคุเทศก์ที่มีองค์ความรู้ทางด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เพื่อให้ความรู้และสร้างความตระหนักและเข้าใจให้กับนักท่องเที่ยว

4. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

1) ปัจจุบันหน่วยงานภาคประชาสังคมมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับในอดีต ซึ่งผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีโอกาสร่วมกันปรึกษาหารือและนำเสนอประเด็นด้านการจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเล เช่น การเสนอขอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดหาบุคลากรและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเพิ่มความรู้ให้กับผู้ประกอบการขนาดเล็กในชุมชน การเสนอให้ควบคุมกิจกรรมและพฤติกรรมการณ์ดำน้ำของนักท่องเที่ยวให้เข้มงวดมากขึ้น รวมถึงการเสนอให้สร้างระบบการป้องกันและระบบความปลอดภัยที่ชัดเจน เช่น มาตรฐานเรือประมงที่นำมาดัดแปลงเพื่อเป็นเรือนำเที่ยว อย่างไรก็ตามการจัดการพื้นที่ในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรยังเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรในพื้นที่น้อย

2) มีการส่งเสริมให้เกิดธุรกิจท่องเที่ยวของคนในชุมชนและมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โดยอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวรายย่อย เช่น ชาวประมงที่มีเรือเป็นของตนเอง

สามารถขึ้นทะเบียนเป็นเรือนำเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติ โดยเรือที่ขอขึ้นทะเบียนจะต้องผ่านมาตรฐานที่อุทยานฯ กำหนดขึ้น นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนจังหวัดชุมพรได้จัดให้มีการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นอีกด้วย

3) การสนับสนุนให้มีการตั้งกลุ่มผู้ประกอบการเรือนำเที่ยวขนาดเล็ก และมีกิจกรรมในการเพิ่มศักยภาพให้กับผู้ประกอบการเรือท่องเที่ยวขนาดเล็ก เช่น การอบรมผู้นำการท่องเที่ยวทางทะเลจังหวัดชุมพร เพื่อเพิ่มทักษะให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง การส่งเสริมการสร้างเอกลักษณ์ของเรือนำเที่ยวขนาดเล็กของจังหวัดชุมพร เช่น รูปแบบ ลวดลาย สี สัน ของเรือรวมถึงการเพิ่มช่องทางการติดต่อด้านการตลาดระหว่างนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการเรือนำเที่ยวขนาดเล็ก แก้ปัญหาเรื่องน้ำเดินเรือที่ตื้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้ประกอบการเรือนำเที่ยวขนาดเล็กในการให้บริการนักท่องเที่ยว แก้ปัญหาเรื่องการออกใบอนุญาตเรือ เนื่องจากปัจจุบันผู้ประกอบการเรือนำเที่ยวขนาดเล็กจะประกอบกิจกรรมประมงควบคู่กับการนำเที่ยวเนื่องจากรายได้จากการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ ดังนั้นจึงมีความต้องการจดทะเบียนเรือที่สามารถประกอบกิจกรรมได้ทั้ง 2 อย่าง และควรมีการส่งเสริมหรือจัดการดำน้ำลึก (SCUBA diving) ให้กับชาวบ้านซึ่งมีพื้นฐานเกี่ยวกับการดำน้ำซึ่งในอดีตเคยดำน้ำทำประมงมาก่อน เพื่อให้มาเป็นบุคลากรที่ให้บริการในธุรกิจการดำน้ำลึก เป็นการกระจายรายได้ให้ชุมชนท้องถิ่น

4) สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย รวมถึงมีพื้นที่ที่มีความโดดเด่นที่สามารถนำมาใช้เป็นจุดขายด้านการท่องเที่ยว นอกจากนี้แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวจะต้องเข้าถึงได้สะดวกด้วย

5) ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นจะช่วยสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแนวปะการังและกองหินใต้น้ำได้ โดยภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเกิดจากการสั่งสมความรู้และประสบการณ์ของคนในชุมชนมาเป็นระยะเวลานานและเกิดความเข้าใจในธรรมชาติบริเวณชุมชนที่ตนอาศัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวประมงที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการทำประมง ความรู้เกี่ยวกับลมฟ้าอากาศ ตำแหน่งแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ และตำแหน่งพื้นที่ที่มีสัตว์น้ำชุมชุม องค์ความรู้เหล่านี้มีประโยชน์และสามารถนำมาใช้ในการทำธุรกิจเรือนำเที่ยวได้เป็นอย่างดี

5. ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวทางทะเล

1) เรือที่ให้บริการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพรจะต้องมีการตรวจเช็คสภาพเรือก่อนออกจากฝั่งทุกๆ วัน เพื่อเป็นการสร้างมาตรฐานด้านความปลอดภัยในการนำนักท่องเที่ยวไปเที่ยวทะเล และมีความพร้อมด้านความปลอดภัย มีอุปกรณ์ช่วยชีวิตที่พร้อมใช้งาน

2) นักท่องเที่ยวควรมีประกันภัยภาคสมัครใจก่อนออกไปท่องเที่ยวทางทะเล

3) มัคคุเทศก์หรือผู้นำการท่องเที่ยวทางทะเลควรมีความรู้ด้านการช่วยชีวิต และพร้อมช่วยเหลือหากเกิดเหตุฉุกเฉิน

4) จัดตั้งศูนย์กู้ภัยทางทะเลเพื่อให้การช่วยเหลือกู้ภัยได้ทันต่อเหตุการณ์ในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน

4.2 ลักษณะเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นและบทบาทด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเล

ชุมชนชายฝั่งทะเลที่มีความเชื่อมโยงกับการใช้ประโยชน์ในแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ ในตำบลติดชายฝั่งทะเลจำนวน 20 ตำบล โดยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured) โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างชาวประมง จำนวน 335 ตัวอย่าง ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มีดังนี้

4.2.1 ข้อมูลทั่วไป

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 86.3 เป็นเพศชาย รองลงมาร้อยละ 13.7 เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี ร้อยละ 36.7 รองลงมา 31-40 ปี ร้อยละ 29.9 ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 54.9 มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รองลงมาร้อยละ 31.3 มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 97.6 นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาร้อยละ 2.4 นับถือศาสนาอิสลาม

สถานภาพของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 63.3 เป็นหัวหน้าครอบครัว รองลงมาร้อยละ 17.0 เป็นภรรยา ผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 85.4 เป็นคนในท้องถิ่นเกิดในอำเภอนี้ รองลงมาร้อยละ 14.6 เป็นคนที่ย้ายมาจากจังหวัดอื่น ร้อยละ 49.9 อาศัยอยู่ในอำเภอนี้เป็นเวลา 31-40 ปีและร้อยละ 66.6 มีสถานภาพสมรส รองลงมาร้อยละ 26.3 สถานภาพโสด และพบว่าร้อยละ 79.1 มีบทบาททางสังคมเป็นราษฎรทั่วไป

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 78.5 ประกอบอาชีพหลัก คือ ประมง และประกอบอาชีพประมงเป็นอาชีพเสริม ร้อยละ 42.1 รองลงมาประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพเสริม ร้อยละ 35.5 มีรายได้จากอาชีพหลัก ร้อยละ 45.7 อยู่ในช่วง 20,001-30,000 บาท/เดือน รองลงมาร้อยละ 19.7 มีรายได้จากอาชีพหลัก 10,001-20,000 บาท/เดือน

ด้านอาชีพเสริมนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 35.5 มีอาชีพเสริมรับจ้างทั่วไป รองลงมาร้อยละ 42.1 มีอาชีพเสริมทำการประมง มีรายได้จากอาชีพเสริม ร้อยละ 62.5 อยู่ในช่วง 5,001-10,000 บาท/เดือน รองลงมาร้อยละ 22.7 มีรายได้จากอาชีพเสริม ไม่แน่นอน ครอบครัวของผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 74.7 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 2-5 คน รองลงมาร้อยละ 25.3 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 5-10 คน (ตารางที่ 4-18)

ตารางที่ 4-18 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ (n = 335)

ข้อมูลทั่วไป	ความถี่	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	289	86.3
หญิง	46	13.7
รวม	335	100.0
อายุ		
19-30 ปี	55	16.4
31-40 ปี	100	29.9
41-50 ปี	123	36.7
51-60 ปี	57	17.0
รวม	335	100.0
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	7	2.1

ตารางที่ 4-18 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ (ต่อ)

(n = 335)

ข้อมูลทั่วไป	ความถี่	ร้อยละ
มัธยมศึกษาตอนต้น	184	54.9
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	105	31.3
ปริญญาตรี	39	11.6
รวม	335	100.0
ศาสนา		
พุทธ	327	97.6
อิสลาม	8	2.4
รวม	335	100.0
สถานภาพ		
หัวหน้าครอบครัว	213	63.3
ภรรยา	57	17.0
บุตร	42	12.5
ญาติ	8	2.4
พี่น้อง	15	4.8
รวม	335	100.0
ภูมิลำเนา		
เกิดในอำเภอนี้	286	85.4
ย้ายมาจากที่อื่น	49	14.6
รวม	335	100.0
อาศัยอยู่ในอำเภอนี้เป็นเวลา		
น้อยกว่า 10 ปี	33	9.9
11-20 ปี	38	11.3
21-30 ปี	47	14.0
31-40 ปี	167	49.9
41-50 ปี	46	13.7
มากกว่า 50 ปี	4	1.2
รวม	335	100.0
สถานภาพทางครอบครัว		
โสด	88	26.3
สมรส	223	66.6
หย่าร้าง	8	2.4
รวม	335	100.0

ตารางที่ 4-18 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ (ต่อ)

(n = 335)

ข้อมูลทั่วไป	ความถี่	ร้อยละ
สถานภาพทางสังคม		
กำนัน	8	2.4
ผู้ใหญ่บ้าน	13	3.9
สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)	30	9.3
ราษฎร	265	79.1
กรรมการกลุ่ม	19	5.4
รวม	335	100.0
อาชีพหลัก (เลือกตอบ)		
ประมง	333	99.5
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	2	0.5
รวม	335	100.0
อาชีพเสริม (เลือกตอบ)		
เรื่อนำเที่ยว/ตกปลา	141	42.1
เกษตรกรรม	47	14.1
รับจ้างทั่วไป	116	34.5
ค้าขาย	31	9.3
รวม	335	100.0
รายได้อาชีพหลัก (บาท/เดือน)		
ต่ำกว่า 10,000	30	8.9
10,001-20,000	66	19.7
20,001-30,000	153	45.7
30,001-40,000	45	13.4
ไม่แน่นอน	41	12.3
รวม	335	100.0
รายได้อาชีพเสริม (บาท/เดือน)		
ต่ำกว่า 5,000	50	14.8
5,001-10,000	76	22.7
ไม่แน่นอน	209	62.5
รวม	335	100.0
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
1-5 คน	250	74.7
5-10 คน	85	25.3
รวม	335	100.0

4.2.2 ข้อมูลการประกอบอาชีพประมง

จากการสัมภาษณ์ชาวประมงทั้งที่ทำประมงเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม พบว่า ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพประมงอยู่ในช่วง ช่วง 5 – 40 ปี ส่วนใหญ่ทำประมงบริเวณ เกาะไข่ เกาะเสม็ด เกาะง่าม หลังเกาะง่าม หนองบัว อ่าวทุ่งมะขาม อ่าวชุมพร อ่าวทุ่งคาสวี โดยการประมงช่วงมรสุมเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม – กุมภาพันธ์ มีจำนวนวันทำประมงเฉลี่ยต่อเดือน 10-20 วันต่อเดือน เครื่องมือประมงที่พบมากได้แก่ ไดหมึก อวนปู อวนปลา ลอบปูม้า เชือก เรือ ธง อวนล้อม ปั่นไฟอวนลอบหมึก ในขณะที่การประมงช่วงปกติเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ – ตุลาคม จำนวนวันทำประมงเฉลี่ยต่อเดือนในช่วงนี้เท่ากับ 10-20 วันต่อเดือน เครื่องมือประมงที่พบมากได้แก่ อวนลอยปลา เรือไทดหมึก ลอบหมึก อวนจมปู อวนสามชั้น เบ็ด ลอบปูม้า อวนล้อม เป็นต้น พบว่าจำนวนวันที่ทำประมงในบริเวณที่มีแนวปะการัง/กองหินใต้น้ำอยู่ในช่วง 20 – 60 วัน/ปี ผลผลิตสัตว์น้ำส่วนใหญ่จะมีลักษณะจำเพาะในแต่ละเครื่องมือประมง สัตว์น้ำส่วนใหญ่ที่จับมาได้จะขายเป็นปลาสดให้กับพ่อค้าคนกลาง และเก็บไว้บริโภคในครัวเรือน รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4-19

ตารางที่ 4-19 แหล่งทำการประมงช่วงมรสุม

แหล่งทำการประมงช่วงมรสุม		ช่วงเดือน	มิถุนายน – ตุลาคม
		จำนวนวันทำประมงเฉลี่ยต่อเดือน	5 - 10 วันต่อเดือน
บริเวณ	ระยะห่างจากฝั่ง (กม.)	ลักษณะพื้นที่ทะเล	เครื่องมือประมงที่ใช้
เกาะไข่	3	กองหิน พื้นทราย ลึกประมาณ 15 ม.	อวนปลา ลอบปลา ลอบหมึก
เกาะเสม็ด	2-3	พื้นทราย โคลน ลึกประมาณ 10. ม.	ลอบปู
เกาะง่าม	20	พื้นโคลน ทราย ลึกประมาณ 30 ม.	อวนล้อมปั่นไฟ
หนองบัว	11	พื้นทราย ลึก 15 ม.	อวนลอบหมึก ลอบปู
อ่าวทุ่งมะขาม	7	พื้นทราย ลึกประมาณ 10 ม.	ไทดหมึก
อ่าวชุมพร	2-3	พื้นทราย ลึกประมาณ 6 -10 ม.	อวนปู ไทดหมึก
บริเวณชายอ่าวชุมพร	1-2	พื้นโคลน ลึกประมาณ 2-3 ม.	อวนปลา
แนวปะการังเทียม	5	พื้นทราย ลึกประมาณ 15 - 20 ม.	ลอบหมึก อวนสามชั้น

ตารางที่ 4-20 แหล่งทำการประมงช่วงปกติ

แหล่งทำการประมงช่วงปกติ		ช่วงเดือน	พฤศจิกายน – พฤษภาคม
		จำนวนวันทำประมงเฉลี่ยต่อเดือน	10-20 วันต่อเดือน
บริเวณ	ระยะห่างจากฝั่ง (กม.)	ลักษณะพื้นที่ทะเล	เครื่องมือประมงที่ใช้
เกาะแรด	7-8	พื้นโคลน ลึกประมาณ ลึก 10-20 ม.	ลอบปู
เกาะมะพร้าว	4-5	พื้นทราย โคลน ลึกประมาณ 10-20 ม.	ลอบปู
เกาะเสม็ด	3	พื้นทราย โคลน ลึกประมาณ 10 ม.	ลอบปู
อ่าวทุ่งมะขาม	7	พื้นทราย ลึกประมาณ 10 ม.	ไทดหมึก ลอบหมึก
อ่าวชุมพร	2-3	พื้นทราย ลึกประมาณ 6 -10. ม.	อวนปู ไทดหมึก เบ็ด
อ่าวทุ่งคาสวี	3	พื้นทราย ลึกประมาณ ลึก 5 ม.	ไทดหมึก อวนปู ลอบปู

ตารางที่ 4-21 เครื่องมือประมงและผลผลิตสัตว์น้ำ

เครื่องมือประมง	ช่วงเดือนที่ใช้เครื่องมือประมงดังกล่าว	จำนวนวันทำประมง (วัน/เดือน)	สัตว์น้ำเป้าหมาย	ปริมาณผลจับต่อครั้ง (กก.)	การใช้ประโยชน์สัตว์น้ำ (% ของผลจับต่อวัน)
อวนลอยปลา	กันยายน	20	ปลากระบอก ปลาหูปลาทราย	50	ขาย 100 %
อวนปลา	กุมภาพันธ์ - ตุลาคม	10 -15	ปลากระบอก ปลาหู	2-20	ขาย 80 % เก็บไว้บริโภค 20%
อวนจมปู	ตลอดทั้งปี	10 -15	ปูม้า	5-15	ขาย 90 % เก็บไว้บริโภค 10%
อวนสามชั้น	มิถุนายน - ตุลาคม	10	กุ้ง	5 - 80	ขาย 100 %
อวนล้อม	มกราคม-กรกฎาคม	15-20	ปลา	ไม่แน่นอน	ขาย 100 %
ลอบปู	ตลอดทั้งปี	20	ปูม้า	ไม่แน่นอน	ขาย 100%
ลอบปู	ตลอดทั้งปี	10 -15	ปูม้า	5-10	ขาย 60 % ขายเป็นเนื้อปู 40%
ลอบหมึก	กุมภาพันธ์ - ตุลาคม	3-5	หมึก	2-10	ขาย 100 %
เบ็ด	ตลอดทั้งปี	ตลอดทั้งปี	ปลาอินทรี	1-20	ขาย 100 %
ปลาในแนวปะการังที่เคยจับได้ : ปลากระริง (ครอบครัว Serranidae) ปลากระพง (ครอบครัว Lutjanidae) ปลาโนรี (ครอบครัว Chaetodontidae) ปลาสินสมุทร (ครอบครัว Pomacanthidae) ปลานกแก้ว (ครอบครัว Scaridae) ปลาวัว (ครอบครัว Balistidae) ปลาผีเสื้อ (ครอบครัว Chaetodontidae) ปลาสลิคหิน (ครอบครัว Pomacentridae) ปลาสิงโต (ครอบครัว Scorpaenidae)					

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 48.4 ประเภเรือประมงเป็นเรือเครื่องยนต์กลางลำ โดยมีความยาวเรือ 6-14 เมตร และมีขนาดเครื่องยนต์ 85-123 แรงม้า รองลงมาร้อยละ 41.5 เป็นเรือหางยาว ความยาวเรือ 5-7 เมตร และมีขนาดเครื่องยนต์ 7 - 20 แรงม้า และร้อยละ 6.7 เป็นเรือไม่มีเครื่องยนต์ ความยาวเรือ 6 เมตร และมีขนาดเครื่องยนต์ 85 แรงม้า ตามลำดับ ต้นทุนในการทำประมงประกอบด้วย ค่าเรือประมง มีต้นทุนประมาณ 30,000 – 150,000 บาท/ลำ ขึ้นอยู่กับขนาดเรือประมง เครื่องมือประมงมีต้นทุนอยู่ในช่วง 20,000 - 50,000 บาท/ปี ต้นทุนการดำเนินงานและค่าจ้างลูกเรือประมงประมาณ 10,000 - 15,000 บาท/ปี และค่าซ่อมแซมเครื่องมือและอุปกรณ์ 4,000 – 50,000 บาท/ปี ขึ้นอยู่กับความเสียหายของเครื่องยนต์ รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4-22

ตารางที่ 4-22 ข้อมูลเรือประมง

(n = 335)

ประเภทเรือประมง	ความถี่	ร้อยละ
ไม่ใช่เรือประมง	11	3.4
เรือไม่มีเครื่องยนต์	22	6.7
เรือหางยาว	139	41.5
เรือเครื่องยนต์กลางลำ	163	48.4
รวม	335	100

ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ทำประมงทั้งหมดให้ข้อมูลว่าปัจจุบันปริมาณสัตว์น้ำในจังหวัดชุมพรลดลงมากเมื่อเทียบกับอดีต (3 ปี) ที่ผ่านมา โดยสาเหตุของการลดลงของปริมาณสัตว์น้ำ ได้แก่ 1) จำนวนเครื่องมือประมงและชาวประมงเพิ่มขึ้น 2) สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม และความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ เช่น ป่าชายเลน ห้วยทะเล ปะการัง เป็นต้น 3) ปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ปะการังฟอกขาว โดยผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 94.5 คิดว่าการที่สัตว์น้ำลดจำนวนลงมีผลกระทบต่อตนเอง ได้แก่ อาจทำให้มีรายได้ลดลง และรองลงมา ร้อยละ 5.5 คิดว่าไม่มีผลกระทบต่อตนเอง และส่วนใหญ่ร้อยละ 65.7 ได้รับผลกระทบในระดับมาก รองลงมา ร้อยละ 30.2 ได้รับผลกระทบในระดับปานกลาง รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4-23

ตารางที่ 4-23 การที่สัตว์น้ำลดจำนวนลงมีผลกระทบต่อตัวท่านหรือไม่

(n = 335)

ผลกระทบเนื่องจากจำนวนสัตว์น้ำลดลง	ความถี่	ร้อยละ
ไม่มีผลกระทบ	18	5.5
มีผลกระทบ	317	94.5
รวม	335	100
ระดับผลกระทบ		
มาก	220	65.7
ปานกลาง	101	30.2
น้อย	14	4.1
รวม	335	100

4.2.3 ความรู้และจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง

1. ผลการประเมินระดับความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง

จากการประเมินระดับความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรปะการัง พบว่ามีระดับความรู้ในระดับปานกลาง และได้คะแนนใกล้เคียงกัน โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.28 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.43 คะแนน ประเด็นข้อคำถามที่มีผู้ตอบผิดค่อนข้างมากได้แก่ ความเชื่อที่ว่าปะการังสามารถเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็ว (76.7%) ความชุ่นของน้ำทะเลไม่ทำให้ปะการังตาย ภาวะโลกร้อนไม่ส่งผลกระทบต่อแนวปะการัง ปะการังสามารถสร้างหินปูนและยังช่วยเพิ่มปริมาณทรายในทะเล การเก็บปะการังผิดกฎหมายเนื่องจากปะการังเป็นสัตว์คุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 การเก็บสัตว์ในแนวปะการัง เช่น หอยมือเสือ กัลปังหา ไม่ทำลายสมดุลของระบบนิเวศแนวปะการัง และหากแนวปะการังเสื่อมโทรมลงไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและรายได้ของประชาชน รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4-24

ตารางที่ 4-24 ผลการประเมินระดับความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง

(n =335)

ข้อความ	ตอบถูก (%)	ตอบผิด (%)
1. ปะการังเป็นสัตว์ทะเล	81.5	18.5
2. ปะการังสามารถเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็ว	23.3	76.7
3. ปะการังสามารถสร้างหินปูนและยังช่วยเพิ่มปริมาณทรายในทะเล	51.9	48.1
4. แนวปะการังเป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งหลบภัยของสัตว์น้ำต่างๆ	81.5	18.5
5. แนวปะการังเป็นแหล่งประมงที่สำคัญต่อมนุษย์	95.5	4.5
6. แนวปะการังช่วยป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งและความรุนแรงของคลื่น	64.5	35.5
7. หากแนวปะการังเสื่อมโทรมลงไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและรายได้ของประชาชน	41.3	57.7
8. แนวปะการังเป็นแหล่งท่องเที่ยว และแหล่งศึกษาวิจัยที่สำคัญ	64.8	35.2
9. ปะการังฟอกขาวเป็นอาการที่บ่งชี้ว่าปะการังกำลังป่วยเนื่องจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เช่น อุณหภูมิ น้ำทะเลสูงผิดปกติ	65.7	34.3
10. การจับสัตว์น้ำในแนวปะการังใช้ระเบิดและสารเคมีไม่ทำให้เกิดผลเสียต่อระบบนิเวศแนวปะการัง	66.0	34.0
11. ความขุ่นของน้ำทะเลไม่ทำให้ปะการังตาย	45.2	54.8
12. ภาวะโลกร้อนไม่ส่งผลกระทบต่อแนวปะการัง	47.8	52.2
13. ขยะที่เกิดขึ้นบนบกและในทะเลล้วนส่งผลกระทบต่อแนวปะการัง	73.7	26.3
14. การเก็บปะการังผิดกฎหมาย เนื่องจากปะการังเป็นสัตว์คุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535	51.6	48.4
15. การเก็บสัตว์ในแนวปะการังเช่น หอยมือเสือ กัลปังหา ไม่ทำลายสมดุลของระบบนิเวศแนวปะการัง	51.0	49.0
คะแนนเฉลี่ย	8.28	
คะแนนสูงสุด	14.00	
คะแนนต่ำสุด	5.00	
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	2.43	
ระดับความรู้	ปานกลาง	

หมายเหตุ

คะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าหรือเท่ากับ 5.00 คะแนน = มีความรู้ระดับต่ำ

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 5.01 – 10.00 คะแนน = มีความรู้ระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยมากกว่า 10.00 คะแนน = มีความรู้ระดับสูง

2. ความคิดเห็นและระดับจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง

จากการสอบถามความคิดเห็นเพื่อประเมินระดับจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการังพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการังในภาพรวมในระดับสูง (คะแนนเฉลี่ย 3.79 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.81 คะแนน) รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4-25

ตารางที่ 4-25 ผลการประเมินระดับจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง

(n =335)

ข้อความ	ระดับคะแนนเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับจิตสำนึก
1. ปะการังมีส่วนในการสร้างทรายให้ชายหาด	3.04	0.83	ปานกลาง
2. หากมีการอนุรักษ์แนวปะการังที่งดงามนี้ไว้ได้นานเท่าไรเราก็จะมีรายได้จากการนำเที่ยววนนันทนาการ	4.39	0.75	สูง
3. จะต้องมีการควบคุมกิจกรรมการดำน้ำมิให้สร้างความเสียหายต่อแนวปะการัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักดำน้ำมือใหม่	4.18	0.48	คสูง
4. ระบบนิเวศแนวปะการังเชื่อมโยงกับระบบนิเวศอื่น ๆ หากแนวปะการังเสื่อมโทรมลง ย่อมส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังระบบนิเวศอื่นๆ	3.88	0.39	สูง
5. แนวปะการังของปะการังในประเทศไทยเสื่อมโทรมไปมากเนื่องจากการท่องเที่ยว	3.56	0.62	ปานกลาง
6. ชิ้นส่วนปะการังและสิ่งมีชีวิตที่เก็บจากแนวปะการังสามารถนำมาขายเป็นของที่ระลึกได้	3.40	1.24	ปานกลาง
7. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะช่วยลดผลกระทบต่อแนวปะการัง	3.68	0.99	สูง
8. ควรส่งเสริมให้มีการสร้างที่พักในบริเวณชายหาดที่อยู่ใกล้กับแนวปะการัง เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว	2.35	1.61	ปานกลาง
9. ควรเผยแพร่ความรู้เรื่องความสำคัญและการอนุรักษ์แนวปะการังให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงคนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชน	4.56	0.49	สูง
10. นักท่องเที่ยวควรชมความงามของแนวปะการังโดยไม่ต้องสัมผัสกับปะการัง	3.59	1.46	ปานกลาง
11. คิดว่าการเก็บปะการังและสัตว์ในแนวปะการังเช่น หอย กัลปังหา เป็นการทำลายสมดุลของระบบนิเวศแนวปะการัง	3.24	0.89	ปานกลาง
12. คุณภาพน้ำทะเลที่เสื่อมโทรมลงเป็นผลมาจากการปล่อยน้ำเสียที่ไม่ผ่านการบำบัดลงสู่ทะเล	4.37	0.48	สูง
13. ควรมีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการอนุรักษ์แนวปะการังก่อนปล่อยนักท่องเที่ยวลงน้ำ	4.46	0.49	สูง
14. การนำปะการังหรือสิ่งมีชีวิตในทะเล ขึ้นมาให้นักท่องเที่ยวดูบนเรืออย่างใกล้ชิดถือเป็นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	3.41	1.43	ปานกลาง
15. ควรกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ให้เหมาะสมเพื่อไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแนวปะการังมากเกินไป	4.05	0.30	สูง

ตารางที่ 4-25 ผลการประเมินระดับจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง (ต่อ)

(n =335)

ข้อความ	ระดับคะแนนเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับจิตสำนึก
16. ควรปิดพื้นที่แนวปะการังชั่วคราวเพื่อให้ปะการังได้ฟื้นตัว	3.90	0.64	สูง
17. ขยะและน้ำเสียที่ทิ้งจากเรือไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อแนวปะการัง เพราะน้ำทะเลจะพัดพาขยะไปบริเวณอื่นและน้ำเสียสามารถเจือจางได้	2.40	0.77	ปานกลาง
18. ควรใช้ทุ่นผูกเรือแทนการทอดสมอในบริเวณที่มีการจัดทุ่นผูกเรือ	4.25	0.57	สูง
19. เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประเทศมากที่สุด จึงไม่ควรจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวในการดำน้ำชมแนวปะการัง	2.88	0.99	ปานกลาง
20. ชาวประมงสามารถทำการประมงในแนวปะการังได้ถ้าไม่เป็นการทำลายแนวปะการังในบริเวณนั้น	3.30	1.10	ปานกลาง
21. การอนุรักษ์แนวปะการังเป็นเรื่องของคนทุกคนที่จะต้องร่วมมือกัน	4.70	0.45	สูง
22. ควรส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เพื่อกระจายจำนวนนักท่องเที่ยวและลดผลกระทบต่อแนวปะการัง	3.94	0.89	สูง
ภาพรวม	3.70	0.81	สูง

หมายเหตุ คะแนนเฉลี่ยที่แสดงเป็นการคำนวณหลังจากการปรับทิศทางของข้อคำถามเชิงลบแล้ว

คะแนนเฉลี่ย ระหว่าง 1.00 – 2.33 หมายถึง มีจิตสำนึกในระดับต่ำ

คะแนนเฉลี่ย ระหว่าง 2.34 – 3.66 หมายถึง มีจิตสำนึกในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย ระหว่าง 3.67 – 5.00 หมายถึง มีจิตสำนึกในระดับสูง

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรปะการัง

ประเด็นเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรปะการังนั้นพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 64.7 ไม่เคยเข้าร่วมทำกิจกรรมโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรปะการัง และอีกร้อยละ 45.3 เคยเข้าร่วมทำกิจกรรม และร้อยละ 80.0 ในการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา 1 ครั้ง รองลงมาร้อยละ 14.6 เข้าร่วมกิจกรรม 2 ครั้งตัวอย่างโครงการหรือกิจกรรมที่เคยเข้าร่วม ได้แก่ การขยายพันธุ์และย้ายปลูกปะการัง จัดโดยศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเก็บขยะบริเวณแนวปะการัง จัดโดยอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ จัดโดยอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร โครงการวางปะการังเทียม จัดโดยกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง โครงการสร้างและจัดวางด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน จัดโดยกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและกรมประมง โครงการเก็บขยะตามแนวชายฝั่ง จัดโดยองค์กรปกครองท้องถิ่น กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง อย่างไรก็ตามผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 90 ไม่เคยมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการหรือกิจกรรมโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรปะการัง แต่ยังคงมีบทบาทในด้านการติดตามตรวจสอบและแจ้งข่าวการลักลอบทำประมงผิดกฎหมายในบริเวณแนวปะการังให้กับหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4-26

ตารางที่ 4-26 การมีส่วนร่วมทำกิจกรรมโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรปะการังในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา (n = 335)

การมีส่วนร่วมทำกิจกรรมโครงการอนุรักษ์	ความถี่	ร้อยละ
ไม่เคย	217	64.7
เคย	152	45.3
รวม	335	100
ความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา		
1 ครั้ง	268	80.0
2 ครั้ง	49	14.6
3 ครั้ง	18	5.4
รวม	335	100
การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ		
ไม่เคย	303	90.4
เคย	32	9.6
รวม	335	100

4. การใช้ประโยชน์ การจัดการ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ

ผู้ให้สัมภาษณ์คิดว่าหากไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรปะการังแล้ว การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของเขาจะเปลี่ยนแปลงในระดับมากร้อยละ 75.5 รองลงมาเปลี่ยนแปลงมากที่สุดร้อยละ 20.3 และเปลี่ยนแปลงปานกลางร้อยละ 4.2 แสดงให้เห็นว่าวิถีชีวิตของผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่พึ่งพิงทรัพยากรแนวปะการังส่วนในด้านการใช้ประโยชน์นั้นผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 85.4 คิดเห็นว่าระดับการใช้ประโยชน์ของแนวปะการังด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพรอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 8.9 อยู่ในระดับมาก การใช้ประโยชน์ด้านการประมงอยู่ในระดับมากร้อยละ 84.6 ในขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่คิดว่าการใช้ประโยชน์ของแนวปะการังด้านการศึกษาวิจัยในจังหวัดชุมพรอยู่ในระดับน้อย ร้อยละ 65.8 และในระดับปานกลางร้อยละ 32.7

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 44.5 คิดว่าทรัพยากรปะการังในจังหวัดชุมพร มีความอุดมสมบูรณ์ในระดับสมบูรณ์มาก รองลงมาร้อยละ 23.0 อยู่ในระดับสมบูรณ์ และผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ ร้อยละ 64.3 ระบุว่าปัจจัยที่ทำให้ปะการังมีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้นเนื่องจากมีโครงการอนุรักษ์แนวปะการัง และรองลงมา ร้อยละ 35.7 อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรมีการควบคุมกิจกรรมการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่คิดเห็นว่าปัจจัยหลักที่ทำให้ปะการังเสื่อมโทรม ได้แก่ การเกิดปะการังฟอกขาว ภาวะโลกร้อน และการลักลอบเก็บปะการังไปขาย ทุกภาคส่วนที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แนวปะการัง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวและชาวประมง

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 70.5 เชื่อว่าจังหวัดชุมพรมีศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวทางทะเลในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 22.8 คิดว่ามีศักยภาพในระดับสูง และควรประยุกต์ใช้กับหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาใช้ในการพัฒนาท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร โดยเสนอแนะว่าควรมีการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยเน้นการโฆษณาและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้จังหวัดชุมพรเป็นที่รู้จักในกลุ่มนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้จึงควรพัฒนามาตรฐานการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว รวมถึงควรจัดให้มีการอบรมผู้ประกอบการ ไกด์นำเที่ยวในการดูแลนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4-27 และ 4-28

ตารางที่ 4-27 ความสำคัญ ระดับการใช้ประโยชน์ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรปะการังและกองหินใต้น้ำ
ในจังหวัดชุมพร (n = 335)

การใช้ประโยชน์ การจัดการ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ	ความถี่	ร้อยละ
ระดับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตหากทรัพยากรแนวปะการังหายไป		
มากที่สุด	68	20.3
มาก	253	75.5
ปานกลาง	14	4.2
รวม	335	100
ระดับการใช้ประโยชน์ของแนวปะการังในจังหวัดชุมพร		
ด้านการท่องเที่ยว		
มาก	30	8.9
ปานกลาง	286	85.4
น้อย	19	5.7
รวม	335	100
ด้านการประมง		
มากที่สุด	6	1.7
มาก	283	84.6
ปานกลาง	46	13.7
รวม	335	100
การศึกษาวิจัย		
ปานกลาง	110	32.7
น้อย	220	65.8
น้อยที่สุด	5	1.5
รวม	335	100
ระดับความอุดมสมบูรณ์ทรัพยากรปะการัง		
สมบูรณ์มาก	149	44.5
สมบูรณ์	77	23.0
ปานกลาง	46	13.7
ค่อนข้างเสื่อมโทรม	63	18.8
รวม	335	100
ปัจจัยที่ทำให้ปะการังมีความอุดมสมบูรณ์		
มีการควบคุมกิจกรรมการท่องเที่ยว	120	35.7
มีโครงการอนุรักษ์แนวปะการัง	215	64.3
รวม	335	100

ตารางที่ 4-27 ความสำคัญ ระดับการใช้ประโยชน์ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรปะการังและกองหินใต้น้ำ
ในจังหวัดชุมพร (ต่อ) (n = 335)

การใช้ประโยชน์ การจัดการ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ	ความถี่	ร้อยละ
สาเหตุ/ภัยคุกคามที่ทำให้ปะการังเสื่อมโทรม		
มีการลักลอบเก็บปะการังไปขาย	118	35.1
มีการทำประมงทำลายล้างในแนวปะการัง	69	20.5
การเกิดปะการังฟอกขาว	53	15.8
นักท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มขึ้น	35	10.4
ภาวะโลกร้อน	60	18.2
รวม	335	100

ตารางที่ 4-28 ภาคส่วนที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แนวปะการังและศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวทางทะเลจังหวัดชุมพร (n = 335)

ภาคส่วนที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แนวปะการัง	ความถี่	ร้อยละ
ชาวประมง	59	17.8
นักดำน้ำ	46	13.8
นักท่องเที่ยว	39	11.5
ชาวบ้าน	47	13.9
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	46	13.8
ผู้กำหนดนโยบาย	52	15.4
อื่น ๆ ทุกคนควรร่วมมืออนุรักษ์	46	13.8
รวม	335	100.0
ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล		
สูง	76	22.8
ปานกลาง	236	70.5
ต่ำ	23	6.7
รวม	335	100
การประยุกต์ใช้กับหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาใช้ในการพัฒนาท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร		
เห็นด้วย	335	100.0
รวม	335	100

4.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้และจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรแนวปะการังในจังหวัดชุมพร

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้และจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรแนวปะการังในจังหวัดชุมพร ด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) โดยได้คัดเลือกปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อความรู้และจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรแนวปะการังในจังหวัดชุมพร จำนวน 6 ปัจจัย ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และสถานภาพทางสังคม โดยพบว่า ในกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว รูปแบบโมเดลถดถอยเชิงเส้นพหุคูณที่ได้จากการวิเคราะห์ด้วยโมเดลแบบ Stepwise พบว่าปัจจัยด้านระดับการศึกษามีอิทธิพลต่อระดับความรู้ ($F=19.29$, $R^2 = 0.147$, $p=0.000$) และระดับรายได้มีผลต่อระดับจิตสำนึก ($F=6.75$, $R^2 = 0.057$, $p=0.011$) และยังพบว่าระดับความรู้มีความสัมพันธ์กับระดับจิตสำนึกในเชิงบวก (Pearson correlation (r)= 0.181, $p = 0.026$) รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4-29

ตารางที่ 4-29 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ระหว่างปัจจัยเรื่องเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และสถานภาพทางสังคม ต่อระดับความรู้และระดับจิตสำนึกของกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว

ตัวแปรตาม	ตัวแปรอิสระ (predictors)	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	p-value
		Beta	Std. Error	Beta		
ระดับความรู้	ค่าคงที่	8.886	.563		15.79	.000
	ระดับการศึกษา	.693	.158	.383	4.39	.000
	เพศ	-.141			-1.594	.114
	อายุ	.139			1.514	.133
	สถานภาพทางสังคม	-.116			-1.313	.192
	รายได้	.130			1.496	.138
ระดับจิตสำนึก	ค่าคงที่	4.082	.065		62.413	.000
	รายได้	-1.161E-5	.000	-.238	-2.599	.011
	เพศ	-.184			-1.852	.067
	อายุ	-.009			-.095	.925
	ระดับการศึกษา	-.023			-.250	.803
	สถานภาพทางสังคม	.049			.536	.593

ในกลุ่มนักท่องเที่ยว รูปแบบโมเดลถดถอยเชิงเส้นพหุคูณที่ได้จากการวิเคราะห์ด้วยโมเดลแบบ Stepwise พบว่าปัจจัยด้านระดับการศึกษามีอิทธิพลต่อระดับความรู้ ($F=51.84$, $R^2 = 0.12$, $p=0.000$) และระดับการศึกษาและอายุมีผลต่อระดับจิตสำนึก ($F=16.982$, $R^2 = 0.084$, $p=0.000$) และยังพบว่าระดับความรู้มีความสัมพันธ์กับระดับจิตสำนึกในเชิงบวก (Pearson correlation (r)= 0.434, $p = 0.000$) รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4-30

ตารางที่ 4-30 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณระหว่างปัจจัยเรื่องเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ต่อระดับความรู้และระดับจิตสำนึกของกลุ่มผู้รักท่องเที่ยว

ตัวแปรตาม	ตัวแปรอิสระ (predictors)	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	p-value
		Beta	Std. Error	Beta		
ระดับ ความรู้	ค่าคงที่	9.062	.419		21.645	.000
	ระดับการศึกษา	.823	.114	.351	7.200	.000
	เพศ	-.005			-.104	.917
	อายุ	.026			.529	.597
	อาชีพ	-.069			-1.402	.162
	รายได้	-.028			-.563	.574
ระดับ จิตสำนึก	ค่าคงที่	3.366	.116		29.006	.000
	ระดับการศึกษา	.133	.027	.249	4.953	.000
	อายุ	.065	.018	.182	3.625	.000
	เพศ	.002			.032	.975
	อาชีพ	-.079			-1.567	.118
	รายได้	.046			.761	.447

ในกลุ่มชาวประมง รูปแบบโมเดลถดถอยเชิงเส้นพหุคูณที่ได้จากการวิเคราะห์ด้วยโมเดลแบบ Stepwise พบว่าปัจจัยด้านระดับการศึกษาและสถานภาพทางสังคมมีอิทธิพลต่อระดับความรู้ ($F=10.343$, $R^2 = 0.080$, $p=0.000$) และไม่มีปัจจัยใดที่สามารถอธิบายความแปรปรวนของระดับจิตสำนึกได้ ($F=0.687$, $R^2 = 0.014$, $p=0.687$) และยังพบว่าระดับความรู้ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับจิตสำนึก (Pearson correlation (r) = 0.06, $p = 0.227$) รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4-31

ตารางที่ 4-31 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณระหว่างปัจจัยเรื่องเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และ
สถานภาพทางสังคม ต่อระดับความรู้และระดับจิตสำนึกของกลุ่มชาวประมง

ตัวแปรตาม	ตัวแปรอิสระ (predictors)	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	p-value
		Beta	Std. Error	Beta		
ระดับ ความรู้	ค่าคงที่	9.051	1.171		7.729	.000
	ระดับการศึกษา	.639	.227	.194	2.811	.005
	สถานภาพทาง สังคม	-.535	.216	-.171	-2.473	.014
	เพศ	.055			.818	.414
	อายุ	-.110			-1.672	.096
	รายได้	-.098			-1.456	.147
ระดับ จิตสำนึก	ค่าคงที่	3.637	.162		22.468	.000
	เพศ	.015	.052	.020	.281	.779
	อายุ	.011	.019	.039	.547	.585
	การศึกษา	.000	.025	.001	.011	.991
	สถานภาพทาง สังคม	.031	.023	.097	1.328	.186
	รายได้	-1.722E-6	.000	-.060	-.822	.412

4.4 ระบบการอภิบาลทรัพยากร (governance) แนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร

การศึกษาระบบการอภิบาลทรัพยากร (governance) แนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร ได้ดำเนินการโดยการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการอภิปรายกลุ่มย่อย (focus group discussion) กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านการจัดการแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพรมีประเด็นสำคัญดังนี้

4.4.1 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (stakeholder analysis) ในการบริหารจัดการแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ

การบริหารจัดการแนวปะการังและกองหินใต้น้ำประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (key stakeholders) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น (supporting stakeholders) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก เป็นกลุ่มบุคคลที่ใช้ประโยชน์และเกี่ยวข้องกับทรัพยากรแนวปะการังและกองหินใต้น้ำโดยตรง สามารถแบ่งออกได้เป็นสองกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรปะการัง (direct users) เป็นกลุ่มที่ได้รับประโยชน์จากระบบนิเวศแนวปะการังโดยตรง ได้แก่ ชาวประมงและชุมชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการท่องเที่ยว สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว จังหวัด สถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัย โดยชาวประมงได้รับประโยชน์จากแนวปะการังจากการทำประมง ในขณะที่นักท่องเที่ยวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้ใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวในบริเวณแนวปะการัง นอกจากนี้สถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัยต่าง ๆ ยังได้ใช้ประโยชน์จากแนวปะการังในการศึกษาวิจัยและค้นคว้าต่าง ๆ

ผู้ควบคุมการใช้ประโยชน์แนวปะการัง (resource regulators) เป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการควบคุมกิจกรรม การใช้ประโยชน์ในบริเวณแนวปะการัง กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช มีอำนาจในการสงวนและรักษาแนวปะการังที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ในขณะที่พื้นที่นอกเขตอุทยานแห่งชาติ จะได้รับการควบคุมดูแลโดยหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 กรมประมงมีอำนาจในการควบคุมกิจกรรมด้านการประมงที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศแนวปะการัง โดยอาศัยอำนาจตามพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 กรมประมง กรมควบคุมมลพิษมีบทบาทในการควบคุมติดตามตรวจสอบในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับมลภาวะทางทะเลตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ในขณะที่กรมเจ้าท่ามีอำนาจในการควบคุมกิจกรรมที่เกิดขึ้นในทะเล อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พุทธศักราช 2456 นอกจากนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับจังหวัดและท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดชุมพร และองค์การบริหารส่วนตำบล ยังสามารถประกาศข้อบังคับเฉพาะในท้องที่ของตนเองได้

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้เสียหรือกลุ่มที่สามารถสนับสนุนกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียหลักที่ได้กล่าวมาข้างต้น ในแง่ของการสนับสนุนงบประมาณ การดำเนินงานการลาดตระเวน การวิจัย เป็นต้น ได้แก่ กองทัพเรือ ศูนย์ปฏิบัติการอุทยานแห่งชาติทางทะเลที่ 1 จังหวัดชุมพร สถาบันการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชุมพร กรมการท่องเที่ยว กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและ สำนักงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจังหวัดชุมพร รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4-32

ตารางที่ 4-32 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (stakeholder analysis) ในการบริหารจัดการแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ

กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรปะการัง	ผู้ควบคุมการใช้ประโยชน์แนวปะการัง	หน่วยงานสนับสนุน
● ชาวประมงและชุมชนท้องถิ่น ● นักท่องเที่ยว ● ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ● สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัด ● สถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัย	● กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ● กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ● กรมประมง ● กรมควบคุมมลพิษ ● กรมเจ้าท่า ● องค์การบริหารส่วนจังหวัดชุมพร ● องค์การบริหารส่วนตำบล	● กองทัพเรือ ● ศูนย์ปฏิบัติการอุทยานแห่งชาติทางทะเลที่1จังหวัดชุมพร ● สถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร ● สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ● การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ● สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชุมพร กรมการท่องเที่ยว ● กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ● สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ● สำนักงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจังหวัดชุมพร

4.4.2 ปัญหา อุปสรรค และรูปแบบการอภิบาลแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร

แนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพรกระจายตัวอยู่ในเขตและนอกเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร การอภิบาลแนวปะการังในเขตอุทยานแห่งชาติยังมีข้อจำกัดเนื่องจากขาดแคลนบุคลากรในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว การติดตามตรวจสอบ และการเฝ้าระวังการทำลายทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ นอกจากนี้งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรยังไม่เพียงพอ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวไม่มีการให้ความรู้และแนะนำข้อควรปฏิบัติในการดำน้ำให้กับนักท่องเที่ยวก่อนลงน้ำ ในขณะที่แนวปะการังและกองหินใต้น้ำที่อยู่นอกเขตอุทยานยังขาดการบริหารจัดการด้านการใช้ประโยชน์และการติดตามตรวจสอบเนื่องจากองค์ความรู้และฐานข้อมูลเชิงวิชาการยังมีอยู่อย่างจำกัด

รูปแบบการอภิบาลในปัจจุบันเป็นแบบผสมผสานระหว่างการอภิบาลแบบลำดับชั้น (hierarchical/top-down) และการอภิบาลร่วม (co-governance/co-management) โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะปฏิบัติงานตามกฎระเบียบและนโยบายจากหน่วยงานส่วนกลาง ในขณะที่เดียวกันมีความพยายามที่จะส่งเสริมให้เกิดการอภิบาลร่วม โดยเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีบทบาทในกระบวนการวางแผนและการตัดสินใจ แต่ยังมีอยู่อย่างจำกัด

4.4.3 กลไกทางด้านกฎหมายในการอภิบาลทรัพยากรปะการัง

กฎเกณฑ์และกฎระเบียบที่บังคับใช้ในพื้นที่ (regulations) ที่นำมาบังคับใช้ในพื้นที่ ได้แก่ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พระราชกำหนดการประมง นอกจากนี้การสื่อสารและพูดคุยระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายและผู้ใช้ทรัพยากรอย่างไม่เป็นทางการยังเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการบริหารจัดการในพื้นที่ได้

โดยทั่วไปประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองปะการังอยู่หลายฉบับ ทั้งการคุ้มครองตัวปะการังมีชีวิตและซากปะการัง กฎหมายคุ้มครองพื้นที่และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับแนวปะการัง ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2496 และ 2528) พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 พระราชบัญญัติควบคุมการส่งออกป็นนอกราชอาณาจักรซึ่งสินค้าบางอย่าง พ.ศ. 2482 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่องพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมในบางจังหวัด เป็นต้น พระราชบัญญัติให้อำนาจทหารเรือปราบปรามการกระทำผิดบางอย่างทางทะเล พ.ศ. 2490 พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องอีก 3 ฉบับ ซึ่งกฎหมายบางฉบับเกี่ยวข้องโดยตรงและบางฉบับเกี่ยวข้องในทางอ้อม ดังนั้นหากมีการดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับปะการังควรต้องคำนึงถึงเรื่องของการบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายในพื้นที่โดยเฉพาะหากเป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เนื่องจากการฟื้นฟูปะการังไม่ได้อยู่ในช้อยกเว้นเรื่องการบังคับใช้กฎหมาย

พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ได้กำหนดว่าแนวปะการังที่อยู่ในเขตประกาศอุทยานแห่งชาติทางทะเลจะได้รับความคุ้มครองจากพระราชบัญญัติฉบับนี้ การกระทำใดๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อสัตว์และทรัพยากรธรรมชาติในเขตอุทยานแห่งชาติ ถือเป็นความผิดตามกฎหมายตามความในมาตรา 16 และมาตรา 32 ภายใต้อำนาจพระราชบัญญัติการประมง 2490 และพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 มีการกำหนดว่าห้ามทำประมงปะการัง หินปะการัง กัลปังหา ดอกไม้ทะเล รวมทั้งซากหรือส่วนหนึ่งส่วนใดเป็นสัตว์น้ำ และมีข้อกำหนดห้ามครอบครองสัตว์น้ำหรือผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำชนิดใดชนิดหนึ่งตามที่ระบุไว้ในพระราชกฤษฎีกา (มาตรา 53) นอกจากนี้มีการกำหนดให้หินปะการัง กัลปังหา และเต่าทะเล เป็นต้น เป็นสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์ที่ห้ามมิให้ผู้ใดมีไว้ในครอบครองเพื่อการค้า

บริเวณที่ได้รับการประกาศให้เป็นที่รักษาพันธุ์พืช เช่น ประกาศจังหวัดภูเก็ต ลงวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2512 เรื่อง กำหนดที่จับสัตว์น้ำประเภทที่รักษาพันธุ์พืช ระบุว่า ทะเลบริเวณแหลมพันวา เกาะโล้น เกาะเฮและเกาะแว พื้นที่ประมาณ 38 ตร.กม. นอกฝั่งจังหวัดภูเก็ต ซึ่งอยู่หน้าสถาบันวิจัยชีววิทยาและประมงทะเลภูเก็ตเป็นที่รักษาพันธุ์พืช และมีมาตรการเพื่อคุ้มครองปะการังและสัตว์น้ำอื่นๆ เช่น (1) กำหนดขนาดตาและระยะช่องเครื่องมือทำการประมงทุกชนิด กำหนดขนาด ชนิด จำนวนและส่วนประกอบของเครื่องมือทำการประมงที่อนุญาตให้ใช้ในที่จับสัตว์น้ำ (2) กำหนดมิให้ใช้เครื่องมือทำการประมงอย่างหนึ่งอย่างใดในที่จับสัตว์น้ำโดยเด็ดขาด (3) กำหนดระยะที่ตั้งเครื่องมือประมงให้ห่างกันเพียงใด (4) กำหนดวิธีใช้เครื่องมือทำการประมงต่าง ๆ (5) กำหนดฤดูปลาที่มีไข่และวางไข่เลี้ยงลูก กำหนดเครื่องมือที่ใช้และกำหนดวิธีทำการประมงในที่จับสัตว์น้ำใด ๆ ในฤดูดังกล่าว (6) กำหนดชนิด ขนาด และจำนวนอย่างสูงของสัตว์น้ำที่อนุญาตให้ทำการประมง (7) กำหนดมิให้ทำการประมงสัตว์น้ำชนิดหนึ่งชนิดใดโดยเด็ดขาด

นอกจากนี้ยังมีประกาศภายใต้พระราชบัญญัติประมงที่คุ้มครองปะการัง ได้แก่ ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2521 เรื่อง กำหนดมิให้ทำการประมงสัตว์น้ำชนิดหนึ่งชนิดใดโดยเด็ดขาด ห้ามมิให้บุคคลใดทำการประมงปะการังหรือหินปะการังทุกชนิดและทุกขนาดไม่ว่าด้วยวิธีการใดๆ ในทะเล

หรืออ่าวในท้องที่จังหวัดชายทะเลทุกจังหวัด ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2540 เรื่อง ห้ามใช้เครื่องมือบางชนิดทำการประมงในที่จับสัตว์น้ำในพื้นที่ที่มีปะการัง กองหินในทะเล หรือแหล่งปะการังเทียม โดยกำหนดห้ามมิให้บุคคลใช้เครื่องมือทำการประมงประเภทอวนล้อม ที่เรียกโดยทั่วไปว่า "อวนญี่ปุ่น" หรือ "อวนต้อนปลา" หรือ "อวนต้อนปลากองหิน" ทำการประมงโดยวิธีการวางอวนไว้ในพื้นทะเล และวางอวนล้อมแนวปะการัง แนวกองหินในทะเล หรือแนวปะการังเทียม แล้วใช้คนเดินเหยียบย่ำบนปะการัง แนวกองหินหรือแนวปะการังเทียม เพื่อต้อนปลาเข้าสู่อวนในทะเลหรืออ่าวในท้องที่จังหวัดชายทะเลทุกจังหวัดโดยเด็ดขาด

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 กำหนดให้สัตว์น้ำเป็นสัตว์ป่าตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 4 ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2537 ตามมาตรา 5 และมาตรา 6 กำหนดให้ กัลปังหา ดอกไม้ทะเล ปะการัง เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง ซึ่งห้ามดัก จับ ยิง ฆ่า หรือทำอันตรายด้วยประการอื่นใด ห้ามทำการเพาะพันธุ์ ห้ามครอบครอง ห้ามค้าขาย และห้ามนำเข้าหรือส่งออก

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้เปิดโอกาสให้มีการกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่จัดตั้งขึ้นตามมาตรา 43 และ 44 เพื่อกำหนดมาตรการห้ามกระทำกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสภาพธรรมชาติบริเวณชายฝั่งทะเล เช่น ห้ามทอดสมอเรือในแนวปะการัง ห้ามเก็บหรือทำลายปะการังรวมทั้งการจับปลาสวยงามเพื่อการค้า ห้ามการทำประมงที่ใช้เครื่องมือที่เป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำวัยอ่อน ห้ามการถมทะเล เว้นแต่ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อกิจกรรมของส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ และห้ามการปล่อยทิ้งของเสียหรือมลพิษลงสู่แหล่งน้ำหรือทะเล เว้นแต่เป็นกรณีที่ได้รับการบำบัดตามมาตรฐานของทางราชการแล้ว

นอกจากนี้ยังมีมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่คุ้มครองปะการัง เช่น มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2535 เห็นชอบกับแผนแม่บทการจัดการปะการังของประเทศในการกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ในแนวปะการังออกเป็น 3 เขต พร้อมมาตรการแต่ละเขตโดยกำหนดพื้นที่ ภายใต้เขตการใช้ประโยชน์ในแนวปะการัง (อนุวัฒน์ นทีวัฒนา, 2551)

โดยภาพรวมผู้ที่มีส่วนได้เสียในการอภิบาลแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร คิดว่าการอภิบาลที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังมีประสิทธิภาพค่อนข้างต่ำ ปัจจัยหลักได้แก่การขาดความร่วมมือและการบูรณาการระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงควรส่งเสริมให้เกิดการอภิบาลร่วมระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมเพิ่มมากขึ้น และควรเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรให้มากขึ้น

4.5 โปรแกรมประยุกต์ (mobile application) เพื่อเผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวบริเวณ ปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร

คณะทำงานได้ออกแบบและจัดทำโปรแกรมประยุกต์ (mobile application) ชื่อ Dive In Chumphon ซึ่งเป็นโปรแกรมประยุกต์ที่เผยแพร่ข้อมูลท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลที่สำคัญในจังหวัดชุมพรทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ก่อนที่จะออกแบบโปรแกรมประยุกต์ดังกล่าว คณะทำงานได้ดำเนินการสำรวจความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการท่องเที่ยวต่อแนวคิดในการออกแบบโปรแกรมประยุกต์ พบว่าส่วนใหญ่เห็นด้วยที่ควรมีโปรแกรมประยุกต์ดังกล่าวในการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพรให้เป็นที่รู้จัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ดังนั้นการออกแบบจะต้องรองรับอย่างน้อยสองภาษา (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) การพัฒนาโปรแกรมประยุกต์ต้องมีลักษณะเฉพาะที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้ง่าย มีความโดดเด่น มีข้อมูลที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร และสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล นอกจากนี้ต้องสามารถแสดงตำแหน่งของสถานที่ท่องเที่ยวบนแผนที่อิเล็กทรอนิกส์ เช่น Google Map เป็นต้น และควรสามารถเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลของหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดชุมพรได้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยว

โปรแกรมประยุกต์นี้ถูกออกแบบให้สามารถแสดงผลได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษรองรับได้ทั้งระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ (Android) และ iOS ภายในโปรแกรมประยุกต์นี้ประกอบด้วยเนื้อหา 6 ส่วนหลักดังนี้

1. หน้า “จังหวัดชุมพร” ให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลในจังหวัดชุมพร เช่น ประวัติความเป็นมา ลักษณะทางภูมิศาสตร์ สภาพภูมิอากาศ ข้อมูลการท่องเที่ยว ที่ตั้งของศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว ในจังหวัดชุมพร ฯลฯ

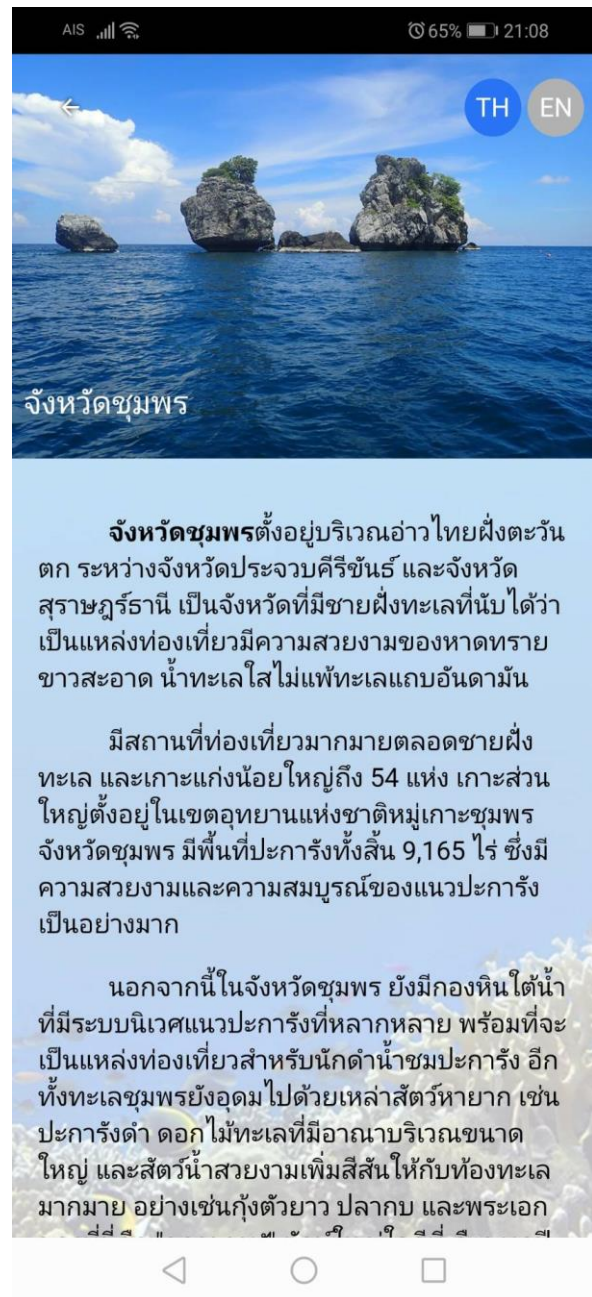
2. หน้า “ความรู้และข้อปฏิบัติสำหรับนักดำน้ำ” ช่วยเพิ่มความรู้ของนักดำน้ำและนักดำน้ำด้วยการให้ข้อมูลเกี่ยวกับระบบนิเวศแนวปะการัง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลและแนวปฏิบัติ สำหรับกิจกรรมดำน้ำตื้นและน้ำลึก

3. หน้า “แหล่งดำน้ำ” แสดงข้อมูลสถานที่ดำน้ำในจังหวัดชุมพร ในแต่ละสถานที่ที่จะแสดงรูปภาพของสถานที่ดังกล่าว ข้อมูลทั่วไป พิกัดตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ (GPS) ระบบนิเวศ (แนวปะการัง / กองหินใต้น้ำ) กิจกรรมที่เหมาะสม (ดำน้ำดูปะการัง / ดำน้ำลึก) ในบริเวณนั้น ระดับความลึก และสัตว์น้ำที่น่าสนใจ นอกจากนี้ยังสามารถแสดงตำแหน่งและนำทางบนแผนที่ได้

4. หน้า “สิ่งมีชีวิตในทะเล (marine life)” แสดงข้อมูลและรูปของของสิ่งมีชีวิตทางทะเลที่น่าสนใจที่สามารถพบได้ในทะเลจังหวัดชุมพร เช่น ปะการัง ปลา สัตว์ทะเลพื้นทะเล สัตว์ทะเลหายาก เต่าทะเล ฯลฯ รวมทั้งระบุสถานที่ดำน้ำที่สามารถพบเห็นสัตว์ทะเลเหล่านั้นได้

5. หน้า “การดำน้ำปลอดภัยและการเชื่อมโยง” แสดงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถดาวน์โหลดได้ เช่น ใบปลิว โบรชัวร์โปสเตอร์ นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมโยงภายนอกที่มีประโยชน์เพื่อเข้าถึงองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัด สถาบันสอนดำน้ำ PADI ฯลฯ

6. หน้า “เกี่ยวกับเรา” แสดงข้อมูลความเป็นมาของโครงการและข้อมูลติดต่อผู้ดูแลและบริหารโปรแกรมประยุกต์

ภาพที่ 4-8 ตัวอย่างรูปแบบหน้าหลักของโปรแกรมประยุกต์

ปะการังและแนวปะการังคืออะไร >

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล >

การปฏิบัติตัวให้เหมาะสมสำหรับการดำน้ำ >

การดำน้ำตื้น >

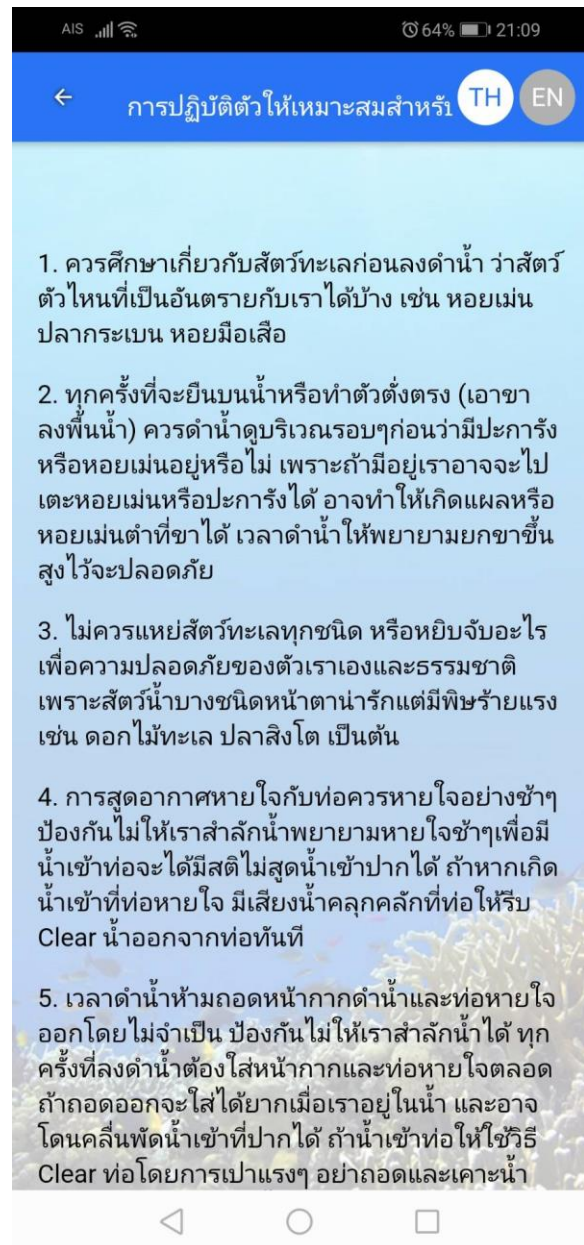
การดำน้ำลึก >

แนวปะการัง เป็นระบบนิเวศที่ซับซ้อน และมีความหลากหลายมากที่สุดในทะเล แนวปะการังจัดเป็นสิ่งก่อสร้างของสิ่งมีชีวิตที่ใหญ่ที่สุดในโลก เป็นหินปูนที่มีความแข็ง โดยสัตว์ทะเลขนาดเล็กคือปะการัง รวมถึงซากของสิ่งมีชีวิตต่างๆ ในทะเลอย่างอื่นร่วมด้วย เช่น สาหร่ายหินปูน, หอยที่มีเปลือกแข็ง เป็นต้น ทั้งปะการังเองและสิ่งมีชีวิตที่สร้างหินปูนได้ เมื่อตายไปแล้วจะยังคงเหลือซากหินปูนทับถมพอกพูน ซึ่งถือว่าเป็นขบวนการสร้างแนวปะการัง ซากหินปูนเหล่านั้นค่อยๆ ผุกร่อนเป็นผงตะกอน ซึ่งส่วนหนึ่งก็ยังคงสะสมพอกพูนในแนวปะการัง แต่อีกส่วนหนึ่งอาจถูกพัดพาปล่อยลอยไปตามกระแสน้ำไปทับถมพอกพูนเป็นชายหาด

การเจริญเติบโตของแนวปะการังเป็นไปได้ช้า

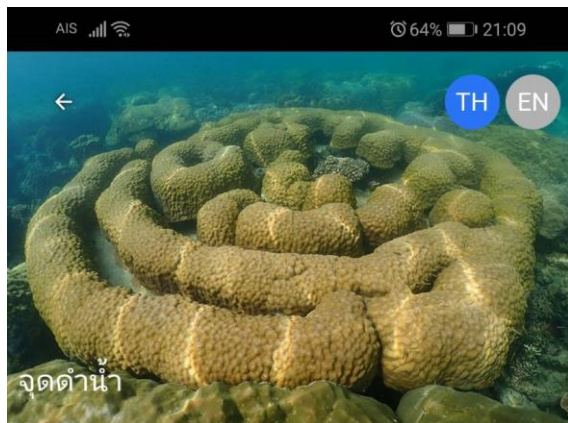
ภาพที่ 4-8 ตัวอย่างรูปแบบหน้าหลักของโปรแกรมประยุกต์ (ต่อ)

ภาพที่ 4-8 ตัวอย่างรูปแบบหน้าหลักของโปรแกรมประยุกต์ (ต่อ)

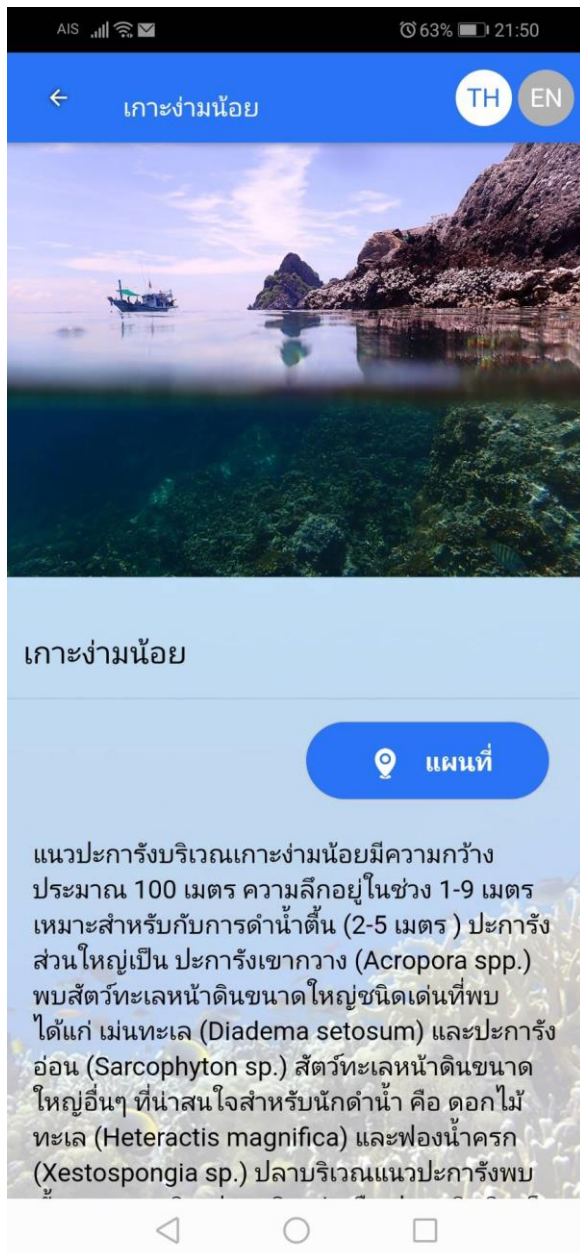
ภาพที่ 4-8 ตัวอย่างรูปแบบหน้าหลักของโปรแกรมประยุกต์ (ต่อ)

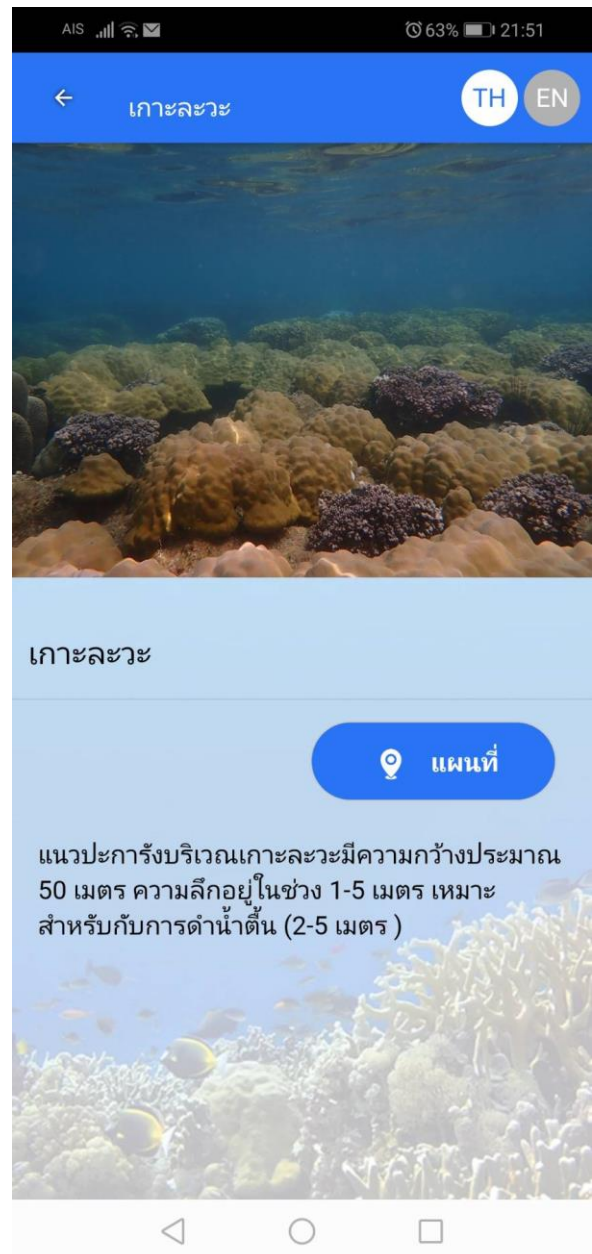
- เกาะหลักง่าม >
- เกาะจระเข้ >
- เกาะง่ามน้อย >
- เกาะง่ามใหญ่ >
- เกาะมาตรา >
- เกาะลวะ >
- หินแพ >

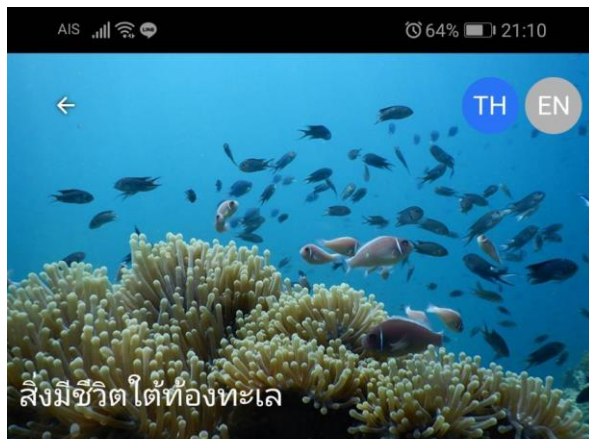
ภาพที่ 4-8 ตัวอย่างรูปแบบหน้าหลักของโปรแกรมประยุกต์ (ต่อ)

ภาพที่ 4-8 ตัวอย่างรูปแบบหน้าหลักของโปรแกรมประยุกต์ (ต่อ)

ภาพที่ 4-8 ตัวอย่างรูปแบบหน้าหลักของโปรแกรมประยุกต์ (ต่อ)

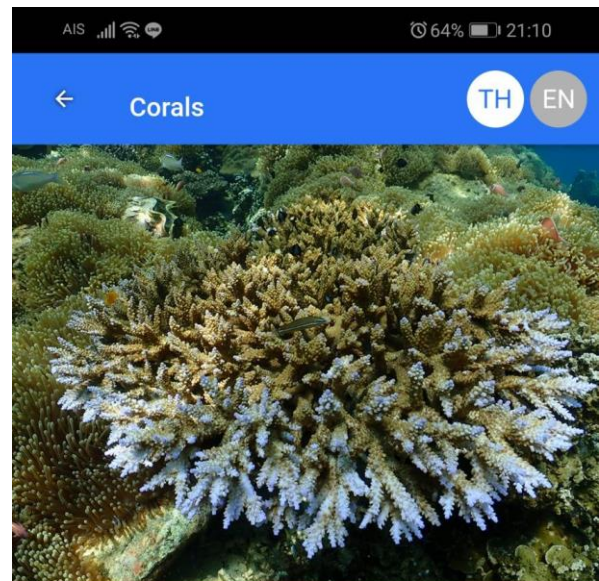
ปะการัง >

ปลา >

สัตว์ทะเลหน้าดิน >

สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่อาศัยในทะเล >

เต่าทะเล >

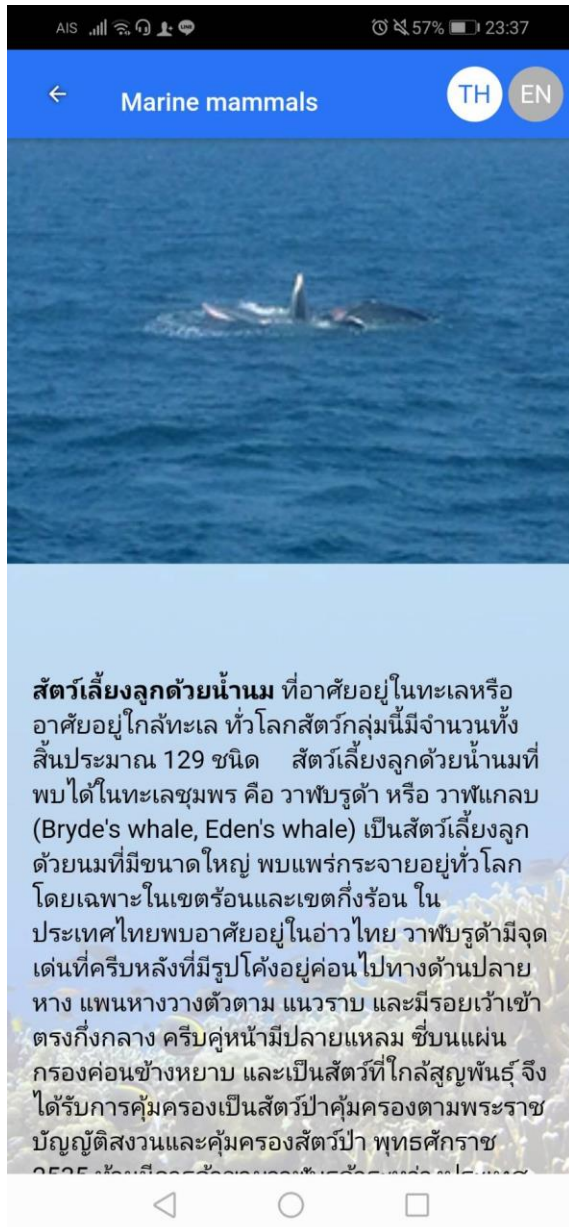

ปะการังหมู่เกาะชุมพร ตั้งอยู่บนตอนบนของอ่าวไทยฝั่งตะวันตกของจังหวัดชุมพร แนวปะการังมีลักษณะเป็นแนวปะการังริมฝั่ง (fringing reef) โดยมีการก่อตัวได้ดีทางด้านทิศตะวันตกและทิศใต้ เนื่องจากเป็นด้านที่กำบังลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ สภาพแนวปะการังโดยทั่วไปไม่มีความสมบูรณ์ ปานกลางถึงสมบูรณ์ดีมาก ปะการังที่พบบริเวณหมู่เกาะชุมพรมีมากกว่า 120 ชนิด เช่น ปะการังโขด (*Porites lutea*) ปะการังช่องเหลี่ยม (*Favites* spp.) ปะการังวงแหวน (*Favia* spp.) ปะการังลายดอกไม้ (*Pocillopora decussata*) ปะการังดอกกะหล่ำ (*Pocillopora damicornis*) ปะการังสมองร่องใหญ่ (*Symphyllia* sp.) ปะการังลูกโป่ง (*Plerogyra sinuosa*) ปะการังกาแล็กซี่ (*Galaxea astreata*) และปะการังวงกลม (*Diploria labyrinthiformis*)

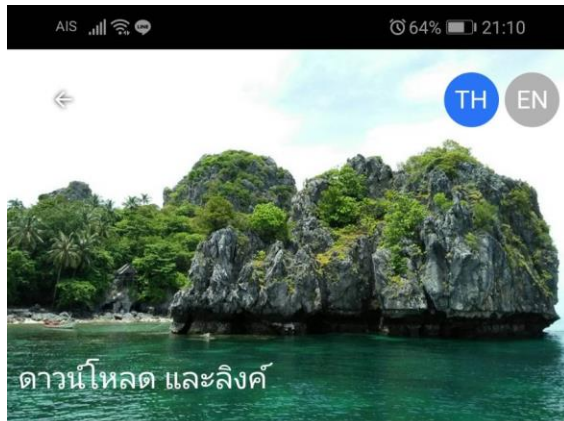
ภาพที่ 4-8 ตัวอย่างรูปแบบหน้าหลักของโปรแกรมประยุกต์ (ต่อ)

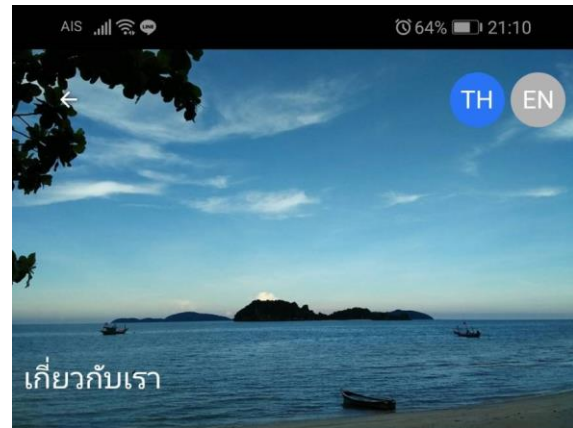
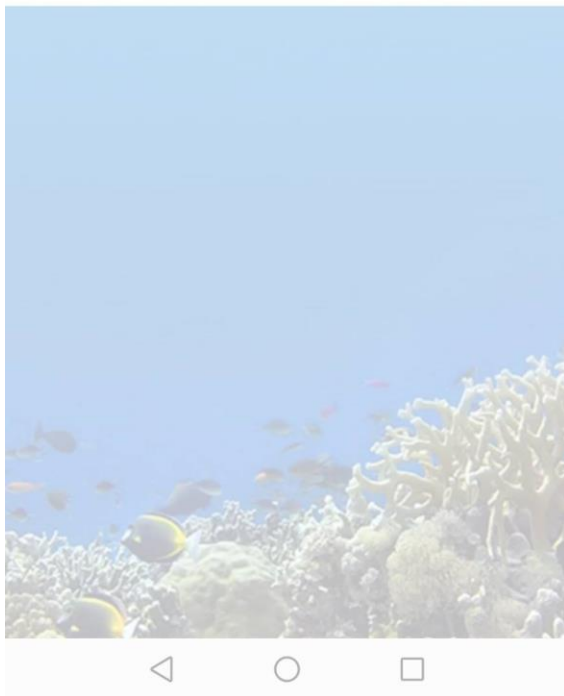
ภาพที่ 4-8 ตัวอย่างรูปแบบหน้าหลักของโปรแกรมประยุกต์ (ต่อ)

ภาพที่ 4-8 ตัวอย่างรูปแบบหน้าหลักของโปรแกรมประยุกต์ (ต่อ)

<http://www.thaicoralreef.in.th/>

Dive In Chumphon ซึ่งเป็นโปรแกรมประยุกต์ที่เผยแพร่ข้อมูลท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลที่สำคัญในจังหวัดชุมพรเพื่อส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลในจังหวัดชุมพร เป็นส่วนหนึ่งของผลผลิตจากแผนงานวิจัยเรื่องการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับกิจกรรมดำน้ำลึกและน้ำตื้นในจังหวัดชุมพร ได้รับการสนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว) ประจำปีงบประมาณ 2561 แผนงานวิจัยดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและประเมินศักยภาพพื้นที่เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับกิจกรรมดำน้ำ ประเมินขีดความสามารถในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลและศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวทางทะเลและสภาพเศรษฐกิจสังคมในจังหวัดชุมพร โปรแกรมประยุกต์ Dive in Chumphon จะเป็นช่องทางหนึ่งที่ช่วยเผยแพร่ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวทางทะเลให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ นำไปสู่การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลในจังหวัดชุมพร ในอนาคต

ภาพที่ 4-8 ตัวอย่างรูปแบบหน้าหลักของโปรแกรมประยุกต์ (ต่อ)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาศาสนาการนันทนาการท่องเที่ยวทางทะเลและสภาพเศรษฐกิจสังคมในจังหวัดชุมพร มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาศาสนาการนันทนาการ แนวโน้ม และระบบจัดการการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร ศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชนชายฝั่งทะเล ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรแนวปะการังและการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร เพื่อศึกษาระบบการอภิบาล (governance) ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร และเพื่อพัฒนาโปรแกรมประยุกต์ (mobile application) เผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวบริเวณปะการังและกองหินใต้น้ำเพื่อส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดชุมพร สามารถสรุปการศึกษาได้ ดังนี้

1. จังหวัดชุมพรมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทั้งทางบกและทางทะเลมากมาย ปัจจุบันมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพรเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากขึ้น ทำให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นต่อเนื่องทุกปี จากสถิติการท่องเที่ยวของจังหวัดชุมพร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 – 2560 แสดงให้เห็นว่าจำนวนผู้เยี่ยมชมเพิ่มขึ้นทุกปี ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ อัตราการเพิ่มของจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างปี พ.ศ. 2556 – 2560 เฉลี่ยเท่ากับ 7.98 คนต่อปี ฤดูกาลท่องเที่ยวบริเวณจังหวัดชุมพรในฤดูกาลท่องเที่ยวเริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม-ตุลาคม และมีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยมากที่สุดช่วงเดือนเมษายน ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีจำนวนมากในช่วงเดือนกันยายนและตุลาคม

2. จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรยังมีสัดส่วนน้อยมาก (ประมาณร้อยละ 2) เมื่อเทียบกับจำนวนผู้เยี่ยมชมทั้งหมดของจังหวัดชุมพรในแต่ละปี เมื่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรมีแนวโน้มแปรผันขึ้นลงลดลงเล็กน้อย ในขณะที่ช่วงปีงบประมาณ 2560 พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรน้อยกว่าปกติ

3. สัดส่วนระหว่างนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 96 เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย และอีกประมาณ 4 % เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ อย่างไรก็ตามยังพบว่าสัดส่วนของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามจำนวนนักท่องเที่ยวจากรายงานสถิติของอุทยานแห่งชาติอาจต่ำกว่าความเป็นจริง เนื่องจากเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรครอบคลุมตลอดแนวชายฝั่งซึ่งนักท่องเที่ยวบางส่วนสามารถเข้ามาท่องเที่ยวได้ตลอดโดยไม่ได้จ่ายค่าธรรมเนียมค่าเข้าอุทยานแห่งชาติ อาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติน้อยกว่าความเป็นจริง

4. จากการพยากรณ์ พบว่าจำนวนผู้เยี่ยมชมในจังหวัดชุมพรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ การพยากรณ์จำนวนผู้เยี่ยมชมชาวไทย พบว่าในปีพ.ศ. 2561 จะมีผู้เยี่ยมชมชาวไทยจำนวน 1,333,777 คน ปี พ.ศ. 2562 จำนวน 1,372,765 คน และปี 2563 จำนวน 1,408,359 คน และในปีพ.ศ. 2561 คาดว่าจะมีผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติจำนวน 126,788 คน ปี พ.ศ. 2562 จำนวน 135,527คน และปี 2563 จำนวน 144,267คน

5. จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรจะมีแนวโน้มสูงขึ้น ในปีงบประมาณ 2562 จะมีนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 56,911คน ปีงบประมาณ 2563 จำนวน 78,443 คน และปีงบประมาณ

2564 จำนวน 105,029 คน ในขณะที่ปีงบประมาณ 2562 คาดว่าจะมีนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 2,990 คน ปีงบประมาณ 2563 จำนวน 4,026 คน และปีงบประมาณ 2564 จำนวน 5,237 คน

6. จังหวัดชุมพรมีชายฝั่งทะเลที่มีทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ กิจกรรมเด่นที่พบในบริเวณอุทยานแห่งชาติได้แก่ การดำน้ำดูปะการังทั้งที่เป็นการดำน้ำตื้นและน้ำลึก โดยพบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยจะเข้ามาท่องเที่ยวมากในช่วงเดือนมกราคม – กรกฎาคม และจำนวนมากที่สุดในช่วงเดือนเมษายน ในขณะที่นักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากในช่วงเดือนเมษายน – กันยายน และพบจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติมาที่สูงสุดในช่วงเดือนกันยายน

7. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้ประกอบการนำเที่ยว ที่พัก และร้านอาหาร ในจังหวัดชุมพรจำนวน 152 ราย พบว่า

1) ส่วนใหญ่มีรายได้จากอาชีพหลักแปรผันอยู่ในช่วง 50,001-500,000 บาทต่อเดือน ส่วนรายได้จากอาชีพรองส่วนใหญ่อยู่ในช่วงน้อยกว่า 10,000 - 20,000 บาทต่อเดือน

2) ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและดำน้ำดูปะการัง ส่วนใหญ่ มีจำนวนเรือนำเที่ยว 1-5 ลำ ผู้ประกอบการธุรกิจประเภทร้านอาหารส่วนใหญ่ มีจำนวนโต๊ะบริการ 5-10 โต๊ะ ในขณะที่ผู้ประกอบการธุรกิจที่พัก (โรงแรม รีสอร์ท โฮมสเตย์) ส่วนใหญ่มีจำนวนห้องพักให้บริการ 11-20 ห้อง ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ มีจำนวนลูกจ้าง 1-5 คน ลูกจ้างทั้งหมดเป็นคนไทยมีทั้งเป็นคนในท้องถิ่นและคนที่มาจากต่างอำเภอและต่างจังหวัด กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจเรือนำเที่ยวและดำน้ำดูปะการังทั้งหมดได้ขึ้นทะเบียนเรือนำเที่ยวกับอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร นอกจากนี้ผู้ประกอบการบางรายยังเป็นสมาชิกของสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร

8. จากการรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 360 ราย และสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 40 ราย ที่เข้ามาท่องเที่ยวในบริเวณหมู่เกาะต่าง ๆ ในจังหวัดชุมพร พบข้อมูลและประเด็นที่น่าสนใจ พบว่า

1) นักท่องเที่ยวเพศชายและหญิงมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพพนักงาน/เจ้าหน้าที่ของบริษัท และมีรายได้อยู่ในช่วง 300,000-499,999 บาทต่อเดือน

2) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพรเป็นครั้งแรก ใช้เวลาในการท่องเที่ยวประมาณ 1-3 วัน และส่วนใหญ่ร่วมเดินทางมากับเพื่อน กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยมสามลำดับแรก ได้แก่ กิจกรรมดำน้ำตื้น กิจกรรมชายหาด และเดินป่า/เส้นทางศึกษาธรรมชาติ เหตุผลที่นักท่องเที่ยวเลือกมาเที่ยวทะเลจังหวัดชุมพร ได้แก่ ทิวทัศน์/ความสวยงามของทะเล รองลงมา ได้แก่ หาดทราย แนวปะการังและสิ่งมีชีวิตใต้ทะเล และอาหาร ในขณะที่สิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวผิดหวังในการมาเที่ยว ได้แก่ สภาพอากาศ และค่าอาหารและเครื่องดื่มแพงเกินไป นอกจากนี้ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจมาเที่ยวมากที่สุดได้แก่ สิ่งมีชีวิตในทะเล

3) นักท่องเที่ยวที่มามีดำน้ำส่วนใหญ่นิยมดำน้ำตื้น (snorkeling) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการดำน้ำมากกว่า 8 โดฟ และจบหลักสูตรดำน้ำ PADI Open Water ในขณะที่ดำน้ำ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสนใจต่อการพบสัตว์ทะเลหายาก เช่น เต่า โลมา วาฬ เป็นลำดับที่ 1 รองลงมาได้แก่ ความหลากหลายของปะการัง ความหลากหลายของปลา และความใสของน้ำทะเล

4) ค่าใช้จ่ายในการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวแปรผันอยู่ในช่วง 200 – 25,000 บาทต่อคน และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 4,897 บาทต่อคนต่อครั้ง โดยทั่วไปนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจในการท่องเที่ยวในระดับมาก รองลงมามีความพึงพอใจในระดับปานกลาง

9. จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างชาวประมง จำนวน 335 ตัวอย่าง ในตำบลติดชายฝั่งทะเล จำนวน 20 ตำบล โดยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ พบว่า

1) ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่น มีบทบาททางสังคมเป็นราษฎรทั่วไป

2) ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 99.5 ประกอบอาชีพหลัก คือ ประมง มีสัดส่วนเพียงเล็กน้อยที่ประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ มีรายได้จากอาชีพหลัก อยู่ในช่วง 10,001-30,000 บาท/เดือน ในด้านอาชีพเสริมนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเสริมเรื่อนำเที่ยวตกปลา รับจ้างทั่วไป มีรายได้จากอาชีพเสริม อยู่ในช่วง 5,001-10,000 บาท/เดือน

3) การสัมภาษณ์ชาวประมงทั้งที่ทำประมงเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม พบว่า ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพประมงอยู่ในช่วง ช่วง 5-40 ปี ส่วนใหญ่ทำประมงตลอดแนวชายฝั่งทะเลชุมพร โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณ เกาะไข่ เกาะเสม็ด เกาะง่าม หลังเกาะง่าม หนองบัว อ่าวทุ่งมะขาม อ่าวชุมพร อ่าวทุ่งคาสวี

4) โดยการประมงช่วงมรสุมเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน – ตุลาคมมีจำนวนวันทำประมงเฉลี่ยต่อเดือน 10-20 วันต่อเดือน เครื่องมือประมงที่พบมากได้แก่ ไทหมึก อวนปู อวนปลา ลอบปูม้า อวนล้อม ปั่นไฟ อวนลอบหมึก ในขณะที่การประมงช่วงปกติเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน – พฤษภาคมมีจำนวนวันทำประมงเฉลี่ยต่อเดือนในช่วงนี้เท่ากับ 10-20 วันต่อเดือน เครื่องมือประมงที่พบมากได้แก่ อวนลอยปลา เรือไต่หมึก ลอบหมึก อวนจมปู อวนสามชั้น เบ็ด ลอบปูม้า อวนล้อม เป็นต้น พบว่าจำนวนวันที่ทำประมงในบริเวณที่มีแนวปะการัง/กองหินใต้น้ำอยู่ในช่วง 20 – 60 วัน/ปี ผลผลิตสัตว์น้ำส่วนใหญ่จะมีลักษณะจำเพาะในแต่ละเครื่องมือประมง สัตว์น้ำส่วนใหญ่ที่จับมาได้จะขายเป็นปลาสดให้กับพ่อค้าคนกลาง และเก็บไว้บริโภคในครัวเรือน

5) ปลาในแนวปะการังที่เคยจับได้ ได้แก่ ปลากระรัง (ครอบครัว Epinephelinae) ปลากระพง (ครอบครัว Lutjanidae) ปลาโนรี (ครอบครัว Chaetodontidae) ปลาหินสมุทร (ครอบครัว Pomacanthidae) ปลานกแก้ว (ครอบครัว Scaridae) ปลาปักเป้า (ครอบครัว Balistidae) ปลาผีเสื้อ (ครอบครัว Chaetodontidae) ปลาสลิดหิน (ครอบครัว Pomacentridae) ปลาสิงโต (ครอบครัว Scorpaenidae)

6) ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีประเภทเรือประมงเป็นเรือเครื่องยนต์กลางลำ โดยมีความยาวเรือ 6-14 เมตร และมีขนาดเครื่องยนต์ 85-123 แรงม้า รองลงมา เป็นเรือหางยาว ความยาวเรือ 5-7 เมตร และมีขนาดเครื่องยนต์ 7 - 20 แรงม้า

7) ต้นทุนในการทำประมงประกอบด้วย ค่าเรือประมงมีต้นทุนประมาณ 30,000 – 150,000 บาท/ลำ ขึ้นอยู่กับขนาดเรือประมง เครื่องมือประมงมีต้นทุนอยู่ในช่วง 20,000 - 50,000 บาท/ปี ต้นทุนการดำเนินงานและค่าจ้างลูกเรือประมงประมาณ 10,000 - 15,000 บาท/ปี และค่าซ่อมแซมเครื่องมือและอุปกรณ์ 4,000 – 50,000 บาท/ปี ขึ้นอยู่กับความเสียหายของเครื่องยนต์

8) ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดให้ข้อมูลว่าปัจจุบันปริมาณสัตว์น้ำในจังหวัดชุมพรลดลงมากเมื่อเทียบกับอดีต (3 ปี) ที่ผ่านมา โดยสาเหตุของการลดลงของปริมาณสัตว์น้ำ ได้แก่ 1) จำนวนเครื่องมือประมงและชาวประมงเพิ่มขึ้น 2) สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม 3) ปรากฏการณ์ธรรมชาติ ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่คิดว่าการที่สัตว์น้ำลดจำนวนลงมีผลกระทบต่อตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีรายได้ลดลง

10. จากการประเมินระดับความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรปะการัง พบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวมีระดับความรู้ในระดับสูง ในขณะที่กลุ่มชาวประมงมีความรู้ในระดับปานกลาง ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และชาวประมงมีจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการังในระดับค่อนข้างสูง

11. การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้และจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรแนวปะการังในจังหวัดชุมพรด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) พบว่า ในกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ปัจจัยด้านระดับการศึกษามีอิทธิพลต่อระดับความรู้ และในขณะที่ระดับรายได้มีผลต่อระดับ

จิตสำนึก และยังพบว่าระดับความรู้มีความสัมพันธ์กับระดับจิตสำนึกในเชิงบวก ในกลุ่มนักท่องเที่ยว ปัจจัยด้านระดับการศึกษามีอิทธิพลต่อระดับความรู้ ระดับการศึกษาและอายุมีผลต่อระดับจิตสำนึก อีกทั้งยังพบว่าระดับความรู้มีความสัมพันธ์กับระดับจิตสำนึกในเชิงบวก ในขณะที่กลุ่มชาวประมงพบว่าปัจจัยด้านระดับการศึกษาและสถานภาพทางสังคมมีอิทธิพลต่อระดับความรู้ และไม่มีปัจจัยใดที่สามารถอธิบายความแปรปรวนของระดับจิตสำนึกได้ นอกจากนี้ยังพบว่าระดับความรู้ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับจิตสำนึก

12. ในประเด็นเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรปะการังนั้นพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ทั้งในกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวและชาวประมงไม่เคยเข้าร่วมทำกิจกรรมโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรปะการัง มีเพียงประมาณร้อยละ 30 ที่เคยเข้าร่วมทำกิจกรรม และความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวในรอบ 2 ปีที่ผ่านมาอยู่ในช่วง 1 – 2 ครั้ง ผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดไม่เคยมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการหรือกิจกรรมโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรปะการัง

13. การใช้ประโยชน์ การจัดการ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ พบว่า

1) กลุ่มชาวประมงและผู้ประกอบการท่องเที่ยวให้ความเห็นว่าวิถีชีวิตของพวกเขาพึ่งพิงทรัพยากรแนวปะการัง และหากไม่มีแนวปะการังให้ใช้ประโยชน์แล้ว จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตในระดับมาก

2) กลุ่มชาวประมงและผู้ประกอบการท่องเที่ยวส่วนใหญ่คิดเห็นว่าระดับการใช้ประโยชน์ของแนวปะการังในปัจจุบันด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพรอยู่ในระดับปานกลาง การใช้ประโยชน์ด้านการประมงอยู่ในระดับมาก ในขณะที่การใช้ประโยชน์ของแนวปะการังด้านการศึกษาวิจัยในจังหวัดชุมพรอยู่ในระดับน้อย

3) ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่คิดว่าทรัพยากรปะการังในจังหวัดชุมพรอยู่มีความอุดมสมบูรณ์ในระดับสมบูรณ์-สมบูรณ์มาก และปัจจัยที่ทำให้ปะการังมีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้นเนื่องจากมีโครงการอนุรักษ์แนวปะการัง รวมถึงอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรมีการควบคุมกิจกรรมการท่องเที่ยว

4) ผู้ประกอบการท่องเที่ยวคิดเห็นว่าปัจจัยหลักที่ทำให้ปะการังเสื่อมโทรม ได้แก่ การทำประมงทำลายล้างในบริเวณแนวปะการัง และการเกิดปะการังฟอกขาว ในขณะที่ชาวประมงคิดเห็นว่าปัจจัยหลักที่ทำให้ปะการังเสื่อมโทรม ได้แก่ การเกิดปะการังฟอกขาว ภาวะโลกร้อน และการลักลอบเก็บปะการังไปขายส่วนนักท่องเที่ยวเชื่อว่าภัยคุกคามที่ทำให้แนวปะการังเกิดความเสื่อมโทรม ได้แก่ มีการลักลอบเก็บปะการังไปขาย นักท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มขึ้น มีการทำประมงทำลายล้างในแนวปะการัง

5) กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มให้ความเห็นว่าทุกภาคส่วนที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แนวปะการังโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวและชาวประมง

6) ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ทุกกลุ่มตัวอย่างเชื่อว่าจังหวัดชุมพรมีศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวทางทะเลในระดับปานกลาง และควรประยุกต์ใช้กับหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาใช้ในการพัฒนาท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร และควรประยุกต์ใช้กับหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาใช้ในการพัฒนาท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร โดยเสนอแนะว่าควรมีการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยเน้นการโฆษณาและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้จังหวัดชุมพรเป็นที่รู้จักในกลุ่มนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้จึงควรพัฒนามาตรฐานการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว รวมถึงควรจัดให้มีการอบรมผู้ประกอบการไกด์นำเที่ยวในการดูแลนักท่องเที่ยว อย่างสม่ำเสมอ

14. ในด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดชุมพรในปัจจุบัน มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1) ระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร ประกอบด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดชุมพร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

จังหวัดชุมพร อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร หอการค้าจังหวัด สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร กลุ่มของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว เครือข่ายชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สาขาชุมพร มีบทบาทสำคัญในการประชาสัมพันธ์และจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัด ในขณะที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีบทบาทในการประสานงานและสนับสนุนเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษาทั้งจากส่วนกลางและในพื้นที่ มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร รวมถึงการศึกษาวิจัยขั้นพื้นฐานเพื่อสนับสนุนข้อมูลทางวิชาการเพื่อการจัดการให้กับหน่วยงานในพื้นที่และชุมชนท้องถิ่น

2) จุดแข็งและโอกาสของจังหวัดชุมพรด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล ประกอบด้วย การมีทรัพยากรทางทะเลที่สมบูรณ์สวยงาม มีแนวปะการังและกลุ่มเกาะอยู่ใกล้ฝั่ง ที่เข้าถึงสะดวก มีชื่อเสียงเรื่องอาหารทะเล ชุมชนท้องถิ่นมีเอกลักษณ์ซึ่งเป็นจุดแข็งที่จะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเล นอกจากนี้จังหวัดชุมพรยังมีพื้นที่เกาะและกองหินใต้น้ำหลายแห่งที่ยังไม่ได้สำรวจและพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว จึงถือเป็นโอกาสในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ขึ้น

3) จุดอ่อนและข้อจำกัดด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลในจังหวัดชุมพร ได้แก่ การขาดองค์ความรู้และฐานข้อมูลทรัพยากรในพื้นที่ ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกและการมีมาตรฐานการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการในพื้นที่ยังขาดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการตลาดท่องเที่ยว การส่งเสริมผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวรายย่อยโดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่นยังไม่เพียงพอ และยังขาดการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว

15. การศึกษาระบบการอภิบาลทรัพยากร (governance) แนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร ได้ดำเนินการโดยการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการอภิปรายกลุ่มย่อย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านการจัดการแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพรมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (stakeholders) ในการบริหารจัดการแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพรประกอบด้วยกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สองกลุ่ม ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลัก (key stakeholders) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น (supporting stakeholders) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก เป็นกลุ่มบุคคลที่ใช้ประโยชน์ และเกี่ยวข้องกับทรัพยากรแนวปะการังและกองหินใต้น้ำโดยตรง สามารถแบ่งออกได้เป็นสองกลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรปะการังโดยตรง ได้แก่ ชาวประมงและชุมชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการท่องเที่ยว สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัด สถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัย 2) ผู้ควบคุมการใช้ประโยชน์แนวปะการัง (resource regulators) เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการควบคุมกิจกรรม และดูแลการใช้ประโยชน์ในบริเวณแนวปะการัง เช่น กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมประมง กรมควบคุมมลพิษ กรมเจ้าท่า องค์การปกครองในระดับจังหวัดและท้องถิ่น เป็นต้น

2) กลุ่มผู้ที่มีส่วนได้เสียหรือกลุ่มที่สามารถสนับสนุนกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียหลักที่ได้กล่าวมาข้างต้น ในแง่ของการสนับสนุนงบประมาณ การดำเนินงานการตลาดตระเวน การวิจัย เป็นต้น หรือกลุ่มที่ได้รับผลกระทบยุติภูมิ ได้แก่ ชุมชนท้องถิ่น ผู้ประกอบการธุรกิจต่อเนื่องด้านการท่องเที่ยวและการประมง กองทัพเรือ ศูนย์ปฏิบัติการอุทยานแห่งชาติทางทะเลที่ 1 จังหวัดชุมพร สถาบันการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชุมพร กรมการท่องเที่ยว กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ สำนักงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจังหวัดชุมพร

3) ปัญหาและอุปสรรคและรูปแบบการอภิบาลแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร ยังมีข้อจำกัดเนื่องจากขาดแคลนบุคลากรในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว การติดตามตรวจสอบ และการ

เฝ้าระวังการทำลายทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ รวมถึงงบประมาณไม่เพียงพอ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ไม่มีการให้ความรู้และแนะนำข้อควรปฏิบัติในการดำน้ำให้กับนักท่องเที่ยวก่อนลงน้ำ รวมถึงองค์ความรู้และฐานข้อมูลเชิงวิชาการยังมีอยู่อย่างจำกัด

4) รูปแบบการอภิบาลในปัจจุบันเป็นแบบผสมผสานระหว่างการอภิบาลแบบลำดับชั้น (hierarchical/top-down) และการอภิบาลร่วม (co-governance/co-management) โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะปฏิบัติงานตามกฎระเบียบและนโยบายจากหน่วยงานส่วนกลาง ในขณะที่เดียวกันมีความพยายามที่จะส่งเสริมให้เกิดการอภิบาลร่วม โดยเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีบทบาทในกระบวนการวางแผนและการตัดสินใจ แต่ยังมีอยู่อย่างจำกัด

5) กฎเกณฑ์และกฎระเบียบที่บังคับใช้ในพื้นที่ (regulations) ที่นำมาบังคับใช้ในพื้นที่ ได้แก่ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พระราชกำหนดการประมง รวมถึงกฎระเบียบอื่น ๆ ที่ประกาศตามพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อบังคับที่ประกาศโดยท้องที่แต่ละแห่ง นอกจากนี้การสื่อสารและพูดคุยระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายและผู้ใช้ทรัพยากรอย่างไม่เป็นทางการยังเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการบริหารจัดการในพื้นที่ได้

6) Dive In Chumphon เป็นโปรแกรมประยุกต์ที่ได้รับการออกแบบเพื่อเผยแพร่ข้อมูลท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลที่สำคัญในจังหวัดชุมพรทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โปรแกรมประยุกต์นี้ถูกออกแบบให้สามารถแสดงผลได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษรองรับได้ทั้งระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ (Android) และ iOS ภายในโปรแกรมประยุกต์นี้ประกอบด้วยเนื้อหา 6 ส่วนหลัก ครอบคลุมข้อมูลที่จำเป็นเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลในจังหวัดชุมพรในอนาคต

5.2 อภิปรายผล

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้และจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรแนวปะการังในจังหวัดชุมพร ด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) โดยได้คัดเลือกปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อความรู้และจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรแนวปะการังในจังหวัดชุมพร จำนวน 5 ปัจจัย ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และสถานภาพทางสังคม โดยพบว่า ในกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว รูปแบบโมเดลถดถอยเชิงเส้นพหุคูณที่ได้จากการวิเคราะห์ด้วยโมเดลแบบ Stepwise พบว่าปัจจัยด้านระดับการศึกษา มีอิทธิพลต่อระดับความรู้ ($F=19.29$, $R^2 = 0.147$, $p=0.000$) และระดับรายได้มีผลต่อระดับจิตสำนึก ($F=6.75$, $R^2 = 0.057$, $p=0.011$) และยังพบว่าระดับความรู้มีความสัมพันธ์กับระดับจิตสำนึกในเชิงบวก (Pearson correlation (r)= 0.181, $p = 0.026$) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Barr (2007) ที่แสดงให้เห็นว่าปัจจัยดังกล่าวมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม จิตสำนึกด้านการอนุรักษ์มักเชื่อมโยงกับปัจจัยต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ที่บุคคลจะได้รับ (egoistic concerns) (Levy et al, 2016)

5.3 ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาภายใต้โครงการนี้จะเป็นฐานข้อมูลและองค์ความรู้ที่สำคัญที่จำเป็นที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลของจังหวัดชุมพรในอนาคต ข้อเสนอแนะจากการวิจัยมีดังนี้

1. เนื่องจากจังหวัดชุมพรมีฐานทรัพยากรแนวปะการังและกองหินใต้น้ำที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล นอกจากนี้จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพรและเข้ามาในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคต การส่งเสริมและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาจุดดำน้ำแห่งใหม่ที่มีศักยภาพเพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้นในอนาคต รวมถึงการส่งเสริมการลงทุนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล

2. การประชาสัมพันธ์และการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการท่องเที่ยวทางทะเล ยังเป็นจุดอ่อนและเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้เกิดการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง โดยอาจศึกษาวิจัยเพื่อกำหนดรูปแบบการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ

3. ในด้านการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการท่องเที่ยวทางทะเล ควรส่งเสริมองค์ความรู้ในการตลาดการบริหารจัดการท่องเที่ยวให้กับผู้ประกอบการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการเรือนำเที่ยวขนาดเล็กในชุมชน นอกจากนี้การกำหนดและออกแบบโปรแกรมท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมยังเป็นสิ่งจำเป็นต่อไป

4. สถานภาพการใช้ประโยชน์ในแนวปะการังด้านการท่องเที่ยวยังมีอยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตาม โดยควรมีการศึกษาเพื่อกำหนดรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เพื่อลดผลกระทบต่อทรัพยากรและสนับสนุนการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

5. กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้สะท้อนให้เห็นว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นสิ่งที่ดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่ควรจะต้องมีการกำหนดมาตรการและกิจกรรมที่เหมาะสม นอกจากนี้ควรประยุกต์ใช้การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวมิให้เกิดขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละสถานที่ด้วย และควรพิจารณาถึงผลกระทบในเชิงสังคมต่อชุมชนท้องถิ่นด้วย ดังนั้นการศึกษวิจัยในประเด็นดังกล่าวจึงมีความสำคัญต่อการกำหนดมาตรการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่อไป

6. จากการประเมินระดับความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรปะการัง ถึงแม้ว่ากลุ่มนักท่องเที่ยว และกลุ่มผู้ประกอบการจะมีความรู้ในระดับสูง และกลุ่มชาวประมงมีความรู้ในระดับปานกลาง แต่ยังคงมีความเข้าใจผิดในบางประเด็น ดังนั้นการส่งเสริมและจัดกิจกรรมให้ความรู้จึงมีความสำคัญต่อการเพิ่มระดับความรู้ และระดับจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมต่อไป นอกจากนี้จึงควรศึกษารูปแบบการให้ความรู้ที่มีประสิทธิภาพของกลุ่มบุคคลแต่ละกลุ่มอีกด้วย

7. การจัดการพื้นที่ในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรยังเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรในพื้นที่น้อย ดังนั้นจึงควรมีการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการที่เสริมสร้างให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลในพื้นที่

8. แอปพลิเคชันต้องพัฒนาให้เหมาะสมกับการใช้งานของเป้าหมายวัยต่างๆ เข้าถึงกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

9. แอปพลิเคชันต้องเพิ่มส่วนของการแนะนำสถานที่ต่างๆ หรือ แนะนำสถานที่ที่เหมาะสมต่อกลุ่มเป้าหมายแต่ละวัย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมการท่องเที่ยว, 2560. รายงานประจำปี 2560 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ. 92 หน้า.
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. 2549. โครงการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการตัดสินใจในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ. รายงานฉบับสมบูรณ์. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2560. สถิตินักท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร. สืบค้นที่ https://www.mots.go.th/more_news.php?cid=411
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2558. หลงรักประเทศไทย:ชุมพร. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 56 หน้า
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภารพิมพ์.
- ชลตรงค์ ทองสง. 2551. การพัฒนามาตรฐานที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท ชุมชนเกาะพิทักษ์ อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการ. มหาวิทยาลัยแม่โจ้. 122 หน้า
- ชลตรงค์ ทองสง. 2555. ศักยภาพและรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของชุมชนบ้านโนนไธและพื้นที่เชื่อมโยง. รายงานผลการวิจัย. มหาวิทยาลัยแม่โจ้. 133 หน้า
- ชลดา บุญอยู่. 2556. ทูตทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา บ้านเกาะพิทักษ์ตำบลบางน้ำจืด อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยศิลปากร. 80 หน้า
- ชวาล แพรัตกุล. 2526. เทคนิคการวัดผล. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ชูศักดิ์ วิทยาทิต. 2537. รายงานการวิจัยความรู้และความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมของเมืองเชียงใหม่ : การสำรวจในระยะต้นแผน 6. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทองศักดิ์ ประสพกิตติคุณ, 2534. การประเมินค่าความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดตราด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ทรงศิริ สาประเสริฐ. 2541. ลักษณะการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาคู่มือและ การศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยมหิดล. 142 หน้า
- ทิพย์รัตน์ สุภา. 2549. การจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด : ศึกษากรณีครัวเรือนในเขตเทศบาล ตำบลสนทรายหลวง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขาสถาปัตยกรรมมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธวัช เบญจาทิกุล. 2529. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามีส่วนร่วมของชาวเขาในการพัฒนา: กรณีศึกษาหมู่บ้านชาวเขาชนเผ่าเลีการประกวดหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่างของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดเชียงใหม่ ประจำปี พ.ศ. 2527. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขาสถาปัตยกรรมมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล. 2527. จดหมายสำหรับการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตร: แนวคิดและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- นฤมล มณีงาม. 2547. การพัฒนาโปรแกรมสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการประหยัดพลังงานตามหลักการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทสาร สีสลับ และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่องแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยใน การจัดการศึกษา, (กรุงเทพฯ:พิมพ์ดี ,2541) ,25-26.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์. 2527. กลวิธี แนวทาง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. 2535. การวัดและการประเมินผลการเรียนการสอน. นครปฐม: ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญศิลป์ จิตตะประพันธ์ ชลตรงค์ ทองสง อำนาจ รักษาพล และเบญจมาศ ณ ทองแก้ว. 2555. การท่องเที่ยวทางทะเลและชายฝั่งในจังหวัดชุมพร สถานะ ความต้องการ ปัญหาและแนวโน้มในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. รายงานการวิจัย. สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้. 210 หน้า
- บุญศิลป์ จิตตะประพันธ์ และคณะ. 2557. การท่องเที่ยวทางทะเลและชายฝั่งในจังหวัดชุมพร สถานะ ความต้องการ ปัญหา และแนวโน้มในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. รายงานผลการวิจัย. สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้. 220 หน้า
- เบญจมาศ ณ ทองแก้ว อำนาจ รักษาพล จุฑามาส เพ็งโคณา และชลตรงค์ ทองสง. 2556. กระบวนการถ่ายทอดระบบสื่อความหมายสำหรับการท่องเที่ยวที่เกาะพิทักษ์ จังหวัดชุมพร. รายงานการวิจัย.ฐานข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานภาครัฐด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. 134 หน้า
- เบญจมาศ ณ ทองแก้ว อำนาจ รักษาพล จุฑามาส เพ็งโคณา อำพล ธานีครุฑ วิจิตร พันธุ์พีช และธวัช ทิพย์แสง. 2557. การศึกษาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนของเกาะพิทักษ์ จังหวัดชุมพร. รายงานการวิจัย สำนักคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ; กรุงเทพฯ
- ปฐม นิคมานนท์. 2538. การค้นหาความรู้ระบบการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนชนบทไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร 279-281 หน้า
- ประเวศ ะสี และคณะ. 2542. ยุทธศาสตร์แก่วิกฤติชาติ. กรุงเทพมหานคร. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- ประเวศ ะสี. 2533. ปัญหาวิกฤติด้านชนบทสู่ทางรอด. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์หมู่บ้าน.
- ประสาธ อิศรปรีดา. 2523. จิตวิทยาการเรียนรู้กับการสอน. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์ก ราฟิคอาร์ต.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. 2543. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร.มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พัชรี หล้าแหล่ง. 2553. กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดชุมพร. รายงาน ผลการวิจัย. มหาวิทยาลัยแม่โจ้. 80 หน้า

- พัชรี หล้าแหล่ง. 2553. ศักยภาพและกลยุทธ์ทางการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดชุมพร. รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช).
- พัชรี หล้าแหล่ง. 2557. ระบบโลจิสติกส์กับการพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอ่าวไทย (Royal Coast) ในจังหวัดชุมพรและพื้นที่เชื่อมโยง. รายงานผลการวิจัย. มหาวิทยาลัยแม่โจ้. 109 หน้า
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบันของประเทศไทยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภารพิมพ์
- ไพศาล หวังพานิช. 2526. การวัดผลการศึกษา. กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- มีศักดิ์ ภักดีคง. 2555. การวิจัยเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของประชาชนเกาะพิทักษ์ของประชาชนในเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. 144 หน้า
- ยศ สันตสมบัติ. 2542. ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. ศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 226 หน้า
- วรัญญา จามเจริญ. 2555. การพัฒนาภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนถนนเลียบชายทะเลปากน้ำ - หาดทรายรี อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 137 หน้า
- วันชัย วัฒนศัพท์. 2544. ธรรมชาติของการมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการทางด้านสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สายธาร.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2541. รายงานฉบับสุดท้าย การศึกษาเพื่อกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล. เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. กรุงเทพฯ
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2541. รายงานฉบับสุดท้าย โครงการศึกษาเพื่อกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล. ส่วนที่ 1 รายงานหลัก. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สมพงษ์ สิงห์พล. 2542. ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่. สี่มาจารย์, 13(27), 15-16.
- สุพจน์ ทราญแก้ว. 2545. การจัดการรัฐแนวใหม่. วารสารเพชรบุรีพิทยาลงกรณ์ 3(1), 64-79
- สุวัฒน์ บุญศักดิ์สกุล. 2548. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดชุมพร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 139 หน้า
- เสรี พงศ์พิศ. 2529. คื่นสุรากเหง้า : ทางเลือกและทัศนวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป. 162 หน้า
- อนันต์ ศรีโสภณ. 2542. วิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.
- อนุชาติ พวงสำลี และวีรบูรณ์ วิสารทสกุล. 2540 รายงานสารสนเทศสิ่งพิมพ์ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรไทย กรุงเทพฯ 94 หน้า
- อนุวัฒน์ นทีวัฒนา. 2551. พื้นที่คุ้มครองทางทะเลในประเทศไทย : เป้าหมายปี ค.ศ. 2010/2012 ภายใต้กฎหมายว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ. เอกสารเผยแพร่สำนัก

อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ฉบับที่ 35 กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง.
239 หน้า

อำนาจ รักษาพล และคณะ. 2553. โครงการแนวทางการบริหารจัดการเครือข่าย การท่องเที่ยว
โดยชุมชนจังหวัดชุมพร. รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น รายงานฉบับสมบูรณ์. สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย. 161 หน้า

อุมาพร ศุภการ. 2550. การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของประชาชน
ตำบลสะพลี จังหวัดชุมพร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. สำนักงานบริหารเทคโนโลยี
สารสนเทศเพื่อพัฒนาศึกษา . 125 หน้า

เอกวิทย์ ณ ถลาง. 2540 ภูมิปัญญาชาวบ้านวิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้แก้ปัญหาของ
ชาวบ้านไทย กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญา. 9 หน้า

ภาษาอังกฤษ

Barr, S. 2007. Factors influencing environmental attitudes and behaviors: A U.K.
Case Study of Household Waste Management. *Environment and Behavior*,
39(4): 435–473.

Bellwood, D.R., Hughes, T.P., Folke, C. & Nyström, M., 2004. Confronting the coral
reef crisis. *Nature* 429: 827-833.

Bloom, B.S., Hastings, J.T. and G.F. Madaus. 1971. *Handbook on Formative and
Summative Evaluation of Student Learning*. New York: Mc. Graw-Hil Book
Company. 923 pp.

Bulleri and Chapman, 2010. The introduction of coastal infrastructure as a driver
of change in marine environments. *Journal of applied ecology*, 47(1), 26-35

Burke, L., Reyntar, K., Spalding, M. and A. Perry. 2011. *Reefs at Risk Revisited*. World
Resources Institute. Washington DC, 114 pp.

Cohen, J.M. and Uphoff , N.T. 1981. *Rural development participation : concept
and measures for project design implementation and evaluation*. Rural
Development Committee Center for International Studies , Cornell
University

Davenport, T. H., Prusak, L. 1998. *Working knowledge: How organizations manage
what they know*, Harvard Business School Press, Boston

Dixon, J.A. 1998. Economic values of coral reef: what are the issues? In:
Hatziloseet. al. (Eds.), *Coral Reefs: Challenges and Opportunities for
Sustainable Management*. World Bank, Washington DC, pp. 157-162.

Edvinsson, L. and Sullivan, P. 1996. Developing a model for managing intellectual
capital. *European Management Journal*, 14(4), 356-364.

Farthing, G.W. 1992. *The psychology of consciousness*. Prentice-Hall, Englewood
Cliffs.

- Freire, P. 1973. Education for critical consciousness. London: Sheed and Ward
- Good, C. V. 1973. Dictionary of education. New York: McGraw-Hill Book.
- Junker, B., Buchecker, M. and Müller-Böcker, U. 2007. Objectives of public participation: Which actors should be involved in the decision making for river restorations? *Water Resources Research*, 43(10).
- Leujak, W. and Ormond, R. F. G. 2008. Reef walking on Red Sea reef flats – Quantifying impacts and identifying motives. *Ocean & Coastal Management*, 51(11), 755-762.
- Levy, A., Orion, N., & Leshem, Y. 2018. Variables that influence the environmental behavior of adults. *Environmental Education Research*, 24(3), 307-325.
- Millennium Ecosystem Assessment. 2005. Ecosystems and Human Wellbeing: Biodiversity Synthesis. World Resources Institute, Washington, DC. 100 pp.
- Morgan, C. T. and R. A. King. 1977. Introduction to psychology. New York: McGraw-Hill.
- Mumby, P.J. & Steneck, R.S. 2008. Coral reef management and conservation in light of rapidly evolving ecological paradigms. *Trends in Ecology and Evolution* 23: 555-563.
- Nonaka, I. 1991. The Knowledge-Creating Company, *Harvard Business Review*, 69: 96–104
- Nyström, M., Folke, C., & Fredrik, M. 2000. Coral reef disturbance and resilience in a human-dominated environment. *Trends in Ecology and Evolution* 15(10): 413-417.
- Polanyi, M., 1966, *The Tacit Dimension*, Garden City, N.Y.: Doubleday Anchor.
- Principe, P. P., P. Bradley, S. H. Yee, W. S. Fisher, E. D. Johnson, P. Allen, And D. E. Campbell. 2012. Quantifying coral reef ecosystem services. U.S. Environmental Protection Agency, Washington, DC, EPA/600/R-11/206.
- Rausch, E. (1996). Guidelines for participation in appropriate decision making. *Management Development Review*, 9(4), 29-34.
- Raymond, J. 1999. *The dictionary of Psychology*. Philadelphia: Taylor and Francis.
- Spurgeon, J. 1992. The economic valuation of coral reefs. *Marine Pollution Bulletin* 24: 529-536.
- UNEP. 200. Sustainable coastal tourism: An integrated planning and management approach. United Nations Environment Programme. 154 pp.
- Wilkinson, C. 2008. Status of Coral Reefs of the World: 2008. Global Coral Reef Monitoring Network and Australian Institute of Marine Science. Reef and Rain Forest Research Center. Townsville. Australia, 296 pp.

- Williamson, J. E., Byrnes, E. E., Clark, J. A., Connolly, D. M., Schiller, S. E., Thompson, J. A., Tosetto, L., Martinelli, J. C. and Raoult, V. 2017. Ecological impacts and management implications of reef walking on a tropical reef flat community. *Marine Pollution Bulletin*, 114(2): 742-750.
- Yamazaki, H. 2006. Open Collectivism and Knowledge Communities in Japan. pp. 397 - 399. In Coakes, E. and Clarke, S. (Eds). *Encyclopedia of Communities of Practice in Information and Knowledge Management*. Idea Group Inc (IGI). 642 pp.
- Yeemin, T., Sutthacheep, M. and R. Pettongma. 2006. Coral reef restoration projects in Thailand. *Ocean and Coastal Management* 49: 562 - 575.

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์สำหรับชาวประมง และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว

โครงการศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวทางทะเลและสภาพเศรษฐกิจสังคมในจังหวัดชุมพร

แบบสัมภาษณ์

สำหรับชาวประมง ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว

หมู่ที่.....บ้าน..... ตำบล..... อำเภอ จังหวัดชุมพร

สถานภาพผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ () ชาวประมง () ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ () ชาย () หญิง
2. อายุ.....ปี
3. ระดับการศึกษา
() ไม่ได้รับการศึกษา () ประถมศึกษา () มัธยมศึกษาตอนต้น
() มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. () ปริญญาตรี () สูงกว่าปริญญาตรี
4. ศาสนา
() พุทธ () อิสลาม () คริสต์ () อื่นๆ.....
5. สถานภาพ
5.1 สถานภาพผู้ตอบ
() หัวหน้าครอบครัว () ภรรยา () บุตร
() ญาติ () พี่น้อง
5.2 ภูมิลำเนา
() เกิดในอำเภอนี้ () ย้ายมาจาก อ. จ.
อาศัยอยู่ในอำเภอนี้เป็นเวลา ปี

5.3 สถานภาพทางครอบครัว

() โสด () สมรส () หม้าย () หย่าร้าง

5.4 สถานภาพทางสังคม

() กำนัน () ผู้ใหญ่บ้าน () อปท.
() ราษฎร () กรรมการกลุ่ม..... () อื่นๆ.....

6. อาชีพหลัก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() ประมง () เกษตรกรรม () รับจ้างทั่วไป
() รับราชการ () ค้าขาย
() ธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว (ระบุ.....) () อื่นๆ.....

7. อาชีพเสริม

() ประมง () เกษตรกรรม () รับจ้างทั่วไป
() รับราชการ () ค้าขาย
() ธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว (ระบุ.....) () อื่นๆ.....

8. รายได้เฉลี่ยจากอาชีพหลัก.....บาท/เดือน อาชีพเสริม.....บาท/เดือน

9. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน ชาย.....คน หญิง.....คน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการประกอบอาชีพประมง (ถ้าไม่ทำประมงข้ามไปส่วนที่ 3)

1. ท่านประกอบอาชีพประมงมาแล้ว.....ปี

2. แหล่งทำการประมง

2.1 ช่วงมรสุม (เดือน ถึง เดือน.....) จำนวนวันทำประมงเฉลี่ย วัน/เดือน)

บริเวณ	ระยะห่างจากฝั่ง (กม.)	ลักษณะพื้นทะเล	เครื่องมือประมงที่ใช้
		() แนวปะการัง () กองหินใต้น้ำ () ทราย () โคลน ลึก ม.	
		() แนวปะการัง () กองหินใต้น้ำ () ทราย () โคลน ลึก ม.	
		() แนวปะการัง () กองหินใต้น้ำ () ทราย () โคลน ลึก ม.	
		() แนวปะการัง () กองหินใต้น้ำ () ทราย () โคลน ลึก ม.	

2.2. ช่วงปกติ (เดือน ถึง เดือน.....) จำนวนวันทำประมงเฉลี่ย วัน/เดือน)

บริเวณ	ระยะห่างจากฝั่ง (กม.)	ลักษณะพื้นที่ทะเล	เครื่องมือประมงที่ใช้
		() แนวปะการัง () กองหินใต้น้ำ () ทราย () โคลน ลึก ม.	
		() แนวปะการัง () กองหินใต้น้ำ () ทราย () โคลน ลึก ม.	
		() แนวปะการัง () กองหินใต้น้ำ () ทราย () โคลน ลึก ม.	
		() แนวปะการัง () กองหินใต้น้ำ () ทราย () โคลน ลึก ม.	
		() แนวปะการัง () กองหินใต้น้ำ () ทราย () โคลน ลึก ม.	

2.3 หากท่านเคยไปทำประมงในบริเวณที่มีแนวปะการัง/กองหินใต้น้ำ โปรดระบุความถี่ในการทำประมง
บริเวณที่มีแนวปะการัง/กองหินใต้น้ำ วัน/ปี

3. เครื่องมือประมงและผลผลิตสัตว์น้ำ

3.1 เครื่องมือประมงและผลผลิตสัตว์น้ำ

เครื่องมือประมง	ช่วงเดือนที่ใช้ เครื่องมือ ประมงดังกล่าว	จำนวนวัน ทำประมง (วัน/เดือน)	สัตว์น้ำเป้าหมาย	ปริมาณ ผลจับต่อ ครั้ง (กก.)	การใช้ประโยชน์สัตว์ น้ำ (% ของผลจับต่อ วัน)
					ขาย..... % แปรรูป..... % เก็บไว้บริโภค%
					ขาย..... % แปรรูป..... % เก็บไว้บริโภค%
					ขาย..... % แปรรูป..... % เก็บไว้บริโภค%

เครื่องมือประมง	ช่วงเดือนที่ใช้ เครื่องมือ ประมงดังกล่าว	จำนวนวัน ทำประมง (วัน/เดือน)	สัตว์น้ำเป้าหมาย	ปริมาณ ผลจับต่อ ครั้ง (กก.)	การใช้ประโยชน์สัตว์ น้ำ (% ของผลจับต่อ วัน)
					ขาย..... % แปรรูป..... % เก็บไว้บริโภค%
					ขาย..... % แปรรูป..... % เก็บไว้บริโภค%
					ขาย..... % แปรรูป..... % เก็บไว้บริโภค%

3.2 ท่านเคยจับสัตว์น้ำดังต่อไปนี้ได้หรือไม่

() ปลาสิงโต	() โนรี	() ปลาสลิดหิน
() ปลาข้าวเม่าน้ำลึก	() ปลาสินสมุทร	() ปลานกแก้ว
() ปลากระรัง	() ปลาการ์ตูน	() ปลาปักเป้า
() ปลาผีเสื้อ		

3.3 ท่านเคยจับสัตว์น้ำกลุ่มดังกล่าวบ่อยแค่ไหน

- () ทุกวัน () สัปดาห์ละครั้ง () เดือนละครั้ง () อื่นๆ.....

4. ข้อมูลเรือประมง

ประเภทเรือประมง	ความยาวเรือ (ม.)	ขนาดเครื่องยนต์ (แรงม้า)
() เรือไม่มีเครื่องยนต์ () เรือหางยาว () เรือเครื่องยนต์กลางลำ		
() เรือไม่มีเครื่องยนต์ () เรือหางยาว () เรือเครื่องยนต์กลางลำ		
() เรือไม่มีเครื่องยนต์ () เรือหางยาว () เรือเครื่องยนต์กลางลำ		

3. ต้นทุนในการทำเครื่องมือประมง

3.1 ต้นทุนอุปกรณ์ บาท/ปี

3.2 ต้นทุนการดำเนินงาน บาท/ปี

3.3 ต้นทุนค่าซ่อมแซมเครื่องมือและอุปกรณ์ บาท/ปี

4. ท่านคิดว่าปัจจุบันปริมาณสัตว์น้ำในจังหวัดชุมพรเป็นอย่างไรเมื่อเทียบกับอดีต (3 ปี)

() ลดลง เพราะ (เรียงตามลำดับความสำคัญ)

() จำนวนชาวประมงเพิ่มขึ้น

() เครื่องมือประมงเพิ่มขึ้น

() การใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสูง

() สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม

() อื่นๆ.....

() เท่าเดิม เพราะ.....

() เพิ่มขึ้น เพราะ.....

5. การที่สัตว์น้ำลดจำนวนลงมีผลกระทบต่อตัวท่านหรือไม่

() ไม่มีผลกระทบ

() มีผลกระทบ เกี่ยวกับ.....

ระดับผลกระทบ () น้อย () ค่อนข้างน้อย () ค่อนข้างมาก () รุนแรงมาก

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (ถ้าไม่ทำธุรกิจนี้ข้ามไปส่วนที่ 4)

1. ลักษณะของธุรกิจท่องเที่ยว

() นำเที่ยวและดำน้ำดูปะการัง

() ที่พัก (โรงแรม รีสอร์ท โฮมสเตย์)

() ร้านให้เช่าอุปกรณ์ดำน้ำ

() ร้านอาหาร

() ร้านค้าทั่วไป

() อื่นๆ

2. ข้อมูลเกี่ยวกับธุรกิจท่องเที่ยว

() จำนวนเรือนำเที่ยว/โตะบริการ/ห้อง หน่วย (ลำ/โตะ/ห้อง)

() จำนวนลูกจ้างคน เป็นคนไทยคน คนต่างด้าวคน

เป็นคนที่มิมีภูมิลำเนาในจังหวัดชุมพรคน

3. ท่านเป็นสมาชิกของชมรม/สมาคมการท่องเที่ยวใดบ้าง.....

ท่านมีส่วนร่วม/ได้ประโยชน์จากการเป็นสมาชิกชมรม/สมาคมการท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง

.....

4. จำนวนนักท่องเที่ยวมาใช้บริการรายได้จากธุรกิจการท่องเที่ยว

ฤดูกาลท่องเที่ยว	ช่วงเดือน	รายได้สุทธิ (บาท/เดือน)	จำนวน (คน/วัน)
ในฤดูกาลท่องเที่ยว			ไทย
			ต่างชาติ
นอกฤดูกาลท่องเที่ยว			ไทย
			ต่างชาติ

5. กรณีธุรกิจนำเที่ยวดำน้ำดูปะการัง โปรดระบุกิจกรรมและสถานที่ท่องเที่ยวที่ท่านพนักท่องเที่ยวยไป
เยี่ยมชม

5.1 กิจกรรม (สามารถเลือกตอบได้หลายข้อ)

- () ดำน้ำตื้น (Snorkeling) () ดำน้ำลึก (SCUBA) () ว่ายน้ำ
() Sea walking () สกู๊ตเตอร์ (Scooter) () ตกปลา
() เรือคายัก/แคนู () อื่นๆ

5.2 สถานที่

.....
.....

ส่วนที่ 4 ความรู้และจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง

1. ตามความเห็นของท่าน ท่านคิดว่าข้อความที่กำหนดให้ต่อไปนี้ถูกหรือผิด

ข้อความ	ถูก	ผิด
1. ปะการังเป็นสัตว์ทะเล		
2. ปะการังสามารถเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็ว		
3. ปะการังสามารถสร้างหินปูนและยังช่วยเพิ่มปริมาณทรายในทะเล		
4. แนวปะการังเป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งหลบภัยของสัตว์น้ำต่างๆ		
5. แนวปะการังเป็นแหล่งประมงที่สำคัญต่อมนุษย์		
6. แนวปะการังช่วยป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งและความรุนแรงของคลื่น		
7. หากแนวปะการังเสื่อมโทรมลงไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและรายได้ของประชาชน		
8. แนวปะการังเป็นแหล่งท่องเที่ยว และแหล่งศึกษาวิจัยที่สำคัญ		
9. ปะการังฟอกขาวเป็นอาการที่บ่งชี้ว่าปะการังกำลังป่วยเนื่องจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เช่น อุณหภูมิ น้ำทะเลสูงผิดปกติ		
10. การจับสัตว์น้ำโดยในแนวปะการังใช้ระเบิดและสารเคมีไม่ทำให้เกิดผลเสียต่อระบบนิเวศแนวปะการัง		
11. ความขุ่นของน้ำทะเลไม่ทำให้ปะการังตาย		
12. ภาวะโลกร้อนไม่ส่งผลกระทบต่อแนวปะการัง		
13. ขยะที่เกิดขึ้นบนบกและในทะเลล้วนส่งผลกระทบต่อแนวปะการัง		
14. การเก็บปะการังผิดกฎหมาย เนื่องจากปะการังเป็นสัตว์คุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535		
15. การเก็บสัตว์ในแนวปะการังเช่น หอยมือเสือ กัลปังหา ไม่ทำลายสมดุลของระบบนิเวศแนวปะการัง		

2. ท่านความคิดเห็นอย่างไรต่อข้อความต่อไปนี้

ข้อความ	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง	ไม่ เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	เห็น ด้วย	เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
1. ปะการังมีส่วนในการสร้างทรายให้ชายหาด					
2. หากมีการอนุรักษ์แนวปะการังที่งดงามนี้ไว้ได้นานเท่าไรเราก็จะมีรายได้จากการนำเที่ยววนานเท่านั้น					
3. จะต้องมีการควบคุมกิจกรรมการดำน้ำมิให้สร้างความเสียหายต่อแนวปะการัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักดำน้ำมือใหม่					
4. ระบบนิเวศแนวปะการังเชื่อมโยงกับระบบนิเวศอื่นๆ หากแนวปะการังเสื่อมโทรมลง ย่อมส่งผลกระทบต่อเนืองไปยังระบบนิเวศอื่นๆ					
5. แนวปะการังของปะการังของประเทศไทยเสื่อมโทรมไปมากเนื่องจากการท่องเที่ยว					
6. ชิ้นส่วนปะการังและสิ่งมีชีวิตที่เก็บจากแนวปะการังสามารถนำมาขายเป็นของที่ระลึกได้					
7. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะช่วยลดผลกระทบต่อแนวปะการัง					
8. ควรส่งเสริมให้มีการสร้างที่พักในบริเวณชายหาดที่อยู่ใกล้กับแนวปะการัง เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว					
9. ควรเผยแพร่ความรู้เรื่องความสำคัญและการอนุรักษ์แนวปะการังให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงคนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เยาวชน					
10. นักท่องเที่ยวควรชมความงามของแนวปะการังโดยไม่ต้องสัมผัสกับปะการัง					
11. คิดว่าการเก็บปะการังและสัตว์ในแนวปะการัง เช่น หอย กัลปังหา เป็นการทำลายสมดุลของระบบนิเวศแนวปะการัง					
12. คุณภาพน้ำทะเลที่เสื่อมโทรมลงเป็นผลมาจากการปล่อยน้ำเสียที่ไม่ผ่านการบำบัดลงสู่ทะเล					
13. ควรมีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการอนุรักษ์แนวปะการังก่อนปล่อยนักท่องเที่ยวลงน้ำ					
14. การนำปะการังหรือสิ่งมีชีวิตในทะเลมาขึ้นมาให้แก่นักท่องเที่ยวดูบนเรืออย่างใกล้ชิดถือเป็นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว					

15. ควรกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ให้เหมาะสมเพื่อไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแนวปะการังมากเกินไป					
16. ควรปิดพื้นที่แนวปะการังชั่วคราวเพื่อให้ปะการังได้ฟื้นตัว					
17. ขยะและน้ำเสียที่ทิ้งจากเรือไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อแนวปะการัง เพราะน้ำทะเลจะพัดพาขยะไปบริเวณอื่นและน้ำเสียสามารถเจือจางได้					
18. ควรใช้ท่อนผูกเรือแทนการทอดสมอในบริเวณที่มีการจัดท่อนผูกเรือ					
19. เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประเทศมากที่สุด จึงไม่ควรจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวในการดำเนินาชมแนวปะการัง					
20. ชาวประมงสามารถทำการประมงในแนวปะการังได้ ถ้าไม่เป็นการทำลายแนวปะการังในบริเวณนั้น					
21. การอนุรักษ์แนวปะการังเป็นเรื่องของคนทุกคนที่จะต้องร่วมมือกัน					
22. ควรส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เพื่อกระจายจำนวนนักท่องเที่ยวและลดผลกระทบต่อแนวปะการัง					

ส่วนที่ 5 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรปะการัง

1. ในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา ท่านได้ร่วมทำกิจกรรมโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรปะการังหรือทรัพยากรชายฝั่งอื่นๆ ไต่บ้าง

กิจกรรม	การเข้าร่วมกิจกรรม		หน่วยงานที่จัดกิจกรรม	ความสำเร็จของการดำเนินโครงการดังกล่าว (สูง/ปานกลาง/ต่ำ)	ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากกิจกรรมดังกล่าว (สูง/ปานกลาง/ต่ำ)
	ไม่เคยเข้าร่วม	ความถี่ในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา			
การขยายพันธุ์และย้ายปลูปะการัง					
การเก็บขยะบริเวณแนวปะการัง					
การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ					
การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ					
โครงการวางปะการังเทียม					

โครงการสร้างและจัดวาง ซึ่งด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน					
โครงการเก็บขยะตาม แนวชายฝั่ง					
การเข้าร่วมฝึกอบรม มัคคุเทศก์					
การลดการปล่อยน้ำเสีย					
การเข้าร่วมประชุม/รับ ฟัง/แสดงความคิดเห็น โครงการที่เกี่ยวข้องกับ การใช้ประโยชน์และ อนุรักษ์แนวปะการัง					
อื่นๆ					
อื่นๆ					
อื่นๆ					

2. ท่านเคยมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งใดบ้าง มีส่วนร่วมอย่างไร และพบ
ปัญหาและอุปสรรคใดบ้าง

โครงการ/กิจกรรม	ลักษณะการมีส่วนร่วม	ปัญหาและ อุปสรรคที่พบ
	☐ การเสนอแนะโครงการ ☐ การวางแผน ☐ การดำเนินโครงการ ☐ การติดตามตรวจสอบและประเมินผลโครงการ ☐ รายงานความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่งในพื้นที่	
	☐ การเสนอแนะโครงการ ☐ การวางแผน ☐ การดำเนินโครงการ ☐ การติดตามตรวจสอบและประเมินผลโครงการ ☐ รายงานความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่งในพื้นที่	
	☐ การเสนอแนะโครงการ ☐ การวางแผน ☐ การดำเนินโครงการ ☐ การติดตามตรวจสอบและประเมินผลโครงการ ☐ รายงานความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่งในพื้นที่	

ส่วนที่ 6 การใช้ประโยชน์ การจัดการ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ

1. หากท่านไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรปะการัง วิธีชีวิตของท่านจะเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด และท่านจะมีวิธีการปรับตัวอย่างไร

() มากที่สุด () มาก () ปานกลาง () น้อย () น้อยที่สุด

วิธีการปรับตัว

2. ท่านคิดว่าระดับการใช้ประโยชน์ของแนวปะการังในจังหวัดชุมพรอยู่ในระดับใด

การใช้ประโยชน์	ระดับการใช้ประโยชน์
การท่องเที่ยว	() มากเกินไป () มาก () ปานกลาง () น้อย () ไม่มีการใช้ประโยชน์
การประมง	() มากเกินไป () มาก () ปานกลาง () น้อย () ไม่มีการใช้ประโยชน์
การศึกษาวิจัย	() มากเกินไป () มาก () ปานกลาง () น้อย () ไม่มีการใช้ประโยชน์

3. ปัจจุบันท่านคิดว่าทรัพยากรปะการังในจังหวัดชุมพรอยู่มีความอุดมสมบูรณ์ในระดับใดและสาเหตุ/ภัยคุกคามที่ทำให้แนวปะการังเกิดความเสื่อมโทรมอะไรบ้าง

() สมบูรณ์มาก () สมบูรณ์ () ปานกลาง () เสื่อมโทรม () เสื่อมโทรมมาก

โปรดระบุสาเหตุที่ทำให้ปะการังมีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้น (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() มีการควบคุมกิจกรรมการท่องเที่ยว () การบังคับใช้กฎหมายเข้มงวดขึ้น

() ควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว () ประชาชนมีจิตสำนึกมากขึ้น

() สภาพแวดล้อมดีขึ้น () มีโครงการอนุรักษ์แนวปะการัง

() อื่น ๆ ระบุ

โปรดระบุสาเหตุ/ภัยคุกคามที่ทำให้ปะการังเสื่อมโทรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() มีการลักลอบเก็บปะการังไปขาย () นักท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มขึ้น

() มีการทำประมงทำลายล้างในแนวปะการัง () สภาพแวดล้อมมีเสื่อมโทรม

() การเกิดปะการังฟอกขาว () ภาวะโลกร้อน

() การพัฒนาชายฝั่ง

() อื่น ๆ ระบุ

4. บุคคลกลุ่มใดบ้างควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แนวปะการัง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() ชาวประมง () นักดำน้ำ () นักท่องเที่ยว

() ชาวบ้าน () องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น () ผู้กำหนดนโยบาย

() อื่น ๆ ระบุ

5. จังหวัดชุมพรมีศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวทางทะเลในระดับใด
() สูง () ปานกลาง () ต่ำ

และควรพัฒนาเพิ่มเติมด้านใด.....
.....
.....

6. ท่านคิดว่าควรนำหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพรด้วยหรือไม่
() ควร () ไม่ควร เพราะเหตุใด

7. แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมีลักษณะอย่างไร
.....
.....
.....

8. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ
.....
.....
.....

แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว

โครงการศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวทางทะเลและสภาพเศรษฐกิจสังคมในจังหวัดชุมพร
แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว

บริเวณ อำเภอ จังหวัดชุมพร

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

1. ที่อยู่ปัจจุบัน : จังหวัด.....
2. เพศ () ชาย () หญิง
3. อายุ (ปี)
 () ต่ำกว่า 18 () 19-30 () 31-40 () 41-50
 () 51-60 () มากกว่า 60
4. การศึกษา

 () ประถมศึกษา () มัธยมศึกษาตอนต้น / ปวช.
 () มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวส.()ปริญญาตรี
 () สูงกว่าปริญญาตรี () อื่นๆ โปรดระบุ
5. อาชีพ

 () ข้าราชการ/เจ้าหน้าที่ของรัฐ () พนักงาน/เจ้าหน้าที่ของบริษัท
 () เจ้าของกิจการ/ธุรกิจส่วนตัว () ค้าขาย/ รับจ้าง
 () นักศึกษา () อื่นๆ โปรดระบุ
6. รายได้ต่อปี
 () ต่ำกว่า 100,000 บาท () 100,000-299,999 บาท
 () 300,000-499,999 บาท () 500,000-699,999 บาท
 () 700,000-899,999 บาท () 900,000-1,000,000 บาท
 () มากกว่า1,000,000 บาท
7. ท่านเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพรเป็นครั้งแรกหรือไม่
 () ใช่ () ไม่ใช่ (ครั้งนี้เป็นครั้งที่)

8. ในการเดินทางมาเที่ยวครั้งนี้ท่านใช้เวลากี่วัน.....วัน
9. มีใครเป็นผู้ร่วมเดินทางกับท่าน
- () คนเดียว
- () มากับครอบครัว, จำนวน คน
- () มากับเพื่อน, จำนวน คน
- () มากับบริษัท/ที่ทำงาน, จำนวน คน
- () อื่นๆ โปรดระบุ
10. เหตุผลที่ท่านเลือกมาเที่ยวที่นี่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () หาดทราย () ทิวทัศน์/ความสวยงามของทะเล
- () สภาพอากาศ () อาหาร
- () เดินป่า/ศึกษาธรรมชาติ () แนวปะการังและสิ่งมีชีวิตใต้ทะเล
- () ที่พัก/สิ่งอำนวยความสะดวกของอุทยานแห่งชาติ
- () อื่นๆ โปรดระบุ
11. สิ่งที่ทำให้ท่านผิดหวังในการมาเที่ยวในครั้งนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () สภาพอากาศ () ที่พัก/สิ่งอำนวยความสะดวก
- () การเดินทาง และบริการ () ความปลอดภัย
- () การให้บริการของอุทยานแห่งชาติ () ค่าอาหารและเครื่องดื่มแพงเกินไป
- () พบปะการังตายมาก () ปลาในแนวปะการังมีน้อย
- () อื่นๆ โปรดระบุ
12. ท่านคิดว่า “สิ่งมีชีวิตในทะเล” (ปะการัง, ปลา, เต่า ฯลฯ) มีความสำคัญต่อการตัดสินใจมาเที่ยวครั้งนี้หรือไม่
- () ไม่สำคัญ; ท่านมาที่นี่ด้วยเหตุผลอื่น
- () สำคัญ
- () สำคัญมาก
13. ท่านนิยมกิจกรรมดำน้ำแบบใด
- () ดำน้ำลึก (SCUBA) () ดำน้ำผิวน้ำ (snorkeling)
14. ประสบการณ์ในการดำน้ำของท่าน
- () เพิ่งเรียนจบคอร์สดำน้ำเบื้องต้น () น้อยกว่า 8 дай () มากกว่า 8 дай

15. ท่านเรียนดำน้ำหลักสูตรใดของสถาบันใด (เช่น NAUI Open water, PADI Advance, CMAS ฯลฯ)

16. ในระหว่างการเดินทางเที่ยวครั้งนี้ ท่านดำน้ำมาแล้วกี่ไดฟ์

17. กรุณาเรียงลำดับสิ่งต่างๆ ที่ท่านให้ความสำคัญขณะที่ท่านดำน้ำ (เขียนเลข 1 สำหรับสิ่งที่สำคัญที่สุด และเลข 7 สำหรับสิ่งที่สำคัญน้อยที่สุด)

- () สภาพแนวปะการังโดยทั่วไป () ความหลากหลายของปะการัง
- () ความหลากหลายของปลา () สัตว์ทะเลหายาก เช่น เต่า โลมา วาฬ
- () แนวปะการังที่ไม่ถูกรบกวน () ความใสของน้ำ
- () การผจญภัย

18. การเดินทางท่องเที่ยวของท่านในครั้งนี้ นอกจากมาที่นี่แล้วยังไปเที่ยวที่จังหวัดอื่นๆ ด้วย ใช่หรือไม่

() ใช่ () ไม่ใช่

19. ท่านใช้บริการที่พักประเภทใด

- () ที่พักของอุทยานแห่งชาติ () พักบนเรือทัวร์ดำน้ำ
- () รีสอร์ท/โรงแรม () อื่นๆ โปรดระบุ

20. กิจกรรมที่ท่านทำในระหว่างการเดินทางมาเที่ยวที่นี่ (เลือกตอบได้หลายข้อ)

- () ดำน้ำลึก (SCUBA) () ดำน้ำผิวน้ำ (snorkeling)
- () กิจกรรมชายหาด (อาบแดด เล่นฟุตบอล ฯลฯ) () เดินป่า/เส้นทางศึกษาธรรมชาติ
- () พายเรือคายัค () ตกปลา
- () จักรยานภูเขา () อื่นๆ โปรดระบุ

21. ในภาพรวม ท่านมีความพึงพอใจในการมาท่องเที่ยวครั้งนี้ในระดับใด

- () น้อยที่สุด () น้อย () ปานกลาง () มาก () มากที่สุด

22. ค่าใช้จ่ายโดยประมาณที่ท่านใช้จ่ายจริงในการมาท่องเที่ยวในครั้งนี้คือบาท

ส่วนที่ 2 ความรู้และจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรแนวปะการัง

1. ท่านคิดว่าข้อความที่กำหนดให้ต่อไปนี้ถูกหรือผิด

ข้อความ	ถูก	ผิด
1. ปะการังเป็นสัตว์ทะเล		
2. ปะการังสามารถเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็ว		
3. ปะการังสามารถสร้างหินปูนและยังช่วยเพิ่มปริมาณทรายในทะเล		
4. แนวปะการังเป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งหลบภัยของสัตว์น้ำต่างๆ		
5. แนวปะการังเป็นแหล่งประมงที่สำคัญต่อมนุษย์		
6. แนวปะการังช่วยป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งและความรุนแรงของคลื่น		

7. หากแนวปะการังเสื่อมโทรมลงไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและรายได้ของประชาชน		
8. แนวปะการังเป็นแหล่งท่องเที่ยว และแหล่งศึกษาวิจัยที่สำคัญ		
9. ปะการังฟอกขาวเป็นอาการที่บ่งชี้ว่าปะการังกำลังป่วยเนื่องจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เช่น อุณหภูมิ น้ำทะเลสูงผิดปกติ		
10. การจับสัตว์น้ำโดยในแนวปะการังใช้ระเบิดและสารเคมีไม่ทำให้เกิดผลเสียต่อระบบนิเวศแนวปะการัง		
11. ความขุ่นของน้ำทะเลไม่ทำให้ปะการังตาย		
12. ภาวะโลกร้อนไม่ส่งผลกระทบต่อแนวปะการัง		
13. ขยะที่เกิดขึ้นบนบกและในทะเลล้วนส่งผลกระทบต่อแนวปะการัง		
14. การเก็บปะการังผิดกฎหมาย เนื่องจากปะการังเป็นสัตว์คุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535		
15. การเก็บสัตว์ในแนวปะการังเช่น หอยมือเสือ กัลปังหา ไม่ทำลายสมดุลของระบบนิเวศแนวปะการัง		

2. ท่านความคิดเห็นอย่างไรต่อข้อความต่อไปนี้

ข้อความ	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1. ปะการังมีส่วนในการสร้างรายได้ให้ชายหาด					
2. หากมีการอนุรักษ์แนวปะการังที่งดงามนี้ไว้ได้นานเท่าไรเราก็จะมีรายได้จากการนำเที่ยววนานเท่านั้น					
3. จะต้องมีการควบคุมกิจกรรมการดำน้ำมิให้สร้างความเสียหายต่อแนวปะการัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักดำน้ำมือใหม่					
4. ระบบนิเวศแนวปะการังเชื่อมโยงกับระบบนิเวศอื่น ๆ หากแนวปะการังเสื่อมโทรมลง ย่อมส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังระบบนิเวศอื่นๆ					
5. แนวปะการังของปะการังของประเทศไทยเสื่อมโทรมไปมากเนื่องจากการท่องเที่ยว					
6. ชิ้นส่วนปะการังและสิ่งมีชีวิตที่เก็บจากแนวปะการังสามารถนำมาขายเป็นของที่ระลึกได้					
7. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะช่วยลดผลกระทบต่อแนวปะการัง					
8. ควรส่งเสริมให้มีการสร้างที่พักในบริเวณชายหาดที่อยู่ใกล้กับแนวปะการัง เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว					

9. ควรเผยแพร่ความรู้เรื่องความสำคัญและการอนุรักษ์แนวปะการังให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงคนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชน					
10. นักท่องเที่ยวควรชมความงามของแนวปะการังโดยไม่ต้องสัมผัสกับปะการัง					
11. คิดว่าการเก็บปะการังและสัตว์ในแนวปะการัง เช่น หอย กัลปังหา เป็นการทำลายสมดุลของระบบนิเวศแนวปะการัง					
12. คุณภาพน้ำทะเลที่เสื่อมโทรมลงเป็นผลมาจากการปล่อยน้ำเสียที่ไม่ผ่านการบำบัดลงสู่ทะเล					
13. ควรมีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการอนุรักษ์แนวปะการังก่อนปล่อยนักท่องเที่ยวลงน้ำ					
14. การนำปะการังหรือจับสิ่งมีชีวิตในทะเลมาขึ้นมาให้ให้นักท่องเที่ยวดูบนเรืออย่างใกล้ชิดถือเป็นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว					
15. ควรกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ให้เหมาะสมเพื่อไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแนวปะการังมากเกินไป					
16. ควรปิดพื้นที่แนวปะการังชั่วคราวเพื่อให้ปะการังได้ฟื้นตัว					
17. ขยะและน้ำเสียที่ทิ้งจากเรือไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อแนวปะการัง เพราะน้ำทะเลจะพัดพาขยะไปบริเวณอื่นและน้ำเสียสามารถเจือจางได้					
18. ควรใช้ทุ่นผูกเรือแทนการทอดสมอในบริเวณที่มีการจัดทุ่นผูกเรือ					
19. เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประเทศมากที่สุด จึงไม่ควรจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวในการดำน้ำชมแนวปะการัง					
20. ชาวประมงสามารถทำการประมงในแนวปะการังได้ถ้าไม่เป็นการทำลายแนวปะการังในบริเวณนั้น					
21. การอนุรักษ์แนวปะการังเป็นเรื่องของคนทุกคนที่จะต้องร่วมมือกัน					
22. ควรส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เพื่อกระจายจำนวนนักท่องเที่ยวและลดผลกระทบต่อแนวปะการัง					

ส่วนที่ 3 การใช้ประโยชน์ การจัดการ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ

1. ท่านคิดว่าระดับการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวของแนวปะการังในจังหวัดชุมพรอยู่ในระดับใด
() ใช้ประโยชน์มากเกินไป () มาก () ปานกลาง () น้อย () ไม่มีการใช้ประโยชน์
2. ท่านคิดว่าสาเหตุ/ภัยคุกคามที่ทำให้แนวปะการังเกิดความเสื่อมโทรมอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
() มีการลักลอบเก็บปะการังไปขาย () นักท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มขึ้น
() มีการทำประมงทำลายล้างในแนวปะการัง () สภาพแวดล้อมมีเสื่อมโทรม
() การเกิดปะการังฟอกขาว () ภาวะโลกร้อน
() การพัฒนาชายฝั่ง () อื่น ๆ ระบุ
3. บุคคลกลุ่มใดบ้างควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แนวปะการัง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
() ชาวประมง () นักดำน้ำ () นักท่องเที่ยว
() ชาวบ้าน () องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น () ผู้กำหนดนโยบาย
() ผู้กำหนดนโยบาย () อื่น ๆ ระบุ
4. จังหวัดชุมพรมีศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวทางทะเลในระดับใด
() สูง () ปานกลาง () ต่ำ
และควรพัฒนาเพิ่มเติมด้านใด.....
.....
.....
5. ท่านคิดว่าควรนำหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพรด้วยหรือไม่
() ควร () ไม่ควร เพราะเหตุใด
6. แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมีลักษณะอย่างไร
.....
.....
7. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาโปรแกรมประยุกต์ (mobile application) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร
.....
.....
8. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ
.....
.....

ภาคผนวก ค

ประเด็นในการสัมภาษณ์เชิงลึกและการอภิปรายกลุ่มย่อย

โครงการศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวทางทะเลและสภาพเศรษฐกิจสังคมในจังหวัดชุมพร

ประเด็นในการประชุมกลุ่มย่อย

ส่วนที่ 1 สถานการณ์และการบริหารจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร

1. ภาพรวมของระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพรเป็นอย่างไร
2. ภาพรวมตลาดท่องเที่ยวและทิศทางในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดชุมพรในอนาคตเป็นอย่างไร
3. จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพรคืออะไร
4. จุดที่มีประสิทธิภาพด้านการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพรมีที่ใดบ้าง และระดับการใช้ประโยชน์เป็นอย่างไร
5. โปรแกรมการท่องเที่ยวและแพ็คเกจดำน้ำในจังหวัดชุมพรมีรูปแบบ มีรายละเอียดกิจกรรมอย่างไรบ้าง
6. ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวดำน้ำพานักท่องเที่ยวไปดำน้ำในบริเวณจังหวัดอื่นๆ หรือไม่ จังหวัดอะไรบ้าง
7. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวทางทะเล ในจังหวัดชุมพรอยู่ในระดับใด
8. จังหวัดชุมพรมีศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวทางทะเลในระดับใด

ส่วนที่ 2 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในปะการังและกองหินใต้น้ำ

1. ท่านมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในแต่ละด้านอย่างไรบ้าง
 - 1) ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น
 - (1) ความหลากหลายและความโดดเด่นของแนวปะการังและกองหินใต้น้ำ
 - (2) ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - (3) ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
 - 2) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน เช่น
 - (1) รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสม
 - (2) ป้ายบอกความรู้เชิงนิเวศ ให้กับนักท่องเที่ยว ณ จุดต่างๆ
 - (3) สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ทู่นบอกตำแหน่ง ทู่นผูกเรือ เส้นทางศึกษาธรรมชาติใต้น้ำ
 - (4) ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
 - (5) การส่งเสริมการท่องเที่ยว

- 3) การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก เช่น
 - (1) การประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยว
 - (2) รูปแบบการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรปะการัง
 - (3) การมีเจ้าหน้าที่/มัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว
- 4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น
 - (1) การแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
 - (2) การส่งเสริมให้เกิดธุรกิจท่องเที่ยวของคนในชุมชน/มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
 - (3) ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมต่อเนื่องจากการท่องเที่ยวในแนวปะการัง/กองหินใต้น้ำ
2. ปัจจัยหรือสภาพแวดล้อมใดที่เอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีอะไรบ้าง
3. ท่านคิดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น จะช่วยสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแนวปะการังและกองหินใต้น้ำอย่างไร

ส่วนที่ 3 การอภิบาลแนวทรัพยากรปะการังและกองหินใต้น้ำ

1. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (key stakeholders) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น (supporting stakeholders) ในการบริหารจัดการแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร ประกอบด้วยใครบ้าง
2. ปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพรมีอะไรบ้าง พร้อมทั้งประเมินระดับความรุนแรงของปัญหา (level of severity)
 - ผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น ๆ
 - ปัญหานั้นได้รับการแก้ไขแล้วหรือไม่ ใครเป็นผู้ดำเนินการ และผลการแก้ไขปัญหาเป็นอย่างไร
3. รูปแบบการอภิบาล ('mode' of governance) ในปัจจุบันเป็นแบบการอภิบาลแบบลำดับชั้น (hierarchical/top-down) การอภิบาลร่วม (co-governance/co-management) หรือการอภิบาลด้วยตนเอง (self-governance)
4. มีกฎเกณฑ์/บรรทัดฐาน (rules/norms) และกฎระเบียบ (regulations) ทั้งที่เป็นทางการ (formal) และไม่เป็นทางการ (informal) อะไรบ้างที่ใช้ในระบบการอภิบาล
5. การอภิบาลที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีความเหมาะสมและประสิทธิภาพหรือไม่ เพราะอะไร
6. คุณภาพและรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้มีส่วนได้เสียมีอะไรบ้าง (อาจเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลและดำเนินการร่วมกัน)

ส่วนที่ 4 การพัฒนาโปรแกรมประยุกต์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว จังหวัดชุมพร

1. โปรแกรมประยุกต์ควรมีรูปแบบและองค์ประกอบของเนื้อหาเป็นอย่างไร
2. โปรแกรมประยุกต์ควรแสดงผลในภาษาใดบ้างและรองรับระบบปฏิบัติการใดบ้าง
3. ฟังก์ชันและคุณสมบัติที่จำเป็นมีอะไรบ้าง

ภาคผนวก ง

ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (reliability) เพื่อใช้วัดระดับจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากร
แนวปะการัง

กลุ่มชาวประมงและผู้ประกอบการท่องเที่ยว

ข้อความ	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
1. ปะการังมีส่วนในการสร้างทรายให้ชายหาด	0.1994	0.8767
2. หากมีการอนุรักษ์แนวปะการังที่งดงามนี้ไว้ได้นานเท่าไรเราก็จะมีรายได้จากการนำเที่ยวมานานเท่านั้น	0.6159	0.8660
3. จะต้องมีการควบคุมกิจกรรมการดำน้ำมิให้สร้างความเสียหายต่อแนวปะการัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักดำน้ำมือใหม่	0.6162	0.8655
4. ระบบนิเวศแนวปะการังเชื่อมโยงกับระบบนิเวศอื่น ๆ หากแนวปะการังเสื่อมโทรมลง ย่อมส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังระบบนิเวศอื่นๆ	0.5895	0.8672
5. แนวปะการังของปะการังของประเทศไทยเสื่อมโทรมไปมากเนื่องจากการท่องเที่ยว	0.6346	0.8662
6. ชิ้นส่วนปะการังและสิ่งมีชีวิตที่เก็บจากแนวปะการังสามารถนำมาขายเป็นของที่ระลึกได้	0.5525	0.8683
7. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะช่วยลดผลกระทบต่อแนวปะการัง	0.2571	0.8763
8. ควรส่งเสริมให้มีการสร้างที่พักในบริเวณชายหาดที่อยู่ใกล้กับแนวปะการัง เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว	0.5845	0.8674
9. ควรเผยแพร่ความรู้เรื่องความสำคัญและการอนุรักษ์แนวปะการังให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงคนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เยาวชน	0.6827	0.8683
10. นักท่องเที่ยวควรชมความงามของแนวปะการังโดยไม่ต้องสัมผัสกับปะการัง	0.5926	0.8696
11. คิดว่าการเก็บปะการังและสัตว์ในแนวปะการังเช่นหอยกัลปุงหาเป็นการทำลายสมดุลของระบบนิเวศแนวปะการัง	0.2307	0.8764

ข้อความ	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
12. คุณภาพน้ำทะเลที่เสื่อมโทรมลงเป็นผลมาจากการปล่อยน้ำเสียที่ไม่ผ่านการบำบัดลงสู่ทะเล	0.2024	0.8778
13. ควรมีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการอนุรักษ์แนวปะการังก่อนปล่อยนักท่องเที่ยวลงน้ำ	0.5195	0.8709
14. การนำปะการังหรือสิ่งมีชีวิตในทะเลมาขึ้นมาให้นักท่องเที่ยวดูบนเรืออย่างใกล้ชิดถือเป็นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	0.5875	0.8664
15. ควรกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ให้เหมาะสมเพื่อไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแนวปะการังมากเกินไป	0.5739	0.8697
16. ควรปิดพื้นที่แนวปะการังชั่วคราวเพื่อให้ปะการังได้ฟื้นตัว	0.4657	0.8717
17. ขยะและน้ำเสียที่ทิ้งจากเรือไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อแนวปะการัง เพราะน้ำทะเลจะพัดพาขยะไปบริเวณอื่นและน้ำเสียสามารถเจือจางได้	0.4274	0.8741
18. ควรใช้ทุ่นผูกเรือแทนการทอดสมอในบริเวณที่มีการจัดทุ่นผูกเรือ	0.4136	0.8746
19. เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประเทศมากที่สุด จึงไม่ควรจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวในการดำเนินาชมแนวปะการัง	0.4167	0.8722
20. ชาวประมงสามารถทำการประมงในแนวปะการังได้ถ้าไม่เป็นการทำลายแนวปะการังในบริเวณนั้น	0.1994	0.8767
21. การอนุรักษ์แนวปะการังเป็นเรื่องของคนทุกคนที่จะต้องร่วมมือกัน	0.6271	0.8671
22. ควรส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เพื่อกระจายจำนวนนักท่องเที่ยวและลดผลกระทบต่อแนวปะการัง	0.6223	0.8679

กลุ่มนักท่องเที่ยว

ข้อความ	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
1. ปะการังมีส่วนในการสร้างทรายให้ชายหาด	0.2620	0.9090
2. หากมีการอนุรักษ์แนวปะการังที่งดงามนี้ไว้ได้นานเท่าไร เราก็จะมีรายได้จากการนำเที่ยววนานเท่านั้น	0.7598	0.8991
3. จะต้องมีการควบคุมกิจกรรมการดำน้ำมิให้สร้าง ความเสียหายต่อแนวปะการัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักดำ น้ำมือใหม่	0.7333	0.8994
4. ระบบนิเวศแนวปะการังเชื่อมโยงกับระบบนิเวศอื่น ๆ หากแนวปะการังเสื่อมโทรมลง ย่อมส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยัง ระบบนิเวศอื่นๆ	0.7992	0.8974
5. แนวปะการังของปะการังของประเทศไทยเสื่อมโทรมไป มากเนื่องจากการท่องเที่ยว	0.6777	0.9026
6. ชิ้นส่วนปะการังและสิ่งมีชีวิตที่เก็บจากแนวปะการัง สามารถนำมาขายเป็นของที่ระลึกได้	0.4822	0.9065
7. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะช่วยลดผลกระทบต่อแนว ปะการัง	0.4129	0.9065
8. ควรส่งเสริมให้มีการสร้างที่พักในบริเวณชายหาดที่อยู่ใกล้ กับแนวปะการัง เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ นักท่องเที่ยว	0.6045	0.9037
9. ควรเผยแพร่ความรู้เรื่องความสำคัญและการอนุรักษ์แนว ปะการังให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงคนทั่วไป โดยเฉพาะ อย่างยิ่ง เยาวชน	0.7478	0.9014
10. นักท่องเที่ยวควรชมความงามของแนวปะการังโดยไม่ต้องไม่ สัมผัสกับปะการัง	0.6130	0.9035
11. คิดว่าการเก็บปะการังและสัตว์ในแนวปะการังเช่นหอย กัลปังหาเป็นการทำลายสมดุลของระบบนิเวศแนว ปะการัง	0.4007	0.9065
12. คุณภาพน้ำทะเลที่เสื่อมโทรมลงเป็นผลมาจากการปล่อย น้ำเสียที่ไม่ผ่านการบำบัดลงสู่ทะเล	0.3349	0.9078
13. ควรมีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการอนุรักษ์ แนวปะการังก่อนปล่อยนักท่องเที่ยวลงน้ำ	0.7082	0.9023
14. การนำปะการังหรือจับสิ่งมีชีวิตในทะเลมาขึ้นมาให้	0.4367	0.9068

ข้อความ	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
นักท่องเที่ยวดูบนเรืออย่างใกล้ชิดถือเป็นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว		
15. ควรกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ให้เหมาะสมเพื่อไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแนวปะการังมากเกินไป	0.6542	0.9015
16. ควรปิดพื้นที่แนวปะการังชั่วคราวเพื่อให้ปะการังได้ฟื้นตัว	0.7599	0.8985
17. ขยะและน้ำเสียที่ทิ้งจากเรือไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อแนวปะการัง เพราะน้ำทะเลจะพัดพาขยะไปบริเวณอื่นและน้ำเสียสามารถเจือจางได้	0.4922	0.9078
18. ควรใช้ท่อนผูกเรือแทนการทอดสมอในบริเวณที่มีการจัดท่อนผูกเรือ	0.3571	0.9073
19. เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประเทศมากที่สุด จึงไม่ควรจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวในการดำน้ำชมแนวปะการัง	0.1529	0.9135
20. ชาวประมงสามารถทำการประมงในแนวปะการังได้ถ้าไม่เป็นการทำลายแนวปะการังในบริเวณนั้น	0.1697	0.9105
21. การอนุรักษ์แนวปะการังเป็นเรื่องของคนทุกคนที่จะต้องร่วมมือกัน	0.8781	0.8949
22. ควรส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เพื่อกระจายจำนวนนักท่องเที่ยวและลดผลกระทบต่อแนวปะการัง	0.8347	0.8976

ภาคผนวก จ

ดัชนีค่าความง่ายของข้อคำถามแต่ละข้อ

ข้อความ	ค่าความง่าย
1. ปะการังเป็นสัตว์ทะเล	0.90
2. ปะการังสามารถเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็ว	0.42
3. ปะการังสามารถสร้างหินปูนและยังช่วยเพิ่มปริมาณทรายในทะเล	0.74
4. แนวปะการังเป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งหลบภัยของสัตว์น้ำต่างๆ	0.90
5. แนวปะการังเป็นแหล่งประมงที่สำคัญต่อมนุษย์	0.55
6. แนวปะการังช่วยป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งและความรุนแรงของคลื่น	0.68
7. หากแนวปะการังเสื่อมโทรมลงไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและรายได้ของประชาชน	0.58
8. แนวปะการังเป็นแหล่งท่องเที่ยว และแหล่งศึกษาวิจัยที่สำคัญ	0.84
9. ปะการังฟอกขาวเป็นอาการที่บ่งชี้ว่าปะการังกำลังป่วยเนื่องจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เช่น อุณหภูมิน้ำทะเลสูงผิดปกติ	0.79
10. การจับสัตว์น้ำโดยในแนวปะการังใช้ระเบิดและสารเคมีไม่ทำให้เกิดผลเสียต่อระบบนิเวศแนวปะการัง	0.68
11. ความขุ่นของน้ำทะเลไม่ทำให้ปะการังตาย	0.52
12. ภาวะโลกร้อนไม่ส่งผลกระทบต่อแนวปะการัง	0.61
13. ขยะที่เกิดขึ้นบนบกและในทะเลล้วนส่งผลกระทบต่อแนวปะการัง	0.76
14. การเก็บปะการังผิดกฎหมาย เนื่องจากปะการังเป็นสัตว์คุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535	0.74
15. การเก็บสัตว์ในแนวปะการังเช่น หอยมือเสือ กัลปังหา ไม่ทำลายสมดุลของระบบนิเวศแนวปะการัง	0.61
ค่าความง่ายเฉลี่ย	0.69

ภาคผนวก ฉ

ภาพการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นในพื้นที่

การประชุมรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานราชการ ครั้งที่ 1 วันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2561

การประชุมรับฟังความคิดเห็นจากผู้ประกอบการเรือท่องเที่ยว ครั้งที่ 1 วันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2561

การประชุมรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานราชการ ครั้งที่ 2 วันที่ 5 พฤศจิกายน 2561

การประชุมรับฟังความคิดเห็นจากผู้ประกอบการเรือท่องเที่ยว ครั้งที่ 2 วันที่ 6 พฤศจิกายน 2561

ภาคผนวก ข

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ กิจกรรมที่ดำเนินการ และผลที่ได้รับ

โครงการวิจัยย่อยที่ 3 (ภาษาไทย) การศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวทางทะเลและสภาพเศรษฐกิจสังคมในจังหวัดชุมพร

(ภาษาอังกฤษ) Tourism carrying capacity assessment of some important underwater pinnacles in Chumphon Province

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ กิจกรรมที่ดำเนินการ และผลที่ได้รับ

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่วางแผนไว้	กิจกรรมที่ดำเนินการ	ผลที่ได้รับ
ศึกษาสถานการณ์ แนวโน้ม และระบบ จัดการการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร	จัดประชุมในพื้นที่เพื่อ ศึกษาสถานการณ์ แนวโน้ม และระบบ จัดการการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร จำนวน 4 ครั้ง	จัดประชุมในพื้นที่เพื่อ ศึกษาสถานการณ์ แนวโน้ม และระบบ จัดการการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร จำนวน 4 ครั้ง	ข้อมูลสถานการณ์ แนวโน้ม และระบบ จัดการการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร
วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร	จัดประชุมในพื้นที่เพื่อ วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร จำนวน 4 ครั้ง	จัดประชุมในพื้นที่เพื่อ วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร จำนวน 4 ครั้ง	จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร
ศึกษาสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชนชายฝั่งทะเล ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรแนวปะการัง และการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร	สำรวจข้อมูล โดยการ สัมภาษณ์ชาวประมง 333 ตัวอย่าง เพื่อศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของ ชุมชนชายฝั่งทะเล ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากร แนวปะการังและการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร	สำรวจข้อมูล โดยการ สัมภาษณ์ชาวประมง 335 ตัวอย่าง เพื่อศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของ ชุมชนชายฝั่งทะเล ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากร แนวปะการังและการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร	ข้อมูลสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของชุมชนชายฝั่งทะเล ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรแนวปะการัง และการท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดชุมพร

[illegible]

ศึกษาลักษณะและระดับการใช้ประโยชน์ ปัญหาและภาวะคุกคามต่อแนวปะการังในจังหวัดชุมพร	สำรวจข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม นักท่องเที่ยว 400 ตัวอย่าง การสัมภาษณ์ผู้ประกอบการท่องเที่ยว 150 ตัวอย่าง และกลุ่มชาวประมง 333 ตัวอย่าง เพื่อศึกษาลักษณะและระดับการใช้ประโยชน์ ปัญหา และภาวะคุกคามต่อแนวปะการังในจังหวัดชุมพร	สำรวจข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม นักท่องเที่ยว 400 ตัวอย่าง การสัมภาษณ์ผู้ประกอบการท่องเที่ยว 150 ตัวอย่าง และกลุ่มชาวประมง 333 ตัวอย่าง เพื่อศึกษาลักษณะและระดับการใช้ประโยชน์ ปัญหา และภาวะคุกคามต่อแนวปะการังในจังหวัดชุมพร	ข้อมูลลักษณะและระดับการใช้ประโยชน์ ปัญหาและภาวะคุกคามต่อแนวปะการังในจังหวัดชุมพร
---	---	---	--

ประเมินระดับความรู้และ จิตสำนึก ความรู้ในเรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากร แนวปะการัง และ ประเมินระดับการมีส่วน ร่วมของชุมชนท้องถิ่นใน การอนุรักษ์และการใช้ ประโยชน์จากแนว ปะการัง	สำรวจข้อมูล โดยใช้ แบบสอบถาม นักท่องเที่ยว 400 ตัวอย่าง การสัมภาษณ์ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว 150 ตัวอย่าง และกลุ่ม ชาวประมง 333 ตัวอย่าง เพื่อประเมินระดับความรู้ และจิตสำนึก ความรู้ใน เรื่องการอนุรักษ์ ทรัพยากรแนวปะการัง และประเมินระดับการมี ส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่นในการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์จาก แนวปะการัง	สำรวจข้อมูล โดยใช้ แบบสอบถาม นักท่องเที่ยว 400 ตัวอย่าง การสัมภาษณ์ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว 152 ตัวอย่าง และกลุ่ม ชาวประมง 335 ตัวอย่าง เพื่อประเมินระดับความรู้ และจิตสำนึก ความรู้ใน เรื่องการอนุรักษ์ ทรัพยากรแนวปะการัง และประเมินระดับการมี ส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่นในการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์จาก แนวปะการัง	ผลกระทบประเมินระดับ ความรู้และจิตสำนึก ความรู้ในเรื่องการ อนุรักษ์ทรัพยากรแนว ปะการังของกลุ่ม ตัวอย่างผู้ประกอบการ ท่องเที่ยว ชาวประมง และ นักท่องเที่ยว ผลการประเมินระดับ การมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่นในการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์ จากแนวปะการังของ กลุ่มผู้ประกอบการ ท่องเที่ยวและ ชาวประมง
---	---	---	---

ศึกษาระบบการอภิบาล (governance) ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร	จัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อศึกษาระบบการอภิบาลที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร จำนวน 2 ครั้ง	จัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อศึกษาระบบการอภิบาลที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร จำนวน 2 ครั้ง	ข้อมูลการอภิบาล (governance) ทรัพยากรแนวปะการังและกองหินใต้น้ำในจังหวัดชุมพร
พัฒนาโปรแกรมประยุกต์ (mobile application) เผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวบริเวณปะการังและกองหินใต้น้ำเพื่อส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดชุมพร	พัฒนาโปรแกรมประยุกต์ เผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวบริเวณปะการังและกองหินใต้น้ำเพื่อส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดชุมพร	พัฒนาโปรแกรมประยุกต์ เผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวบริเวณปะการังและกองหินใต้น้ำเพื่อส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดชุมพร	โปรแกรมประยุกต์ ชื่อ Dive In Chumphon เผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวบริเวณปะการังและกองหินใต้น้ำเพื่อส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดชุมพร